

Sv. Otce Řehoře Vel.

KNIHA O SPRÁVĚ PASTÝŘSKÉ

jakož i Pavla Diakona, mnicha Cassinského,

ŽIVOT SV. ŘEHOŘE VEL.

Přeložil, úvodem a poznámkami opatřil

KLEMENT KUFFNER,

farář u sv. Víta v Praze.

Podíl (2.) údů na rok 1909. — Číslo L.

V PRAZE, 1909.

KNIHTISKÁRNA DRUŽSTVA VLAST. — NÁKLADEM DĚDICTVÍ SV. PROKOPA.

Imprimatur.

Z kníž. arcib. Ordinariátu v Praze dne 18. března 1908 čís. 3096.

Leo kardinál Skrbenský.

Předmluva.

Se svatým Řehořem Velikým setkává se kněz někdy v breviři, kde se ob čas vyskytuje některý úryvek buďto z jeho prostoduchých a přec hlubokých homilií, neb z jeho knih Mravoučných a Rozhovorů; jindy zase v liturgii, kteráž obsahuje podstatu obradů a prvky chorálních melodií, Řehoře sice starších, náležejících však jeho úpravě, doplnění a všestrannému zvelebení: snad jindy opět setká se s jeho životopisem neb s článkem, v němž se vypisuje jeho působení, nebo s některou větší či kratší zkazkou, ale jinak zůstává tento veliký Učitel církevní u četných kněží mimo bližší a hlubší poznání, zvláště pokud se týče jeho děl písemních, prací to důležitých, cenných a krásných. Přestává se namnoze při pouhém jménu jeho, opakuje se o něm po jiných, že jest Veliký, avšak o jeho velikosti kolik se jich přesvědčuje? Ovšem, jest těžko za naší doby nalézt čas, jehož nutně vyžaduje čtení neb studování děl svatých Otců v jazycích původních; k tomu se krom několika odborníků skorem nikomu času nedostává. Doba naše zaplavuje nás denně spoustou lehčího čtení denního a chvátá mimo to se vším, až běda. A tak není možno kněžstvu, zvláště kurátnímu, dostat se k svatým Otcům jinak, leč v rouše přístupnějším, opatřeným životopisem, úvahou o jejich spisech, době, povaze a zvláštnostech, vůbec úvodem a vysvětlujícími poznámkami tak, aby se čtenářstvo snadno a rychle vpravilo do této méně obvyklé literatury. Tímto způsobem seznámilo se již u nás kněžstvo poněkud více s Otcí apoštolskými, dále s Tertullianem, Ireneem, Cyrilem Jer., Justinem, Cyprianem, Makariem, Augustinem, Laktanciem, Řehořem Nazianským a Nysenským, s Janem Zlatouústým a j., které nám částečně do jazyka našeho převedli a úvody opatřili výteční mužové: Sušil, Bauer, Desolda, Vojáček, Stárek, Sýkora, Jokl, Čelakovský, Herčík a ještě některl jiní, kteří buď samostatně, neb v různých časopisech uveřejnili delší úryvky ze sv. Otců. Aby však u nás vycházela, jak to u jiných národů bylo, pravidelně bibliotheka neb sbírka překladů vybraných děl ze sv. Otců, k tomu pohřichu ještě nedošlo, ač by to tak zá-

doucno bylo. Snáší se jen porůznu a zvolna stavivo k této budově; vybíráme zatím jen to, co jest ve spisech jejich nejvýbornějšího, jakoby základní kameny.

Touže tedy cestou minim dodati v hrubém zpracování jeden ze základních kamenů a předvádím dílo sv. Řehoře Vel. ne sice nejobsáhlejší, ale, jak se vůbec za to má, nejpřednější. Činím tak maje lásku k věci a jsa z delšího obírání se sv. Otcí jakž takž s nimi obeznámen. Chci podati jen jakýsi substrát, práci neodbornou, budoucím povoláním pracovníkům pomocnou, a nepřeji si, než aby jednou byla opravena a zdokonalena.

Z téže příčiny neodhodlal jsem se sám sestaviti kritický životopis sv. Řehoře, nýbrž předesílám překlad nejstaršího dosud tištěného životopisu jeho, ne proto, že by snad byl dokonalý — jestiž dosti naivní a stručný, a zhola si nevšímá stránek, jichž dnešní odborné publikum vyžaduje — nýbrž podávám jej jako zajímavou památku, jako listek historický, v němž se obráží doba a její smýšlení a jenž dal námět a základ k pozdějšímu badání a lepším pracím. Úplný životopis velikána sv. Řehoře daleko by přesahoval místo, jakého se dopřává úvodu k některému spisu.

Překlad knihy sv. Řehoře pořídil jsem dle vydání H. Hurterova (*Opuscula Ss. Patrum* svaz. XX.), jenž přebral text od Migne a Maurinů. Některá nedopatření a chyby tiskové tam se vyskytující jsem opravil. Překlad životopisu jest z Migneovy *Patrologie*. Jakých jiných pomůcek užil jsem, jest dole všude označeno.

Při zběžném čtení překladu bude se mnohým zdáti, že je tuze doslovný a školácký. Druhé připouštím, proti prvnímu se ohražuji touto omluvou: Latina sv. Řehoře z konce VI. a počátku VII. století již valně pozbyla na své přesnosti, jest již tuze zvlgarisována. Mimo to sv. Otec, jak známo, nekladl žádné váhy na grammatickou správnost a pěkný sloh. Zdá se nám, když čteme jeho slova, jakoby mluvil samými významy přenesenými, nevlastními. Kdyby se měla teč jeho překládati doslovně, vyšla by z toho prapodivná, jako nesmyslná mluva, která by se zdála býti karikaturou. Doslovně překládati není možno. Tu jest překladateli neustále přemýšletí, co sv. Otec chtěl povědět, představovati si, jak by to přesnou latinou říci musil, a z této představy v mysli upravené teprve překládati, tak aby se pokud možno zachoval ráz sv. Otcí vlastní, pořádek slovní a stavba vět. A to jest práce nad miru obtížná. Ta mi z počátku odnímalá chuti, že jsem nejednou od-

ložil pero a nechtěl dále se tím trudit. Leč přece jsem s Boží pomocí přišel k cíli. Jest tedy překlad kostrbatý, avšak nikoli doslovný. Nemíním jsem také vůbec užiti žádného jinojazyčného překladu, nýbrž až na konec srovnal jsem práci svou s překladem německým od Theod. Kranzfelda (z Thalhofrovy bibl. cirk. Otců vyd. v Kemptenu r. 1873), abych se přesvědčil, zda jsem dobře smysl vystihl. Než i tu jsem na nejednom místě ponechal pojetí smyslu vlastní, jež zůstavuji dalšímu soudu a rozhodnutí. K potěšení svému jsem však shledal, že si Kranzfelder počínal podobně, jen místy poněkud volněji.

Dnes již ovšem není „Kniha o správě pastýřské“, jak bývala, knihou praktickou. Praxe církevní se od doby té valně změnila, jak dobře podotýká řečený překladatel německý. Proto se však jinak užitečnosti knihy té ničeho neujímá, když se do veřejné praxe neuvádí, nebo ona může dnes i vždy k znamenitému prospěchu sloužiti cestou jinou, a to jednak jako kniha rozjímavá, jednak jako výtečná četba vychovatelská. Co svatý Učitel mínil aplikovati na věřící různého druhu, povah, povolání, ctnosti i nectnosti, může každý kněz i laik stále obracet na sebe. Znalť sv. Řehoř vnitřního člověka co nejpodrobněji, jest jedním z nejznamenitějších psychologů a spolu pædagogů a umí i nejskrýtejší duchovní neduhy vyšetřiti a jim přiměřené léky předepisovati. A to bude mít svou platnost vždy, byť způsob obého nyní byl jednodušší. Velikost sv. Řehoře projevuje se v tomto spise hlavně v užívání přerozmanitých výroků Písma svatého. Jest sice jakoby proti době naší výklad jeho nejvíce allegorický, ale ten jest tak blouoký a trefný, že se nemůžeme dosti vynadiviti duchu, jenž tak rozjímati uměl. Překvapující jsou důsledky, jež z výroků čini, a spolu opravdovost, s jakou je podává. Obé mocně se dotýká srdce našeho. Kdežto se za dnů našich pod zevní vybroušeností zhusta skrývá lehkovážnost a nucenost, má zevní prostoduchost tohoto sv. Otce za podklad nejvážnější opravdovost. A ta se doporučuje sama. Že i u tebe tak bude, milý čtenáři, jsem přesvědčen; upouštím tedy od dalšího o knize se rozepisování. Dejž ji Bůh své požehnání.

V Praze, v únoru, na den kathedry sv. Petra Antiošské.
r. 1908.

Překladatel.

Úvod.

=

1. O knize *Regulae Pastoralis*,

její ceně, bývalé vážnosti, o času sepsání a rozdělení; o vydáních.*)

1. Žádné jiné dílo sv. Řehoře Vel. nemá rozdělení, uspořádání a harmonického zcelení takového, jako *Liber Regulae pastoralis*; žádné jiné neobsahuje tolik naučení, aniž se tolik cení. Není v něm ničeho, z čeho by nemohli mítí užitku netoliko biskupové a duchovní správcové, nýbrž i jednotliví křesťané, zvláště ti, kteří mají na péči vedení rodiny neb jiné komunity.

2. Proto byla kniha tato s povděkem uvítána jak od Řeků, tak od Latinů. Sv. Leander, biskup Sevillský, obdržev ji od přítele svého Řehoře, zlíbal ji a rozšířil ji po všech kostelích španělských. Císař Mauritius, získav ji od jáhna Anatolia, velmi si ji oblíbil a odevzdal ji Antiošskému biskupu Anastasiovi, aby ji přeložil do řečtiny (překlad ten se však ztratil), a vydal ji přes to, že to sv. Řehoř z pokory těžce nesl. První věrozvěstové Anglie, žáci to sv. Učitele, přinesli dílo to s sebou a měli je u veliké vážnosti. By pak užitku z knihy této plynoucího mohli nabývat i ti, kteří se v latině nevyznali, Alfred, král Sasů, zakladatel akademie Oxonské, sám přeložil ji do saštiny a předeslav ji předmluvu, věnoval dílo to lidu svému. Jsou ještě exemplary tohoto překladu v Cambridžské bibliothece nejsv. Trojice a v biblioth. Cottonianské. Největší však obliby došlo dílo ve Francii a v okolních končinách, v dřevní Gallii, o čemž svědčí následující:

3. Na sněmu Mohučském roku 813 biskupové shromáždění nejen z Evangelii, Epistol, Skutků apošt. a z kánonů církevních, nýbrž i z této knihy vážili rady, jak by se stav Církve i lidu kře-

*) Vzáto ze statí mnichů Maurinských u Migne: *Patrologiae lat.* Tom. LXXVII. Praef.

šťanského zdravým učením a příklady spravedlnosti s pomocí milosti Boží mohl zdokonaliti a zachovati.

Na sněmu Remešském II., téhož roku konaném, dí se v kánonu 10.: Čtena byla naučení Pastýřské knihy blah. Řehoře, aby pastýřové Církve poznali, jak mají sami žiti a jak podržence své napominati, poněvadž, jak sám sv. Řehoř svědčí, jinak mají napominání býti představeni a jinak podrženi.

Na sněmu Tourském III., v témž čase konaném, prohlášeno bylo kánonem 3.: Každý biskup má znáti kánony, neb, je-li to možno, Pastýřskou knihu od sv. Řehoře pap. sepsanou. V nich má se stále jako v nějakém zrcadle spatřovati.

První kánon sněmu Chalonského stanoví, že biskupové mají znáti kánony a knihu sv. pap. Řehoře o správě pastýřské a dle způsobu tam naznačeného žiti i kázati.

Též na sněmu Cášském r. 836 v hl. 1. o životě biskupů doporučuje se rovněž kniha ta v kán. 7., 9., 10. a v hl. 2. o učení biskupů, v kán. 3., 5. a 6.

Konečně Hinkmar, arcibiskup Remešský, píše (v Praef. opusc. 55 Capit.), že při svěcení biskupském tehdaž bylo zvykem, dávatí biskupovi u oltáře do rukou vedle knihy kánonů také i past. knihu sv. Řehoře s napomenutím, by tak svůj život spořádal a tak vyučoval a rozsuzoval, jak tam psáno jest.

4. Dlouho zanášel se sv. Učitel myšlenkou vydati dílo toho druhu. Jistě pak již tenkrát, když pracoval o třicáté knize svých *Moralium*, jakž sezná, kdo srovná úvod třetí části *Reg. past.* v hl. 4., nyní 13. *Mor. lib. XXX.*, kde se čte: „Jinak mají napominání býti muži, jinak ženy; jinak mladíci, jinak starci . . .“ atd., načež uzavírá: „jakým řádem mají ti jednotliví býti napomináni, měl bych podrobně ukázati; brání však tomu obava, aby se věc tuze neprodloužila. Zanáším se však myšlenkou vyplniti to s pomocí Boží v jiném díle, zbude-li mému pracovnímu životu alespoň trochu času.“

5. Vyplnil pak to šťastně na samém počátku svého papežování, aby dal odpověď biskupu v Ravenně Janovi, jenž přátelsky mu vyčítá, že skrýváním se chtěl ujíti břemenům správy pastýřské. Nyní bývají stížnosti takoveto řídké, druhdy se však opakovaly často. Mužové zbožní, byli-li pozýváni k úřadu pastýřskému, ujímali se břemene toho skoro vesměs s obavou a s velikou skromností. Z této příčiny byl již dávno před tím i Řehoř, přijímám

Theologus (Nazianský) přinucen odpovídati přátelům svým, kteří ho k témuž vybízeli; vykládáť v Apologetiku svém (n. v řeči první) důvody, proč, chtěje se úřadu biskupskému vyhnouti, dal se na útěk. Pokáráv těch, kteří uchvacují biskupství z nepochopení, vyličuje obtíže úřadu pastýřského jak z ohledu na spásu duší, tak z ohledu na hlásání slova Božího, a spolu ukazuje, že jest nutno, aby pastýř byl křesťansky dokonalý. Pravi, že u představených jest již chyba, nejsou-li nejvýtečnější. Bylo to dílo výborné a tudy se má ne bezdůvodně za to, že náš sv. Řehoř odtud mnoho čerpal při spisování své *Regule* a že odtud vzal i okřídlený výrok: *ars est artium regimen animarum*. (I. 1.) (Greg. Naz. Serm. apol. 16.) Ze stejné příčiny a za podobných okolností napsal i sv. Jan Chrysost. svých *Šestero knih o kněžství*.

6. U přemnohých spisů sv. Řehoře nepochází rozdělení na kapitoly a stručný obsah jich od samého sv. Učitele. Co se však týče knihy o správě pastýřské, uznává se všeobecně, že rozdělení knihy na 4 části, části na jednotlivé hlavy a nápisy hlavám předeslané jsou od něho. Vydavatelé maurinští přičinili se s velikou péčí, aby podali text očištěný ode všech přídavků a od poruch způsobených opisováním a tiskem. Srovnalif bedlivě většinu rukopisů i vydání. A bylo zajisté dílo sv. Řehoře v prvnějších vydáních dosti vážně porušeno, tak že často nebylo možno dopátrati se smyslu, a co horšího jest, i ne jeden blud se tu vyskytál. Uvádějí se proto některé doklady, ne proto, jak pravi, aby na chyby vydavatelů ukazovali, neb aby sobě chválu zjednali, nýbrž aby se ukázalo, že bylo nutno vydati dílo opravené. Obzvláště vydání P. Gussanvilleovo (Goussainville) v Paříži 1675 oplývá těmito vadami. Na př. č. III. 1. kap. 21. sloupec 1106 čteme: *Ne cum ferre fructum boni operis negligunt, a praesenti vita funditus, quasi ariditate radicis, exsiccentur, kdež, poněvadž jest řeč o sekeře, jakož i dle jiných rukopisů nutno čísti: quasi a viriditate radicis exsecantur.* — Při napomenutí 23. sloup. 1108. (hl. 22.) změněn text Mat. 10, 34. takto: *Quid putatis, quia pacem veni mittere in terram? non utique, sed gladium: kdežto v rukopisech stojí: Nolite arbitrari, quia venerim pacem mittere in terram (vel in terra); non veni pacem mittere, sed gladium.* — V nap. 24. sloup. 1110. hl. 23.: *Hinc namque est quod contra damnati illius vasa, videlicet Antichristi praedicatores, divina voce beato Job*

dicitur. Leč v rukopisech se čte: *damnati illius vasis, videlicet Antichristi, zcela dle smyslu Řehořova, jenž Antichrista nazývá nádobou ďáblovou (Mor. XXXII. 22.) — V nap. 36. sloup. 1112.: atque aliter (admon. sunt) qui bona faciunt, abscondunt; což nemá smyslu, jenž se doplní vložkou: quae; bona, quae faciunt. — Cap. 2. též části III. sloup. 1130. (hl. 36. naše) má: sic praedicanda sunt bona, ne ex latere jubeantur et mala. Zde má se čísti: ne ex latere juventur et mala, jakž mají všechny rukopisy. Úmysl sv. Učitele vysvětluje souvislosti: Sic, inquit, tenacibus infundatur tribuendi largitas, ut tamen prodigis effusionis frena minime laxentur. — Konečně cap. 4. (naše 38.) sloup. 1129. má: a quodam suo (vitio) sine labore tolleretur, což by velice škodilo smyslu, ježto nemohl míti sv. Učitel úmyslu, že je třeba zůstaviti některou duši v její menší vadě, aby se snáze snesla s vadou větší, nýbrž aby z větší vady vytržena byla (tolleretur).*

7. Kodexy, jež měli mnichové Maurinští při ruce, byly:

- a) Nejstarší Troyeský (v kolleg. Oratorianů), nedlouho po smrti sv. Řehoře psaný; byl však někým v textu nemálo porušen.
- b) Kodex Corbejský přes 800 let starý (t. tehdaž, když Maurinští toto psali).
- c) Kodex kostela Chartreského, skoro téhož stáří.
- d) Kod. sv. Petra Chartreského, sotva z doby pozdější.
- e) Druhý kodex téhož kláštera, asi 500 let starý.
- f) K. sv. Petra Beauvaiského, psaný za dob biskupa Hugona v pol. X. stol. neb brzo potom; máf na konci touž rukou připsáno několik veršů o úmrtí tohoto biskupa.
- g) K. kostela Lodijského.
- h) i) k) K. sv. Petra Gemet., z nichž nejstarší má z počátku připsáno stáří 700 let.
- l) m) n) K. sv. Audouena Rouanského; první nemá daleko do stáří 600 let.
- o) Kodex primat. kostela Rouanského, 500 let.
- p) Kláštera P. Marie de Lyra.
- q) r) Dva sv. Theoderika u Remeše, všestranně souhlasné.
- s) Kláštera Clairvauského řádu Cistercienského.
- t) Kláštera Pontignyského téhož řádu.
- u) Osm anglických, jeden z veřejné bibliotheky Oxfordské, jiný z bibliotheky kollegia Mertonského, ostatní z kollegia sv. Jana Předch. P., neb z bibliotheky kostela Vintonského.
- v) Dva kodexy Sangermanské.

Vydání pak, jichžto hlavně užili, jsou: Pařížské, jedno z roku 1518, druhé z roku 1571, Římské čili Vatikánské, upravené z rozkazu papeže Sixta V., Pařížské z r. 1668 z tiskárny Leonardovy a mn. j. —

Po Maurinském vydání vyšlo dílo ještě o sobě: ve Veroně 1739, v Augsburgu 1767, 1786, v Ingolstadt 1822, v Namuru 1825, v Paříži 1826, v Innomosti 1845, v Münsteru 1846 a na-posledy od H. Hurtera v Innomosti 1872, z kterého pořízen byl tento překlad. Se všemi ostatními spisy s. Řehoře vydáno dílo to od J. P. Migne v Paříži 1849 ve svazku 77. Patr. lat.

2. O jiných spisech sv. Řehoře Vel.

Sv. Učitel psal hojně; veliký duch jeho projevil se mocně také na tomto poli. Spisové jeho jsou: *)

1. *Registrum epistolarum*, snůška to úředních i jiných soukromých listů. Pokládá se v příčině bibliografie a historie pontifikátu sv. Otce za sbírku veledůležitou, ježto se v ní jako v nějakém zrcadle obráží všestranná činnost Řehořova. Není dosud uspořádána; nedochoval se původní soupis listů jeho. Zachovaly se pouze tři staré výtahy z něho učiněné. Nejobsáhlejší z nich pořízen byl za časů papeže Hadriana I. (772—795) pro Karla Velikého a má 686 listů, vlastně jen 683, poněvadž tři listy se v něm uvádějí dvakrát. Výtah sporádán jest dle indikci a zahrnuje v sobě celý čas Řehořova panování. Druhá sbírka drží 200 listů, náležejících dle vsi pravděpodobnosti indikci druhé (598—599). Objem třetího výtahu kolísá v rukopisech mezi 51 a něco více listy, vzatými ze tří indikci, které nenásledují po sobě (XIII., IV., X.). Zdá se, že tyto dva menší výtahy jsou původu staršího nad onen největší. Vykazují 165 listů, které v prvním výtahu scházejí. Připočteny k oněm, dají počet listů obsažených ve všech 3 výtazích 848. Porůznu však nás došly také některé jiné listy, jichžto pravost třeba ještě dokázati. Beda (ve své *Hist. eccl., gentis Angl.* I. 27.) uvádí list, v němž se odpovídá na řadu otázek, učiněných arcibiskupem Canterburským Augustinem (*Registr.* XI. 4.); leč nyní pravost jeho skoro vesměs se popírá.

*) Vzato ze spisu: *Patrologie. Von Otto Bardenhewer II. Aufl. Freiburg im Breisgau 1901, str. 574. nn.*

2. *Liber Regulae pastoralis*, sepsaný asi r. 591 a věnovaný arcibiskupu Ravennskému Janovi, uznává se všeobecně za nejvýtečnější dílo sv. Řehoře.

3. *Dialogorum libri IV.* (Většina rukopisů přičiňuje k nadpisu tomuto slova: *de vita et miraculis patrum Italicorum et de aeternitate animarum.*) Pochází z roku 593. Zevní péče světské tak unavily ducha Řehořova, že se utekl do samoty a zde bolně vzpomínal, že mu nebylo popřáno, aby v zátíší klášterním pečoval o spásu duše své. Sem k němu přišel Petr Diakon, přítel jeho z mládí, i otvírá mu sv. papež srdce své a vypráví mu o mnohých světcích dřevních dob, kteří v samotách, vzdáleni všech péči světských, dospěli až k vrchu dokonalosti. Petr nevěděl, že byli v Itálii muži, jichžto život by byl zázraky oslaven býval, a tudy se chystá Řehoř vypravovati mu na jeho žádost o zázracích takových jednak ze svých vzpomínek, jednak z toho, co slychal od svědků víry hodných. První a třetí kniha vypráví o divích různých nábožných mužů italských, jichžto jména (až na Paulina z Noly III. 1. a něco málo jiných) jinak jsou neznáma. Druhá kniha vypisuje výhradně divy sv. Benedikta z Nursie. V knize čtvrté jedná se hlavně o takových událostech, které dokazují, že duše po smrti dále žijí. Poněvadž víra v zázraky byla v dobách oněch neobyčejně živá, tudy šířily se hojně přepisy a překlady *Dialogů* po celém křesťanském světě.

4. *Expositio in librum Job*, čili *Moralium libri XXXV*, nejprvnější to a veleobsáhlé dílo, o němž začal sv. Řehoř pracovati již v Cařihradě, když byl papežským apokrisiariem, a které dokončil jsa již papežem. Sv. Otec předeslal spisu dedikaci arcibiskupu Leandrovi v Seville a zmiňuje se v ní o tom, že chce vykládati knihu Jobovu z trojího stanoviska: historického, typického a mravoučného. Historický výklad jest ovšem stručný a nedostatečný; daleko větší místo zaujímá vykládání spekulativní neb kontemplativní. Ale odvozování mravoučná jdou do takové šíře, že tu máme takorba celé repertorium mravoučné theologie.

Z různých jiných exegetických spisů, jako *Commentarius in librum I. Regum*, *Expositio super Cantica canticorum*, *Expositio in septem psalmos poenitentiales*, *Concordia quorundam testimoniorum s. Scripturae*, některé zdají se býti původu pochybného, některé jsou jistě nepravé.

5. *Homiliae XL in Evangelia* tvoří pravděpodobně cyklus Řehořových kázání na evangelické perikopy celého cirk. roku (590—591). Dvacet jich sv. Řehoř diktoval a ve své přítomnosti lidu předčítatí dal svému notáři. Dvacet jich kázal sám sv. Řehoř, kteráž napsali rychlopisci v chrámu. Tyto homilie rozdělil sv. papež r. 592 neb 593 ve dvě knihy a vydal je, poněvadž již dříve proti jeho vůli kolovaly mezi jeho ctiteli. Novější vydání přičiňují k homiliím jedno úchvatné kázání „O pokání“, které měl sv. Řehoř za času moru r. 590.

6. *Homiliae XXII in Ezechielem*, sepsané na podzim roku 593, jsou rovněž ve dvě knihy rozděleny (I hom. 1—12. na Ezech. kap. 1—4., II. hom. 13—22. na Ezech. kap. 40.). Jsou psány vesměs tonem srdečným, otcovským, řeči sice prostou, ale mocnou. Biblické texty vykládají se allegoricky. Homilií těchto užívá se jak v liturgii (v brevíři), tak i jako duchovní četby v klášteřích.

7. *Sacramentarium Gregorianum*. Duchesne (1889) přičítá je papeži Hadrianu I. (772—795) a dává mu jméno: *Sacramentarium Hadriani*. Probst (1892) se však domnívá, že dílu právem přísluší jméno *Gregorianum*, poněvadž je Řehoř Vel. zpracoval. Není totiž pochyby, že Řehoř podrobil sakramentář římského kostela důkladné reformě a byť *Sacram. Gelasianum* nebylo Řehořem redigováno, nýbrž již za doby dřívější, přece jest třeba uznati, že *Sacram. Grig.* nebylo než výsledkem Řehořových reforem. Mimo to zde padá na váhu stará tradice, která přičítá konečné uspořádání a ustálení liturgických chorálních melodií (*Cantus Gregorianus*) Řehořovi. Proti této tradici vystoupili sice v nejnovější době Gevaert a jiní, obhájí však ji Morin a jiní. (Popírá se pravost 8 chvalozpěvů, které se dosud sv. Řehoři připisovaly.)

3. O životopisech sv. Řehoře Vel.

Muž, jenž svou činností zasáhl tak hluboce do dějin církevních a světových vůbec, a jenž měl mnoho obdivovatelů, stal se ovšem záhy předmětem, o němž se dlouho vypravovalo i psalo.

1. P. Ewald: *Histor. Aufsätze*, Hannover 1886 (17—54.), podává zprávu, že na poč. 8. století sepsána byla v Anglii *Vita S. Gregorii*. Dosud však tištěna nebyla.

2. Nejstarší životopisy sv. Řehoře jsou:

a) *Vita S. Gregorii* od Pavla Diakona (Pavla Warnefrieda) v 2. pol. 8. stol. (Vyd. Maurinské v Paříži r. 1705. Migne, Patr. lat. LXXV. 41—59), který byl vydán ve své původní podobě dle italských rukopisů od H. Hrisara. (Zeitschrift für kathol. Theol. XI. 1887 str. 158. n.) Ostatní viz níže, kde se životopis ten v překladě podává.

b) *Vita S. Gregorii* sepsaný od Jana Diakona v Římě r. 872 neb 873 na základě předcházejícího, ač mnohem obsažněji a důkladněji. (Vyd. Maur. 1705. Migne LXXV. str. 59—242.) Zajímavé jest, že rozvržen jest na čtyři částky podle rozvrhu knihy Řehořovy o správě pastýřské, aby se ukázalo, jak se sv. Učitel, jenž v knize své vylíčil ideal duchovního pastýře, sám k tomuto idealu svým životem a působením přiblížil.

c) Velice pracně a krásně, a spolu kriticky sestavili životopis na základě jeho spisů mnichové Benediktini z kongr. s. Maurana na hoře Cassinské, jež původně vydali v jazyku francouzském r. 1698 a potom latinsky pod názvem: *S. Gregorii Papae I. Vita ex ejus potissimum scriptis recens adornata*. (Vyd. 1705 u Migne, P. lat. LXXV. str. 242.—462.) Výtečná tato práce, s mravenčí pílí sestavená, zasluhuje, aby byla přeložena.

Zde sluší učiniti zmínku o t. zv. *Liber Pontificalis*, jenž obsahuje životopisné skizzy papežů, počínajíc od nejprvnějších, a zasahuje až do středověku. Papežové uvedeni jsou, jak po sobě následovali. a při každém udává se jeho původ, doba panování, vydání dekretů disciplinárních, činí se zmínka o tom, které kostely stavěl, časem i o církevně politických událostech jemu soudobých, načež přidává se ku konci výkaz o počtu udělených posvěcení, místo a čas jeho pohřbu a trvání sedisvakance. Od 4. století stávají se obšírnějšími, v 8. a 9. věku vzrostly některé životopisy ve svazky. — Od stol. 16. mělo se za to, že zakladatelem *Lib. Pont.* jest římský bibliothekář Anastasius z konce 9. století. Nyní se však uznává všeobecně, že jest kniha daleko starší a že Anastasius původcem jejím není. Vydání: Fr. Bianchini v Římě 1718 ve 4 fol. svazcích, jež otiskl Migne, Patr. lat. CXXVII.—CXXIX. Nejlepší vydání má L. Duchesne: *Le Liber pontificalis. Texte, introduction et commentaire*. Paris 1886—1892. 2 vol. v 4°. Nové vydání započal Th. Mommsen v *Monum. Germ. hist. Gesta pontific. Rom. I.* Berolini 1898. *)

*) Otto Bardenhewer, *Patrologie* str. 579. Odtud vzata jest téměř celá tato stať.

3. Z novější doby sluší jmenovati:

Něm. P. Böhringer: Die Väter des Papsttums: Leo I. u. Gregor I. Stuttgart 1879. (Die Kirche Christi und ihre Zeugen. Neue Ausgabe.) — W. Wisbaum: Die wichtigsten Richtungen und Ziele der Tätigkeit des Papstes Gregor des Gr. Leipzig 1885. 8°. — C. Wolfsgruber: Gregor der Gr. Saulgau 1890. 8°.

Franc. Ed. Clausier. St. Grégoire le Grand, pape et docteur de l'église. Paris 1886, 1891. 8°.

Ital. Civiltà Cattolica, ser. 14. vol. V.—IX. (1890—1891), ser. 15. vol. I.—V. (1892—1893), má řadu článků pod titulem: Il pontificato di S. Gregorio Magno nella storia della civiltà cristiana.

Čes. V Časopise katol. duchovenstva r. 1852 (sešit únorový) jest článek: Řehoř Veliký, papež, od Jana Bilého. — Dr. Fr. X. Kryštofek: Všeob. církevní dějepis. Díl I. Starý věk v dějinách papežů § 167. str. 703. a násl. Tu jest stručně sice, ale jadrně vypsán život a působení sv. Řehoře Vel. — Odtud učiněn výňatek v Ottově Slovníku Naučném, díl XXI., str. 420. a násl.

4. O zvláštnostech sv. Řehoři vlastních.*)

Svatý Řehoř neuvádí ve svých spisech ani dogmatických, ani mravních nauk církevních v soustavu. Nesprávné jest klásti jej za původce nauky o očistci a osvobození z něho modlitbou a mší svatou. On jen obsírněji a určitěji mluví o některých člancích víry, které v Cirkvi byly již od nejprvnějších dob. Osobitě jemu jest, kterak pojal svůj pontifikát: 1. Jakkoli si byl vědom vznešeného svého postavení a práv s nim spojených (píšeť v listu 87. kn. VI.: sanctam ecclesiam in Apostolorum principis soliditate firmatam esse), nicméně tím nechtěl ujmáti ničeho metropolitům a biskupům: „Jako my na svých právech stojíme, tak si vážíme také práv každé jednotlivé církve zvláštních.“ „Meus honor est honor universalis ecclesiae. Meus honor est fratrum meorum solidus vigor. Tum ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur.“ (List. 30. ad Eulogium, lib. VIII.) „Shledá-li se při nějakém biskupu vina, tu nevím, kdo by nebyl podřízen

*) Dr. Joh. Alzog: Handbuch der Patrologie. Freiburg im Breisgau 1876, str. 488 nn.

apoštolské stolici; není-li však viny, pak jsme sobě všichni dle zákona pokory rovni.“ (Tamtéž.) Tento cit pro spravedlnost ještě zřetelněji se ozývá ve výroku: „Špatně by mi slušelo, kdybych hájil něco, o čem bych nebyl zprvu přesvědčen, že jest to spravedlivé; nebo miluji lidi pro spravedlnost, avšak neodkládám spravedlnosti pro lidi.“ Tím se vysvětluje, proč s nevolí od sebe odmítl titul, jež si patriarcha Jan Postitel přiosobil, totiž „Patriarcha œcumenicus“; píše: „ne, si sibi in Pontificatus gradu gloriam singularitatis arriperet, hanc omnibus fratribus denegasse videretur.“ (Ep. 18. knihy V.) Tudy dal si sám v čiré pokorě, v duchu Kristově titul: *Servus servorum Dei*. Tím však nepřipustil, že by mu patriarchové nebyli podrobeni. Problásl: „Kdo pochybuje, že církev v Konstantinopoli jest podřízena stolici apoštolské?“ (Ep. 12. knihy IX.) — 2. Velmi důtklivě vyslovuje se proti užívání jakéhokoli násilí ve věcech náboženských: „Co se násilím vynutí, jest podle církevních i politických zákonů neplatné.“ „*Sancitum est, ut ea, quæ contra leges fiunt, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint,*“ dí v l. 7., kn. IX. Kárá biskupy, kteří přinutili Židy ke křtu, domnívajíce se, že dobrý skutek učinili: „Věřím sice rád, že práce vaše byla dobrá a že vyšla z lásky k našemu Pánu; než poněvadž toho Písmo sv. nežádá, bojím se, že nejen z toho žádné odplaty mítí nebudete, ale že, což odstup, duše, které jsme vytrhnouti chtěli, ještě škody z toho vezmou. Neboť, koho nepřivede ke křtu lahodné kázání, ale nucení, snadno se zase vrátí k staré nevěře a upadá v horší smrt právě tam, kde se zdál dojiti obrodu.“ (L. 47. knihy I.) Jediné, co miní dovoliti, jest, „aby Židům, kteří na statcích církevních obývají a ku křesťanství se obrátiti chtějí, byla nějaká část jejich poplatků prominuta.“ Avšak i zde tuší nebezpečí nekalého přestupování ze zřetelnosti: „*Etsi ipsi minus fideliter veniunt, hi tamen, qui de eis nati fuerint, iam fidelius baptizantur. Aut ipsos ergo aut eorum filios lucratur.*“ (L. 8. knihy V.) — 3. Něco podobného shledává se v pokárání, zaslaném biskupu Serenovi z Marseillu, jenž dal v kostele strhati obrazy, aby zabránil lidu jím se klaněti, z čehož povstalo mezi lidem rozhořčení. Píše mu: „Jiné jest obrazům se klaněti, a jiné z toho, co obraz představuje, poznávati, čemu se klaněti máme. Co jest čtenářům písmo, to jest obraz očím těch, kteří čísti neumějí . . . Obrazy byly odjakživa pohanským národům čítankou. Poněvadž pak se sám mezi

pohany nalézáš, měl bys se všemožně míti na pozoru, abys myslil jejich ještě divoké nezavdal pohoršení prudce konanou horlivostí, spravedlivou sice, leč nemoudrou“ (L. 13. knihy XI.), a pod. témuž k l. 105. kn. IX. — Jistého Secundina pak chválí za to, že ho o nějaké obrazy prosil: „Jistě nechybujeme, když se něčím viditelným k Neviditelnému povznásíme.“ (L. 52. kn. IX.) — 4. Velmi účinně působil ve středověku následující výrok Řehořův k císaři Mauritiovi: „Ad hoc enim potestas super omnes homines dominorum meorum (imperatorum) pietati cœlitus data est, ut qui bona appetunt adjuventur, ut cœlorum via largius pateat, ut terrestre regnum cœli regno famuletur.“ (L. 65. knihy III.) Žádá tedy od císařů: „leges, quæ omnipotenti Deo concordant“, a dává na pováženou Leontiovi exkonsulovi: „Hoc enim inter reges gentium et imperatores Romanorum distat: quia reges gentium domini servorum sunt, imperator vero dominus liberorum. Unde et vos quidquid agitis, prius quidem servata justitia, deinde custodita per omnia libertate agere debetis.“ (List 51. knihy X.) — 5. Ještě více než o politickou svobodu národů šlo sv. papeži o osvobození od hříchů. Horlivost jeho o spásu duší projevila se nejkrásněji výrokem, který zaslal bývalému mnichu Venanciovi, jemuž srdečně domlouvá, aby se do kláštera vrátil: „Considera iudicium Dei, quod mereatur, qui semetipsum Deo vovit continuoque mundi desiderijs irretitus, mentitus est quod vovit. Ecce, fateor, moerens loquor, et facti tui tristitiae addictus edere vix verba valeo, et tamen animus tuus actionis conscius vix sufficit ferre quod audit, erubescit, confunditur, adversatur. — Omnipotens Deus cordi tuo indicet, cor meum quanto te amore quantaque caritate complectitur, in quantum tamen divina gratia non offendatur. Nam sic culpam tuam insequor, ut personam diligam; sed personam diligo, ut culpae vitium non amplectar. Si igitur a me amari te credis, Apostolorum liminibus presentare meque consiliario utere.“ (L. 34. knihy I.)

Tak se ukazuje Řehoř v celém a dalekosáhlém působení svém všude velikým a dokonalým. Jako hlava církve hájí primát proti patriarchovi cařihradskému; hájí Řím a svobodu národů proti Longobardům a císaři; jako kněz vystavuje ideál duchovního pastýře, jež sám uskutečňuje na vznešeném stolci svém přes to, že neustálé války zuri, že neduhy tělesné jej skličují, že starosti a zaměstnání hlavu a síly jeho přemáhají. Pro tyto neobyčejné

přednosti, jakož i proto, že znamenitě zvelebil vznešenou a nádhernou bohoslužbu katolickou, právem. dává mu církev přijmi Velikého. Jest pak i v pravdě velikým mezníkem postaveným od Boha na rozhraní starého a středního věku dějin církevních i veškerého světa.

5. Úvod k následujícímu Životopisu sv. Řehoře. O Pavlu Diakonovi, mnichu Cassinském.*)

Pavel Diakon první napsal krátký životopis sv. Řehoře Vel. asi koncem 8. století. Vydali jej Bollandus r. 1668 v druhém svazku měsíce března a Mabillonius ve Skutcích či Životopisech světců z řádu s. Benedikta věku I.; dále při vydání všech děl sv. Řehoře Vel. předeslal jej Petrus Gussanvillaeus r. 1675. Neudal však, kterého rukopisu k tomu užil. Jeho vydání značně se liší od obou předeslých, buď že rukopis opisovaný byl vadný, aneb, což jest pravděpodobnější, že vydavatel sám nadělal o své ujmě mnoho změn a že úmyslně upustil od zastaralých slov, jež se v tomto díle hemží.

Bollandus a jeho společníci piší v předběžném komentáři k sv. Řehoři § 2.: Na prvním místě klademe životopis psaný po jeho smrti od auktora souvěkého a bezejmenného. Praviť sám v čl. 26. (našem 28.): „Po jeho smrti zvěděli jsme z vypravování muže věrného a zbožného a tohoto Otce našeho přítele důvěrného“ totiž od Petra Diakona, o němž jest jisto, že po smrti sv. Řehoře nedlouho na živu zůstal. Objevuje se tento životopis v přemnohých rukopisech, a to starožitných, z nichž některé jsou v naší bibliothece. Rovněž nalézáme jej v rukopisech kostela sv. Audomara a trevírského kostela sv. Martina. I srovnali jsme jej s dvěma kodexy královny švédské pod značkou 81. a 569. a rovněž i se slavným kodexem kláštera Bonifantis ve Francii.

Zajisté divné jest, že v tolika kodexích schází jméno Pavla jáhna, jenž byl vlastním pisatelem tohoto životopisu, jak hned dokázáno bude.

Šťastnější byl Mabillonius, jenž k vydání svých „Skutků“ užil ještě tři kodexů: Sangermanského, Moisackého a Conského, a v tomto posledním shledal (což i mnichové Maurinští,

*) Migne. Patr. lat. LXXV., str. 38.

kteří toto piší, našli, že se dílo to připisuje Pavlu Diakonovi. Potom (praví tito), jsme přišli ještě na mnohé jiné exemplary, které jméno téhož původce mají v čele, totiž Cassinský, Ebroický, Lyranský, Beccenský, Karthusiinský, k nimž dlužno připočísti kodex, jež četl Garetius, řádový kanovník, jenž ve spise o skutečné přítomnosti těla a krve Kristovy v Eucharistii, vydaném 1562, uvádí na doklad svého tvrzení některé věci z životopisu Pavla Diakona. Byť však se ve všech kodexích zamlčovalo jméno Pavlovo, přece by bylo lze odjinud s jistotou dokázati, že původcem tohoto plodu není nikdo jiný, než Pavel jáhen. Připomínát zajisté sám v III. knize svých dějin Longobardských (kap. 25.), že sepsal život sv. Řehoře Vel., těmito slovy: „O sv. Řehoři proto opomijíme pověděti více, poněvadž jsme již před několika roky s pomoci Boží životopis jeho sestavili.“ A že jest to týž, jež před rukama máme, o tom nebude moci pochybovati, kdo jej srovná s životopisem, jež všichni bez zdráhání připisují jáhnu Janovi. Tento, byv mnichem kláštera cassinského, jehož členem také Pavel býval, a byv jen asi o 80 let jeho mladší, nemohl nevědět, co a kterak vydal Pavel o sv. Řehoři. A ten v knize IV. hl. 99. chválí dílo Pavlovo, učiniv prve co nejčestnější zmínku o jeho jménu, a uvádí jeho vlastní slova, která se čtou v čl. 30. Hle, jak zní znamenité svědectví Janovo: „Kde až kolují ve světě tom úctyhodné zásluhy jeho (Řehořovy), ať tak díím s Pavlem, mužem velevýmluvným, i vždy se množiti budou, nebo jeho vlivu se nepochybně přičítá, že jednak církev anglická ustavičně novým přírůstkem se množí, jednak naukami jeho mnozí k láskyplnému Kristu se navracejí, kteří se po všem světě svými hříchy od něho oddálili, jednak také že dobří, rozniceni jeho domluvami, toužebně vlast nebeskou vyhledávají.“ — Což kdyby byli pozorněji četli oni mužové učení, nebyli by v čelo tohoto životopisu napsali: Od původce nejmenovaného, ale současného. Než rekneš, ať jest již původcem jeho kdokoliv, ale však sám vyznává, že mu to bylo vypravováno mužem, jenž byl důvěrným přítelem sv. Řehoře, bezpochyby tedy Petrem Diakonem, který byl jeho notářem. Tento tedy žil aspoň na samém počátku 7. století a tak jest nejméně o 1½ století starší tohoto Pavla Diakona. Kterak tedy mu to vyprávěl? Pravda, vysvětliti ona slova jest spojeno s nemalou obtíží. Když však po ruce máme tolik důvodův a to nepřekonatelných, které svědčí o opaku, pak musíme říci, že Pavel Diakon užil zde způsobu mluvení, jakého se časem

také užívá. Uvádí-li se totiž na doklad svědectví některého spisovatele, říkává se někdy na př.: mám to od sv. Augustina, vypravuje nám Chrysostomus a jinak podobně. Mimo to v kodexu Beauvaiském a starším ještě Gemetickém nechte se: „vypravováno bylo nám“, nýbrž prostě „vypravováno bylo“. Vypustí-li se tedy slůvko „nám“, všecka obtíž odpadá. — Nyní pak, když na jisto postaveno jest, že Pavel Diakon jest sám životopisu toho původcem, sluší i o něm něco málo pověděti.

Pocházejí z národa Longobardského, rodem z Forojulia, byl jáhnem kostela Aquilejského a buď notářem nebo kancléřem posledního krále longobardského Desideria. Rod svůj vypisuje sám ve IV. knize dějin Longob. hl. 39. Otec jeho slul Warnefrid, po němž se sám jmenoval Pavlem Warnefridem. Po přemožení krále Desideria odveden byl Pavel Karlem Vel., králem franckým, spolu s jinými šlechtici do zajetí a požíval za nějakou dobu u Karla (jenž vůbec všem vzdělancům byl nakloněn) pro svou zvláštní moudrost a vzdělanost veliké vážnosti. Než, byv od Karla podezříván, že strani Desideriovi, dopraven byl na ostrov Diomedem, odkudž však utekl ke knížeti Beneventskému Arichisovi, zeti krále Desideria. Když pak ten zemřel, stal se mnichem kláštera cassinského. — Napsal šest knih dějin Longobardských, v nichž nezřídka činí zmínky o sv. Řehoři, ale zvláště v knize III. kap. 25., kde svědčí, že jeho životopis sám sepsal a vydal. Mimo to vydal: „*Historiæ Miscellæ*“ ve 24 knihách. O těch di Vossius (lib. II. De Hist. Lat.), že prvních jedenáct knih jsou týtéž jako deset Eutropiových, potom že Pavel něco ze svého přidal, aby splnil přání Adalberze, dceri Desideriově a manželce knížete Arichisa, načež zase vede dále Eutropia, jehož jest i dalších pět knih, které následují. O ostatních osmi má se za to, že byly přidány od Landulfa Sagacea, obzvláště z Theophana, nebo spíše z Anastasia bibliothekáře, jenž Theophana vykládal. Jiná díla Pavlova, zachovaná nebo ztracená, připomíná Vilém Cave v literární historii spisovatelů církevních VIII. století, kde však mylí se učenec ten, když praví, že čtyři knihy o životopise sv. papeže Řehoře vydány byly od Jana Maillonie 1. věku Benedikt.

Žil pak Pavel ku konci VIII. století. Kterého však času spisoval život sv. Řehoře, těžko určití. Že tehdy v Římě byl, vysvitá odtud, že vždy, když o Římě mluví, připojuje ukazovací zájmeno tento neb v tomto. Tak počíná svou historií: „Řehoř v tomto

městě Římě.“ A hned potom v čl. 2.: „Mělo se za to, že se mu v tomto městě nikdo nevyrovná.“ A tak stále až do konce. Tyto částice vypustil Gussanvillæus, ale neprávem, ježto se vyskytují ve všech rukopisech, které Bollandus, Mabillonius a po nich i my jsme čtli (a těch je zajisté většina).

Život svatého Řehoře Velikého

od Pavla Diakona, mnicha cassinského.

Život sv. Řehoře Velikého od Pavla Diakona, mnicha cassinského.

1. Řehoř v tomto městě Římě z otce Gordiana, matky pak Silvie*) narodiv se, pocházel nejen ze vznešené, nýbrž i nábožné rodiny senátorské. Nebo Felix,**) této apoštolské stolice velekněz, muž velikých ctností a sláva církve v Kristu, byl jeho prastrýc. Leč nad šlechtictví tohoto již značnou úroveň výše povznesl se svými mravy, lesku dodal mu svými výtečnými skutky. Ostatně, jak se nápotom ve veřejnosti zastkvěl, to již jaksi napřed hlásalo jméno, kterého se mu dostalo. Nebo Gregorius, vzaté z řeči řecké, značí v jazyku našem strážce neb bdícího. A v pravdě: bděl on nad sebou, nebo držel se zákonů božských a žil chvályhodně. Bděl také nad věřícím lidem, jemuž kazatelským uměním svým ukazoval stezku, kterouž stoupati má k nebesům.

2. Ve svobodných uměních, jako jsou grammatické, řečnické a dialektické, byl již od pacholectví svého tak vycvičen, že v Římě, ač zde studia literární toho času ještě vzkvétala, za to se mělo, že se mu v tom nikdo z celého města toho nevyrovná. Již za útlého věku uzrála v něm snaha přidržovati se zděděných od předků nauk; cokoli dobrého uslyšel, tohoť nemínil zůstaviti nečinné zapomětlivosti, nýbrž ukládal to v paměť, a již tenkrát napájel žiznivého ducha svého naukami, jímž potom v čase vhodném z úst svých plynouti dával. Již tu, v létech mladistvých (kdy se obvykle mládež dává na cesty tohoto světa), počal žiti život zasvěcený Bohu a po cestách vlasti nebeské se vši vroucností bažiti.

3. Zatím co s milosti obrácení***) na dlouho odkládal a touha po věcech nebeských ho zachvacovala, soudil, že lépe bude, když oblečen rouchem světským, světu jen jako na pohled sloužiti

*) Tato Silvie cti se v církvi jako světice dne 3. listopadu. (Živ. sv. Řehoře od mnichů Maur. čl. 2.) Narození sv. Řehoře připadá asi do roku 540—544.

**) Totiž Felix čtvrtý. (Viz tamtéž čl. 3.)

***) Rozuměj: oddání se stavu duchovnímu.

bude. Než tyto péče světské se tak proti němu vzdávaly, že nemohl světu sloužiti již na pohled, ježto se (jak sám vyznává) ducha jeho chytati počaly. Když pak po smrti rodičů*) toho konečně dosáhl, že mohl svobodně s majetkem svým naložiti, ukázalo se, co dříve v mysli své choval. Na co mohl dříve jen Bůh patrili, to se nyní projevilo i zrakům lidským. Ihned totiž začal všechensvůj majetek vynakládati na skutky dobročinné, aby tak Krista Pána, jenž se pro nás učinil chudým, sám také chudý následoval.

4. Zřídil na Sicilii šest klášterů, shromáždil tam bratry ke službě Kristově; sedmý však založil ve zdech tohoto města, v němž i sám, přidruživ k sobě mnoho bratrů, pod vládou opata řeholnímu životu se věnoval. Klášterům oněm vykázal z výnosu statků svých jen tolik, kolik vystačilo na každodenní stravu těm, kteří je obývali; ostatek se vším opatřením domu prodal a chudým rozdal. Šlechtictví pak, kteréž se zdál před světem míti, užíval vesměs k dobývání hodnosti slávy nebeské s pomocí milosti Boží. Ten, jenž dříve mival v obyčeji choditi po městě oděn hedvábnou řízou a zářnými drahokamy, napotom v oděvu prostém sám chudý sloužil chudým.

5. Nebo když roucho světa zaměnil, uchýlil se do kláštera, a tak odloučiv se od světa tohoto, opustil jej nahý. A tu počal vésti život takové dokonalosti, že mohl již tenkrát, v samém počátku počten býti mezi dokonalé.***) Byl pak v jídle tak zdrženlivý, v modlitbách tak bdělý, v postech tak přísný, že (následkem toho) pro slabost žaludeční sotva postáti mohl. Mimo to trpěl stálou neduživostí tělesnou a nejvíce obtíží působila mu nemoc, která u Řeků sluje synkopis; od té trpěl zajisté takové bolesti v životě, že zhusta napadán úzkostí, takměř každou hodinou byl blizek smrti.

6. To, kterak si počínal v klášteře, jak se snažil vésti život chvalitebný, dá se posouditi z jeho vlastních slov, jež s pláčem pronesl v rozmluvě s Petrem, diakonem svým, když již papežem byl, řka: „Duch můj nešťastný, když mu mé zaměstnání způsobuje rány, rozpomíná se, jaký býval druhdy v klášteře, jak všemi pomijejicnostmi pohrdal, jak se nade všechny události povznášel, jak si uvýkl nemysleti na nic jiného, než na věci nebeské,

*) Totiž aspoň otcové, neboť matka i potom ještě dlouho žila. (Živ. od Jana Diakon. I. 1., čl. 9.)

**) Goussainville má po těchto slovech vloženo: „Byv pak od bratrů jednomyslně zvolen za opata, nevzpíral se býti představeným.“ To se však v rukopisech nečte a jest to nevhodné do textu vloženo.

a jakkoli držen v těle, přece se v rozjímání samými těmito závo-
rami těla ven prodíral, tak že i smrt, kterou skoro všickni mají
za trest, miloval jako vstup do života a odplatu práci. Nyní však
postaven ve správě pastýřské, musí pečovat o záležitosti lidí svět-
ských, a jenž za klidu svého tak spanilý býval, nyní znešvařen jest
prachem zemských starostí. A tak uvažují o tom, co snáším, uva-
žují o tom, co jsem ztratil. A když hledím na to, čeho jsem po-
zbyl, stává se mi břemeno; jež nesu, ještě těžším. Nebo hle, nyní
dorážejí na mne veliké příboje moře a loď myslí mé rozstupuje
se prudkými bouřemi povětří, a když obrátě oči na zad, vzpomí-
nám předešlého svého života, při spatření břehu vzdychám, a co
ještě horšího, nesmírné spousty vod mne tak unášejí, že již při-
stavu, jež jsem opustil, ani uzříti nemohu.“ To pak sám o sobě
říkával, ne ovšem proto, aby se vychloubal, jak v ctnosti pokročil,
nýbrž spíše, aby oplakával ztrátu, boje se, že ji doznal tím, že se
správy pastýřské ujal. Než, ačkoli mluvil takové věci o sobě z ve-
líké pokory, nám nicméně sluší věřit, že pro péče pastýřské ne-
pozbyl na své mnišské dokonalosti ničeho, ano že tím větší zisk
mu přinesla práce o obrácení mnohých, než jaký měl druhdy za
vlastního života v zátíši.

7. Kterak však tento muž svatý k úřadu jáhenskému a pak
až k vrchu papežství dostoupil, vypoví další řeč naše. Pozoruje
biskup římský, jenž tehdáž církev spravoval,*) na jak vysoký
stupeň ctnosti Řehoř vystupuje, vzav jej z kláštera, povýšil na
úředníka církevního a přibral jej jako sedmého jáhna**) za svého
pomocníka a nedlouho potom poslal jej do města Konstantinopole
jakožto apokrisiáře***) pro vyřizování záležitostí církevních. Jakkoli
však tu dlel v paláci pozemském, nicméně neupouštěl od přede-
vzeti svého vésti život nebeský. Následovali pak ho mnozí bratři
jeho klášterní, přemoženi láskou bratrskou. Že se tak stalo říze-
ním Božím, vysvitá odtud, že on prostředkem jich trval se zátíším

*) Byl to asi Benedikt I. Za apokrisiáře do Cařihradu poslán byl od
jeho nástupce Pelagia II.

**) Že biskup římský mívá k ruce sedm jáhnů, o tom píše již papež Gor-
nehus v listu proti Novacianovi (u Euseb., Hist. církv. kn. 6. hl. 43.)

***) Řec. Ἀποκριστής, doslovně Odpovídatel, jenž zasílá „odpovědi“, ale
i jiné záležitosti vyřizuje. Cír. Regula s. Bened. hl. 51: „Bratři, kteří se vydá-
vají na cestu pro každou odpověď, t. záležitost.“ Též u Řeků přenesen název
ἀποκρίτης, odpověď, na záležitost. Neznámý autor (pode jménem Athanasius) díla:
Doctr. ad Antiochum T. II. nov. vyd. Athan. p. 259 d: Ἀποκριτής τῆς πορείας
sluje ten, kdo býval správcem záležitostí klášterních. Ivo Veliký byl první
z papežů římských, jenž měl svého apokrisiáře v Cařihradě.

modlitby (t. s klásterem) jako na kotevním provaze s břehem ve spojení, a když neustávající starosti světa jim lomcovaly, ulíkal se z návalu oněch světských přibojů do středu jejich, jako do přístavu nejbezpečnějšího. A byť jej tato služba z kláštera odvedla a jeho dřívější tichý život (jako) dýkou svých starostí ubila, přece však mezi nimi při slovech čítání, jež pěstovali, oživoval v sobě ducha kajicnosti. Jejich společnost ho nejen obrňovala proti útokům světa, nýbrž i k tomu jej více a více podněcovala, aby vedl život nebeský.

8. Tehdáž prosili ho pokorně tito bratři a zvláště Leander,*) muž úctyhodný, biskup sevillský, jenž tenkrát přibyl do Konstantinopole jako legát v záležitostech Visigothův, jej k tomu přiměl, aby vyložil knihu Jobovu, která se v mnohá tajemství hálí. I nemohl odepřít díla, kteréž mu ukládala prostředkující láska bratrská ku prospěchu mnohých v budoucnosti. Pročež vyložil v knize této, na pět a třicet knih rozvržené, podivuhodným způsobem, kterak se ji má rozuměti dle litery, kterak ji dlužno vztahovati ku Kristovým a církevním tajemstvím, a v jakém smyslu má ohledem na jednotlivé věřící býti užívána. V knihách těchto rozmlouvá o ctnostech a hříších tak, že se zdá nejen je slovy vykládati, nýbrž takorba na viditelných tvarech je na oči stavěti. Proto není pochyby, že sám dosáhl v nich dokonalosti, když tak působivě dovedl je vyličiti.

9. Když pak ještě meškal v královském městě tomto, potřel silou katolické pravdy novou haeresi týkající se stavu při vzkříšení v samém jejím, jak vznikala, počátku. Vystavovalť totiž Eutychius, biskup města toho, **) za učení víry, že tělo naše bude v slávě onoho vzkříšení nehmatatelné, že bude vzduchu a povětří jemnější. To pak onen uslyšev, dokázal jak na základě pravdy, tak i na samém vzkříšení Páně, že nauka ta všestranně pravé víře odporuje. Neboť víra katolická má, že sice naše tělo jest při oslavě vzkříšení následkem jeho oduchovnění jemné, nicméně však hmatatelné, následkem pravdivé jeho přirozenosti, jako bylo tělo Páně, o němž sám Pán po svém vzkříšení řekl: „Dotýkejte se a vizte; nebo duch nemá těla a kosti, jako mne mítí vidíte.“

*) O Leandrovi, biskupu v Seville, jemuž řehoř později dílo své mravoučné připsal, jemuž i mnoho listů psal, píše také pochvalně v knize Rozmluv (Dialogorum lib. III., cap. 31.).

**) Eutychius proslavil se později mnohými divy; utrpěl též pro víru vyhnání. Cti pak se 6. dubna.

(Luc. 24., 39.) Dokazováním této viry Otec Řehoř tak úsilně pracoval proti vznikající haeresi a za pomoci i bohabojného císaře Tiberia Konstantina tak dokonale ji zvrátil, že se od té doby nikdo nevyskytl, kdo by ji znovu vyvolával.

10. Když pak se úctyhodný levita Řehoř zpět do Říma navrátil a zatím nějaká doba prošla, řeka Tiber tak se při povodni ze svého koryta vyvalila, že tekly vody její po zdech města, jehož velmi velikou část území zaplavily, tak že se přemnoho zdí starých budov pobořilo. Kteroužto vodní zhoubou vyvráceny byly také církevní obilnice, v nichžto na několik tisíc měric pšenice přišlo na zmar. Mnoho hadů tehdy s drakem velikým, jako trám silným, korytem této řeky do moře se dostalo; utopená pak zvířata vyvržena byla slanými vlnami zbouřeného moře na břeh. V zářetí posel z toho mor, jemuž říkají pupečný: a ten přišel v polovici jedenáctého měsíce, prvního ze všech zachvátil, dle toho co se u Ezechiele čte: od svatyně mé začnete (Ezech. 9., 6.), Pelagia papeže a bez meškání jej usmrtil.**) Když pak on zemřel, nastalo takové umírání lidu, že obyvatelstvo vesměs pohynulo a přemnohé domy města byly vyprázdněny. Poněvadž pak církev Boží nemohla býti beze správce, zvolil všecken lid svatého Řehoře, jakkoli se vši moci tomu vzpouzel. Pokoušeje pak se svrchovanému tomu úřadu ujíti, volal, že nikterak není hoden takového důstojenství. Báł se totiž, že by se mu v lesku spojeném s vládou církve mohla nějak zamluviti vláda světská, kterouž byl dříve povrhl. Tak se stalo, že poslal list k císaři Mauriciovi, jehož synu byl udělil křest svatý, a zapřísahal ho a mnohými prosbami uprošoval, aby nikdy nepřivolí lidu a nepovýšoval ho k tomuto slavnému důstojenství. Leč prefekt městský, jménem Germanus,**) předešel jeho posla a jav jej a roztrhav list, zaslal císaři usnesení, jaké učinil lid. Ten pak vzdávaje díky Bohu, že se mu příležitost naskytla jáhnovi za jeho přátelství, jak si žádal, uděliti hodnost, ihned vydav předpis, nařídil, aby byl ustanoven.

11. Když pak on se vzpěchoval tomu,**) aby byl posvěcen, a mor v lidu rádl, začal k lidu o potřebě pokání takto mluviti:

*) Bylo to v lednu r. 590. Anastasius píše, že Pelagius zemřel VI. idibus Februarii (u Hollanda).

**) Dokonce snad i krevní bratr Řehořův. Měť sv. Řehoř vskutku bratra (Maur. Vita s. Greg. lib. I., hl. 1., čl. 5): na valách jest však, měl-li jméno Germanus. Řehoř Tur., z něhož Pavel Diak. čerpal, di (Lib. X. c. 1.): Sed praefectus urbis Romae, germanus ejus, anticipavit nuntium.

**) Cumque in hoc restaret. Gussanvillaeus čte: cumque tempus instaret.

„Potřebi jest, bratři nejmilejší, abychom se báli metel Božích, jichž jsme se lekati měli, dokud nepřišly, aspoň v jejich přítomnosti, když je pocítujeme. Svízel ten otevřiž nám bránu k polepšení, a trest, jež snášíme, obměkčiž zatvrzelá srdce naše. Tak bylo ohlášeno svědectvím prorockým: Přišel meč až k duši (Jer. 4., 10.). Hle, hrot hněvu nebeského zasáhá zajisté všechen lid a jednotlivci hynou smrti nenadálou. Vždyť před smrti nemoc ani nepředchází, nýbrž, jak pozorujete, smrt dostavuje se dříve než nemoc času nabude. Koho postihne, toho uchvátí smrt dříve, než se ku kajicnosti obrátí. Považte tedy, v jakém stavu přichází před přísného Soudce ten, kdo nemá času, aby oplakal skutky své. Nebo smrt si z obyvatelstva nevybírá částky, nýbrž hromadně je přepadá; domy bývají vyprázdněny. Rodičové dívají se na pohrby svých synů a vlastní jich dědicové předcházejí jejich smrt. Utikej se tedy každý z nás ku pokání, dokud má čas, aby se kál, než bude zasažen. Přivodíme si před zrak duše své všecko, čeho jsme se dopustili z poblouzeni, a co jsme nepravého spáchali, s pláčem trestejme. Předstupme před tvář jeho s chválením, a jak nás prorok jeho napomíná: pozdvihujme srdci svých s rukama ku Pánu (Thren. 3., 41.). Pozdvihovati srdci s rukama ku Pánu znamená totiž, pozdvihovati snažných modliteb spolu se záslužnými skutky. Dávát zajisté, dává důvěru bázni naší ten, jenž volá u proroka: Nechci smrti hříšníka, ale aby se obrátil a živ byl. (Ezech. 33., 11.) Nikdo nezoufej pro velikost svých nepravostí. Vždyť třidenní pokání Ninivětanů zhladilo viny, v nichž byli ukolébáni; a lotr kající došel již při smrti své odplaty života. Proměňmež tedy srdce svá a již za to mějme, že jsme obdrželi, zač prosíme. Soudce nakloní se k prosbě naší rychleji, odvrátí-li se duch náš od své nepravosti. Když nám tedy hrozí meč tak přísný, trvejme v nepohodlném nám lkání. Nebo právě ta nepohodlnost, která se lidem nezamlouvá, líbí se pravdivému Soudci, nebo Pán dobrotivý a milující chce, abychom ho prosili, nehodlaje se hněvati tolik, jak zasluhujeme. Proto vykřikl u Žalmisty: V zývej mne v den soužení: a vytrhnu tě, a ty mne budeš oslavovati. (Žal. 49., 15.) Svědči tedy sám o sobě, že touží po tom, aby se nad vzývajícími ho smiloval, když ku vzývání vybízí. Tedy, bratři nejmilejší, se srdcem kajícím, polepšení ve skutcích svých, dostavme se ve středu od samého jitra k slzení*) se sed-

*) Ad lacrymas; Guss. má cum lacrymis.

merou zbožnou litanii,*) aby přísný Soudce, jenž nás pro hříchy naše zamýšlí trestati, upustil od předsevzatého trestání svého.“ Tuto promluvu sv. Řehoře vsunutí do tohoto dílka proto uznali jsme za potřebno, bychom ukázali, jak dokonale již z počátku kázal.

12. Když se tedy veliké množství kněží, mnichů a jiného lidu obého pohlaví a různého věku dle nařízení sv. Řehoře v určený den na modlení k Pánu sešlo, mor z usouzení Božího tolik zuril, že během jedné hodiny, co lid k Pánu hlasy vysílal, osmdesáte jich na zem padlo a ducha vypustilo. Leč neustal tento kněz lidu kázati, aby od modlitby neupouštěli, až mor ze smilování Božího uleh.

13. Když pak budoucí velekněz ještě chystal tajný útěk, uloženo městu, aby to mělo na vědomí a v branách aby se držela stráž, dokud by úřad božský důstojně a slavně, jak toho žádá posvátný řád při svěcení, plně na něho nebyl přenesen. On však toho dosáhl na kupcích, že se tři dny po skrýších schovával, až ho lid římský, jenž se postil a modlitby konal, pomoci světelného sloupu, jenž se třetí noci s nebe nad ním snesl, vypátral. Ten po nemalou část noci, od vrchu nebes rovnou čarou až k němu záře, ukázał hledajícím, kde se nachází ten, po němž toužebně bažili. Načež on, ujímaje toto šťastné a posvátné znamení o onom zebřiku, jež ve snách uviděl svatý Jakob, a pravě, že tu dům Boží bude, volal, že je zde ukryt správce domu Božího, jímž jest církev sama, chrám Boží. Tak konečně vyvolenec a milenec Páně jat, vlečen a do basiliky sv. Petra apoštola veden byl, a tam posvěcen byv na velekněžský úřad milosti, papežem města se stal.

14. V tom čase, pokárán byv od Jana, biskupa města Ravenny, proč se chtěl, jsa muž tak vhodný, úkrytem velepastýřského úřadu vzdalovati, vzav odtud námět, výtečné dílo sepsal, ježto sluje Pastýřské, v němž patrně osvícen byv ukázał, jaký býti má, kdo se za správce církve přijímá, kterak správcové sami mají žiti, jak rozdílně mají jednotlivé osoby z posluchačstva poučovati, a jak bedlivě mají každodenně o své vlastní krehkosti rozjímati. Sepsal však také homilie na Evangelia, počtem čtyřicet, kteréž

*) Proto litanie sluje sedmerá, di sám Pav. Diak. (Hist. Longob. III., 25), protože s. Řehoř rozdělil všechen lid města na sedm částí. V prvním sboru bylo všecko kněžstvo, v druhém všichni opatové se svými mnichy, v třetím všechny abatyše se svými kongregacemi, ve čtvrtém všechny děti, v pátém všickni laikové, v šestém všechny vdovy, v sedmém všechny provdané ženy.

stejným dílem rozdělil ve dva svazky. Vydal též čtyři knihy Rozmluv, v nichž na prosbu svého diakona Petra vystavil potomstvu za vzor příklady ctnosti těch světců, jichž slovutnost v Itálii buď poznati neb o ni slyšeti mohl, aby, jako byl dal v knihách svých Výkladů návod, o jaké ctnosti pracovati máme, tak zase výpisem divů, které svati činili, ukázal, jak ctnosti ty jsou slavné. Též i na první a poslední částce proroctví Ezechielových, kteráž se zdála býti temnými, ukázal ve dvou a dvaceti homiliích, jakého světla se z obsahu jejich dobrati možná. Mimo to napsal i mnohé jiné věci a rovněž i přechytné listy; než opomím vypovidati o každé té jednotlivosti, snaže se býti stručným.

15. Tím podivnější jest, že mohl tolik a tak velkých knih napsati, když, abych užil jeho slov, takřka po celé své mláde byl trápen častými bolestmi v útrobách, když každé hodiny, ano každého okamžiku následkem podlomené síly žaludeční zemdlival, když z pozvolných sice, ale stálých horeček byl dýchavičný a když ho i bolestná chůze mnoho zkormucovala. V pravdě však, když při tom bedlivě povážil, že, jak di Pismo sv., Pán mrská každého syna, kteréhož přijímá (Hebr. 12., 6.), čím příkřeji ho zlo časné tísnilo, z tím jistější naděje věčné okřival. Mimo to unavovala ho ustavičná péče o zavádění stráže nad městem, aby nebylo vzato od nepřátel. Pálily také ducha jeho ustavičné zprávy, kterak se zde onde synové odlučují. On však, ač byl v tolikerych a tak velikých nesnázích, nicméně se nikdy neoddával nečinnosti, aby buď neposloužil synům, když toho jejich prospěch vyžadoval, neb aby se nedal na spasitelná rozjímání o tajemstvích nebeských.

16. Když pak se takměř z celé Itálie přemnozi lidé ze strachu před mečem Longobardů do města římského utíkali, pečoval starostlivě o všechny a všem poskytoval vedle pokrmu slova i také potrav tělesných. Zajisté opanovávala milosrdná láska srdce jeho tak, že vycházel vstříc nejen potřebám těch, kteří mu byli blízcí, nýbrž že štědře podporoval i ty, kteří nad to i daleko vzdáleni byli, tak že i sluhům Božím, ustanoveným na hoře Sinai, vše, co jen se zaslati dalo, zasilal. Mívaliť jiní papežové péči o stavby kostelův a o vyzdobení jich zlatem neb stříbrem; on vstupoval také do jejich slépějí a jakoby toho opomíjel, věnoval se všecek prospěchu duší. Penize pak, jež mohl míti, kázal rozděleti a chudým dávatí (Ps. 112., 9.), aby spravedlnost jeho zůstala na

věky věkův a roh jeho aby povýšen byl v slávě, tak že mohl v pravdě říci s blahosladeným Jobem: Požehnání zahynouti majícího přicházelo na mne a srdce vdovy potěšoval jsem. V spravedlnost jsem se oblécel a odíval jsem se jako rouchem a korunou soudem svým. Oko byl jsem slepému a noha kulhavému. Otec byl jsem chudých a na při, již jsem nebyl povědom, velmi pilně jsem se vyptával (Job. 29., 13. nn.). A maličko dále: Jedl-li jsem skývu svou sám a nejedl-li z ní sirotek, nebo od dětinství mého rostlo se mnou smilování, a z života matky mé vyšlo se mnou? (Job. 31., 17., 18.).

17. K tomuto dílu lásky a spravedlnosti patří též, že učinil i národ anglický účastným svobody věčné, vytrháváje jej ze spárů odvěkého nepřítele prostředkem hlasatelů, kteréž tam byl poslal. Nebo přidržuje-li se kdo věrně Boha našeho, povznáší se ze středního daru jeho vždy k věcem vyšším; tedy, poněvadž se světec tento s horoucí snahou o to přičiňoval, aby ojedinelé duše shromáždil, dal mu láskyplný Pán, že spolu i celý národ Angličův obrátil. Příležitost k tomu obrácení naskytla se, jak za to mají, řízením Božím takto: Když jednoho dne nově přišli kupci na foru římském mnoho věci ku prodeji vystavili a mnozí se tu s různých stran ke kupování scházeli, stalo se, že také Řehoř, dokud totiž ještě hodnosti velekněžské neměl, po foru přecházel a mezi jiným uviděl vystavené tu na prodej chlapce, bílého těla jako mléko a sličné tváře, mající i vlasy obzvláštní světlosti. Jak je spatřil, otázel se jich, jakž se vypravuje, z kterého kraje neb z které země by byli přivedeni? I řečeno mu, že z ostrova Britského, kde obyvatelé vesměs takovouto sličností se vyznamenávají. Opat otázel se, zdali ostrované ti křesťané jsou, či zdali se v pohanských bludech trávají? Pověděno, že jsou pohané. A on z hluboka povzdechnuv, vece: Běda, jaký žel, že lidé tak světlých tváří jsou v moci původce tmy, a že čelo tak krásné chová v sobě mysl churavou a prázdnou radostí vnitřních. Zase se tedy otázel, jaké jméno má národ ten? Odpověděno, že sluji Anglové. Načež on: Dobře, di, nebo i tvář mají andělskou a slušno jest, aby taci byli také spoludědici andělů v nebi. Jaké jméno má, vece, ona provincie, ze kteréž byli tito dovezeni? Odpověděno mu, že Deirové sluji obyvatelé té provincie. A on: Dobře, řekl, Deiri, z hněvu Božího vy-

tržení (de ira Dei eruti) a k milosrdenství Kristovu povolání. Král, pravi, provincie té kterak se jmenuje? Odpověděno, že sluje Alle. Načež on, bije na ono jméno, di: Chvála*) Boha Stvořitele musí v krajích těch zpívána býti.

18. I došed k veleknězi této římské a apoštolské stolice, prosil ho, aby národu Anglů poslal do Britannie několik služebníků slova, kteří by je ke Kristu obrátili, dokládaje, že i sám hotov jest ke konání díla toho s pomoci Páně, ač-li by se libilo Otci apoštolskému, aby se tak stalo. Ačkoli velekněz s počátku k tomu nijak nepřivoloval, nicméně neúnavnými prosbami jeho přemouzen, svolil. Tu on, taje před měšťany příčinu svého cestování (nebo kdyby ji byli seznali, nikterak by se byli s úmyslem jeho nesrovnávali), jak mohl nejrychleji na cestu se vydal, máje požehnání apoštolské.

19. Zatím však věc přišla lidu ve známost. Smluvivše se jednomyslně všickni lidé z města a z měst sousedních a vůbec kdo uslyšev o tom přiběhnouti mohl, rozdělili se na tři části, a když se pán apoštolský Pelagius ubíral do kostela sv. Petra, hrozivým hlasem na něho pokřikovali: Ej, apoštolský, cos to učinil? Svátého Petra jsi urazil, Řím's podlomil, Řehoře's tak nevyslal jako vypudil! Křikem tím hrozně polekán byl velekněz a náramně se lidu boje, poslal za ním co nejspěšněji s přísným rozkazem, aby se rychle zpět do Říma navrátil.

20. Nežli ho však poslové došli, měl za sebou již tři dny cesty a tu když muž Boží Řehoř podle obyčeje cestovatelů okolo hodiny šesté na kterési louce seděl a četl, zatím co někteří z jeho soudruhů odpočívali, jiní pak u nich stáli neb se jakýmkoli nutným zaměstnáním obírali, přišla kobylka a učinivši skok, usedla na stránce, na níž četl. Svatý Řehoř hledě na to, že tak klidně zůstává na místě, kde se usadila, počal, máje z toho potěšení, vysvětlovati druhům svým jaksi její jméno: Locusta (kobylka), řekl, mohlo by se vysloviti jako loco sta (postůj na místě), a dokládaje řekl: Vězte, že nesmíme na započaté cestě dále pokračovati. Nicméně však vstaňte a zvířata osedlejte, abychom pokud smíme k cíli svému pospíšili. — Když pak si o tom navzájem vypravovali a se dotazovali, přišli poslové apoštolští, majíce koně spocené a náramně umdlené a hned jemu s velikým spěchem list po-

*) Měť sv. Řehoř na mysli alleluja, které znamená: chvalte Boha.

dali, který přinesli. Když jej přečetl, řekl: Tak jest, soudruzi, jak jsem předpověděl, vrátíme se rychle do Říma.

21. Když takto vrouci jeho touha byla na čas odložena, vyplnil dílo, po němž dávno prahl, hned jakmile se sám ujal úřadu velekněžského. Posílal kazatele jiné; aby však kázání jejich přinášelo užitek, posilňoval je napomináním, modlitbami nebo dary. Konečně vypravil na ostrov ten Mellita,*) Augustina a Jana s mnohými jinými bohabojnými mnichy, kteří v krátké době obrátili krále,**) jenž se v přední části ostrova zdržoval, i lid jeho. A Pán propůjčoval jim ke konání divů takovou milost, že vira, kterou slovy ústně hlásali, byla potvrzována působivými znameními. Stalo se, že když několik let prošlo, přistoupili i ostatní králové ostrova toho***) s poddanými svými k víře Kristově. O obrácení národa toho, jakož i o zázračných znameních, která se tamže dala, mluví sv. Řehoř v knihách Mravoučných (Mor. XXVII. dříve hl. 6., nyní 21.) takto: „Ejhle, jazyk Britannů. jenž nedovedl nic jiného, než barbarsky skřipěti, počal již od dávna ozývati se ve chvále Boží slovy hebrejskými. Ejhle, druhdy nadmutý, nyní již nohám světců podrobený Ocean koná služby, a jehož barbarského zmitání nedovedla knížata zemská zkrotiti železem, spoutávají prostá slova z úst kněží hrůzou božskou, a kdo se za doby nevěry nelekal před bojovnými pluky, nyní u víře již leká se jazyka lidí pokorných. Jakož se mu slyšením slova nebeského a divy zářícími mocně vštěpuje poznání Boha, krotne hrůzou před tímto božstvím tak, že se boji učiniti něco zlého a celým srdcem touží po té milosti, aby došel věčnosti.“ A milost Boží propůjčila sv. Řehoři, že se to vše stalo, tak že právem má od národů anglických jmenován býti apoštolem, nebo třeba nebyl apoštolem jiných, jich nicméně jest, nebo pečeť jeho apoštolství jsou oni v Pánu (cfr. I. Cor. 9., 2.).

22. Již pak zbytečná je otázka, zdali se muž tak zasloužilý zaskvěl nějakými zázraky, poněvadž jest nad slunce jasnější, že kdo svými zásluhami mohl dar mocných divů od Krista zjednati jiným, mohl tím snáze, když toho potřeba žádala, zasloužiti toho i sobě. Než aby se jednak nenedostávalo důkazu takovým, kteří jako Židé požadují viditelných znamení na průkaz svatosti, jednak

*) Na prvním místě měl býti spíše jmenován Augustin. Mellitus byl Augustinovi a jeho společníkům přidán za pomocníka.

**) Kentského krále Ethelberta.

***) První z nich byl sv. Edwinus, král Northumberský, jenž pojal za manželku sv. Ethelburgu, dceru krále Ethelberta.

pro lepší vzdělání takových, kteří na základě příkladů Svatých chtějí s větší horlivostí a prospěchem lepších věcí vyhledávat, mám za to, že něco jest potřeba uvést, co Pán uložil, by se skrze něho stalo a projevilo ku povzbuzení a posílnění našeho ducha mdlého a naší (aby se tak řeklo) spíše nevěry, než neznalosti.

23. Byla jistá matrona vzácná v tomto městě Římě, která měla ve zvyku podle víry své a nábožnosti připravovati obětiny*), tyto pak dne nedělního do kostela přinášeti a veleknězi dle obyčeje v církvi a z přátelství obětovati. Když pak jednoho dne dle zvyku přistupovala k přijímání z rukou pána apoštolského dle pořádku svého, a velekněz ji obět Těla Páně podával. říká: Tělo Pána našeho Ježíše Krista prospějž tobě k odpuštění všech hříchů a k životu věčnému,**) pousmála se. Uviděv to muž Boží, zadržel ji sv. přijímání, položil je stranou na oltáři a odevzdal diakonovi, aby je zachoval, až by všickni věřící přijali. Když pak svaté tajemství bylo dokonáno, otázal se ji sv. Řehoř, řka: Pověz, prosím, co se vynořilo v srdci tvém, že jsi se, majíc přijímati, smála? A ona řekla: Vzpomněla jsem si, že částěčka ta byla z téže obětiny, kterou jsem já rukama svýma učinila a tobě obětovala, a když jsem znamenala, že ty jsi ji tělem Páně jmenoval, usmála jsem se. Tu svatý Páně velekněz učinil odtud řeč k lidu a napomenul ho, aby pokorně Pána prosil, by k utvrzení mnohých u víře ukázal tělesným očím, co měla žena tato nevěřící spatřovati očima mysli své a světlem víry. Když pak se za to pomodlili a od modlitby povstal on a zároveň i lid a žena, a když se tlačili, aby spatřili divadlo nebeské, odhalil roušku na Tělo Páně ***) a an všechen lid i žena na to hleděli, nalezl tu částku lalůčku ušního krvi pobročenou; i řekl ženě: Už se, pravím, aspoň nyní již věřiti Pravdě, kteráž svědčí: Chléb, kterýž já dávám, tělo mé jest, a krev má v pravdě jest nápoj (Jo. 6., 51.).

*) Za stará bývalo obyčejem, že laikové i ženy přinášeli za obět chléb (ano i vino) ku přijímání. Proto vyčítá sv. Cyprian (De opere et elemos.) jisté bohaté ženy, že přicházejí do domu Páně bez oběti a že přijímají část z oběti, kterou přinesl chudšas.

**) Jan Diakon kn. II., čl. 41.) uvádí jiná slova, totiž: „Tělo Pána našeho Ježíše Krista zachovej duši tvou,“ kteréž ku dnešní formulí při sv. přijímání více přiléhají.

***) „Palla corporalís“, do které se Tělo Páně zabalovalo a ukrývalo. O ni čte se v knize Sakramentální při svěcení podjáhnu: Pallae quae sunt in substratorio, in alio vase debent lavari, in alio corporales, pallae etc.

Než Stvořitel náš, předvidaje naši mdlobu, tou moci, kterou z ničeho učinil všecky věci a jenž utvořil sobě i tělo z těla Panny ustavičně spolu s Duchem svatým, proměnil chléb a víno s vodou smíšené, ač vlastní způsobu jejich zůstává, na modlitbu katolickou v tělo své a krev svou pro obnovení naše posvěcením Ducha svého.*) Nyní pak přikázal, aby všickni prosili moc Boží, by uvořila v předešlou způsobu přesvaté to tajemství, tak aby ženě bylo požitelným, což se i stalo. Tak žena často jmenovaná, velmi mnoho na svatém náboženství a víře ziskavši, posvěcena jest účaststvem svátosti Páně. A u všech, kteří to viděli, vzplanula mohutnější božská láska a pravá vira.

24. Kdosi také, jenž podle těla posel z rodu velevezácného, jenž pro královskou svého způsobu vznešenost i velemocný byl, došed skrze prostředkující vyslance přízně u Apoštolské stolice a dostatečně ve sloužení Bohu a Svatým pomoci naučení, kteráž mu často v listech i od sv. Řehoře zasílána byla, byv vycvičen, po bystrých a věrných poslech důstojné dary**) vypravil k stolici velekněžské se žádosti, aby mu poslány byly ostatky svatých apoštolů a mučedníků. Světec apoštolský, přijav legáty jeho s poctou a vděčností, za nějakou chvíli sám u sebe se pozastavil, načež bez prodlení, jak se dle dávného obyčeje děje, když o věc takovou běží, u památek svatých apoštolů a hrobů svatých mučedníků mše sloužil a uctívaje ostatky jejich, obcházel je, maje legáty svrchu řečené ve svém průvodu. Když jim vysvětlil, kterak se mají uctívati ostatky, za něž bylo požádáno, rozdělil na částky plátýnka posvěcená, na kterýchž byl mše svaté slavil, a každému jednotlivci vložil je do desk pušpánových (zimostřazových), načež opatřiv je pečeti svého svatého úřadu, odevzdal je po obyčeji církevním žadatelům. Tito, přijavše je s náležitou poctou a o požehnání poprosivše i je obdrževše, s radostí nastoupili cestu svou. Než když při návratu urazili několik dní cesty, zvědavost lidská zmocnila se toho, jenž jmn byl za prvního z nich; i řekl svým soudruhům, že pošetile podstoupili cestu tak namáhavou, když ani nevědí, jakou to vzácnost přinásejí pánu svému. Když se pak krok za krokem slovo k slovu přidávalo a podjatost soudruhů rostla, roztrhše

*) Zde jasnými slovy dávno před Paschasie Radbertem proneseno dogma; marně tedy chtějí sektáři kalvinští vyhlášovati Paschasia za původce tohoto dogmatu.

**) V originalu stojí: exenia, t. munera. Mělo by spíše státi: xenia. Xenium jest dar zaslaný ξένων, t. j. cizinci, nebo hostu.

úřední pečetě apoštolské, otevřeli pušpanky a shledali, že se v každé z nich nachází částka plátýnka. Ihned se s nevolí zpět do Říma navrátili a přišedše k arcijáhnovi stěžují si, řkouce: Což pak pán apoštolský tak málo si váží pána našeho, jenž se nadál, že u něho nalezl takovou milost, že jej chce tak klamatia nám takovou hanbu a urážku způsobiti? Měliť jsme za to, že odnášíme odtud vzácné kosti apoštolů neb mučedníků, jakž bylo záhodno, když takový muž, jako jest náš pán, za to požádá stolicí tak znamenitou, po tak dlouhém a dosti nebezpečném cestování, a zatím nám byly dány malé kousky plátna, jakoby nebylo u nás lze naléztí takového druhu plátna. Nebo kdyby nám z moudré opatrnosti nebylo připadlo, abychom seznali, co neseme, a kdybychom se byli s takovou pošetilostí k pánu svému navrátili, není pochyby, že bychom musili vydati v šanc svou čest a jeho lásku! Arcijáhen jemně jich pokárav, vyšetřoval, proč s takovou opovržlivostí porušili pečetí apoštolských, a napomínal jich, aby se vrátili a co obdrželi, aby pánu svému s uctivostí donesli. Leč oni jeho napomínáním nikterak se přemluvití nedávali, až se octli v přítomnosti pána apoštolského Řehoře. Ten zvěděv, co se stalo, snášel s největší trpělivostí jejich pošetilost a přikázal jim, aby obcovali slavení mše sv. Když pak se dospělo až tam, kde řeč držival, domlouval lidu Božimu, aby prosil o milost Svatých, by ve věci této ráčil (Bůh) moc svou co nejzřejměji projevití, tak aby ti, co méně věří, a nevědomci mohli zračitěji seznati, čeho víra zasluhuje. Po vykonané modlitbě vzal nožík od toho, jenž pečetí byl porušil, a na oltáři těla sv. Petra jednu z částek plátna bodnův do prostřed prořízl; a hned vyběhla z ní krev a celou tu částčku zbrotila. Vidouce pak svrchujmenovaní vyslanci a všichni lidé úžasný ten a tajemný div sv. viry, padli nicí k zemi, klaníce se Pánu a řkouce: Podivný (jest) Bůh v svatých svých; Bůh Israelský, onť dá moc a sílu lidu svému: požehnán (budiž) Bůh (Ps. 67., 36.). Když pak se stalo utišení, pověděl sv. Řehoř mimo jiná naučení viry těm, kteří si prvé těchto ctihodných ostatků málo vážili: „Vězte, bratři, že při posvěcení Těla a Krve Pána našeho Ježíše Krista, když se za příčinou svěcení ostatků k počtě těch apoštolů neb mučedníků, jichž se to zejména týká, na posvátném oltáři oběti obětovaly, vždycky sstoupila na tato plátna jejich krev, kteráž pro jméno Krista Pána prolita byla.“ I vzdělav u víře všechny, kteříž to viděli, a zapečetiv znovu puš-

panky pečeti svou, vydal jim dary neporovnatelné s přáním, a oni navrátilvše se s radosti, zvěstovali to po pořadu pánu svému a vyplnili touhu jeho. Kterýž přijal s uctivostí vzácné záštity*) světců, uložil je s poctou na místě čestném, kdež Pán ráci častěji než v chrámu sv. Petra divy činiti ku chvále a slávě jména svého až do dnešního dne.

25. Byl v Římě hospodář, na statky sice velmi bohatý, ale v náboženství příliš nuzný, jenž jsa hříchů neméně než statků pln, proti příkazu Spasitele našeho rozvedl se s manželkou svou, když se mu znelíbila. Věc ta však nemohla zůstati tajnou sv. Řehoři, nebo ji snadno prozrazovala jednak hříchu toho velikost, jednak i proslulost osob těch. Sv. Řehoř hleděl ho co nejsnažněji a nejčastěji buď mnohými a přívětivými domluvami, neb zase hrůzou před přísným soudem Božím přiměti, aby znovu přijal s láskou zaslíbenou**) manželku svou, od kteréž nemohl odloučiti se žádným jiným způsobem, leč buď smrti, nebo po obapolné úmluvě. Než on zhrdl jeho napomináním, byv z předu nenapravitelně ďáblem zatvrzen. Sv. Řehoř vyhlásil ho moci apoštolskou za vyloučena z církve, leč by si usmyslil. Kteréz vyobcování on velmi těžce nesa a hřích na hřích hromadě, najal za peníze, jak se mu zlíbilo, dva mágy, aby na pomstu svatého pána apoštolského provedili ukázkou svého umění. Ti, poněvadž ho dle tváře neznali, jednoho dne, když se sv. Řehoř podle svého obyčeje ubíral na processi, stojíce u přechodu od něho vzdálení, prosili, aby jim byl označen. I bylo jim odpověděno, že je to ten, jenž sám koňmo jeda v hodnosti velekněžské, má před sebou i za sebou zástup mužů církevních: i zočivše jej, způsobili svým čarodějstvím, že zloduchové náhle koně jeho zplašili. Sv. Řehoř vyzývav jméno Pána našeho Ježíše Krista a učiniv znamení kříže, zapudil zloduchy od koně svého, a když v tu stranu se ohlédl, jak na mágy zrak upřel, tito hned oslepli a napadeni od těchže zloduchů, nazad upadli. Z toho seznal muž Boží, že to jejich nešlechetnosti spácháno bylo. Když pak na rozkaz jeho byli k němu přivedeni, vyzradili, byvše otázaní, jak se věc udála. Jimžto odpověděl blahoslavený velekněz: Pořád slepí býti máte, abyste prohlédnouce nebyli pokoušeni navrátiti se k své převrácenosti. Ve jménu pak Pána našeho Ježíše Krista, přispěním svatého Petra buďtež prosti znepokojování zlo-

*) V orig. Patrocinia sanctorum.

**) V orig. in gratiam pactam, t. j. s láskou zaslíbenou při oddavkách.

duchů. A hned očištění byvše od zloduchů a uvěřivše, vodou spásy z kropení jsou; než poněvadž z trestu trvale slepi byli, na-
potom na rozkaz svatého Řehoře vydržování byli z almužny církevní.

26. Leč i jistý vladař mnohým nátiskem, s nesnesitelnou takorška drzostí ohrožoval pokoj svaté církve římské a co nejkrutěji pustošil državu a její příslušenství. Když ho pro to sv. velekněz skrze posly, kteří domluvu nesli, pokáral, rozjitřil se ještě větší zuřivostí tak, že přikročil k pustošení města. Přicházejícímu vyšel vstříc sv. Řehoř, aby s ním promluvil. I poznal, že v řeči jeho z božského vnuknutí spočívá taková síla, že s přepokornou povolností učinil nábožnému muži apoštolskému náhradu a slibil, že odtud bude jeho poddaným a sv. Církvi římské poslušným sluhou. Později pak ještě, když již k smrti nemocen byl, požádal, aby se ctihodný papež za něho modlil, načež obdržel odpověď, že mu Pán propůjčuje ještě čas ku pokání; by pak plněji se zotavil, aby se snažil zdržovati se těch pokrmů, kterých požíval. I uposlechnuv rozkazů těch, pozdravil se, a žil potom nábožněji.

27. Když pak se tento dokonalý a bohumilý kněz jednoho dne ubíral*) po náměstí Trajanově, kteréž, jak známo, s podivuhodnou nádherou bylo vystavěno, a když se díval na památnou jeho milosrdnost, četl mezi jiným o onom pamětihodném skutku, jak, když se tento kníže světa vydával na výpravu obklopen síky vojinů, vstříc mu přišla vdova stařícká, jak věkem tak i bolem a chudobou sešlá, a slzic oslovila jej: „Dobrotivý kníže Trajane, hle, zde jsou lidé, kteří právě jediného syna mého, podporu mého stáří a všecku útěchu mou, zabili, ano i mne s nim chtějíce usmrtiti, odpirají se mi z něho jakkoli zodpovídati!“ Jižto on, přecházeje spěšně, ježto pilná byla jeho věc, di: „Až se navrátím, pověz mi to, a učiním ti všecku spravedlnost.“ Tu ona vece: „Pane, což když se ty nenavrátiš, co učiním já?“ Na to slovo se zastavil a dal předvésti sobě vinníky. A nehnul se na krok z místa, ani když mu všickni radili, aby se věc přispíšila, dokud se vdově z pokladnice nevyplatilo, jak dle právních zákonů ustanoveno bylo. Potom dav se v srdečné dobrotivosti své prosebnými žádostmi a pláčem těch, kteří se ze skutků svých káli, oblomiti, vybavil je

*) Jak z jiných autorů svatých vysvitá, sluší slovo „procedere“ bráti u významu: ubírat se slavnostním pořádkem do chrámu, neboť sv. Řehoř ubíral se s tímto průvodem ke hrobu sv. Petra, jak z dalšího patrnó.

z pout strážců: nebyliť tak překonáni mocí, jako uprošováním a jeho mírností. Touto utěšlivou věcí pohnut ctižádny velekněz, počal se slzami a vzdechy sám u sebe při modlitbách uvažovati o těchto prorockých a evangelických rčeních: Ty, Hospodine, řekl jsi: Suďte sirotků, zastáňte vdovy: a pojdte a třešce mne (Isai 1., 17. n.) a jinde: Odpouštějte a bude vám odpuštěno (Luc. 6., 37.). Nebuď nepamětliv, prosím, já hříšník nejnehodnější, pro jméno slávy své a nejvěrnějšího zaslíbení svého, skutku tohoto muže velevěrného, pokorně prosím dobrotivost tvou. A když přicházel ke hrobu sv. Petra, déle se tam modlil a plakal, a jakoby snem uchvácen a u vytržení pojat byl, zvěděl při tom zjevení, že vyslyšen byl. Aby pak se neopovážil více prositi za kohokoli, jenž beze křtu zemřel, došel pokárání. Byť pak lidé u víře méně dokonali a zvědaví leďacos ohledně věci této v potaz brátí mohli, ti pak, kteří věří Pravdě řkoucí věrně: „co u lidí nemožné jest, neb se býti zdá, snadné jest u Boha.“ mnohý spasitelný výklad by učiniti mohli, nicméně se zdá býti jistější. aby se v události té uctíval soud božské lásky a moci a aby nikdo toho nerozbíral.*)

28. Konečně jsme z vypravování muže věrohodného a nábožného, jenž pro svou zbožnost a úslušnost byl od tohoto našeho sv. Otce**) velmi milován, po jeho úmrtí zvěděli, že když tato vyvolená nádoba a přibýtek Ducha sv. vykládal poslední vidění Eziechie proroka, tento jeho pomocník oponu, která mezi ním a tímto naslouchatelem jeho pojednání přetažena byla, mezi tím, když se on na chvíli odmlčoval, svým písařkem protřhl a náhodou se otvorem tím podíval, spatřil holubici nad sním bělejší. sedící nad hlavou jeho, kteráž dlouho držela zobáček nachýlený k ústům jeho. Když pak se ona od úst jeho odtahovala, počínal svatý velekněz mluvit a notář jeho do vosku psáti. Jak umíkal tento nástroj Ducha sv., přichyloval opět pomocník jeho k otvoru oko a vidal, kterak máje ruce i oči k nebi jako při modlitbě pozdvižené, vnímá z holubičího zobáčku. Zpozorovav to konečně svatý vele-

*) Co se tuto vypráví o přijetí Trajana na milost na věčnost, jest ovšem přepjatá smyšlenka (Vide: Baronii Annaltes eccl. při r. 604 čl. 30 n., Bellarmini Lib. II. de Purgat. c. 8, a hlavně z nepochybných svědectví s. Řehoře, uvedených ve francouzském životopise s. Řehoře, jež sepsali mnichové Maurinští lib. II. c. 7. n. 11 a lib. III. c. 5. n. 7.)

**) Tímto důvěrným přítelem Řehořovým byl Petr Diakon, osoba, s níž Řehoř ve svých Dialozích rozmlouvá.

kněz ze zjevení téhož Ducha, a náramně se zarmoutiv, zapověděl moci apoštolskou svědku divu božského, jenž na něm provozen byl, aby toho nikomu žádným způsobem v jeho životopise nevyjevoval. Onen tedy chovav to zatím v tajnosti, po smrti velesvatého kněze, dohnán závistivostí jistých lidí, kteří muže svatého tupili, jakoby o oněch tak velikých a skrytých tajemstvích nebeských mluvil z opovážlivé nadutosti, vypověděl věrně, že to tak všechno viděl.

29. Když pak často zmíněný předústojný velekněz odešel k Pánu, a když veliký hlad přes miru zůstal nejen v tomto městě Římě, nýbrž i po vsi okolině jeho, a ten, jenž po něm na stolec papežský dosedl, *) spížírný církevní tům, kteří obili kupovali, otvíral, tům pak, které svatý Řehoř kázal živiti po klášterích a nemocnicích či diakoniích neb hospodách na útraty církevní, je zavíral, začali všickni puzení hladem a nouzi nepokojiti sluch pána apoštolského, říkajice: „Pane apoštolský, nedopust Svatost **) tvá, aby hynuli ti, které otec náš, předchůdce tvůj, svatý Řehoř, až potud se snažil vydržovati.“ On pak těžce nesa hlasitě to pokřikování, odpověděl: „Jestli se Řehoř snažil pro chvalnou pověst svou všeho lidu se ujímati, my nemůžeme všechněch uživiti“, a tak jim s prázdnou dal odejiti. Když pak volajícím k němu častěji tuto odpověď opakoval, zjevil se mu u vidění svatý Řehoř třikrát a pokárav jej po třetí mírně pro utržení sobě a pro jeho lakotivost, než pro bidu chudáků, dával mu napomenuti i důtku. On však ani srdce svého k milosrdenství nenaklonil, ani ohledně utržení stráže ústům svým položití nechtěl, ani ruky ku štědrosti nevztáhl. Proto po čtvrté se mu svatý Řehoř zjeviv, strašlivě jej pokáral a s pobrůžkou ve hlavu jej udeřil, z čehož mu vzešla taková bolest, že potom za nedlouho zemřel.

Tolik budiž v krátkosti řečeno o životě a skutečích svatého Řehoře.

Ostatně, dokud se točí kolo tohoto světa, přibírá chvála jeho stále na svém vzrůstu, nebo slávě jeho se beze vsí pochyby připsuje, že na jeho a svatých apoštolů přimluvu vidíme stáli toto město Řím, nebo že církev v Anglii se stále novým množím přirůstkem, nebo že mnozí po všem světě jím poučení od hříchů se

*) Byl to Sabinianus.

**) Tímto čestným titulem, jenž nyní přísluší pouze papeži, dovoleno bylo drubdy zvatí nejen biskupy, nýbrž i kněze, ano i jáhny.

odvracejí a k milosti Kristově obrazení, nebo že mnozí dobří, povzbuzením jeho nadšení, toužebně vlast nebeskou vyhledávají. Kterýžto blahoslavený velekněz, když byl stolicí Římské a apoštolské Církve slavně spravoval let třinácte, měsíců šest, dnův deset, vzat byv z tohoto světa, přenesen byl k věčnému stolci království nebeského. Pochován pak jest v kostele svatého Petra před sekretariem čtvrtého dne před Idy březnovými vlády Pána našeho Ježíše Krista, jenž s Otcem a Duchem svatým žije a kraluje Bůh po všechny věky věků. Amen.

Z téhož Pavla Diakona.

Když rána morová trvala, svatý Řehoř, jenž tehdy levitou byl, vyvolen byl ode všech jednomyslně za papeže (Histor. Longob. lib. V. c. 11.). Když nařídil sedmerou Litanii, zatím, co se lid k Bohu modlil, během jediné hodiny osmdesát z nich náhle k zemi padnuvše, ducha vypustili. Sedmerou pak proto nazvána byla Litanie, protože sv. Řehoř rozdělil lid římský k uprošování Boha na sedm částí. V prvním sboru bylo všecko kněžstvo, v druhém všickni opatové se svými mnichy, v třetím všechny abatyše se svými kongregacemi, ve čtvrtém všechny děti, v pátém všickni mužové laikové, v šestém všechny vdovy, v sedmém všechny provdané ženy. Pomijme pak více pověděti o svatém Řehorí, poněvadž jsme již před několika lety s pomoci Boží jeho životopis sestavili, kdež jsme vše, co mělo pověděno býti, podle slabých sil svých sepsali.

Z téhož.

Právě toho času poslal sv. Řehoř Augustina a Mellita a Jana s čelnými jinými mnichy bohabojnými do Britannie, jichžto kázáním obrátil Angly ke Kristu.

Z téhož.

V těchž dnech papež moudrý a svatý Řehoř, biskup města Římského (Lib. IV. c. 1.), když byl již mnoho jiného ku prospěchu Církve sepsal, také složil čtyři knihy o životu Světců, kteréžto dílo nazval Dialogy (Rozmluvy), poněvadž je vydal podle rozmluv, které mival s diakonem Petrem. Tyto knihy poslal řečený papež královně Theodelindě, věda o ní, že jednak víře Kristově jest od-

dána, jednak že dobročiněním vyniká. Touto královnou doznala církev Boží mnohého užitku. Neboť dokud Longobardové ještě trvali v bludech pohanských, vtrhli téměř do všech biskupství církevních, avšak na její spasitelné prosby dal se král pohnouti, aby i viru katolickou přijal, i mnohé državy Církvi udělil, a biskupy, kteří byli sevřeni a povrženi, znovu uvedl k jejich důstojenstvím a počtám.

Tamtéž.

Agilulf pak král po smrti Mauritiově opět za Ticinus postoupil. A nedlouho potom na ponuknutí hlavně královny Theodelindy, manželky své, k čemuž ji Řehoř v listech svých častěji domlouval, uzavřel s tímž mužem svatým, papežem Řehořem, a s Římany pevný mir.

Tamtéž.

Tehdáž svatý Řehoř papež odešel ke Kristu, když Phokas již za osmé*) indikce v druhém létě panoval. Na jeho místo ordinován byl k úřadu apoštolskému Sabinianus. Byla pak zima příliš mrazivá a zašla réva téměř po všech místech. Také žně, postižené úpalem, vesměs zmařeny byly. Měltě svět pocítiti hlad a žízeň, nebo když takový učitel umíral, zastihl duše lidské nedostatek pokrmu duchovního a žiznivá vyprahlost.

*) Vlastně za sedmé indikce. Phokas začal panovati v 6. indikci, a proto druhý rok panování jeho odpovídá indikci sedmé. Potom jest jisto, že sv. Řehoř začal spravovati Církev v indikci deváté, a že ji řídil po třináct let a šest měsíců a že zemřel v březnu za indikce sedmé (12. března r. 604).

Svatého Řehoře Velikého

Kniha o správě pastýřské.

ČÁST I.

Nejdůstojnějšímu a velesvatému bratru Janovi, svému spolubiskupovi,*)
Řehoř.

Že jsem břemenům úřadu pastýřského úkrytem svým chtěl ujíti, z toho mne, bratře nejmilejší, káráš v úmyslu laskavém, ano pokorném. Aby se některým nezdálo, že (břemena ta) jsou lehká, projevují sepsáním této knihy vše, co soudím o jich nesnadnosti, aby, je-li jich kdo prázděn, nedomáhal se jich neopatrně, a jestliže se jich neopatrně domohl, aby se hrozil, že jich došel.

Rozpadá pak se kniha tato ve čtvero pojednání, aby u vývodech sporádaných, jakoby krok za krokem, mysl čtenáře svého prostoupala. Slušif, jak toho věc nutně žádá, dobře uvažovati, jakým způsobem kdo k vznešené správě přichází: a jestliže řádně přichází, kterak žije; a jestli náležitě žije, kterak učí; a jestli správně učí, jak velikou péčí věnuje denně úvahám ku poznávání své slabosti,**) tak aby ani z pokory před nastoupením neutikal, ani se životem svým neprotivil tomu, k čemu přišel, ani jeho vyučování nezůstávalo bez vlivu na jeho život, ani domýšlivost vyučování jeho nepřeceňovala. Nejprv tedy umírníš bázeň jeho dychtivost; pak úřad, byl-li přijat bez vyhledávání, doporučen buď životem, načež nutno, aby pastýř i slovem svým šířil dobré, které jeví životem. Nejposléze pak zbývá, aby pováže vlastních slabostí svých, za málo si kladl také všechny dokonalé skutky své, by před očima soudce skrytého nezanikaly, kdyby se jimi honosně vynášel. Než poněvadž přemnozi, podobající se mně v nezkušenosti, nedovedou sebe posouditi, a žádají si učiti, čemu se nenaučili, kteří tím více podceňují tihu úřadu toho, čím méně poznali jeho veliké důležitosti, nechť při samém počátku této knihy dojdou pokárání.

*) Jan byl arcibiskupem v Ravenně.

**) Tomuto rozvrhu odpovídá čtvero částí naší knihy.

Nebo když neznali jsouce, o překot i hrad učení *) vziti si žádají, buďtež od těchto svých překotných pokusův u samé brány pojednání našeho odrazení.

HLAVA I.

Nezkušenci neodvažujtež se přijati úřad pastýřský.

Nikdo nemůže vyučovati nějakému umění, kdo se mu prve bedlivým cvičením neptiučil. Jak veliká jest to tedy opovážlivost, když úřad pastýřský přejímají lidé nezkušení; vždyť správa duší jest umění nade všecka umění! **) Kdož pak neví, že duševní rány jsou něco hlubšího než rány v útrobách (tělesných)? A přece nelekají se často lidé, zákonů duchovních zhola neznali, vydávati se za lékaře srdcí, kdežto taková, kteří neznají působivosti léků, stydivají se platiti za lékaře tělesné. Ježto se však působením Božím již všecko téměř tohoto světa s účtou nakloňuje k náboženství, jsou nejedni, kteří se domnívají v církvi svaté pod rouškou správy docházeti slávy hodnosti, kteří chtějice se zdáti učenci, jiných jen předčiti touží, a kteří, jak di Pravda, vyhledávají první pozdravování na trhu, přední místa při večeřích a první stolice ve shromážděních. (Mat. 23, 6.) Taci tím méně jsou s to, aby hodně plnili přijaté povinnosti úřadu pastýřského, čím spíše přišli k tomuto úřadu pokory jen z návodu samé pýchy. Vždyť se při vyučování i sám jazyk mate, když se jinak cvičí a jinak vyučuje. Do takových stěžuje si Pán u proroka, řka: Oni kralovali, ale ne za mne: knížata byli, a nepoznal jsem (jich) (Oz. 8, 4.). Ze sebe zajisté, a ne z vůle svrchovaného Ředitele kralují, o žádnou ctnost se neopírají, ba vůbec od Boha ani volání nejsou, nýbrž podněcování jsouce jedině svou žádostí, vznešenou správu spíše uchvacují, než ji dosahují. A přece soudce vnitřní jednak jim povznést se dopouští, jednak jich nezná: nebo ač dopouštěje jich je snáš, nicméně po soudu svém, jimž je zavrhuje, nezná jich. Proto

*) Metafora vzata od dobývání hradu vojenskými útoky čili pokusy. Hradem učení vyznačuje se tu učitelská stolice kněžská neb biskupská, neb i nejvyšší stolice apoštolská, ke které se kdo nepovoláně vetřiti chce. Podobně jako nahoře, tak i ještě častěji níže označuje se správa duchovní jako vrch veškeré správy: culmen regiminum, ars artium a pod.

**) Stejně di Řehoř Naz. (Serm. apol. de Sacerd. 16.): „Zdá se mi uměním nade všecka umění, vědou nade všechny vědy býti, umění vládnouti člověku.“ Přel. Jan Desolda v „Časop. katol. duch.“ 1873. str. 174.

řekl některým, kteří i po zázracích k němu přicházeli: Odejdětež ode mne činitelé nepravosti, neznám vás, kdo jste (Luc. 13, 27.). Nezkoušené pastýře kárá hlas Pravdy u proroka řkoucí: Sami pastýři neznají rozumnosti. (Isai. 56, 11.) Jiude pohoršuje se nad nimi Pán, au di: Ti, kteříž drží zákon, nepoznali mne. (Jer. 2, 8.) Jednak si tedy stěžuje Pravda, že oni nepoznali jí, jednak dává na jevo, že sama nezná náčelnictví nevědomců těch; neb dojistá nezná Pán těch, kteří nemají vědomosti o tom, což jest Páně, jak svědčí Pavel, řka: Pakli toho kdo nepoznává, nebude poznán (I. Cor. 14, 38.). Tato pak nezkoušenost pastýřů často odpovídá zásluze jejich podrženců; neboť, jakkoliv onino postrádají světla vědění vlastní vinou svou, přece se po přísném usouzení stává, že pro nevědomost jejich trpí škodu i ti, kteří jich následují. A proto zajisté vece v Evangeliu Pravda sama: Povede-li slepý slepého, oba do jámy upadnou (Mat. 15, 14.). Tudy i Žalmista, ne že by si sám tak přál, nýbrž z prorocké povinnosti své hlásá, řka: Ať se zatmějí oči jejich, aby neviděli, a bedra jejich vždycky skloňuj (Ps. 68, 24.). Oči, toť jsou ti, kteří stojíce ve vysoké hodnosti v samém čele, vzali na sebe povinnost prohlédati na cestu; ti pak zase, kteří následující jich se přidržují, služí bedra. Když se tedy zatměly oči, skloňují se bedra, neboť když ztratí světlo vědomosti ti, kteří jdou v čele, jistě skloňují se pod tíhou hříchů, jakouž nésti mají ti, kteří jich následují.

HLAVA II.

Nepodjímejtež se správy duchovní tací, kdož svým životem neosvědčují, čemu se rozjímáním naučili.

Jsouť i nejedni, kteří o předpisech duchovních přemítají s náležitou pečlivostí; avšak čeho postihli rozumem, po tom šlapou svým životem. Učí ve spěchu, čemu se nenaučili plněním, nýbrž rozjímáním; co však káže slovy, tomu se přiči svými mravy. Odtud to, že chodí-li pastýř po srážech, stádo za nim padá do Propastí. Proto stěžuje si Pán u proroka do této politování hodné vědy pastýřů, řka: Když jste čistou vodu pili, ostatní ohama svýma zkalili jste; a ovce mé těmi věcmi,

kteřez nohama vašima byly pošlapány, pásly se; a a což nohy vaše zkalily, to pily (Ezech. 34, 18. 19.).*) Pastýři totiž piji vodu nejčistší, když nabírají ze studnic pravdy a správně ji pochopují. Tutěž však vodu nohama kaliti znamená, uváděti výsledky svatého rozjímání ve zmar špatným životem. Vodu pak jejich nohama zkalenou piji ovce, když podřízení neplní toho, co slyšeli, nýbrž vesměs jen napodobují špatné příklady, které vidí. Poněvadž pak, když skutky ty je vedou ku převrácenosti, po slovech žizni, pitím lokají bláto, jako z porušených studnic. Proto také psáno jest u proroka: Osídlem ku pádu lidu mého jsou kněží špatní (Os. 5, 1. a 9, 8. dle smyslu.). A opět o kněžích dí Pán u proroka: Učinění jsou domu israelskému v úraz nepravosti (Ezech. 44, 12.). Nikdo zajisté není v církvi škodlivější nad takového, jenž si počíná převráceně a má jméno neb hodnost svatosti. Neboť provinilce takového neodvažuje se nikdo napominati a prokazuje-li se čest hříšníku z úcty před jeho hodností, stává se hřích jeho příkladem, který se rychle šíří. Než všickni tito nehodní ušli by břemenu tak veliké viny, kdyby v srdci svém dbale uvažovali o výroku Pravdy, jež dí: Kdo by pohoršil jednoho z maličkých těchto, již ve mne věří, lépe by jemu bylo, aby zavěšen byl žernov osličí na hrdlo jeho a on pohřben byl do hlubokosti mořské. (Mat. 18, 6.) Žernovem osličím vyznačuje se totiž běh a práce života světského; hlubokostí mořskou pak se naznačuje odsouzení k smrti. Kdo tedy dodělav se jen zdánlivé svatosti, jiné buď slovem neb příkladem zkazí, tomu by jistě lépe bylo, kdyby v světském stavu jsa, pro pozemské skutky propadl smrti, než aby se při svatém úřadu ukázal býti ve hříchu, v němž by ho jiní následovali, a to proto, poněvadž kdyby padl sám, všelijak snesitelnějším trestem pekelným by se trápil.

HLAVA III.

Jak těžká jest správa duší; kterak každým protiventstvím dlužno zhrdati, štěstí pak se obávají.

To jsme tedy v krátkosti pověděli, abychom ukázali, jak velikým břemenem jest správa duší, a aby se žádný nezpůsobilý po-

*) Cfr. Hab. 2, 15.

svátné správy neodvážil zneuctiti a nestal se vůdcem jiných k záhubě za to, že se snažil dostati se na vrch. Odtud svatý Jakub, zapovídaje věc tu, di laskavě: Ne buďte mnozi mistři, bratři moji (Jac. 3., 1.). Proto i sám Prostředník mezi Bohem a lidmi chránil se přijati království na zemi, jakkoli vědomost i mysl duchů nebeských převyšuje a od věků kraluje v nebi. Psánoť jest: Tedy Ježíš, když poznal, že chtěli přijiti, aby jej chytili a učinili jej králem, ušel opět na horu sám jediný (Jo. 6, 15.). Kdož by mohl jako on býti tak bezvinně knížetem nad lidmi? Vždyť by spravoval ty, které sám stvořil. Než, poněvadž přišel v těle za tou příčinou, aby nás nejen utrpením svým vykoupil, nýbrž i obcovaním svým učil, proto aby dal svým následovníkům příklad, králem státi se nechtěl, dobrovolně však kráček k nástroji kříže; před nabízenou mu svrchovanou slávou ušel, potupný však trest smrti sobě žádal proto, aby se jeho údové učili před světskou přízní utíkati, hrozeb pak dokonce se nebáti, pro pravdu protivenství milovati, štěstí pak bázlivě se vyhýbati. Neboť jako se v něm (ve štěstí) srdce často nadutostí poskvřňuje, tak zase bolestmi onoho (protivenství) se očišťuje. V onom duch se vypíná, v tomto pak, vypjal-li se někdy, ulehá; v onom člověk sebe nepomní, v tomto však, nechce-li sebe býti pamětliv, k tomu i přinucen bývá; v onom skutky dobré, prve vykonané, často zanikají, v tomto pak se hříchy i za dlouhou dobu páchané stírají. Naučením zajisté, jež dává protivenství, srdce nejvíce se kázní podrobí; vedralo-li se však ku vznešené správě, již hned se pro obvyklou (při ní) slávu zvrhá, stávajíc se domýšlivým. Tak Saul, dokud z prvu uvažoval svou nehodnost, utíkal, jakmile se však vlády tíše ujal, ihned se nadmul; žádalť si docházeti cti před lidem: když pak nechtěl býti veřejně pokárán, odvrátil (od sebe) i toho, jenž ho na království byl pomazal (I. Reg. 10, 22. a 15, 35.). Podobně David, jenž dle úsudku svého Původce se téměř ve všech svých skutcích libil, jakmile ho obtíže přestaly tisniti, ihned nadmul se jak opuchlá rána a tak stal se v zavraždění muže ukrutně tvrdým ten, jenž v požádání ženy jednal jako vysílený slaboch. Kdo prve uměl mile shovívati lidem zlým, naučil se potom býti lačným i vraždění dobrých, nedávaje si v tom ničím brániti (II. Reg. 11, 3. 15.). Dříve totiž, když pronásledovníka svého postihl, nehodlal ho usmrtiti (I. Reg. 24, 7), potom však zahladil ke škodě trmácejícího se vojska svého i vojína sobě od-

daného.) A jistě by ho byla vina jeho daleko od počtu vyvolených zanesla, kdyby ho byly metly neprivolaly nazpět k odpuštění.

HLAVA IV.

Že obírání se duchovní správou rozptýluje často mysl sebranou.

Často se stává, že převzatá péče o správu rozptýlí mysl na různé strany, a pak se ukazuje, že věnuje-li se kdo myslí rozháranou věcem mnohým a tak se rozdělí, že pak na jednotlivé nestačí. Proto dává jistý mudrtec tuto prozíravou výstrahu, říká: Synu, ať nejsou v mnohých věcech činné tvoji (Eccli. 11, 10.), neboť přemýšleli kdo po částkách o různých předmětech, není zajisté pro jednotlivé nijak plně soustředěn. Táhne-li ho neobvyklá péče k věcem vnějším, přestane jeho péče o nitro**) býti celá: pořádá sice pečlivě zevní záležitosti, sebe sama však nepoznává; umí pomýšleti na mnohé věci, sebe však nepomní. Neboť jak se do zevních záležitostí zapletá více, než jest nutno, již jakoby jsa na cestě pro samé starosti zapomínal, kam se ubírá, a tak, když jest netečným ve snaze o sebepoznání, již ani těch ztrát nepozoruje, kterých při tom doznává, aniž ví, jak velice se provinuje. Ezechiáš zajisté nemínil, že hřešil, když cizincům, kteří k němu přišli, ukázal komory vonných věcí; než z toho, ač se domníval věc dovolenou činiti, posel mu hněv Soudce na zkázu jeho budoucího potomstva (IV. Reg. 20, 13.; Isai. 39, 2. 4.).

Často, je-li mnoho věcí na snadě a mohou-li se vykonati tak, že se jim podřízení, když byly vykonány, mohou podivovati, vynáší se duch ve svém smýšlení a vyvolává tak proti sobě plně hněv Soudce, byť na venek skutků zlých neprojevoval. Uvnitř jest zajisté ten, jenž soudí, uvnitř jest i to, co soudí. Když se tedy provinujeme v srdci, zůstává sice to, co v sobě konáme, před lidmi skryto; nic však méně děje se hřích náš před svědkem, a tím je Soudce sám. Vždyť král babylonský nebyl teprve tenkrát vinen pýchou, když začal pyšné řeči; zaslechl již dříve, dokud se pýcha

*) Onde Saula, zde Uriáše.

**) Péče o nitro, v orig. „timor intus“ = bázeň, starostlivost vnitřní, přeneseně znamená péči o dobrý stav svědomí, jak z kontextu snadno lze vyrozuměti.

jeho ještě ani neozvala, ortel odsuzující z úst prorockých (Dan. 4, 16.). Vinu pýchy, které se dopustil, odčinil napřed, když seznal, že urazil Boha všemohoucího, jej všem sobě poddaným národům hlásal. Avšak potom, když moc jeho vzrůstala, pozdvihl se, těše se, že věci veliké vykonal, sebe ve svém nitru nade všechny vynášel a potom ještě v nadutosti řekl: Zda-liž toto není ten Babylon veliký, kterýž jsem já vystavěl v dům království, moci síly své a v slávě krásy své? (Dan. 4, 27.). Toto pak slovo bylo příčinou, že přišla zjevná pomsta hněvu, jež byla vzbudila jeho skrytá pýcha. Neboť Soudce přísný viděl nepozorovaně již dříve vše, co pokáral potom trestem veřejným. A tak obrátil ho v nerozumné zvíře, oddělil ho od společnosti lidské a změnil mysl jeho, připojil jej k hovědům polním, aby dle přísného a spravedlivého soudu pozbyl i své bytnosti lidské ten, jenž se pokládal býti něčím velikým nad lidi.

Toto pak uvádějice nechceme kárati moci, nýbrž posilniti srdce slabé, aby nebylo ji žádostivo, by se žádný neodvážil, kdo není dokonalý, uchvacovati vznešenou správu, a aby ti, kteří i na rovině stojíce se potácejí, nevstupovali nohama svýma na sráz.

HLAVA V.

O takových, kteří by u vrchní správě příkladem svých ctností mohli prospěti, kteří se jí však vyhýbají z ohledu na vlastní pokoj.

Jsou někteří, kteří znamenitých vloh k ctnostem docházejí a kteří i pro výcvik jiných slynou velikými schopnostmi: jsou čistí, vypěstovavše čistotu; silní, utuživše se v zdrženlivosti; učení, nasativše se naukami; pokorní, umějící býti trpělivi v dlouhočekání; vznešení, uplatnivše vliv svůj statečnosti; jsou plni přívětivé laskavosti a neoblomně přísní ve spravedlnosti. Jestliže pak takoví, když povoláni bývají, se zpěčují vznešenou správu převzít, sami se namnoze připravují o dary tyto, ježto jich nepřijali toliko pro sebe, nýbrž i pro jiné. Jsou-li pamětlivi zisku svého a ne jiných, sami se zbavují dobra, jehož si pro sebe míti žádali. Proto zajisté di Pravda k učedníkům: Nemůžeš město na hoře ležící skryto býti: aniž rozsvěcují svíce a stavějí ji pod kbelec, ale na svícen, aby svítila všechněm,

kteríž jsou v domě (Mat. 5, 14, 15.). Proto vece k Petrovi: Šimone Janův, miluješ-li mne? A když hned odpověděl, že miluje, uslyšel: Miluješ-li mne, pasíž ovce mé (Jo 21, 17.). Je-li tedy péče pastýřská osvědčením lásky, pak kdo se zpěčuje, opatřen jsa ctnostmi, stádce Boží pásti, usvědčen bývá z toho, že nejvyššího Pastýře svého nemiluje. Proto di Pavel: Jestliže Kristus za všecky umřel, tedy všickni (v něm) zemřeli. A umřel-li za všecky, zbývá, aby ti, kteří živi jsou, již ne sami sobě živi byli, ale tomu, kterýž za ně umřel i z mrtvých vstal (II. Cor. 5, 14. 15.). Proto pravi Mojžiš, aby manželku bratra, jenž bez dětí zemřel, pojal bratr pozůstalý, by zplodil syny pro jméno bratrovo, a kdyby ten snad pojiti ji nechtěl, aby žena na tvář mu plila a aby mu příbuzný jeho sezul střevíc s jedné nohy, tak aby příbytek jeho slul dům szutého (Deut. 25, 5—10.). Bratrem onim zemřelým je totiž ten, jenž ukázav se po slávě vzkříšení, řekl: Jděte, zvěstujte bratřím mým (Mat. 28, 10.). On jakoby bez dětí umřel, poněvadž ještě nedoplnil počtu vyvolených svých. Manželku pak jeho má podle příkazu dostati za ženu bratr pozůstalý, protože jest dojista slušno, aby se péče o církev svatou uložila tomu, jenž ji dobře spravovati může. A jestliže nechce, plije mu žena na tvář: nebo kdo nedbá z darů, jež přijal, býti prospěšným jiným, tomu církev svatá vyčítá i statky ty, jakoby slinu mu ve tvář metajíc. Střevíc s jedné nohy se mu odnímá, aby dům jeho slul dům szutého; psáno totiž jest: Obuté majíce nohy přípravou Evangelia pokoje (Eph. 6, 15.). Máme-li tedy jak o sebe, tak o bližního péči, opatřujeme tím obě nohy své střevícem. Kdo však, pomýšleje na prospěch svůj, o prospěch bližního nedbá, jest to, jakoby k své hanbě ztrácel střevíc s jedné nohy. Jsou tedy někteří, kteří ač, jak jsme pravili, velikými dary nadáni jsou, přestují s horlivosti jenom rozjímání; když však mají ku prospěchu bližních posluhovati kázáním, utíkají, milujíce pokoj v samotě a toužíce po útulku, kde by rozjímali. Pováží-li se tato věc jejich přisně, jest beze vší pochyby vina jejich tak veliká, jak velký prospěch by mohli způsobiti, kdyby vystupovali veřejně. Neboť kam myslí takový, jenž moha svým bližním způsobem vynikajícím prospěti, dává samotářství svému přednost před prospěchem jiných, když sám Jednorozený Otce nejvyššího, aby mnohým prospěl, z lůna Otcova před nás na veřejnost vystoupil?

HLAVA VI.

Že ti, kteří se břemenu správy duchovní z pokory vyhýbají, tenkrát v pravdě jsou pokorní, nezpěčují-li se úradkům Božím.

A jsou nejedni, kteří se (břemenu správy) z pouhé pokory vyhýbají, aby jim nebyla dána přednost před jinými, jimžto se nemohou podle svého úsudku rovnati. Ovšem, provázejí-li tuto jejich pokoru i ostatní ctnosti, pak jest ona před očima Božíma pravá, ježto odmítajíc od sebe podejmouti se úkolu toho prospěšného, nečiní toho z tvrdošijnosti. Neboť není v pravdě pokorný, kdo sice porozumívá, když mu kyne vůle svrchovaná, aby se v čelo postavil, přece však náčelnictvím tím zhrdá. Nýbrž má, podrobuje se řízení Božímu a dalek jsa tvrdošijné nepravosti, když se mu vrchní správa přikazuje, jestliže již předem obdařen byl tím, čím by také jiným prospěti mohl, jak podle srdce svého (úradu) se vyhýbatí, tak i proti vůli své uposlechnouti.

HLAVA VII.

Že časem někteří chvalně baží po úradu kazatelském a že k němu jiní chvalně přes moc donuceni bývají.

Kterak časem někteří po úradu kazatelském chvalně baží a jiní zase k němu přes moc chvalně donuceni bývají, poznáme snadno z toho, uvážíme-li, jak se zachovali dva proroci, z nichžto se jeden sám k tomu nabídl, aby byl poslán kázat, kdežto druhý z ostýchavosti se jiti zpěčoval. Isaiáš totiž, když se Pán tázal, koho by poslal, hned se nabídl, řka: A j já, pošli mne (Isai 6, 8.). Jeremiáš pak poslán jsa, zpěčuje se pokorně, aby nemusil býti poslán, řka: A, a, a, Pane Bože, a j neumím mluvit, nebo dítě jsem já (Jerem. 1, 5.). Ejhle, od obou vyšlo na poslech slovo různé, nevyprýštilo však se z různého, nýbrž z jednoho pramene — lásky. Jsouť dva příkazy lásky, milovati totiž Boha a bližního. Isaiáš tedy touží po úradu kazatelském, chtěje činným životem svým prospívati bližním; kdežto Jeremiáš zpěčuje se poslání kazatelskému, želaje jak možná životem rozjímavým přidržovati se lásky k svému Stvořiteli. Po čem tedy jeden chvalně bažil, toho se druhý chvalně obával. Ten proto, aby mluvě nepřišel o zisk tichého rozjímání, onen, aby mlče ne-

doznal škody na své snaživé činnosti. Než jest třeba u obou blíže si povšimnouti, že ten, který odepřel, nepřičil se naprosto, a ten, který poslán býti chtěl, napřed seznal, že ohnivým kaménkem oltáře byl očištěn; aby tedy nikdo, kdo očištěn není, neodvažoval se přistoupiti ke službě posvátné, aneb aby ten, koho milost svrchovaná vyvolila, pyšně se ji nepřičil, předstíraje pokoru. Ale poněvadž jest to velmi těžká věc poznati, zdali kdo očištěn jest, proto jest bezpečnější, úřadu kazatelskému se vyhýbati; ovšem že, jak jsme pravili, nesmi se vyhýbati tvrdošíjně, poznává-li, že vůle svrchovaná chce, aby jej přijal. Oboji tuto věc ku podivu vyplnil Mojžíš, když jednak v čele tak velikého množství býti nechtěl, jednak se podrobil. Snad by byl býval pyšný, kdyby se bez obavy byl ujal vedení lidu nesčetného, a rovněž by pyšný byl, kdyby se byl zpěchoval poslušen býti velení svého původce. Byv tedy v oboji příčině pokorný, v oboji příčině poslušný, nechtěl jednak, měře síly své, lidu představeným býti; jednak přece k tomu svolil, předpokládaje, že siliti ho bude ten, jenž tak velel. Z toho tedy nechť si vezmou naučení všickni vetřelci, jak velikou vinu mají, nestrachují-li se z pouhé choutky své jiným v čele státi, když muži svati báli se i po rozkazu Božím převzítí vedení lidu! Mojžíš se chvěje, když mu Pán domlouvá, a ledajaký slaboch dychti po tom, aby získal břímě hodnosti; takový, jež vlastní břímě činí tak velmi blízkým pádu, ochotně nastavuje ještě bedra svá břemenům cizím, aby pod nimi byl umačkáán; nejsa s to, aby unesl, co spáchal sám, ještě si břemene přibírá.

HLAVA VIII.

O těch, kteří si přejí býti představenými a kteří, aby choutkám svým průchod zjednali, uvádějí na doklad výrok apoštolský. *

Často lidé, kteří si žádají býti představenými, aby zjednali průchod svým choutkám, odvolávají se na výrok apoštola, jenž dí: Žádá-li kdo biskupství, dobré práce žádá (I. Tim. 3, 1.). Tento však, ač žádost takovou chválí, nicméně z toho, co pochválil, činí ihned věc obavy, když z nenadání dokládá: Musí pak biskup bez úhony býti (v. 2.). A vypočítává v zápětí ctnosti, kterých biskup nutně potřebuje, projevuje, v čem ona bezúhonnost záleží. Jednak tedy ohledně žádosti jeví přízeň, jednak

svým předpisem odstrašuje, jako by zřetelněji řekl: Chválím, čeho si žádáte, než prvé se poučte o tom, co hledáte, aby snad, když nedháte zkoušeti samých sebe, úhonnost vaše se neukázala tím ošklivější, když máte tak na spěch, aby ve svrchované hodnosti i ode všech byla spatřována. Neboť veliký ten znatel správy (duchovní) sklonností svou povzbuzuje, a hrozbami svými zadržuje proto, aby jednak popisem nejvyššího stupně bezúhonnosti odradil od pýchy, jednak aby chválením toho, že se úřad vyhledává, navnazoval k životu (náležitému). Sluší zajisté poznamenati, že to bylo řečeno za onoho času, kdy každý, kdo lidu v čele stál, první býval voděn k trapné smrti mučednické. Tenkrát tedy vyhledávati biskupství bylo něco chvalného, poněvadž nebylo pochyby, že se jím přicházelo k mučednictví těžšímu. A proto se též úřad biskupský označuje pojmenováním práce dobré u výroku: *Žádá-li kdo biskupství, dobré práce žádá*. Ten tedy, kdo nehledá v biskupství služby dobré práce, nýbrž slávu a čest, dává sám sobě svědectví, že si biskupství nežádá. Neboť úřadu posvátného nejen dokonce nemiluje, ale ani nezná, kdo dychtě po vznešené vládě, na tom se tajně v nitru svém pase, že druhí jsou mu podrženi, z vlastní chvály se raduje, srdcem svým se k poctám nese, z hojných příjmů se těší. Zisk světský hledá pod zástěrou té hodnosti, kterouž měl všechen zisk světský zlehčen býti. A když v duchu obmýšlí uchvátiti vznešený úřad pokory ku zvýšení sebe, — pak čeho se domáhá zevně, to přeměňuje vnitřně (v něco jiného).

HLAVA IX.

Že ti, kteří chtějí býti představenými, v duchu často klamně si slibují, že mnoho dobrého budou konati.

Často však ti, kteří po tom baží, aby se podjali úřadu pastýřského, v duchu si umiňují, že i ne jeden dobrý skutek vykonají, a jakkoliv po něm baží v tom úmyslu, by se jím povznesli, nicméně ustanovují se na tom, že budou konati věci veliké. — I stává se, že jedno maří se v srdci jejich tím úmyslem, a druhé, čím se v duchu zanášejí, projevuje mysl povrchní. Neboť mysl často sama sebe obelhává, namlouvajíc si, že dobré skutky miluje, ač jich nemiluje; slávy pak světské že nemiluje, ač ji miluje, a jsouc žádostiva panování bytí bázlivá, dokud ho vyhledává, odvážlivá

pak, jakmile ho dosáhla. Ucházejíc se o ně, třese se, že snad ho ani nedojde, avšak sotva ho došla, hned má za to, že jí právem náleželo, čeho dosáhla. A když si v tom povýšeném úradu, jehož nabyla, počala vésti po světsku, ráda zapominá na všecka svá zbožná předsevzetí. Vybočuje-li tedy kdo smýšlením takovým z patřičných kolejí, nutně je třeba, aby se mu hned představily před jeho duchovní zrak jeho skutky minulé, aby uvážil, co dělal, dokud byl podřízen, a již hned pozná, může-li jako představený činiti dobré, jakož si byl předsevzal; neboť přiučiti se pokoře ve stavu vznešeném, toho nikdy nedovede ten, kdo si ve stavu nízkém neustále vedl pyšně. Potká-li se s chválou, nedovede před ní utíkat, poněvadž, dokud ji nebylo, uměl se po ní jen pachtiti. Kdykoli mu přijde opatřovati obživu pro mnohé, nedovede nijak přemoci lakotu, protože nikdy nemohl na svém miti dosti. V dřívějším tedy životě svém spatřujž každý sama sebe, aby tě, jenž na vysoký úrad zálsuk máš, klamná představa myslí tvé neoklamala. Vždyť u vedení správy pozbýváme často i oné stálosti v konání dobrého, jakou jsme mivali, dokud trval pokoj; neboť je-li moře klidné, tu i nezkušenec dobře řídí loď; ale vzbouří-li je návaly větrů, pak bývá i zkušený plavec v zmatek uveden. A což jest jiného provozování vrchní moci, než bouře v mysli? Tu často návaly myšlenek do lodičky srdce našeho biji, ji bez ustání sem a tam zmitají, až se buď pro přenáhlenou řeč nebo skutek jako mezi protilehlými skalami roztráští. Když tomu tak jest, dle čeho je tudíž třeba se řídit, čeho jiného se držeti, než aby ten, kdo na ctnosti jest bobatý, přistupoval ke správě jen z donucení, a kdo ctnosti prázděn jest, aby k ní nepřistupoval, ani když ho nutí? Zpěčuje-li pak se onen naprosto, ať se má na pozor, aby hřivny přijaté v potní roucho nezavazoval, a aby se tak o jeho úkrytu nesoudilo. Zavazovati totiž hřivnu v roucho potní jest, dary přijaté ukrývati zahálkou u váhavé nečinnosti (Mat. 25, 18.). Naopak, je-li takový správy žádostiv, hleďž, aby špatným příkladem svým nebyl na závalu těm, kteří se snaží vejíti do království (nebeského), po způsobu fariseův, jižto podle slova božského Mistra ani sami nevcházejí, ani jiným vcházetí nedopouštějí (Mat. 23., 13.). Nechť také uváží, že za představeného lidu byv vyvolen, když jeho zastupování na se přijímá, jest jako lékař, který přistupuje k nemocnému. Žiji-li dotud v těle jeho vášně, s jakou nadějí spěchá léčit raněného, když sám v obličejí ránu nosí?

HLAVA X.

Jaký má býti ten, kdo ke správě přichází.

Kdo tedy, odumíraje veškeré náruživosti tělesné, duchovně již žije, jenž výhodami světa zhrdl, jenž se žádného protiventství neleká, jenž po vnitřním prospěchu touží, budiž všemožně k tomu přivoděn, aby sloužil za vzor života. U koho panuje takový soulad, že se úmyslům jeho nepříčí ani zchoulostivělé tělo vůbec, ani tuze vzdorující duch. Jenž se nedává svěsti, aby žádostiv byl statku cizího, ale jenž ze svého uštěďruje. Jenž se podle smilování svého rychle k odpuštění nakloňuje, jenž však, když odpouští, nikdy se neodchýlí od tvrze spravedlnosti více než sluší. Jenž se ničeho nedovoleného nedopouští, nýbrž jenž oplakává to, čeho se jini dopustili, jakoby to byly vlastní hříchy. Jenž srdcem soucitným nemoc cizí spolucítí a ze štěstí bližního jako z vlastního prospěchu se raduje. Jenž ve všem, co koná, tak se jiným prokazuje býti hodným následování, že ani z minulosti nemá ničeho, za co by se před nimi zardíval. Jenž se snaží žiti tak, aby také prahnoucí srdce svých bližních mohl proudy učení svého svažovati. Jenž z častých modliteb a jich zkušenosti ví, čeho může od Boha dosáhnouti, když prosí, jemuž jakoby obzvláště svědčilo slovo řkoucí: Ještě když mluviti budeš, řeknu: Aj, tu jsem (Isai. 58, 9.). Nebo, kdyby snad někdo přišel a vedl nás, bychom se za něho přimlouvali, k nějakému muži mocnému, který se na něj hněvá, ale jehož my neznáme, hned mu odpovíme: nelzeť nám k němu jíti s přimlouvou, poněvadž s ním důvěrné známosti nemáme. Ostýchá-li se tedy člověk býti přimluvčím již u člověka, od kterého si ničeho neslibuje, co myslí, kdo si osobuje místo přimluvčího u Boha zalid, když neví, pro jakou zásluhu života svého by byl důvěrníkem jeho milosti? Aneb, kterak má vyprositi odpuštění jiným, když sám neví, je-li s ním smířen? V kteréz příčině jest se ještě jiného více obávati, aby totiž ten, o němž se za to má, že může hněv (Boží) krotiti, sám ho nezasluhoval pro své hříchy. Neboť to všichni dobře víme, že když k někomu vyšleme přimluvčího, který jest mu proti mysli, že ducha jeho k hněvu ještě horšímu popudíme. Koho tedy dosud drží pouta zemských žádostí, ať se má na pozoru, aby neroznil hněvu přísného soudce ještě více, kdyby, veda si rozkošně, na místě slávy stal se svým podrženým příčinou ku pádu.

HLAVA XI.

Jaký nemá býti ten, kdo ke správě přichází,

Zkoumej se tedy každý bedlivě, bys se neodvážil ujmouti se místa správy, panuje-li v tobě ještě zkázonosná nepravost; koho vlastní hřích hyzdí, nemá býti žádostiv státi se přimluvěm za provinění jiných. Proto zajisté řečeno bylo Mojžíšovi s hůry: Mluv k Áronovi: Člověk ze semene tvého po rodech, kterýž by měl (na sobě) poskvrnu, nebude obětovati chlebě Hospodinu Bohu svému, ani přistoupí k službě jeho. (Lev. 21, 17.) A ihned se dokládá: bude-li slepý, bude-li kulhavý, bude-li míti nos malý, nebo příliš veliký, neb křivý, bude-li míti zlámanou nohu, neb ruku, bude-li hrbovatý, bude-li krhavý, bude-li míti bělmo na oku, bude-li míti ustavičnou prašivost, aneb lišeje na těle, neb bude-li průtrž míti. (Lev. 21, 18—20.) Slepý totiž jest, komu jest nepovědomo světlo rozjímání o věcech nebeských, kdo jsa tisněn temnotami přítomného života a nemaje zhola lásky té, kterouž se spatruje světlo, jež přijíti má, neví, kam by obrátil kroky svého působení. Z kteréž příčiny zajisté di Anna prorokujíc: Zachová nohy svatých svých, a bezbožní ve tmách umlknou. (I. Reg. 2, 9.) — Kulhavý pak jest, kdo sice prohlédá, kam kráčetí má, kdo však se nedovede pro slabomyslnost dokonale udržeti na cestě života, kterou vidí; neboť nepovznese-li se ze své uvyklé kolísavosti ke stavu ctnostnému, pak krok jeho činnosti nezasáhne působivě až tam, kam touha jeho směřuje. Pročež zajisté di Pavel: Pozdvihněte rukou skleslých a kolen mdlých, a přímé kroky čiňte nohama svýma: aby někdo kulhaje nebloudil, ale spíše uzdraven byl (Hebr. 12, 12. 13.). — Malého nosu jest, kdo není schopen, aby se při rozeznávání věcí držel pravé míry. Nosem totiž rozeznáváme vůně od zápachů. Právem tedy slovíčkem nos vyjadřujeme schopnost rozeznávací, kteroužto volíme ctností a zavrhujeeme hřichy. Z kteréž příčiny se (v Písmu svatém) i takto chválí nevěsta: Nos tvůj jest jako věže libánská. (Cant. 7, 4.) Církev svatá totiž vystihuje rozeznávací schopnosti svou, jaká z jednotlivých podnětů vyvstávají pokušení, a z daleka postřehuje boje, které proti nepravostem nastanou. Jsou však nejedni, kteří nechtíce platiti za tupé, napínají často

při vyšetřování některých věcí sil svých více než třeba, že až pro přílišné puntičkářství do bludů padají. A proto se tu dále dokládá: neb bude-li mítí příliš veliký a křivý nos. Nos příliš veliký a křivý znamená totiž nemírné puntičkářství v rozlišování, a to zmůže-li se více než slušno, samo bývá příčinou, že se jednání naše stává nesprávným. — Dále, zlámanou nohu neb ruku má ten, kdo po cestě Boží vůbec nedovede choditi a kdo jest nadobro prázděn dobrých skutků, pokud jich totiž nekoná ani tak slabě, jako chromý, nýbrž jsou mu zcela cizí. — Hrbovatý pak je ten, koho břímě světských pečování zatěžuje tak, že ani jednou k nebesům nevzhlédne, nýbrž ustrnul výhradně na věcech zemských, po nichž šlapeme. Byť takový časem něco zaslechl o staticích vlasti nebeské, nepozvedne k takovým věcem oka srdce svého jsa příliš břemenem své převrácené navyklosti stížen; neboť koho péče pozemská stále drží sehnuta, nemůže se probrati ze stavu svého smýšlení. Ve smyslu lidí takových dí Žalmista: Zkřiven jsem a ponížen jsem vždycky (Psal. 38, 8 dle LXX: 37, 9 dle Vulg.). Jichžto vinu odsuzuje i sama Pravda, říká: Símě pak, kteréž mezi trní padlo, ti jsou, kteříž slyšeli slovo, a po pečování, a zboží, a rozkošech života jdouce, udušení bývají a nepřinášejí užitku. (Luc. 8, 14.) — Krhavý pak je ten, jenž má sice ku poznávání pravdy vynikající bystrost, kteráž však bývá zatemněna skutky tělesnými. Krhavé totiž oči mívají zřítelnice zdravé, avšak víčka jejich, sesláblá výtokem šláv tloustnou; když pak je pro jich podlitost často utíráme, kazí se tím i bystrost zřítelnice. I jsou nejedni, jichž smysl (vnitření) bývá pro tělesný způsob života porušen; ti mohli svým bystrým duchem zřetelně postřehovati, co je dobré, než, poněvadž si uvykli ve skutech špatných, stávají se zatemnělci. Krhavý je tedy ten, kdo měl od přirozenosti bystrý smysl (vnitřní), koho však špatné obcování kazí. Takovým dobře platí slovo andělovo: Masti sílicí pomaz oči svých, a bys viděl (Apoc. 3, 18.). Masti totiž sílicí, abychom viděli, pomazáváme oči svých, když pomocným prostředkem cvičení se v dobrém rozum svůj bystříme, aby jasně poznával světlo pravé. — Bělmo na oku má dále ten, kdo nemůže světla pravdy spatřiti, protože ho oslňuje moudrost neb domnělá spravedlnost. Zřítelnice, je-li černá, vidí; má-li bělmo, nevidí ničeho. Přichází-li totiž člověk ve své mysli k poznání, že jest pošetilý a hříšník, nabývá

tím schopnosti k poznání světla vnitřního. Pakli však sobě přičítá, že jest skvěle ozdoben moudrostí neb spravedlností, vylučuje se tím od světlého poznání nebeského a proniká tím méně k jasů pravého světla, čím více se vynáší svou domýšlivostí; jakž o některých lidech dí Pismo sv., že: pravice se býti moudrým, učinění jsou bláznovy (Rom. 1, 22.). — Dále ustavičně prašivý jest, koho vášeň tělesná bez přestání ovládá. Při prašivosti se totiž horkost vnitřní stahuje do kůže, a tím se dobře označuje smilství, neboť dojde-li od pokušení srdce až ke skutkům, jest to, jako když horkost vnitřnosti vyrazí prašivinou kožní ven, až tělo zjevně zohaví. Nepotlačí-li se žádost v myšlenkách, zavládá také ve skutcích. Jakoby tedy o to měl péči Pavel, aby se svrabovitost s kůže odstranila, když pravil: Pokušení vás nezachvacuj, než lidské (I. Cor. 10, 13); čili jinými, zřetelnými slovy: Lidské jest, bývá-li pokoušeno srdce; avšak dáti se v boji s pokušením a ve skutcích překonati, to od zlého ducha pochodí. — Lišej také má na těle ten, jehož mysl pustně lakotou; tato-li se nepotlačí, dokud jest malou, není divu, že se pak bezměrně rozmáhá. Lišej totiž zachvacuje tělo bezbolestně, rozmáhá se a nepůsobí při tom obtíži tomu, koho zachvátil, hyzdí jeho sličné údy. Takž i lakota pokrývá hnusem ducha toho, jejž zachvátila, ač mu zdánlivě lahodí, představujíc jeho myslí samé věci žádoucí, k nepřátelství popuzuje, aniž by ranou tou působila bolesti; nebo když se duch jeho rozvášní, slibuje mu, že z hříchu bude hojně těžiti. Než sličnost údů se ztrácí, poněvadž ona porušuje i jiné spanilé ctnosti. Tělo také celé stává se drsným, poněvadž ona podestírá ducha všemi nepravostmi, jakž svědčí Pavel, řka: Kořen všeho zlého jest žádostivost (I. Tim. 6., 10.). — Průtrž pak má, kdo (sice) hanebnosti nepáše skutkem, ale kdo nicméně ustavičným myšlením takovým, jehož neskrocuje, duši svou zatěžuje; ač ještě ke skutku tak ohavnému stržen není, přece duše jeho v rozkoši smilné se kochá, poněvadž bojem tomu nijak mezi neklade. Vada průtrže záleží totiž v tom, že z vnitřností stékají šťávy do spodní části těla, kteráž se zajisté s obtížemi ošklivě nadýmá. Průtrž tedy má ten, jehož myšlení se vesměs odnáší k vilnosti, tak že nosí hanebné břímě v srdci; byť zla toho nepáchal skutkem, srdcem se přece od něho neodtrhuje. A rovněž nedovede se povznést, aby stále konal dobré skutky zevně, poněvadž jej tíží hanebné břímě uvnitř. Kdo tedy některé z těchto ne-

pravosti podléhá, tomu se zapovídá obětovati chleby Hospodinu jistě proto, aby nezahlazoval hříchů cizích ten, koho ještě hyzdí (hřichy) vlastní.

Když jsme tak v krátkosti ukázali, jaký má býti, kdo chce hodně přistoupiti k úřadu pastýřskému, a kterak nehodný se toho má obávati, ukážeme nyní, jak má v něm žiti ten, který k němu hodně přistoupil.

ČÁST II.

O životu pastýře.

HLAVA I.

Kterak si má vésti při samé správě ten, kdo jí řádně došel.

Tak velice mají vynikati skutky představeného nad skutky lidu, jak velice se liší život pastýře a stáda. Má se snažnou pečlivostí uvažovati, jak veliká potřeba ho zavazuje, aby se držel pravé cesty, neboť odtud, že se věc takto pojímá, sluje lid stádcem. Nutno tedy, aby mysl jeho byla čistá, jednání zvláště dobré, mlčenlivost rozvážná, slova užitečná, v lásce aby každému byl bližním, rozjímání aby se nad jiné oddával, k těm, kteříž dobře činí, aby se v pokoře přidružoval, proti nepravostem hřešících aby se s horlivostí o spravedlnost vzpíral, aby pro zaměstnání zevní nezkracoval péče duchovní, pro starost o věci vnitřní aby nezanedbával potřeb zevních. Než o těchto věcech, které jsme krátkým výčtem proběhli, jednejme znovu poněkud šíře.

HLAVA II.

Mysl správce buď čistá.

Správce buď vždy myslí čisté; žádnou nečistotou nebuď pokálen, kdo převzal na sebe povinnost stírati skvrny nečistoty také ze srdcí jiných. Nutno jest, aby ruka, která má na péči odstraňovati nečistotu, čistou býti se snažila, tak aby, čeho se dotkla, ještě více nepošpinila, když by zakročujíc proti nečistotám bláto na sobě nosila. Proto zajisté dí se u proroka: Očisťte se, kteříž nosíte nádobi Hospodinovo. (Isai. 52, 11.) Nádobi Hospodinovo totiž nosí ti, kdož v důvěře ve své obcování ujímají se

duši bližních svých, jež mají býti uvedeny do svatyní věčných. Nahlédnětež tedy sami, jak velice se očisťovati sluší těm, kteří nosí živoucí nádoby v lůnu vlastního zaslíbení do chrámu věčného. Proto velí slovo božské, aby na prsou Aronových zasazen byl postavec uvázaný náprsník (rozsudník) osudu, jako že nijak nemají srdce kněžské zaujímati myšlenky těkavé, nýbrž že je má poutati jediné rozum, aby nepomýšlel na nic nerozvážného neb neužitečného, ježto postaven jsa jiným za vzor, životem svým vážným má osvědčovati, jaký to rozsudník na prsou svých nosí. (Exod. 28, 15.) Ohledně náprsníku toho vhodně se též dokládá, že na něm mají býti napsána jména dvanácti patriarchů. Napsané totiž praotce vždy nositi na prsou znamená, bez ustání si připomínati život starých. Tenkrát zajisté chodí kněz bezúhonně, má-li bez přestání před očima příklad praotců předchozích, uvažuje-li neustále o šlépějích světců a potlačuje-li myšlenek nedovolených, by kroky jeho jednání nevybočovaly z mezi jeho (kněžského) stavu. Dobře také sluje věc ta náprsník soudu, poněvadž správce má vzdychy důkladným zkoušením rozlišovati dobré a zlé a bedlivě přemýšleti o tom, co komu, neb kdy, neb jak přísluší, žádného prospěchu svého nevyhledávati, nýbrž pohodli svá dobrota svých bližních věnovati. Z kteréž příčiny onde psáno jest: Položíš pak na náprsníku soudu Učení a Pravdu, kteréž budou na prsech Áronových, když vcházeťti bude před Hospodina, i bude nositi šoud synů israelských na prsech svých před obličejem Hospodina vždycky. (Exod. 28, 30.) Kněz má totiž před obličejem Hospodinovým soud synů israelských na prsou nositi a jediné podle božského úmyslu pře podřízených svých rozvažovati, aby se mu nevmísilo nic lidského v nález, jež na místě Božím čini, aby, když v horlivosti udili napomenuti, osobní roztrpčenost ho nezostříla. Ukazuje-li pak se býti horlilem proti cizím nepravostem, nechť toho dokáže,*) což jeho věci jest, aby se při klidném nálezu svém ani skrytým záštim nepokálel, ani přenáhleným hněvem nepobouřil. Než uvažujice hrozeb toho, jenž všemu vévodí, totiž soudce svědomí, nebudťtež podřízení spravováni bez veliké bázně. Nebo bázeň ta, pokorujíc mysl správce, očisťuje ji, buď aby se nevynášela duchem domýšlivosti, neb aby ji kocháni se v rozkoši tělesné neposkvřnilo, neb aby ji

*) Některá vydání čtou zde: . . . quae sua sunt, non exsequatur, což by dalo smysl asi ten: nechť nevyhledává svého, aby se . . . atd.

nevčasné, nízké smýšlení nezatemnilo. Ovšem není možno, aby tyto věci na ducha správce nedorážely, avšak nutno jest, spěšně potlačováním je přemáhati, tak aby ho hřích, jenž ho představami pokouší, v chlipném kochání neopanoval a aby ho ostrím svolení neusmrtil, když by s potlačováním v duchu váhal.

HLAVA III.

Jednání správce buď vždycky příkladné.

Jednání správce budiž příkladné, tak aby jeho život hlásal podřízeným cestu života, a aby stádce, jež v slovech i v mravech následuje pastýře, po příkladech lépe než po slovech kráčelo. Nebo kdo jest na místě svém nucen o věcech nejvznešenějších mluvit, jest stejně vázán i nejvznešenější příklady ukazovati. Splýváť liběji do srdci posluchačů slovo, které doporučuje život kazatelův, neboť jestliže něco přikazuje slovy, dopomůže příklad, aby se to stalo. Pročež di prorok: Na horu vysokou vystup ty, jenž dobré věci zvěstuješ Sionu. (Isai. 40, 9.) To jest: kdo káže o věcech nebeských, má sám opouštět nízké dějiště pozemské; má býti zřejmo, že stojí vysoko nad všemi věcmi, neboť tím snáze přitáhne podřízené své k věcem lepším, s čím větší výše zásluh svého života k nim volá. Proto přijímá kněz podle zákona božského k oběti plece, a to pravé a oddělené (Exod. 29, 22.), protože jednání jeho má býti nejen užitečné, nýbrž i obzvláštní: co před zlými koná, konati má dobře. Než má také dobré podřízené své dokonalosti mravů svých předčítí, jako je převyšuje důstojností svého posvěcení. Ten, komu se odvádí ku požívání i hrudičko s plecemi, má z toho vzíti naučení, že co má podle příkazu požívat z oběti, totéž že má Stvořiteli svému obětovati ze svého. A obírej se nejen v srdci svým myšlenkami dobrými, nýbrž i plecemi, to jest skutky svými, vábiž k věcem vznešeným ty, kteříž naň patří, nechť nežádá si v tomto životě žádných výhod, nechť se neobává žádných protivenství, nechť pohrdá lahodami světa, pamětliv pohrůžek svědomí: nechť zhrdá hrozbami (zevními), uvažuje lahodu sladkosti vnitřní. Proto byl na rozkaz Boží knězi na obě ramena přivazován závoj náramenný (Exod. 29, 5.), aby byl stále obrněn ozdobnou ctností proti protivenství i štěstí a aby chodil podle slova Pavlova (II. Cor. 6, 7.) skrze oděni spravedl-

nosti na pravo i na levo, snaže se jediné o věci vnitřní a nekloně se k rozkošem nízkým nížádnou stranou. Nepozdvihujš ho štěstí, neznepokojuj protivensťvi; lahody nevlákejtež ho do rozkošnictví, krušností nevhánějtež ho do zoufalosti: když se myslí svou nesníží k žádné vášni, nechť ukáže, jak sličný jest náramenník, jenž oboji jeho rámě pokrývá. Vhodně se též prikazuje, že náramenník má býti zhotoven ze zlata, z postavee modrého, ze šarlatu, z červce dvakrát barveného a z bílého lnu přesoukávaného (Exod. 28, 8.), čímž se ukazuje, že kněz se má stkvíti rozmanitými ctnostmi. Především se tedy roucho kněze blyští zlatem, neboť čím se on na prvním místě má stkvíti, jest rozumnost a moudrost. Dále se připojuje postavec, v němž se obráží barva oblohy, poněvadž vše, co rozumem pronikl, má ho k tomu věsti, aby se povznášel k milování věci nebeských a ne nízké přizně; neboť kdyby se dal neproztetelně chytiti sebechválou, připravil by se i o samo poznání pravdy. Ke zlatu pak a postavci modrému přiměsuje se šarlat. Jako totiž doufá srdce kněžské ve vznešené ty věci, které hlásá, tak má odrážeti od sebe hříšné popudy, čelic proti nim jakoby mocí královskou. Pročež má vznešený stav duchovního vždy míti na zřeteli obrození své a mravy svými hájiti si nárok na království nebeské. O této urozenosti duchovní di totiž svatý Petr: Vy pak (jste) rod vyvolený, královské kněžstvo. (I. Pet. 2, 9.) O oné pak moci, kterouž nad nepravostmi vítězíme, přesvědčuje nás slovo Janovo: Kolikož pak koli přijali ho, dal jim moc býti syny Božími. (Jo. 1, 12.) Rozjímaje o tomto důstojenství moci, di Žalmista: Mně pak příliš ctění jsou přátelé tvoji, Bože, příliš posilněno jest knížetství jejich. (Ps. 138, 17.) Tehdáž zajisté docházejí duše svatých na výsostech knížecího povznesení, když je vidíme, že zevně trpí opovržení. Ke zlatu dále, k postavci modrému a k šarlatu poji se červec dvakrát barvený, poněvadž všecken prospěch ctnosti nabývá před očima soudce vnitřního právě okrasy od lásky, a poněvadž vše, co se před lidem třeptí, má zažehnuto býti před obličejem soudce skrytého plamenem srdečné lásky. Poněvadž pak láskou tou milujeme zároveň Boha i bližního, hraje ona jakoby ve dvou barvách. Když tedy někdo na oko po Stvořiteli svém touží tak, že péče o své bližní zanedbává, aneb péči o bližní tak vykonává, že v lásce k Bohu ustydá, nemůže jinak, než pohřešovati červce dvakrát barveného mezi okrasami svého náramen-

niku, poněvadž nedbá o jednu z těchto dvou věcí. Je-li však mysl jeho obrácena k (oběma) příkazům lásky, pak jest beze vší pochyby ještě třeba, aby mrtvil tělo své zdrženlivostí. Z kteréž příčiny se k červci dvakrát barvenému přidává len bílý přesoukáváný. Len totiž pučí ze země velmi úhledně. Což tedy jiného vyznačuje len, než čistotu, běloskvoucí to zdobu tělesné zachovalosti? A len přesoukáváný bývá vetkán v ozdobu náramenníku, poněvadž čistotnost tenkrát dosahuje dokonalé, běloskvoucí neporušenosti, když se tělo krotí zdrženlivostí. A uplatňuje-li se mezi jinými ctnostmi i zásluha tělesného mrtvení, pak jest to, jakoby bělolesk lnu přesoukaného přecházel do různých barev náramenníku.

HLAVA IV.

Mlčení správce duchovního buď rozvážné, řeč jeho užitečná.

Mlčení správce duchovního buď rozvážné, řeč užitečná, aby ani nepronášel, o čem sluší mlčeti, ani nesmlčel, co sluší pronésti. Neboť jako neopatrné mluvení zatahuje do bludu, tak neuvážené mlčení zůstavuje v bludu těch, kteří mohli býti poučeni. Mnohdy se totiž neprozřetelní správci obávají svobodně promluvit pravdu ze strachu, aby nepřišli o přízeň lidskou, a již podle slov Pravdy (věčné) nejsou více pastýři horlivě bdícími nad stádem, nýbrž slouží jako nájemníci, protože utíkají, když vlk přichází, a v mlčení se zahalují (Jo. 10, 12.). Proto kárá je Pán skrze proroka, řka: Psi němi nemohoucí štěkati. (Isai. 56, 10.) A jinde stěžuje si do nich, řka: Nevstoupili jste naproti, aniž jste postavili na odpor zdi pro dům israelský. abyste stáli v boji v den Hospodinův. (Ezech. 13, 5.) Vstoupiti naproti totiž znamená, na obranu stáda svobodným slovem čeliti proti mocným tohoto světa. A v den Hospodinův státi v boji jest, z lásky ke spravedlnosti postaviti se na odpor, když lidé špatní dotírají. Neboť, bojí-li se pastýř promluvit pravdu, což to jiného, než mlčky na útěk se dávat? Nastaví-li však sebe za stádo, stavi zeď na odpor pro dům israelský. Proto se opět di lidu hřešicimu: Proroci tvoji viděli tobě věci křivé a bláznivé, aniž otvírali nepravosti tvé, aby tě byli k pokání vzbuzovali. (Thren. 2, 14.) Prorocy slují totiž někdy v Písmu svatém učitelé;

neboť když káží, jak pomijivé jsou věci přítomné, zjevují věci budoucí. Těm tedy výrok božský vyčítá, že vidí věci křivé, protože bojí-li se hříchy kárati, nadarmo chlácholí hříšníky, slibující bezpečí. Neotvirají nepravosti hřešících, poněvadž umlkají, když mají slovem pokárati. Klíč zajisté, jenž je otvírá, jest slovo napomenutí; odkrýváť napomenutí vinu, o kteréž často neví sám ani ten, kdo se jí dopustil. Pročež dí Pavel: Aby mohl zdravým učením napominati a ty, kteříž odpirají, trestati. (Tit. 1, 9.) Odtud i Malachiáš dí: Rtové kněze ostříhají umění a z úst jeho hledati budou zákona, nebo an-
děl Hospodina zástupů jest. (2, 7.)

A tak i Pán dává napomenutí u Isaiáše, řka: Volej, nepřestávej, jako trouba povys hlasu svého. (58, 1.) Běřeť na sebe povinnost kazatelskou, kdo ke kněžství přistupuje; máť volaje předcházeti sám soudce, jenž následuje s postrachem; Je-li tedy kněz kázání neznalý, jaký pak hlas volání vydá hlasatel němý? Odtud to, že Duch svatý snesl se na nejprvnější pastýře ve způsobě jazyků (Act. 2, 3.), on to zajisté působí, že ti, které naplnil, ihned o něm mluví. A proto byl dán Mojžišovi rozkaz, že kněz, vcházeje do stánku, má býti ozdoben zvonečky (Exod. 28, 33.), jako že se má vyznati v kázání, aby svým mlčením neurazil soudce, jenž s hůry naň patří. Psánoť jest: Aby byl slyšán zvuk, když vchází a vychází ze Svatyně před obličejem Hospodinovým a aby neumřel. (Exod. 28, 35.) Umráť kněz vcházeje neb vycházeje, není-li slyšán hlas jeho: proto popuzuje proti sobě hněv Soudce skrytého, když chodí a nezní hlas jeho kázání. O zvonečcích pak vhodně bylo poznamenáno, že se přisívají k jeho rouchu, neboť co jiného znamenají roucha kněžská, než dobré skutky? Tak svědčí prorok, řka: Knězi tvoji ať se obléčeji v spravedlnost. (Ps. 131, 9.) Zvonečky tedy proto visí na jeho rouchu, poněvadž nejen hlahol jazyka jeho, nýbrž i skutky kněze mají hlásati cestu života.

Ale když se duchovní správce hotoví k řeči, nechť dá pozor, jak velké opatrnosti má dbáti při mluvení, aby, dada se unést k řečnění nesporádanému, nezranil srdci posluchačů svých nějakým bludem a aby snad, když by chtěl se moudrým zdáti, nepřetrhal nemoudře pásky jednoty. Pročež dí Pravda: Mějte sůl v sobě, a pokoj mějte mezi sebou. (Mar. 9, 49.) Solí se totiž vyznačuje moudrost v řeči. Kdo tedy chce mluvit moudře,

ať se velmi toho obává, aby mluvením jeho neutrpěla jednota jeho posluchačstva. Tudy vece Pavel: Ne více mysliti, než sluší mysliti, ale mysliti k střídmosti. (Rom. 12, 3.) A proto se přidávají ke zvonečkům dle rozkazu Božího na rouchu kněžském jablka granátová. (Exod. 28, 34.) Neboť co jiného se vyznačuje jablky granátovými, než jednota víry? Jako se totiž v jablku granátovém pod jednou zevní slupkou skrývá uvnitř mnoho zrněk, tak pod záštitou jednotné víry žijí nesčíslní národové v církvi svaté, jakkoli se mezi sebou liší podle zásluh. Že se nemá správce duchovní bez opatrnosti pouštět do řečnění, to, jak jsme předeslali, hlásá i sama Pravda (věčná) učedníkům: Mějte sál v sobě a pokoj mějte mezi sebou. (Mar. 9, 49.) Jako kdyby ohledně roucha kněžského obrazně rekla: Přidejte ke zvonečkům jablka granátová, abyste všim tím, co mluvíte, s všemožnou opatrností udrželi jednotu víry. Správcové mají také bedlivě a pozorně o to pečovat, aby nejen toho, co zlé jest, vůbec nijak, ale ani toho, co jest dobré, přehnaně a nespořádaně nepronášeli, protože slovo ztrácí začasť svou moc, zlehčuje-li je v srdcích posluchačů neprozřetelná a nevhodná živost, kteráž sama poskvrňuje i svého původce, protože nemůže posluchačům býti ku prospěchu. Z té příčiny dobře dí Mojžíš: Muž, kterýž trpí tok semene, nečistý bude. (Lev. 15, 2.) Jakost slyšeného slova jest zajisté v mysli posluchačů semeno k dalším myšlenkám, neboť slovo, prošeďsi uchem, počne-li, zplodí myšlenku v mysli. Tudy mudrci tohoto světa nazvali jistého kazatele výtečného pleskačem.* Ten tedy, kdo trpí tok semene, uvádí se jakožto nečistý, poněvadž kdo se podal mnohomluvení, poskvrňuje se jím; neboť kdyby kázal spořádaně, mohl by v srdcích posluchačů vzbuditi hojnost pravých myšlenek, ale když se u živosti neprozřetelně rozplývá, vylévá semeno ne pro rozvoj pokolení, nýbrž k svému poskvrnění. Proto i Pavel, když učedníku svému připomínal, jak je potřebí, aby kázal, řka: Osvědčuji před Bohem a Ježíšem Kristem, kterýž souditi bude živé i mrtvé v příchodu svém a království svém: kaž slovo, nabízej v čas i ne v čas (II. Tím. 4, 1. 2.), maje říci: ne v čas, předeslal v čas, a to proto, poněvadž se nevhodnost v mysli posluchačů svou vlastní nicotou ruší, nemůže-li se státi včasností.

* Sv. Pavla pojmenovali tak mudrci athénští. Viz Act. 17, 18.

HLAVA V.

Duchovní správce buď každému blízký svým soucitem a nad jiné buď dbalý rozjímání.

Duchovní správce přibližuj se ke každému svou soucitností a pohřížen bývej nad jiné v rozjímání; přejímej jednak z upřímné lásky bídu jiných na sebe, jednak zase, roztouže se skrze vyšší nazírání na věci neviditelné, povznášej sebe sama, ale tak, aby tihna k věcem vznešeným, křehkosti svých bližních nepohrdal, a přizpůsobuje se k jejich mdlohě, nepřestával toužiti po věcech nebeských. Tak zajisté Pavel, ač uveden do ráje, přezkoumává tajemství třetího nebe (II. Cor. 12, 3.), a ač se zabírá v přemítání oněch věci neviditelných, nicméně obrací zřetel myslí své k loži lidí tělesných a ustanovuje, kterak jim náleží zachovati se v tajných věcech jejich, řka: Pro uvarování se smilstvi měj jedenkaždý svou manželku, a jednakaždá měj svého muže. Muž čiň manželce, co jest povinen: a podobně i manželka muži. (I. Cor. 7, 2.) A maličko dále: Neoklamávejte se vespolek, leč ze společného svolení na čas, abyste se uprázdnilí k modlitbě: a zase k témuž se navraťte, aby vás nepokoušel satan. (I. Cor. 7, 3.) Ejhle, ač se již v tajemstva nebeská zasvěcuje, přece v duchu sklonnosti obírá se lůžkem lidí tělesných, a to oko srdce svého, které při svém povýšení upírá do věci neviditelných, schyluje v soucitu k tajnostem lidí křehkých. Nebesa přesahuje svým rozjímáním, nezanechává však péče o lože lidí tělesných. Pojít ho pouto lásky zároveň k věcem nejvyšším i nejnižším; sama sebe dává duchem svým mocně unášeti do výše, s druhými pak klidně stává se nemocným z lásky. A zajisté proto dí: Kdo jest nemocen, abych já (s ním) nebyl nemocen? Kdo se horší, abych já se nepálil? (II. Cor. 11, 29.) A z téže příčiny di opět: I učiněn jsem Židům jako Žid. (I. Cor. 9, 20.) Prokazoval se takovým, ne že by viry (jako oni) pozbýval, nýbrž že se jim svou láskou hojněji propůjčoval, aby obraceje na sebe v podobenství osobu nevěřících (cfr. I. Cor. 4, 6.), sám na sobě zkoušel, jak sluší nad jinými se smilovávati, aby totiž jiným činil to, co by právem si přál, aby jemu činěno bylo, kdyby byl na místě jejich. Tudy di znovu: Buď že nesmyslní jsme, pro Boha (jsme): buď že jsme střízliví pro vás (II. Cor. 5,

13.), poněvadž uměl jak v rozjímání povznášeti se nad sebe, tak i sebe jiným přizpůsobovati, snižuje se k nim. Proto i Jakub, když Hospodin nahoře spoléhl (na žebřík) a když dole kámen pomazán byl, viděl anděly vstupující a sestupující (Gen. 28, 12.), poněvadž praví kazatelové netoliko v rozjímání se nesou vzhůru ku svatě hlavě církve, totiž k Pánu, nýbrž milosrdně sestupují i dolů k jeho údům. Proto i Mojžíš často do stánku vchází a vychází; uvnitř bývá pohřížen v rozjímání, venku pak zaneprázdní ho záležitosti lidí křehkých. Uvnitř rozjímává o tajemstvích božských, venku snáší břemena lidí tělesných. Tolikéž v pochybnostech se vždy ku stánku utíká, aby se před archou úmluvy Hospodina o radu tázal, a v tom beze vší pochyby slouží správcům duchovním za příklad, kterak by měli do sebe vždy jakoby do stánku jíti, jsou-li v záležitostech zevních, jak co třeba zaříditi, na rozpacích, a Pána, jakoby před archou úmluvy, o radu se tázati, zpytující u sebe v duchu stránky slova Božího ohledně věci, o nichž jsou v pochybnostech. Proto sama Pravda, kteráž se nám, přijavši naši lidskou přirozenost, ukázala, pohřizuje se v modlitbu na hoře, ale divy působí po městech (Luc. 6, 12.), razic tak dobrým správcům cestu, na niž by ji následovali, byť se byli ve svém rozjímání až k věcem nejvyšším povznegli, nicméně aby se přece ze soucitu vměšovali do potřeb lidí křehkých; neboť tenkrát se podivuhodně vznáší láska do výše, když milosrdně tihne k nejnižším potřebám svých spolubližních, a sestoupí-li ochotně co nejhluběji, právě tím se mocně co nejvýše povznese. Necht pak se představení prokazují býti takovými, aby se podrženi neostýchali jim i skryté chyby své zjevovati; neboť snášejí-li přival pokušení jako malé děti, necht se k srdci pastýřovu utíkají jako do náruči matčina, a shledávají-li předem, že je poskvřňuje kal hříchů na ně dorážejících, ať se z toho útěchou jejich napominání a modlitbou se slzami očišťují. Proto stávalo přede dveřmi chrámovými k umývání rukou těch, kteří vcházeli, moře měděné, to jest umývadlo na dvanácti volcích, jichžto tváře sice vyčnívaly ven, avšak zadkové se kryli uvnitř. (III. Reg. 7, 25.) Což pak se označuje těmito dvanácti volky, nežli veškerenstvo pastýřů? O nich, jak uvádí Pavel, di zákon: Nezavážeš úst volu mláticimu. (I. Cor. 9, 9. — Deut. 25, 4.) My sice zjevné skutky jejich vidáme, co však je u soudce prísneho očekává v pozadí, v tajné odplatě, toho nevíme. Nicméně, připravují-li se s vlídnou trpělivostí ku zhlazování

toho, z čeho se věřící vyznávají, (pak jest to) jakoby před dveřmi chrámovými umývadlo nosili, aby každý, kdo se snaží vejíti do brány věčnosti, pokušení svá srdci pastýřovu oznámil, jakoby v umývadle volky neseném rukou svých od myšlení a skutků umýval. I stává se často, že když v posluhování tom srdce duchovního správce cizí pokušení seznává, i samo při vyslýchání bývá pokoušeno; vždyť voda ta v umývadle, kterouž se množství lidu omyvá, znečišťuje se beze vši pochyby, poněvadž, pojímajíc v sebe kal umývajících se, pozbývá jaksi lesku své čistoty. Toho se však netřeba báti pastýři, neboť před Bohem, jenž všechno důkladně na váhu bēte, tím snáze se vyproští z pokušení svého. čím milosrdněji se trudivá s cizím.*)

HLAVA VI.

Správce duchovní přidružuj se v pokoře k těm, kteří čini dobré, avšak proti nepravostem hříšníků vystupuj přímě, horle o spravedlnost.

Správce duchovní přidružuj se pokorně k takovým, kteří čini dobře, ale proti nepravostem lidí hřešících stůj z horlivosti o spravedlnost neohroženě; nad dobré sebe nevyvyšuj, ale žádá-li toho vina zlých, pak buď ihned pamětliv moci své hodnosti: k podřízeným tedy, kteří vedou život dobrý, prokazuj se jako jim rovný, nehledě tak na svou hodnost; proti převráceným však se nestraчуj uplatnit právo pořádku. Neboť, jak se pamatuji, pravil jsem v knihách mravoučných (kn. 21, čl. 22), buďsi, že od přírody všickni lidé jsou si rovni, nicméně ohledně nestejných zásluh staví hřích jedny za druhé. A tuto různost, která vzešla ze hřichu, připouští i sám božský soud: máť jeden druhým spravován býti, poněvadž nemohou býti všickni lidé v postavení stejném. Z čehož jde, že všickni, kteří jsou představení, nemají tak hleděti na svou úřední moc, jako na to, že původně jsou druhým rovni, a nemají se radovati, že jsou lidem představení, nýbrž že jsou k jejich prospěchu. Vždyť se o našich dávných otcích nevypravuje, že byli králi lidí, nýbrž pastýři dobytka. A když Hospodin řekl Noemovi

*) Zřejmo jest z těchto slov, že již i za dob Řehořových se věřící před službami Božími duchovním pastýřům soukromně zpovídávali, a to nejen z těžkých hříchů, nýbrž i ze všedních, jichž se nátlakem pokušení z křehkosti lidské dopouštěli.

a synům jeho: Rosttež a množte se a naplňte zemi, ihned doložil: A strach váš a hrůza budiž na všecky živočichy země. (Gen. 9, 1. 2.) Prikazuje-li se tedy, že strach a hrůza jejich má býti na živočichy země, ovšem se tím zapovídá, že nemá býti na lidi. Nebo od přírody jest sice člověk pánem nad hovady, nikoli však nad ostatními lidmi, a proto se mu pravi, že se ho mají báti zvířata, a ne lidé, poněvadž chtějí, aby se ho báli ti, kteří jsou mu rovni, jest pychati proti přírodě. A přece jest nutno, aby se podřízení báli správců svých, jestliže tito shledávají, že se onino Boha dokonce nebojí, tak aby se aspoň lidskou bázní od hříchu odstrašovali, když se nebojí soudů Božích. Že však odtud pochodí bázeň před lidmi, tím se představení nestávají pyšnými, poněvadž v tom nehledají slávy své, nýbrž spravedlnost svých podřízených. Neboť vymáhají-li před sebou strach u lidí, kteří žijí převráceně, nepanují nad nimi jako nad lidmi, nýbrž jako nad živočichy, poněvadž pokud se podřízení stávají hovadskými, potud mají také podléhati strachu.

Často se však duchovní správce ve své mysli nadýmá tím, že jiným stojí v čele, a když mu všechno k službě podrobeno jest a rozkazy se dle jeho přání rychle plní, a jestli něco dobře vykonal, všickni podřízení to chválami vynášejí a tomu, co špatně vykonal, odporovati si nijak nedovolují, chválice namnoze i to, co měli zavrhnouti: tu duch jeho, sváděn jsa tím, čeho se mu zdola nedostává, sám se přeceňuje a jsa zvenčí odevšad velikou přízni zahrnován, z nitra svého vyprázdňuje pravdu, nepamětliv sebe po hlavě cizích se zvrhá, a myslí, že takový jest, jak o sobě zvenčí slyší, a ne takový, jak se u nitru svém měl rozpoznati. Podřízenými pohrdá, neuznává, že by mu po řádu přirozeném rovni byli, a má za to, že předstihl i zásluhami svého života ty, nad kterými moci sobě propůjčenou vyniká. Soudí, že jest moudřejším všech těch, nad něž vidí sebe býti mocnějším. Vstavil se totiž sám u sebe na jakousi výsost, a ačkoli v rovné s ostatními přirozenosti se povahuje, nicméně pokládá ostatní za nehodny, aby na ně jako na sobě rovné hleděl. A tak dospívá až v podobenství toho, o němž psáno jest: Všecko vysoké vidí, onť jest král nade všemi syny pýchy. (Job. 41, 25.) Jenžto baže po neobyčejné výsosti a zhrdaje i pospolitým životem s anděly, dí: Položím stolicí svou proti Půlnoci a podoben budu Nejvyššímu. (Isai. 14, 13.) Tudy nalézá v nitru svém, že po

divném soudu v propast svržen jest, ježto se zevně k vrcholu moci povyšuje. Odpadlému zajisté andělu se podobným stává, poněvadž jako člověk zhrdá býti podobný lidem. Takto Saul, když pro zásluhu své pokory došel moci nejvyšší, rostoucí pýchou nadmul se: pro pokoru svou byl učiněn představeným, pro pýchu svou byl zavržen, jak svědčí Hospodin, řka: Když jsi byl maličký před očima svýma, zdalíž jsem neučinil tebe hlavou v pokoleních israelských? (I. Reg. 15, 17.) Maličkým sebe dříve viděl očima svýma; když však podepřen byl moci časnou, již se maličkým neviděl. Neboť stavě se ku porovnání s jinými, pokládal se za něco velikého nade všechny, protože nade všechny větší moc měl. Podivno, dokud se měl za maličkého, byl u Boha velikým; když se však sám sobě uzdál býti velikým, byl u Boha maličkým. An se tedy přibýváním podřizených duch nadýmá, propadá namnoze pýchou tou v zkaženost, ježto ho k tomu svodivá nejvyšší moc. S moci tou totiž ten dobře zachází, kdo ji umí jak zdržovati, tak popouštěti. Dobře s ní zachází, kdo se ji dovede obořiti proti hříchům a kdo se v ní jiným umí rovným činiti. Neboť mysl lidská často se vynáší, i když se jí žádné moci nedostává; čím více pak se vypne do výše, když se k ní i moe přidruží. Nicméně provozuje správně moc onu ten, kdo dovede nejen opatrně z ní vytěžit svou oporu, nýbrž i bojovati s ní proti pokušení; nejen se v ní za rovného jiným uznávati, nýbrž i pro potřebné potrestání nad hřešici se postaviti.

Než ještě plněji se vyznáme v rozlišování tomto, pohlédneme-li na příklady prvního pastýře. Petr zajisté, jenž držel od Boha v Církvi svaté přednostnoství, když se mu Cornelius, který dobrý život vedl, k nohám pokorně vrhal, zpěchoval se od něho tak přes míru poctěn býti a uznal, že jest mu rovným, řka: Vstaň, i já také jsem člověk. (Act. 10, 26.) Když však při Ananiáši a Safíře shledává hřích, hned ukazuje, jakou moci nad jiné byl vynikl. (Act. 5, 5.) Sklátilť slovem život jejich, ježž prohlédavý duch jeho shledal u vině, a rozpomněl se, že má v Církvi nade hřichy nejvyšší moc, čehož, ač mu pocta přehojně vzdávána byla, před bratřími dobře se chovajícími nepomněl. Zde toho jejich život svatý zasloužil, aby s nimi obcoval jako rovný, onde ukázala potřeba trestu, jaké právo má jeho moc. — Pavel ani nevěděl, že jest představeným bratří, kteří dobrý život vedou, ježto řekl: Ne že bychom panovali nad věrou vaší, ale

pomocníci jsme radosti vaší. Načež hned doložil: Nebo věrou stojíte. (II. Cor. 1, 23.) Jako kdyby vykládal, co pronesl, řka: Proto nepanujeme nad věrou vaší, poněvadž věrou stojíte; neboť v tom, v čem vás státi seznáváme, jsme vám rovni. — Nevěděl takorka, že jest představeným bratří, když pravil: Učinění jsme maličcí uprostřed vás. (I. Thes. 2, 7.) A opět: My pak jsme služebníci vaši pro Krista. (II. Cor. 4, 5.) Avšak když shledal hřích, jenž musil býti pokárán, hned se rozpomněl, že jest učitelem, řka: Co chcete? Smetlou-li abych k vám přišel? (I. Cor. 4, 21.)

A tak dobře spravován bývá úřad nejvyšší, když ten, jenž v čele stojí, panuje spíše nade hřichy, než nad bratry. Kárají-li však představení své hřešící podrízence, jest jim nutně třeba dbáti ještě toho, aby sice hřichy, jak kázeň velí, právem moci své trestali, aby však, cvičíce se v pokore, uznávali, že samým těm bratřím, jež kárají, jsou rovni, jakkoliv jest na mnoze i slušno, abychom ty, kteréž káráme, mlčky v mysli své výše sebe kladli. Neboť chyby jejich bývají námi dle kázně přísně trestány, za to však, čeho se my sami dopouštíme, nebýváme od nihoho ani slovičkem kárným pocucháni Jsme tedy tím trestuhodnější před Bohem, čím více nás lidé šetří, když hřešíme. A naše kázeň čini podrízené před soudem Božím tím svobodnějšími, čím méně zůstavuje hříchů jejich bez potrestání. A tak máme v srdci svém zachovávat pokoru a v jednání svém kázeň. Při tom pak jest nám dbale přihlížeti k tomu, abychom nemírným ostříháním ctnosti pokory neuvolňovali práv úředních, tak aby představený, kdyby se více než slušno jest snižoval, nebyl více s to, aby život podrízenců vázal poukem kázně. Zevně tedy správcové držte, čeho se ku prospěchu druhých ujímáte; vnitř pak zachovávejte bázeň, jakou vám vlastní úsudek vnuká. Nicméně nechť z jistých, slušně projevovaných známek seznají podrízení, že v srdci jste pokorní; na vážnosti vaši nechť tedy vidí, čeho se báti mají, a na pokore vaši ať poznávají, v čem vás mají následovati. Kdož tedy v čele stojí, snažte se bez ustání o to, abyste moc svou, čím větší se zevně býti jeví, tím více v nitru svém tlumili, aby se myšlenek vašich nezmocnila a ducha vašeho k tomu nestrhla, by si v ni liboval, tak že by ji mysl již nemohla v podruží ovládati, ježto by se ji sama z touhy po panování podkládala. Aby se tedy srdce představeného nedalo libováním si v moci zavléci k pyšce, dobře di

jistý mudrc: Sprácem tě ustanovili? Nevynášej se, ale buď mezi nimi, jako jeden z nich. (Eccli. 32, 1.) A proto di i Petr: Ne panujice nad dědictvím, nýbrž příkladem jsouce stádu. (I. Pet. 5, 3.) A tudy i sama Pravda, pozývající nás k vyšším odměnám ctnosti, vece: Víte, že knížata národů panují nad nimi a kteříž větší jsou, provozují mocí nad nimi. Ne tak bude mezi vámi: kdožkoliby chtěl býti mezi vámi větší, budiž služebník váš, a kdoby chtěl býti mezi vámi první, bude váš služebník: jakož Syn člověka nepřišel, aby mu bylo slouženo, nýbrž aby sloužil. (Math. 20, 25—28.) Odtud to, že dává na jevo jaké tresty potom očekávají služebníka, jenž by, ujav se vlády, zpyšněl: Pakliby ten služebník řekl v srdci svém: Prodlévá Pán můj přijiti, a počal by bítí spolu-služebníky své, jisti pak a píti s opilci: přijdeť Pán toho služebníka v den, v kterýž se nena-děje, a v hodinu, v kterouž neví, i oddělí jej a díl jeho položí s pokrytci. (Math. 24, 48—51.) Právem zajisté s pokrytci počten jest, poněvadž tváře se držeti kázeň, zneužívá úradu vladařského k panovačnosti. A přece se někdy těžšího hříchu dopouští ten, kdo mezi lidmi převrácenými více pamětliv jest bratříčkování, než přísnosti. Nebo když Heli, překonáván jsa nepravou láskou, nechtěl hřešících synů svých trestati, v krutou pokutu přivedl sebe i syny své před Soudcem přísným. (I. Reg. 4, 17 ss.) Z kteréž příčiny mu zajisté vece hlas Boží: Více jsi ctil syny své než mne. (I. Reg. 2, 29.) A skrze proroka kárá pastýře řka: Co zlámaného jest, neuvázali jste, a což zavrženo jest, nepřivedli jste zpět. (Ezech. 34, 4.) Zavržený totiž nebývá zpět přiveden, když ten, jenž upadl ve hřích, nebývá horlivou péčí pastýřskou zpět uveden do stavu spravedlivosti. Zlomeninu však utahuje vazadlo tenkrát, když kázeň utlumuje hřích, aby se tato rána, nebyvši tuhou přísností zadržována, nerozmáhala až k záhubě.

Často však, zavazuje-li se zlomenina neopatrně, láme se ještě hůře, tak že se větší trhlina pocituje, jestli ji vazadla utahují přes míru. Proto, když se u podřizených zavazuje rána hříchu pokáráním, jest nutno, aby se tato přísnost velmi pečlivě mirnila. Vykonávej se tedy právo kázně proti hřešícím tak, aby nescházela

při něm srdečná láska. Mát býti o to dbáno, aby se správce podřízeným svým prokazoval jak jako matka láskou, tak jako otec kázní. Při tom pak buď pilně přihlíženo k tomu, aby jednak přísnost nebyla neoblomnou, jednak aby láska nebyla slabou. Neboť, jak jsme pověděli již v knihách mravoučných (kn. 20. čl. 14.), kázeň neb milosrdnost přichází velmi na zmar, osvědčuje-li někdo jednu bez druhé. Ku podřízeným měj však správce při sobě i spravedlivě radící milosrdnost i vlně horlící kázeň. Odtud to, jak učí Pravda (Luc. 10, 34.), že přičiněním Samaritánovým byl člověk odpołu živý zaveden do hospody a že na rány jeho vzalo se vina a oleje, aby se vinem rány rozbolavily, olejem konejšily. Toť zajisté jest nutné, aby ten, kdo má zhojení ran první na péči, vinem způsobil kousavou bolest, olejem milé obměkčení, totiž aby vinem vyčištěn byl hněs, olejem pak aby usnadnilo se zhojení. Mírnost tedy spojena buď s přísností; z obého jest třeba způsobiti jakési krotidlo, tak aby podřízení nebyli ani samou přísností otloukáni, ani přílišnou blahovolností nestali se nevázanými. To se dle slov Pavlových dobře vypodobňuje onou archou stánku, ve kteréž se spolu s deskami nacházely i prut i manna (Hebr. 9, 4), protože chová-li dobrý správce v srdci svém vedle znalosti Pisma sv. prut přísnosti, mějž tam i mannu lahodnosti. Tudy vece David: Prut tvůj a hůl tvá, ty mne potěšily. (Ps. 22, 4.) Prutem totiž býváme sleháni, o hůl se opíráme. Je-li tedy pohotově prut přísnosti, jenž slehá, buď pohotově i hůl útěchy, o kterou se lze opřít. Budiž tedy pohotově láska, leč nikoli změkčilá; přísnost, leč nikoli rortřpčující: horlivost, leč nikoli nemírně řádicí; shovívavost, leč nepromíjející více, než pokud to s prospěchem jest. Sdruží-li se tak v sídle správy spravedlnost a blahosklonnost, pak ten, jenž v čele stojí, bude srdce podřízenců svých i hrozbami ukrocovati i přece ukrocováním tím je v bázní a uctivosti udržovati.

HLAVA VII.

Že nemá správce duchovní pro zaměstnání zkracovati péče duchovní, ani pro starost o své nitro zanedbávati potřeb zevních.

Správce duchovní nezkracuj péče o duše zaměstnáním zevním; nezanedbávej potřeb zevních pro starost o své nitro, aby buď, oddán věcem zevním, neodpadl od duchovních, neb aby

obíraje se jen duchovními věcmi, neopomíjel propůjčovati se bližním svým jak sluší potřebami zevnějšími. Někteří zajisté, jako kdyby zapoměli, že se stali představenými bratři svých pro duše jejich, obírají se péčemi světskými, k nimž celým srdcem přilnuli; jimi zaměstnávají se, jsou-li po ruce, s jásotem, ano i když po ruce nejsou, ohnivě po nich za dne i za noci s myslí rozechvělou toužívají. A když od nich pokoj mají, jako když k tomu náhodou není příležitosti, sám ten pokoj ještě hůře je unavuje. Mívajíť to za rozkoš, když zaměstnání je umořuje, a za lopotu si počítají, když v záležitostech zemských pracovati nemohou. A poněvadž se z toho těší, když je hlomoz světský zabavuje, stává se, že ničeho nevědí o věcech duchovních. kterým měli jiné vyučovati. A tak chťadne beze vší pochyby také život podrízených, jemuž ve snaze o duchovní prospěch, jako překážka na cestě, ku pohoršení bývá příklad představeného jeho. Neboť neduží-li hlava, na marno vychodí živost údů, a jestli při pátrání po nepřátelích bloudí sám ten, jenž jest vůdcem cesty, darmo za nim vojsko rychle následuje. Tu nespomáhá duším podrízených žádné napomínání a hříchů jejich neomyje žádné kárání, neboť koná-li představený duši úřad soudce pozemského, postrádá stráž nad stádem péče pastýřské a podrízení nejsou s to, aby pochopili světla pravdy, neboť jsou-li zaujaty smysly pastýřovy zkoumáním věci pozemských, bývá oko Církve oslepeno prachem, jež přihání vítr pokušení. Proti tomu Vykupitel pokoleni lidského k výroku svému, jimž nás před nestřidmostí varuje: Hleďte pak se, aby snad nebyla obtížena srdce vaše obžerstvím a opilstvím, ihned připojil: neb pečováním tohoto života. (Luc. 21, 34.) A tu přidává hned i bázeň, řka: aby snad nepřišel na vás ten den náhle. (ibid.) Ano i ohlašuje, jaký bude tento příchod, slovy: nebo jako osidlo přijde na všechny, kteříž obývají na svrchu vší země. (v. 35.) Proto dává Pavel duším lidí nábožných výstrahu před stykem se světem, dosvědčuje, ano spíše potvrzuje toho slovy: žádný, kdož bojuje Bohu, nezaplétá se v obchody světské, aby se libil tomu, od kohož jest zvolen. (II. Tim. 2, 4.) Jednak tedy prikazuje správcům Církve, aby se snažili býti toho prázdní, jednak jim ukazuje prostředky, jak by si tu poraditi měli, řka: Protož budete-li míti soudy o věci světské, kteříž jsou v Církvi

potupení, ty ustanovte k souzení (I. Cor. 6, 4.) totiž aby se zemskými záležitostmi obírali ti, kteří nejsou ozdobeni dary duchovními. Jakoby zřetelně řekl: Kdo věci duchovních postihovati nemůže, nechť vykonává aspoň potřeby zevní. Proto Mojžíše, jenž s Bohem rozmlouvává, kárá a soudí Jethro cizinec, že bláznivou prací slouží pozemským záležitostem lidu, a dává mu hned radu, aby pro narovnávání rozeprá ustanovil místo sebe jiné, by sám pro vzdělání lidu mohl svobodněji zvidati tajemstva duchovní. (Exod. 18, 17. n.)

Podřízení mají tedy obstarávat záležitosti nižší, správcové pak mají přemítati o věcech svrchovaných, a to z té příčiny, by oko, jež proto jest vysoko, aby mohlo v před na cestu hleděti, nebylo zatemňováno péčí o prach. Nebo každý, kdo stojí v čele, jest hlavou podřízených; aby pak mohly nohy kráčet po pravých stezkách, o to se má beze vši pochyby především starati hlava, která jest ve výši, tak aby nohy neumdlévaly na cestě, kterouž spějí ku předu, kdyžby se tělo vzpřímené krivilo a následkem toho hlava k zemi se klonila. Jakým pak právem požívá správce duši mezi ostatními hodnosti pastýřské, když se sám obírá záležitostmi pozemskými. pro které měl jiné kárati? Zajisté, že pro tu věc hrozí Hospodin v rozhořčení trestem spravedlivým, řka: I bude jako lid, tak kněz. (Oseas 4, 9.) Jest pak kněz jako lid, když ten, jenž má úřad duchovní, dělá, co konají ti, o nichž se soudí, že mají smýšleni tělesné. Což s velikou bolesti láskyplného srdce vída prorok Jeremiáš, pláče nad tím jako nad zříceninami chrámu, řka: Kterak zatemněno jest zlato, proměnila se barva nejlepší, rozmetáni jsou kamenové svatyně na počátku všech ulic. (Thren. 4, 1.) Což pak se vyznačuje zlatem, jež nade všechny kovy předčí, leč vznešená svatost? Co se vyznačuje barvou nejlepší, leč každému milá uctivost před náboženstvím? Koho označují kameny svatyně, leč osoby posvátných svěcení? Co se vypodobňuje jménem ulic, leč šíře přítomného života? Neboť označuje-li řecké slůvko *πλάτος* šíři, mají zajisté ulice (lat. plateae) význam svůj od šíře. Však Pravda sama vece: Široká a prostranná cesta jest, kteráž vede k zahynutí. (Mat. 7, 13.) Tedy zlato se zatemňuje, když se život svatý poskvrňuje skutky zemskými. Barva nejlepší se proměňuje, když se umenšuje někdejší vážnost jistých lidí, o nichž se za to mělo, že žijí nábožně. Neboť vplétá-li se někdo, jenž přijal

roucho posvátné, do záležitosti pozemských, pobledá v pohrdání před zraky lidskými jeho vážnost, jako kdyby měnila barvu. Kamenové také svatyně rozmetávají se po ulicích, když ti, kteří k ozdobě Cirkve měli se obírat hlubokými tajemstvími, jakoby v tajinách svatostánku, vydávají se za světskými důvody ven, na cesty širé. Vždyť proto byly kameny svatyně, aby se objevovaly na rouchu veleknězově ve Svatyni Svatých. Když však sluhové náboženství nevyhledávají životem zasloužilým cti svého Vykupitele před podřizenci, nejsou žádnými kameny svatyně na ornátu veleknězově. Tyto kameny svatyně leží totiž rozmetány po ulicích, když osoby posvátných svěcení, podavše se široce svým žádostem, pohříženy jsou v záležitostech pozemských. A třeba povšimnouti si, že, jak se di, nejsou jen rozmetány po ulicích, nýbrž na počátku ulic, protože, ač se věcmi pozemskými zabývají, nicméně přece žádostivi jsou zdáti se vznešenými, jednak aby, držíce se cest prostranných, kochali se ve svých žádostech, jednak aby, jsouce na počátku ulic, měli poctu svatosti.

Také nic nevádí, abychom za kameny svatyně měly ty právě, z nichžto svatyně zřízena byla.*) Tyto leží v rozmetání na počátku ulic, nacházejí-li se podle přání svého v činné službě pozemské ti mužové pozvátných svěcení, o nichž se dříve pro úřad jejich zdálo, že jsou ve slávě svatosti. Nuže, zaneprázdnění světských možno někdy postrpěti ze soucitnosti; nikdy se však nemají vyhledávati pro zálibu v nich, aby snad, poněvadž mysl v nich si libujícího zatěžují, svou tíhou jí nezmohly a ona místo do nebeských, do nízkých věcí se neponořila. Někteří naopak ujímají se sice péče nad stádcem, avšak chtějí, aby měli pro duchovní cvičení tolik volnosti, by se vůbec záležitostmi zevními zaměstnávat nemusili. Protože pak taková péče o tělo zhola nedbají, nevyhovují nijak podřizným v jejich potřebách. Kázáním jejich se totiž pohrdá; neboť kárají-li sice skutky hřešících, avšak neposkytnou jim, čeho oni nutně pro tento život potřebují, nikterak jich rádi neposlouchají. Slovo naučné nevniká do srdce člověka nuzného, nedoporučuje-li ho duchu jeho ruka milosrdná. Tenkrát však snadno klíčí semeno slova, když je v srdci posluchačově zalévá dobročinnost. A proto, má-li správce zavlažovati nitro, musí nutně mít na mysli, pokud to na újmu není, také péči o potřeby zevní. Vzdělá-

*) V první paralelle měl sv. Učitel na mysli kameny, jimiž ozdoben byl náprsník velekněze.

vejtež tedy pastýřové v zanicení nitro podrženců svých, leč tak, aby nebyla také péče o zevní potřeby jejich života opomenuta. Nebo právem jaksi, jak jsme pověděli, láme se ochotnost stáde ku poslouchání kázání, když pastýř nedbá o to, aby je podpořil zevně. Proto již první pastýř dává toto důtklivé napomenutí, řka: Starších pak, kteříž mezi vámi jsou, prosím (já) spolustarší a svědek Kristových utrpení, jenž (jsem) i účastník slávy té, kteráž se má v času budoucím zjevití, paste stádo Boží, kteréž u vás jest. (I. Pet. 5, 1.) Jakou pastvu, zda duchovní či tělesnou, na tomto místě doporučí, to ukázal, když hned doložil: Opatrujice (je) ne bezděky, ale dobrovolně podle Boha, ani pro mrzký zisk, ale z dobré vůle. (v. 2.) Zajisté těmito slovy šlechetně dává pastýřům předem výstrahu, aby nasy-cující podržené v jejich nouzi, samých sebe nevráždili dykou ctižádosti, tak aby při tom, když se bližním dostává jejich pomoci občerstvení tělesného, sami nezůstávali bez chleba spravedlnosti lačni. Ku péči té rozněcuje pastýře Pavel, řka: Jestliže pak kdo o své, a obzvláště o domácí péče nemá, zapřel viru, a jest horší než nevěřící. (I. Tim. 5, 8.) Při tom tedy mají se stále obávat a k tomu bedlivě přihlížeti, by zatím, co péči tu zevně provozují, nezanikl jejich úmysl vnitřní. Neboť, jak jsme pravili, oddávaji-li se pastýřové pečování o čas-nosti neprozřetelně, ochladá namnoze vnitřní láska v jejich srdci, jehož propůjčivše povrchností, nebojí se zapomínati, že převzali správu duší. Péče tedy, která se zevně podržencům věnuje, nutně se musí jistě míry držeti. Dobře tudy dí se u Ezechiele: Kněží hlavy své nebudou holiti, ani kštice chovat, ale střížice přistříží hlavy své. (Ezech. 44, 20.) Právem totiž zovou se kněžími ti, kteří jsou věticím v čelo dáni k tomu, aby jim skýтали svatý průvod.*) Vlasy na hlavě jsou však myšlenky duše obrácené ven; v tom pak, že neznatelně na lebce vyrůstají, vyznačují péče tohoto života, jak vznikají za naší nepozornosti, povstávající časem mimoděk, jako když toho neznamenáme. Poněvadž tedy všickni, kteří jsou v čele, mají míti péči o potřeby zevní, aniž by však se jim příliš oddávali, proto se správně kněžím zapovídá nejen hlavy své holiti, nýbrž i kštice

*) Sv. Učitel odvozuje zde jméno sacerdos od sacer dux = svato-vůdce. Naše: kněz = kníže = vojvoda ze stejného vychází názoru.

chovati, aby ani myšlení na tělesný život svých podrženců zhola od sebe neodvracovali, ani také jejich vzrůstu příliš povolní nebyli. Dobře se onde také pravi: střížice přistříži hlavy své, totiž, aby se vznik péči o časné věci, pokud jest to nevyhnutelno, dopouštěl, nicméně však aby se přetřhl dříve, nežli by příliš vyrostl. Je-li tedy zabezpečen tělesný život tím, že jednak o opatření potřeb zevních jest postaráno, jednak zase že mu nic v cestě nestojí, když se snaha o život duchovní v míře drží, *) pak se vlasy na hlavě knězově i chovají, aby kůži kryly, i ustríhují, aby očím nezacláněly.

HLAVA VIII.

Že nemá býti v úmyslu správce duchovního, lidem se líbiti, avšak že nicméně má míti na zřeteli to, proč se líbiti má.

Při tom též nutno, aby se duchovní správce měl bedlivě na pozor, by ho nepopouzela žádost líbiti se lidem, aby, nože se vši snahou ve věci duchovní a vypomáhaje prozřetelně i v potřebách zevních, nevyhledával spíše lásky u podržiených než pravdy, tak aby ho samoláska neodcizila Stvořiteli, když, vykazuje se skutky dobrými, světa straniti se zdá. Neptítelem zajisté Vykupitele svého je ten, kdo si žádá, aby pro dobré skutky, jež koná, od shromáždění milován byl na místě jeho; nebo jestliže sluha, po němž ženich poslal dary, sám se očím nevěstíným zalíbiti chce, vinen jest zajisté myšlenkami cizoložnými. Sebeláska totiž, jakmile mysl správcovu zaujala, činí ji někdy nezřízeně změkčilou, někdy zase drsnou. Změkčilou se totiž stává mysl správcova ze sebelásky, protože vidouc podržiené ve hřichu, neodhodlává se je napominati, aby snad proto jejich láska k němu neustydla; nejednou však i pochlebně omlouvá chyby podrženců, jež měla pokárati. Pročež dobře di prorok: Běda těm, kteříž šíjí polštářiky

*) Různé čtení různý dává smysl. Překladatel následuje Hurtera, jenž čte asi tak: *corporum vita per moderatam cordis intentionem non impeditur*. Jiní čtou: *corporum vita per providentiam administratam protegitur, per moderatam non impenditur cordis intentionem*. Ještě jiní: *per moderatam (scil. providentiam) cordis intentio non impeditur*. Vyd. Pařížské z r. 1518 a mnohé rukopisy měly: *et rursus per i m moderatam cordis intentionem non impeditur*. Troyeský rukopis má však onen první text a Maurinští i Hurter se ho přidržují, poněvadž nemá nikde žádných chyb, krom oněch z novějších přepisů.

pod všeliký loket ruky, a dělají podhlavnice pod hlavu všelikého věku k polapení duši. (Ezech. 13, 18.) Šiti polštáříky pod všeliký loket ruky znamená totiž, utěšovati lahodným lichometsvím duše, které od své spravedlnosti odpadají a znovu se k pochotím tohoto světa kloní. Nebo jako kdyby se kladl loket na polštář neb hlava ležícího na podušku, tak jest to, když se ušetří hřešícímu tvrdého pokárání a když se mu prokazuje měkkoučká vlídnost, tak aby si měkce poležel v bludu, ze kterého by ho žádná přísná záповěď neburcovala. To pak správcové, kteří sami sebe milují, nepochybně čini těm, jichž se obávají, že by jim mohli škoditi při dobývání si slávy časné. Neboť u koho pozorují, že ničeho proti nim nezmohou, na takové dotírají vždycky příkrým a přísným naléháním, takových nikdy mírně nenapomínají, nýbrž nepamětlivi pastýřské mírnosti, ohrožují je výsadou svého panování. Takové správce kárá hlas božský u proroka řkoucí: Vy pak s přísností panovali jste nad nimi a s moci. (Ezech. 34, 4.) Neboť oni milující sebe více než Stvořitele svého, vypinají se honosně nad podržence své, nemajíce na zřeteli, co činiti sluší, nýbrž jen jakou moc mají; nic se neobávajíce soudu, kterýž na ně přijde, nešlechtně se svou časnou moci vychloubají, jako že mohou i nedovolené věci činiti a že se proti nim žádný z podrženců neozývá. Kdo tedy usiluje činiti i věci špatné a přece chce, aby k tomu jiní mlčeli, dává sám sobě svědectví, že chce více býti milován nad pravdu, kteréž proti sobě hájiti nedopouští. Nikdo zajisté nemůže takto žiti, aby se do jisté míry neprohřešoval. Když tedy někdo nechce, aby ho kdo proti pravdě šetřil, tenť žádá, aby pravda byla více než on milována. Proto Petr přijal ochotně pokárání Pavlovo (Gal. 2, 11.), proto vyslechl i David pokorně napomenutí podržence svého (II. Reg. 12, 7.), poněvadž správcové dobří, seblásky neznajíce, pokládají svobodně pronesenou pravdu od prostoduchých podrženců za prokázání pokorné služby. Tu však nutno míti v duchovní správě takovou znalost u šetření míry, aby podržení, jakož mohou některé věci správně myslí svou posuzovati, potud svobodně se pronášeli, pokud by se nicméně ze svobody té nevyklubala pýcha, aby snad nepozbyli v životě svém pokory, když by se povolilo jazyku jejich svobody nad potřebu. Též jest potřebi věděti, že se sluší, aby si dobří správcové přáli libiti se lidem, leč tak, aby prostředkem lahody, z obliby té plynoucí, při-

tahovali bližní své k milování pravdy; nikoli, aby chtěli jen milování býti, nýbrž aby tuto oblibu činili jakousi cestou, po kteréž by vodili srdce posluchačů svých k milování svého Tvůrce. Je totiž nesnadno, aby lidé rádi poslouchali kazatele, byť jakkoli správně kázal, jestliže ho nemilují. Aby ho tedy mohli poslouchati, musí se kazatel jednak o jejich lásku přičiňovati, jednak zase nesmí vylíedávati této lásky k vůli sobě, aby se při něm neshledalo, že pomýšleje tajně na samovládu, brojí proti tomu, jemuž podle úřadu zdánlivě slouží. Dobře dává to na srozuměnou Pavel, ukazuje nám, oč sám u sebe usiloval, řka: Jakož já ve všem líbiti se snažím všechněm (I. Cor. 10, 33); nicméně zase praví: Kdybych se ještě lidem zalíboval, nebyl bych služebníkem Kristovým. (Gal. 1, 10.) Líbí se tedy Pavel i nelíbí se; protože, když se líbiti chce, nevyhledává sebe, nýbrž toho, aby se skrze něho líbila pravda.

HLAVA IX.

Duchovní správce má věděti, že se nepravosti často lživě vydávají za ctnosti.

Správce má též věděti, že se nepravosti namnoze lživě vydávají za ctnosti. Neboť pode jménem spořivosti hali se často lakotnost, a naopak marnotratnost skrývá se pod názvem štědrosti. Často pokládá se nezřízená povolnost za dobrotivost, a bezuzdný hněv považuje se za ctnost duchovní horlivosti. Ukvapené jednání má se často za důkaz zručnosti a počínání loudavé za vážný rozmysl. Pročež jest nutno, aby správce duší s bedlivostí rozpoznával ctnosti a nepravosti, by srdce jeho neopanovala buď skrblost a on neměl z toho radost, že se zdá býti setrným v rozdávání; aneb, utráci-li něco mrhavě, aby se nechlubil, že je štědrý, jakoby to bylo z milosrdenství; aneb, kdyby promíjel věci, které měl trestati, aby nezavlékal podržené k trestům věčným; aneb, kdyby hříchy nemilosrdně trestal, aby se sám těžších nedopouštěl; aneb aby toho, co řádně a s rozvahou mohl vykonati, nezralým a předčasným vykonáním neuvedl v lehkovážnost; aneb aby odkládáním dobrého skutku zásluhu jeho neobrátil v její opak.

HLAVA X.

Duchovní správce znej rozdíl v tom, co máš kárati, co mlčky přehlížeti, kdy horliti a kdy zas se mírniti.

Dále jest potřebí věděti, že se mají někdy chyby podrizených opatrně přehlédnouti; avšak poněvadž se přehlédnou, že se mají označiti; jindy, by i veřejně známy byly, že se jim má do příhodné doby poshověti; jindy však že i tajné mají se dopodrobna vyšetřovati; jindy že se má trestati méně, jindy pak kárati velmi důtklivě. Některé tedy (chyby), jak jsme pravili, mají se přehlédnouti mlčky, avšak ač mají se přehlédnouti, přece se mají označiti, by hříšník poznáváje, že jest usvědčen, a znamená, že se mu trpí, co se mlčky snáší, zastyděl se hříchy množiti a aby se trestal sám jako svůj soudce, před nímž ho trpělivost správceva omlouvá. Takovýmto totiž mlčení zachovávajícím neviděním dobře domlouvá Hospodin Judsku, řka u proroka: Klameš, a na mne nerozpomínáš se, ani myslíš v srdci svém, protože já mlčím a jako nevidím. (Isai. 57, 11.) Jednak tedy hříchy přehlížel, jednak je označil, protože jednak proti hřešícímu mlčel, jednak mu to přece pověděl, že mlčel.

Něčemu má se, byť to třeba veřejně známo bylo, do příhodné doby poshověti; tenkrát totiž, když zjevné potrestání není podle okolností vhodné. Neboť učiní-li se do rány před časem řez, rozjitří se ještě hůře, a známo jest, že nepřijde-li se s léky v dobu příhodnou, pozbudou beze vší pochyby léčivého účinku. Ovšem, hledá-li se čas k domlouvání podrizeným, napíná se trpělivost přednostova břemenem hříchů, z kteréžto příčiny dobře di Žalmista: Na hřbetě mém kovali hříšníci. (Ps. 128, 3.) Na hřbetě totiž nosíváme břemena. Jestliže si tedy stěžuje, že hříšníci na jeho hřbetě kovali, chce tím zřetelně říci: Nemohu-li jich napravovati. mám jakoby břímě na sobě složené.

Některé pak tajné (chyby) mají se dopodrobna vyšetřovati; správce má z jistých na povrchu se jevících známek vypátrati v duchu podrizených vše, co se v uzavřenosti taji, a má pomoci vhodné domluvy poznávati z maličkých věcí veliké. Z té příčiny právem praví se u Ezechiele: Synu člověčí, prokopej tu stěnu. (Ezech. 8, 8.) Načež hned dokládá týž prorok: A když jsem prokopal stěnu, ukázaly se dveře jedny. I řekl

mi: Vejdi a viz ohavnosti nejhorši, kteréž tito činí zde. I všed viděl jsem: a aj, všelike podobenství zeměplazů a živočichů ohavnost a všecky modly domu israelského namalovány byly na stěně. Ezechielem se totiž vyznačuje osoba představených, stěnou zatvrzelost podrizených. A co to jest prokopávati stěnu, než odhalovati důvtipným vyšetřováním srdce zatvrzelé? A když prokopal, ukázaly se dvěře: poněvadž oblomili se buď pilným zpytováním neb zralými domluvami zatvrzelost srdce, vyjeví se jakoby nějaká brána, skrze kterouž se spatřuje všecko vnitřní smýšlení toho, jež napomináme. A tak dobře se dále dí: Vejdi, a viz ohavnosti nejhorši, kteréž tito činí zde. Vchází takotka, aby popatřil na ohavnosti nejhorši, kdo uváživ některá znamení na venek se jevíci, tak do srdce přivrženců vniká, že všecko jejich nedovolené smýšlení poznává. Z kteréžto příčiny se i dokládá: I všed viděl jsem: a aj, všelike podobenství zeměplazů a živočichů ohavnost. Zeměplazy označuje se vůbec smýšlení pozemské; živočichy však (smýšlení) sice již poněkud od země odchýlené, avšak ještě odměn zemské odplaty vyhledávající. Neboť zeměplazi přiléhají celým svým tělem k zemi, kdežto živočichové jsou z větší části od země tělem odchýleni, avšak z pudu o potravu kloní se stále k zemi. Ve stěně jsou tedy zeměplazové, hemžili se v duchu myšlenky, které se nikdy nepovznášejí od zemských žádostí. Tolikéž živočichové jsou ve stěně, jestli mysl již ke spravedlivým, jestli k počestným předmětům se obrací, avšak když to slouží jenom její chtivosti časných zisků a hodnosti, takže se sice sama nalézá výš nad zemí, leč právě tím zájmem svým, jako pudem o potravu, tihne dolů. Dobře se i dále dokládá: A všecky modly domu israelského namalovány byly na stěně. Psánoť jest zajisté: Lakomství, jež jest modlám slouženi. (Colos. 3, 5.) Případně vypisují se po živočiších modly, protože, když se i někteří lidé počestným chováním již jako od země zvedají, přece se zase svými nečestnými zájmy k zemi ukládají. Dobře pak se praví: namalovány byly, poněvadž, pojímá-li duše v sebe představy vnějších předmětů, bývají pak v srdci namalovány obrazy, jak si je utvořila mysl o nich přemítající. A tak třeba jest si povšimnouti, že se ve stěně nejdříve pozoruje otvor, pak dvěře a naposled se teprv ukazuje ohavnost, ježto se totiž u každého hříchu nejprve jeví jeho zevní

známky, potom brána, která patrnou čini nešlechtnost, a teprv na konec otvírá se všechno zlé, které se uvnitř tají.

Některé (chyby) dlužno trestati mírně, neboť nehřeší-li se ze zlé vůle, nýbrž jen z nevědomosti, nebo z křehkosti, jistě jest nutno, aby se pokárání takové proviny dalo s velikou umírněností. Dokud zajisté trváme v tomto smrtelném těle, podléháme všichni křehkostem poslým z naší porušenosti. Proto každý podle sebe suď, jak milosrdně se má zachovati ku mdlobě cizi, aby se nezdálo, že sám sebe jest napamětliv, když se při kárání křehkosti svého bližního dává unést k příkřejším slovům. Proto dobře nás napomíná Pavel, říká: Byl-li by člověk v nějakém hříchu zachvácen, vy, kteříž jste duchovní, poučte takového v duchu tichosti, prohlédaje (každý) sám k sobě, abys i ty nebyl pokoušen. (Gal. 6, 1.) Jako kdyby zřetelně řekl: Nelibi-li se ti, co při křehkosti jiného spatruješ, uvaž, co jsi, abys, jako sei duch tvůj sám toho, co kárá, obává, v horlivosti svého kárání se mirnil.

Některé pak (chyby) mají se pokárati důtklivě, aby, nepoznává-li původce jejich, jak těžké jest provinění jeho, pocítil to z úst karatelových. A pokládá-li někdo sám u sebe zlo, které spáchal, za něco lehkého, nechť se, byv přísně pokárán, toho ulekne. Povinnost správcova zajisté jest, aby hlasem svého kázání ukazoval na slávu nebeské vlasti, aby zjevoval, jak veliká pokušení odvěkého nepřítele ukrývají se na cestě tohoto života, aby s velmi přísnou horlivostí napravoval zlé skutky svých podrizených, které se mírně trpěti nesmějí, tak aby v případě, kdyby méně proti hříchům horlil, nemělo se za to, že sám jest všemi hříchy vinen. Pročež se dobře dí u Ezechiele: Vezmi sobě cihlu, a položíš ji před sebe a vyryješ na ni město Jerusálém. A hned se dokládá: A zřídíš proti němu obležení, a vzděláš ohradu, a sneseš násyp, a dáš proti němu vojska, a postavíš berany*) vůkol. Načež se mu k jeho vlastní ochraně ihned nařizuje: A ty vezmi sobě pánev železnou, a postav ji jako zeď železnou mezi sebou a mezi městem. (Ezech. 4, 1, 2.) Koho zajisté vypodobňuje Ezechiel prorok, leč učitele? Jemu pravi se: Vezmi sobě cihlu, a položíš ji před sebe, a vyryješ na ni město Jerusálém.

*) Válečné to nástroje k boření zdi při dobývání měst za starověku.

Svatí učitelé totiž berou sobě cihlu, když se ujímají pozemského srdce svých posluchačův, aby je učili. Pokládají cihlu tu před sebe, to jest opatrují je s napjetím veškeré mysli své. A přikazuje se jim, aby na ní vyryli i město Jerusálém; kázice totiž srdcím zemským, vynasnažují se všemožně, by jim ukázali, kterak vyhlíží pokoj nebeský. Než, poněvadž nadarmo vychodí poznání slávy nebeské, když není (lidu) známo, jaká pokušení nepřitele lstivého zde dorážejí, proto se vhodně dokládá: A zřídíš proti němu obležení, a vzděláš ohrady. Svati kazatelé zřizují obležení vůkol cihly, na niž Jerusálém byl vyryt, když ukazují mysli sice zemské, ale vlast nebeskou již vyhledávající, jakými útoky na ni po čas tohoto života dotírají nepravostí. Nebo poukazuje-li se na léčky, které jedenkaždý hřích strojí těm, co prospívají, jest to jako kdyby hlas kazatelův obležení zřizoval vůkol města Jerusáléma. Než poněvadž má nám býti známo netoliko to, jak nepravosti pokoušejí, nýbrž i to, jak ctnosti, když jich ostříháme, nás pevnými činí, proto se dále správně praví: A vzděláš ohrady. Ohrady pak vzdělává svatý kazatel, když ukazuje, které ctnosti proti kterým nepravostem ostojí. A poněvadž vzdělává-li se ctnost, množí se namnoze i boje pokušení, dobře se ještě dále přidává: A sneseš násyp, a dáš proti němu vojska, a postavíš berany vůkol. Násyp snáší kazatel, oznamuje-li nebezpečí rostoucího pokušení. A rozbíjí vojenské ležení proti Jerusálému, jestli posluchačům, kteří mají dobrý úmysl, předoznačuje vychytralá a takorba nepřehledná pokušení lstivého nepřitele. Tolikéž staví berany vůkol, činí-li známými ostny pokušení, které nás se všech stran v tomto životě obkličují a zeď našich ctností prorážejí.

Než byť i správce všecko to dopodrobna vykládal, nevystupuje-li v duchu horlivosti proti hříchům jednotlivců, nepřipravuje si pro věčnost žádného prominutí. A proto právem se mu dále dí: A ty vezmi sobě pánev železnou, a postav ji jako zeď železnou mezi sebou a mezi městem. Pánvi se totiž označuje jakési smažení ducha. železem však zmužilé napominání. Což pak krutěji páli a mučí ducha učitelova, než horlení o Boha? Tak smažen byl Pavel ohněm na pánvi, když pravil: Kdo jest nemocen, abych já nebyl nemocen? Kdo se horší, abych já se nepálil? (II. Cor. 11. 29.) A poněvadž kdokoli se horlivosti o Boha rozněcuje, silnou se opevňuje

stráží pro věčnost, aby nemusil býti pro nedbalost zavržen, proto se vhodně praví: Postav ji jako zeď železnou mezi sebou a mezi městem. Pánev železná staví se totiž jako zeď mezi prorokem a městem, když správcové tutéž statečnou horlivost, kterou prokazují nyní, zachovají i napotom jako hradbu mezi sebou a mezi svými posluchači, aby nebyli potom bez ochrany proti pomstě, když by byli nyní v napominání netečni.

Při tom však sluší věděti, že, jestliže se učitel v mysli své rozhořčí, když má kárati, velmi těžko jest, aby někdy a v taková nevybuchl slova, jaká mluvití nemá. A stává se často, že když se podrženyým dává pro hřích důtka s důrazem velikým, že se jazyk mistrův dává unést k slovům až výstředním. Poněvadž pak přechází pokárání v nezřízený plamen, svírá srdce provinilců zoufalství. A proto jest nutno, zpozoruje-li rozhořčený správce, že se více, než mělo býti, dotekl mysli svých podržencův, aby vždy kajicně šel do sebe, tak aby pro náрек svůj dojiti mohl před očima Pravdy odpustění i z toho, že se při tom, když o ni chtěl horliti, dopouští hřichu. Což v podobenství přikázal Hospodin Mojžíšovi, řka: Jestliže by kdo odešel s přítelem svým sprostně do lesa sekati dříví, a dřevo sekery vypadlo by z ruky a železo spadnouc z topořiště přítele jeho udeřilo a zabilo, ten uteče do některého z měst svrchu pověděných, a živ bude; aby snad přítel toho, jehož vyлита jest krev, žalosti jsa hnut nehonil a nedopadl ho a nezabil duše jeho. (Deut. 19, 5, 6.) Do lesa totiž jdeme s přítelem svým, kolikrátkoli se k tomu obracíme, abychom proviny svých podrženyých shlédli. A sprostně sekáme dříví, když nepravosti se zbožným úmyslem od provinilcův odstraňujeme. Leč sekera padá z ruky, jestli se totiž pokárání stává drsnějším, než jest nutno. Železo vyskakuje z topořiště, když mezi káráním vyleti slovo tvrdší. I zasahá a zabijí přítele. poněvadž vyřknuté pohanění ubijí v jeho posluchači ducha lásky. Neboť mysl pokáraného obrátí se náhle v zášť, jestliže ho nemírné káráni zarmucuje více, než bylo potřebi. Než ten, jenž neopatrně dříví seká a bližního hubí, má se nutně utéci do tří měst, aby jedním z nich chráněn jsa, zůstal živ; poněvadž, kdo vzav útočiště k nářkům pokání, naději a láskou se kryje v jednotě svátosti, nepokládá se za vinného spáchanou vraždou. A nezabijí ho příbuzný usmrceného, i když ho nalezl; neboť když přijde soudce přísný, jenž se účastenstvím na

naši přirozenosti s námi sjednotil, beze vší pochyby neshledá viny hříchu při tom, jež pod záštitu jeho odpuštění ukrývá vira, naděje a láska.*)

HLAVA XI.

Jak velice má býti správce duchovní pilen rozjímání o posvátném zákonu.

Než to vše koná správce řádně, jestliže, nadchnut jsa duchem bázně a lásky Boží, s pilností každodenně rozjímá o předpisech Písma svatého, aby slova božského napomenuti obnovovala v něm silu pečlivosti a prozřetelné obezřetnosti ohledně života nebeského, již obvyklé zacházení s lidem nepřestává rušiti, a aby ten, jehož styk s věcmi světskými zavádí k životu starému, duchem lítosti znovu ožil ke stálému milování vlasti duchovní. Neboť při lidských řečech srdce valně schází, a poněvadž nad pochybnost jisto jest, že samo nátlakem hlomozných zevních starosti klesá, proto má se ustavičně vynasnažovati, aby pěstováním vzdělávání se povstávalo. Odtud to, že Pavel napomíná žáka svého, jenž jest představeným stádece, řka: Dokudž nepřijdu, buď pilen čitání. (I. Tim. 4, 13.) Proto dí i David: Ó jak miluji zákon tvůj, Hospodine! jestliť celý den přemýšlování mé. (Ps. 118, 97.) Proto nařídil Hospodin Mojžíšovi o arše přenosné, řka: Uděláš čtyři kruhy zlaté, které přiděláš k čtyřem úhlům archy; uděláš také sochory ze dříví sethim, a obložíš zlatem, i uvlečeš do kruhů, kteréž jsou po stranách archy, aby bývala nošena na nich; kteréž vždycky budou v kruzích, aniž kdy budou vytahovány z nich. (Exod. 25, 12—15.) Co se vyobrazuje archou, leč Církev svatá? K ní mají býti dle příkazu připojeny čtyři kruhy zlaté, protože ona, prostírajíc se do čtyř stran světa, káže, opášana jsouc zajisté čtyřmi knihami svatého Evangelia. Sochory též dělají se ze dříví sethim, a ty provlékají se do kruhů, aby se za ně nositi mohlo, poněvadž stateční a vytrvalí učitelé mají býti

*) Nářky pokání nepochybně se tu vyzumívají lítost a vyznávání hříchů. Vira, naděje a láska, kteréž byly předoznačeny třemi městy útočištnými ve sv. zemi, uvádějí se v jednotu se svátostí, totiž bezmála svátostí pokání, protože lítost a vyznání vymáhají v této svátosti odpuštění, vycházejí-li z viry, naděje a lásky.

vyhledávání jako dřivi nehnídné; ti pak, obírajíce se stále vykládáním posvátných knih, mají hlásati o jednotě Církve svaté a nositi ji jako archu, jakoby v kruhy její provlečení byli. Nositi totiž archu za sochory jest, prostředkem kázání dobrých učitelů přiváděti nevěřící ducha nevzdělaného k Církvi svaté. I prikazuje se, aby zlatem obloženi byli, nebo když slovo jejich jiným zaznívá, má se také život jejich sám leskem stkvíti. O nich dokládá se případně: vždycky budou v kruzích, aniž kdy budou vytahováni z nich. Vždyť jest zajisté nutno, aby, majíce úřad kazatelský na starosti, neustávali zanášeti se posvátným čtením. Neboť proto měly sochory stále býti v kruzích, aby, jakmile by se naskytla příležitost archu nésti, nenastalo žádné zdržování provlékáním sochorů. Vznese-li totiž podřízení na pastýře otázku o nějaké duchovní záležitosti, byla by to veliká hanba, když by, maje otázku rozluštit, chtěl se teprve o ni poučiti. Proto jako sochory mají v kruzích zůstávati, tak učitelé, stále v srdcích svých o písmech svatých rozjímajíce, bez meškání archu úmluvy zdvihejte; jakmile čeho potřebi jest, ihned o tom poučte. Proto dobře napomíná první pastýř ostatní pastýře Církve, řka: Hotovi buďte vždycky k dostiučinění každému žádajícímu od vás počet z naděje té, kteráž jest ve vás. (I. Pet. 3, 15.) Jako kdyby zjevně řekl: Aby žádné meškání nezbránilo nésti archu, nebuďte sochory nikdy z kruhův odstraněny.

· ČÁST III.

Kterak má správce duchovní, jestli sám náležitě žije, podřízené své učiti a napomínati.

Úvod.

Ježto jsme tedy ukázali, jaký má pastýř býti, projevme nyní, kterak má učiti. Jak zajisté již dávno před námi učil účtyhodné paměti Řehoř Nazianský, *) nehodí se jedno a totéž napomenuti pro všechny, poněvadž ani ohledně mravů nejsou všickni stejně způsobilí. Neboť často jedněm se přiči, co druhým prospívá. Vždyť namnoze i byliny, které jedněm zvířatům jdou k duhu, jiná usmrcují, a mírný sykot konejší koně, psyky však dráždí. A lék, který jednu nemoc umenšuje, jinou sesiluje; a chléb, jenž život siláků utvrzuje, maličkých (život) usmrcuje. Musí se tedy řeč učitelů řídit dle vlastnosti posluchačů, tak aby jednak každému jednotlivci vyhovovala, jednak aby způsobilosti, býti všeobecně vzdělavatelnou, nikdy nepostrádala. Neboť mají-li posluchači mysli své upřené, což to jiného, než jako když se, ať tak dim, uvolněné struny na kytáře napnou, na kteréž dovedný hráč, aby sám sobě nepůsobil hudby nepřijemné, nestejně tepe? A právě tím vydávají struny hru souzvučnou, poněvadž se na ně jednou sice tyčinkou, nikoli však na jeden úhoz tluč. A tak i každý učitel, má-li všechny vzdělati v jedné ctnosti, v lásce, musí se dotýkati srdci posluchačů svých jedním sice učením, nikoli však jednotejným napomínáním.

HLAVA I.

Jak různě třeba si počínati v umění kazatelském.

Jinak zajisté mají býti napomínáni mužové a jinak ženy. Jinak jinoši, jinak starci. Jinak chudobní, jinak boháči. Jinak veselí,

*) Viz jeho : Obrannou řeč o kněžství, konanou r. 362. hl. 30—33. Casopise katol. duchov. 1873, str. 260. A rovněž jeho Orationes theologicae I. (ed. Maur. 27, jinak 37) čl. 5, kteréž konány byly v Cařihradě r. 380.

jinak smutní. Jinak podřizení, jinak představení. Jinak sluhové, jinak páni. Jinak moudří tohoto světa, jinak tupí. Jinak nestydatí, jinak stydlaví. Jinak domýšliví, jinak malomyslní. Jinak netrpěliví, jinak trpěliví. Jinak blahopřejní, jinak závistiví. Jinak prostodušní, jinak licoměrní. Jinak zdraví, jinak nemocní. Jinak, kdož se metel boji a tudy nevinně žiji; jinak, kdož se již tolik zatvrdili v nešlechetnosti, že se ani metlami nenapravují. Jinak přílišně mlčeliví, jinak mnohomluvení oddaní. Jinak váhaví, jinak ukvapení. Jinak tiší, jinak zlostní. Jinak pokorní, jinak pyšní. Jinak tvrdošíjní, jinak nestáli. Jinak obžerství oddaní, jinak zdrženliví. Jinak ti, kdož ze svého milosrdně uštěďují, jinak ti, kdož o to pracují, aby cizí statek uchvátili. Jinak, kdož ani cizího neuchvacují, ani ze svého nerozdávají; jinak ti, kteří sice i to, co mají, rozdávají, avšak přece z cizího brátí neustávají. Jinak nesvorní, jinak smírní. Jinak, kdož sváry rozsévají, jinak pokojní. Jinak, kdož slov svatého zákona správně nepochopují; jinak, kdož sice správně pochopují, avšak o něm pokorně nemluví. Jinak, kdož jsou s to, aby důstojně kázali, z přílišné pokory se toho obávají; jinak, kdož pro svou nedokonalost neb pro svůj věk kázati sice nesmějí, přece však se o překot do toho ženou. Jinak ti, jimž se v žádostech jejich daří, jinak, kdož sobě sice věci tohoto světa žádají, jichž však v práci té protivenství unavují. Jinak manželstvím vázaní, jinak vazeb manželských prosti. Jinak ti, kteří tělesného obcování zkusili, jinak ti, kdož ho nepoznali. Jinak, kdož hříšné skutky své, jinak, kdož hříšná myšlení oplakávají. Jinak ti, kdož sice nad tím, čeho se dopustili, pláčí, avšak od toho neupouštějí; jinak, kdož od toho sice upouštějí, avšak toho neželi. Jinak ti, kteří věci nedovolené, jež konají, i vychvalují; jinak ti, kteří na špatné skutky své sice žalují, a přece se jich nevystříhají. Jinak, kdož nenadálou žádostivosti bývají překonáni, a jinak, kdož v poutech hříchu úmyslně trvají.

Jinak ti, kteří páchají malé nedovolené věci, avšak zhusta; jinak ti, kteří se i malých střezí, avšak někdy do těžkých upadají. Jinak, kdož v dobrém ani nezačínají; jinak, kdož začatého vůbec nedokonávají. Jinak ti, kteří zlé skutky činí tajně, avšak dobré veřejně; jinak, kteří dobré, jež činí, skrývají a přece dopouštějí, aby se po jistých skutcích o nich veřejně něco zlého myslilo.

Než co prospěje, procházíme-li to vše pouhým úhrnkovým výpočtem, jestliže spolu v krátkosti, jak nám možno, neukážeme, jak v ojedinělých případech dlužno napominati?

Jinak tedy dlužno napominati muže a jinak ženy: oněm se totiž má ukládati něco těžšího, těmto lehčího, aby se onino cvičili ve věcech velikých, tyto pak, aby se obracely, byvše navnazený snadnými. Jinak mají býti napomináni jinoši, jinak starci: neboť onyno přivádí ku prospívání namnoze napominání přísné, tyto však nakloňuje ku polepšení prosba vlnidná. Psánoť zajisté jest: Staršího netrestej, ale napominej jako otce. (1. Tim. 5, 1.)

HLAVA II.

Kterak mají býti napomináni chudobní a bohatí.

Jinak dlužno napominati chudé a jinak bohaté. Oněm totiž máme proti jejich zármutku přináseti blaživou útechu, těmto však proti jejich pyše naháněti bázeň. Chudému di zajisté Pán skrze proroka: Neboj se, neboť nebudeš zahanben. (Isai. 54, 4.) A nemnoho dál vece mu přivětivě: Ó chudičká, bouři vyvrácená. (Isai. 54, 11.) A opět těši ji, řka: Vyvolil jsem tě v peci chudoby. (Isai. 48, 10.) Naproti tomu mluvi o bohatých Pavel k žáku svému: Bohatým tohoto světa prikazuji, ať nejsou vysokomyslni, ani doufají v nejistém zboží svém. (1. Tim. 6, 17.)

Zde jest velice třeba povšimnouti si, že učitel pokory, čině o bohatých tuto zminku, nepraví: pros, nýbrž: prikazuji. neboť jakkoliv dlužno křehkosti jejich prokázati lásku, nicméně pyše jejich nepřisluší žádná čest. Pravda tedy, která se jim povídá, prikazuje se jim, a to tím správněji, čím více se oni ve své mysli pro věci pomíjející pýchou nadýmají. O nich vece Pán v evangeliu: Běda vám bohatým, kteříž máte potěšení své. (Luc. 6, 24.) Neznajíce totiž radosti, které jsou věčné, těši se z nadbytku v životě přítomném. Utěcha se tedy má přináseti těm, kteréž „vyvařuje pec chudoby“; těmto pak, jež potěcha ze slávy časné čini pyšnými, má se naháněti bázeň, tak aby onino poučení byli, že bohatství mají, byť ho neviděli, Tito zas aby poznali, že nijak nemohou podržeti toho, kteréž mají. Ovšemž že se toto pravidlo u osob často měni podle toho, jaké mravy mají, jako když bohatec bývá pokorný a chudáš pyšný. Z té příčiny musí se jazyk domlouvajícího řiditi dle toho, jaký život posluchač vede, a musí

pýchu u chudáka ztrestati tím přisněji, čím méně ji ohýbá chudoba jemu přidělená, a pokora u bohatých musí tím vlídněji býti šetřena, čím méně ji pyšnou čini nadbytek, jenž k tomu dopomáhá.

Nicméně má se někdy i pyšný boháč chlácholiti domluvou šetrnou, neboť i zatvrdlé rány se často mirnými obvazy rozměkčují, a často přivádí lékař ke zdraví zuřivce choromyslné, když se k nim vlídně chová: neduh jejich choromyslnosti zajisté se uklidní, když se k nim sladce sníží. Nemámeť si nepovšimnouti, že David, když Saula napadal duch zlý, uchopiv harfu krotival jeho zběsilost. (I. Reg. 16, 23.) Což pak se vypodobňuje Saulem, leč pýcha mocných, a co Davidem, leč pokorný život světců? Zběsilost Saulova, když ho zlý duch zachvátil, mirnila se hrou Davidovou; podobně když se pýchou zvrhne dobrá nálada mocných v zuřivost, záhodno. aby se k ozdravení mysli klidnou domluvou naši, jako sladkou hrou harfy, onano znovu vyvolala. Trestáme-li pak někdy mocné tohoto světa, dotazujme se jich nejprve o nějakém podobném případě, jako kdyby šlo o záležitost cizí, a jestli tu, jako o někom druhém, pronesou správný soud, pak teprve vytkneme jim způsobem přiměřeným jejich vlastní provinění, tak aby mysl jejich časnou moci nadutá, když si sama svým soudem na vlastní hrdou šiji šlápla, proti karateli svému se nepozdvihla a aby k omlouvání sebe neměla žádné příležitosti, když si ji soudem vlastních úst zamezila. Tak zajisté prorok Nathan, přišed potrestat krále, tázal se na oko, jaké by bylo jeho mínění ve věci, kterou měl chudák proti boháči, a to z té příčiny, aby král nejprve vyřkl svůj soud, a potom aby uslyšel svou vinu, tak aby proti spravedlivému výroku, jež sám nad sebou vynesl, nijak se nemohl vzpírat. (II. Reg. 12, 4. n.) A tak muž svatý uvažuje, že má před sebou i hříšníka i krále, hleděl podivuhodným pořádkem odvážlivého provinilce nejprve výpovědi jeho svázati, a potom teprv do něho útočně řáti. Na maličko, koho hledal, zatajil, jakmile však ho chytil, náhle ho porazil. Snad by totiž byl dotírání své velmi protáhl, kdyby byl chtěl hned od počátku řeči své provinění jeho zjevně kárati; že však předeslal ono podobenství, tím uspišil důtku, kterou tajil. Přišel jako lékař k nemocnému a shledal, že má ránu, která musí býti prořiznuta; pochyboval však, že bude nemocný míti trpělivost. Ukryl tedy pod roucho nůž léčebný, ježž náhle vytasiv do rány vrazil, aby nemocný řez nože pocítil dříve,

než by jej upozoroval, aby se pocítili ho nezpěčoval, když by jej dříve upozoroval.

HLAVA III.

Jak třeba napomínati veselé a smutné.

Jinak mají býti napomináni veseli a jinak smutni. Veselým buďtež připomínány věci smutné, které přicházejí z trestu; smutným však dlužno připomínati věci radostné, které jsou jim zaslíbeny v království. Veseli ať se z přísných pohrůzek učí, čeho se mají obáhati: smutni nechť uslyší, jaké radosti budou jejich odplatou, a nechť na ně spoléhají. Oněm totiž pravi se: Běda vám, kteříž se nyní smějete, neboť plakati budete (Luc. 6, 25.); sluchu těchto však dává týž učitel naučení: Opět uzmím vás, a radovati se bude srdce vaše, a radosti vaší žádný neodejme od vás. (Jo. 16, 22.) Leč nejedni nestali se veselými neb smutnými okolnostmi, nýbrž jsou taci od své přirozenosti. Takových třeba upozorniti, že jsou některé přirozenosti blízky některým nerostem. Veselí totiž bývají náchylni ku chlípčnosti, smutni k zlosti. A proto jest nutno, aby každý uvažoval nejen to, co snáší svou přirozeností, nýbrž horší věci, k jakým ho zavléká ona náchylnost, tak aby, neveda proti tomu, co sám připouští, žádného boje, nepodlehli neřesti, kteréž prostým se býti domnívá.

HLAVA IV.

Kterak napomínati podřízené a představené.

Jinak mají býti napomináni podřízení a jinak představeni. Onino tak, aby jejich podřízenost nedala jim na mysli klesnouti, tito aby na povýšeném místě svém nezpyšněli. Onino aby neplnili méně, než jim přikázáno jest, tito aby nepřikazovali plniti více, než co spravedливо jest. Onino aby se podrobovali s pokorou, tito aby provozovali náčelnictví své s umírněností. Neboť oněm, jak se obrazně může o nich rozuměti, pravi se: Synové poslouchajte rodičů svých v Pánu: těmto pak přikazuje se: A otcové nepouzejte k hněvivosti

synů svých. (Colos. 3, 20. 21.) Onino učež se, jak by měli před očima Soudce skrytého spravovati své nitro. tito pak, jak by měli před svými svěřenci dávatí příklady dobrého života svým zevním chováním. Představení, dopusti-li se někdy převrácenosti, nechť vědí, že tolikrát i smrt zasluhuji, kolik záhubných příkladů se tím přenáší na jejich podřízené. Proto jest nutno, aby se tím opatrněji vystříhali hřichu, čím více bývají vinni nejen tím, že sami pro špatné skutky své hynou, nýbrž i jinými dušemi, které svými špatnými skutky zkazili. Dlužno tedy napominati onyno,*) by nebyli přisněji potrestáni, když by se nemohlo shledati, že aspoň pro svou osobu jsou viny prosti; tyto**) pak, aby nebyli souzeni pro chyby svých podřízených, byť se pro svou osobu shledávali býti v bezpečí. Onino aby věnovali vlastnimu životu tím větší péči, čím méně jsou vázáni pečovati o jiné; tito však aby tak o jiné pečovali, by také o sebe pečovati nepřestávali, ano aby se v péči o sebe tak rozněcovali, by v ostríhání svěřenců svých ani dost málo nechladli. Proto řečeno jest z oněch takového, jenž sám o sebe nedbá: Jdi k mravenci, ó lenochu, a zpytuj cesty jeho a uč se moudrosti. (Prov. 6, 6.) Jinému pak z těchto dává se toto hrozné napomenutí: Synu můj, slíbil-lis za přítele svého, zavázal jsi se cizímu rukou svou, a zapleten jsi slovy úst svých, a jat jsi vlastními řečmi. (Prov. 6, 1.) Slíbiti totiž za přítele jest, ujeti se duše jiného při nebezpečí, kterak se zachová. Cizímu se tudy i ruka dává, jelikož závazek, vzíti si na starost péči, které prvé nebylo, děje se v duchu. Slovy úst svých zapleten a vlastními řečmi jat jest, protože maje svěřencům svým mluvití o dobrém, musí sám dříve zachovati to, co řekl. A tak zapleten jest slovy úst svých, protože se, jak rozum káže, zavazuje, že si v životě svém ničeho nedovolí, leč to, k čemu napomíná. A proto je povinen před Soudcem přísným prokázati skutkem tolik, mnoholi s určitostí ústy svými jiným nakázal. A tak se onde dobře hned dokládá napomenutí slovy: Učiniž tedy, co pravím, synu můj, a sebe samého vysvobod, neboť jsi upadl v ruku bližního svého: běhej, pospěš; probuď přítele svého; nedej snu očím svým, aniž zdřímejte víčka tvá. (Prov. 6, 3.) Každému zajisté, kdo bývá postaven

*) Totiž podřízené. — **) Totiž představené.

jiným za vzor života, dává se napomenuti, aby nejen bděl sám, nýbrž aby probouzel i přitele svého. Není na tom dosti, když sám bdí, veda život dobrý, jestliže nevymaňuje z hříšného omámení i toho, jehož představeným jest. Dobře pravi se: *n e d e j s n u o č í m s v ý m, a n í ž z d ř í m e j t e v í č k a t v á.* Dátí totiž sen očím svým znamená, od úmyslu svého upustiti a zholá zanedbati péče o své podřízené. Víčka však dřímají, když mysl naše, poddávajíc se nátlaku lenivosti, dělá, jakoby neviděla toho, co u podřízených trestuhodného seznává. Úplně totiž spáti znamená, činů svěrenců svých ani neznati, ani nenapravovati. Ne spáti pak, nýbrž dřímati jest, poznávati sice, co jest hodno pokárání, a přece toho pro omrzelost myslí patřičnou domluvou nenapravovati. Dřímáním však uvádí se oko do nejtvrďšího snu; jestli totiž představený neodstraňuje zlého, jehož namnoze poznává, dospívá časem následkem své nedbalosti až tam, že již ani nepozná, v čem se podřízení jeho provinují.

Představené tedy dlužno napominati, aby z obezřelosti měli bedlivé oči vnitř i vůkol a usilovali býti jako živokové nebeští. Zmínění totiž živokové nebeští popisují se, jak jsou vůkol a vnitř plní očí. (Apoc. 5, 8. cfr. Ezech. 1, 18.) Slušnoť zajisté, aby všickni, kdož jsou představení, měli oči vnitř i vůkol, by se jednak snažili, aby Soudce vnitřní měl zalíbení v nich samých, jednak aby, skýtaj-li příklad života na venek, všimali si, čeho by bylo třeba napravovati u jiných.

Podřízení buďtež napominání, aby pošetile neposuzovali života svých představených, kdyby náhodou shledali, že konají něco pokárání hodného, tak aby jich při tom, když by právem zlé kárali, pýcha nevehnala do hlubšího pádu. Buďte napominání, aby pozorujice hříchy u svých představených, nestali se smělejšími proti nim, nýbrž aby se u sebe rozhodli, že i kdyby u nich byla špatnost nějaká v míře veliké, přece, poněvadž je bázeň Boží tak váže, neodeprou snášeti jho uctivosti k nim. Lépe to ukážeme, uvedeme-li za příklad skutek Davidův. Když byl totiž Saul Davida pronásledující vešel do jisté jeskyně, aby blich svůj vyprázdnil, byl tam s muži svými David, který již za tak drahý čas byl snášel svízele jeho pronásledování. Když pak ho muži jeho popouzeli, aby Saula zabil, ukrotil je svými odpověďmi, že se nesluší, aby vztáhl ruku svou na pomazaného Hospodinova. Sám nicméně tajně vstal a uřezal kraj pláště jeho. (I. Reg. 24, 5.)

Koho vypoodobňuje Saul, ne-li špatné správce, koho David, ne-li dobré podřízenec? Saul tedy vyprazdňuje břich svůj, uvádějí-li špatní představeni zlobu, kterou v srdci svém počali, ve skutek až bědně páchnoucí, a když tím, co zevně páchají, projevují, jak škodlivé mají smýšlení. A přece se David hrozí usmrtiti jej, poněvadž zbožná mysl podřízených, chráníc se jako moru vši nevraživosti, nikterak se mečem jazyka nedotkne života svých představených, byť i pro nedokonalost jej kárali, a jestliže se někdy z křehkosti své nedovedou zdržeti, aby, jakkoli pokorně, nepromluvili o některých výstředních a zjevných chybách svých představených, jest to, jako kdyby tiše uřezávali okraj pláště; neboť činice hodnosti představených aspoň neškodně a skrytě ujmu, znečišťují jaksi roucho krále výše postaveného; jdou však přece do sebe a náramně výčitky si čini z tohoto jakkoli nepatrného utržení slovy. Dobře tedy jest onde psáno: Potom udeřil se v srdce své David, proto že odřezal kraj pláště Saulova. I. Reg. 24, 6.) Neslušíť se zajisté tlouci mečem úst do skutků svých představených, i když se právem za to má, že zasluhují pokárání. Podřekne-li se však jazyk proti nim, a byť to co nejméně bylo, nutno, aby kající lítost pronikla srdce, aby šlo do sebe a, jelikož se proti vrchnosti provinilo, aby se obávalo soudu toho, jenž mu ji v čelo dal. Neboť proviňujeme-li se na představených, zpěčujeme se tím proti zřízení toho, jenž nám je za představené dal. Proto když seznal Mojžiš, že si lid vede stížnost do něho a do Arona, řekl: Nebo my co jsme? aniž jest proti nám reptání vaše, ale proti Hospodinu. (Exod. 16, 8.)

HLAVA V.

Kterak mají býti napomínáni sluhové a páni.

Jinak mají býti napomínáni sluhové a jinak páni. Sluhové totiž tak, aby stále měli na zřeteli svůj nízký stav; páni však, aby nepřestali pamatovati, že podle přírody jsou sluhům svým rovni. Sluhy třeba napomínati, by nepohrdali svými pány, aby neurazili Boha, kdyby se v pýše řízení jeho zprotivovali; a rovněž buďte napomínáni páni, že proti Bohu v daru jeho pýchají, jestliže neuznávají, že dle společné přírody jsou jim rovni ti, které oni dle stavu drží ve svém poddanství. Onino mají býti napomínáni,

aby si byli vědomi, že jsou sluhové pánů svých; tito pak mají býti napomináni, že jsou sluhů svých spolusluhy. Oněm zajisté dí se: Služebníci, poslušni buďte pánů tělesných (Colos. 3, 32.); a opět: Kterízkoli jsou služebníci pode jhem, ať mají své pány za hodné vsi cti. (I. Tim. 6, 1.) Těmto pak se praví: A vy páni, též také čiňte jim, uskrovňující pohrůžek, vědouce, že i jejich i váš Pán jest v nebesích. (Eph. 6, 9.)

HLAVA VI.

Kterak mají býti napomináni moudří a tupí.

Jinak mají býti napomináni moudří tohoto světa a jinak tupí. Moudří totiž buďte napomináni, aby upouštěli od toho, že vědí, co vědí; a tupí buďte napomináni, aby si žádali věděti, čeho nevědí. U oněch zvráceno buď především domýšlení, že jsou moudří; u těchto buď, pokud lze, vzdělávání poznávání moudrosti nebeské, neboť když se ničeho nedomýšlejí, mají takorč připravena srdce svá ku přijetí vzdělání toho. S oněmi buď pracováno, aby moudřejšími blázny se stali, by zanechali moudrosti bláznivé a přiučili se moudrému bláznovství Božímu. Těmto buď hlášáno, by od toho, co se za bláznovství pokládá, přešli blíže k moudrosti pravé. Oněm zajisté dí se: Zdá-li se komu z vás, že jest moudrý na tomto světě, budiž bláznem, a by byl moudrý (I. Cor. 3, 18.); těmto pak se praví: Nemnozí (jsou) moudří podle těla. (I. Cor. 1, 26.) A opět: Což jest u světa bláznivé, vyvolil Bůh, a by zahanbil moudré (v. 27.). Onino se obracejí na dobrou cestu namnoze důvody rozumovými; tito pak někdy příklady. Oněm to bývá totiž ku prospěchu, když podlehnou, byvše ve vlastních vývodech překonáni; těmto však časem stačí, zvědí-li o chvalných činech cizích. Proto i onen učitel výtečný, dlužník moudrých i nemoudrých (Rom. 1, 14.), když dával napomenutí Židům, některým moudrým, některým však i váhavějším, mluvě k oněm, jak Starý zákon naplněn byl, důvodem tím překonal moudrost jejich, řka: Co větší a stárne, blízko jest zahynutí. (Hebr. 8, 13.) Pozoruje však, že některých třeba jest pouze příklady přilákati, doložil v téže epístole: Svati zku-

sivše posmívání a bití, nad to i vězení a žaláře, kamenování jsou, sekání jsou, pokoušeni jsou, mečem usmrcováni jsou (Hebr. 11, 36. 37.): a zas: Pamatujte na správce své, kteříž vám mluvili slovo Boží: jejichžto obcování konec spatřujete, následujtež (jejich) viry (13, 7.), tedy aby jednak onyno vítězně překonalo rozumování, jednak aby tito, byvše lahodněji navnaděni pudem následování, ku větším ještě činům stoupali.

HLAVA VII.

Kterak napomínati nestoudné a stydlivé.

Jinak mají býti napomináni nestydatí a jinak stydliví. Oněch neodvrátí zajisté od neřestné nestydatosti leč tvrdé vyplínění; tyto však přivodí na lepší cestu namnoze mírné napomenutí. Onino nevědí ani, že hřeší, dokud jich i více lidí nepokárá; těmto k nápravě často dostačí, když jim učitel aspoň jemně hříchy jejich připomene. Onyno napravi lépe, kdo je pokáře důtklivě: u těchto se vyvodí větší prospěch, když se toho, co káráme, jen jako stranou dotkneme. Nestoudný lid židovský kárá totiž Hospodin otevřeně, řka: Čelo ženy nevěstky učiněno jest tobě, nechtělas se stydět. (Jerem. 3, 3.) Když pak se (lid židovský) zase počal hanbiti, utěšuje jej (Hospodin), řka: Na zahanbení mladosti své zapomeneš a na pohanění vdovství svého nevzpomeneš více, nebo panovati bude nad tebou, kterýž učinil tě. (Isai. 54, 4. 5.) Rovněž nestoudně proviňující se Galaťany otevřeně kárá Pavel, řka: Ó nesmyslní Galaté, kdo vás zmámil? (Gal. 3, 1.) A opět: Tak bláznivi jste, že počavše s duchem, nyní s tělem dokonáváte? (v. 3.) Hříchy však stydlivých kárá jakoby soucitně, řka: Zradoval jsem se v Pánu velmi, že zase jednou rozkvetli jste, abyste na mne mysli: jakož jste i (prvė) mysli, nebo byli jste zaměstnáni. (Philip. 4, 10.) Měloť hříchy oněch odkrýti vyplínění tvrdé, nedbalost pak těchto měla zastríti řeč měkčí.

HLAVA VIII.

Kterak napomínati domýšlivé a malomyslné.

Jinak mají býti napomínáni domýšliví a jinak malomyslní. Nebo jakož onino se mnoho domýšlejí o sobě, tak jiným lají a jimi pohrdají. Tito zas, poněvadž si přílišně svou slabost připomínají, často upadají v zoufalost. Onino pokládají všecko, co činí, za něco svrchovaného, tito se domnívají, že co činí, jest náramně nehodné, a proto ve své zoufalosti malomyslní. Proto jest třeba, aby kdo napomíná, skutky domýšlivců dopodrobna rozebíral, by se ukázalo, že to, v čem se oni sami sobě líbí, Bohu se nelíbí.

Tenkrát zajisté lépe domýšlivce napravíme, když jim ukážeme, jak špatně vykonali, o čem se domýšlejí, že dobře vykonali, a z čeho se domněli dobytí slávy, z toho že jim plyne spásitelné zahanbení. Když však někdy zhola nepoznávají, že se dopouštějí hříchu domýšlivosti, přicházejí kratší cestou k nápravě, když se zahanbí tím, že se jim nějaký jiný zjevnější břich jejich mimochodem vytkne a pokárá, aby, nemohouce obhájití ho, poznali, že bezbožně se drží něčeho, čeho hájiti nelze. Proto když pozoroval Pavel, že se Korintané domýšlivě jedni proti druhým čepýřili, tak že ten pravil se býti Pavlův, jiný Apollův, jiný Kéřův, jiný Kristův (I. Cor. 1, 12. a 3, 4.), zavedl řeč na hřích smilstva, který u nich i spáchán byl i bez pokárání zůstával, rka: *Slyší se, že jest mezi vámi smilství, a takové smilství, jakéhož není ani mezi pohany, totiž aby měl někdo manželku svého otce. A vy jste naduti, a nermoutíte se raději, aby vyvržen byl z prostřed vás, kdož takový skutek spáchal.* (I. Cor. 5, 1.) Jako kdyby zjevně řekl: *Cože pravíte vy ve své domýšlivosti, že jste toho, neb onoho, když ukazujete, že nejste nikoho pro nevázanost (pochodící z vaší) nedbalosti?*

Malomyslné naopak přivedeme vhodněji na dobrou cestu, vytkneme-li mimochodem některé jejich dobré stránky; když napravující při nich něco pokáráním, něco zase s láskou pochválíme, tak aby slyšice chválu, nabyli více sebevědomí, ježto pokáráním hříchu svého trestání byli. Namnoze docilíme u nich lepšího úspěchu, když jim také připomeneme, co vykonali dobrého. Ano i jestli neztízeně něco spáchali, kárejme to, ne jakoby to již spácháno bylo, nýbrž jakobychom teprve něco zapovíдали, čeho se

dopouštěti nemají, tak aby jednak následkem přízně, kterou jsme jim prokázali, přibylo toho, co chválíme, jednak aby napomenutí mírné mělo u malomyslných větší účinek proti tomu, co káráme. Proto opět Pavel seznává, že Soluňané, kteří v poslouchání jeho kázání vytrvávali, znepokojují se jakousi malomyslností, jakoby blízký byl konec světa, nejprve chválí zmužilost, jakou u nich shledal, a potom opatrným napomináním je posiluje v tom, v čem slabi jsou, an di: Díky činiti máme Bohu vždycky z vás, bratři, tak jakž hodno jest, protože velmi roste víra vaše, a rozhojňuje se láska jednohokaždého z vás k sobě vespolek; tak že my sami chlubíme se vámi v církvích Božích pro vaši trpělivost a viru. (II. Thess. 1, 3.) To ku chvále života jejich přivětivě předeslav, brzo potom doložil, řka: Prosímeť pak vás, bratři, skrze příští Pána našeho Ježíše Krista, a naše k němu shromáždění, abyste nedali brzo sebou hnouti od svého smyslu, ani sedali buď skrze ducha nebo skrze řeč, aneb skrze list, jako od nás poslaný, děsiti, jakoby (již) nastával den Páně. (II. Thess. 2, 1.) Počínal si tak učitel pravý, aby oni nejprve pochválení jsouce uslyšeli, co by si měli připomínati, a potom aby byli napomenuti k poslušnosti; mělať se mysl jejich předeslanou chválou tak okřepiti, aby ji další napomenutí nepomátlo. Seznav zajisté, že byli znepokojeni obavou, jakoby blízký byl konec, znepokojených hned nekáral, nýbrž, jakoby o tom, co se událo, nevěděl, varoval je před dalším znepokojením, kdež by, majíce za to, že kazatel jejich neví, jak lehce se dali znepokojiti, báli se v té míře pokáránu, jako od něho poznánu býti.

HLAVA IX.

Kterak mají býti napomináni netrpělivi a trpělivi.

Jinak mají býti napomináni netrpělivi a jinak trpělivi. Netrpělivým má se zajisté pověditi, že nedbajíce ducha svého krotiti, stržení bývají v prohlubné mnohých nešlechtností, jichž sobě nepřejí, protože rozvášněnost vhání mysl jejich někam, kam jí touha netáhne. a ve vzrušení takovém činí potom jako bez smyslů věci, jichž pak, když se vzpomatuje, želí. Též se má říci netrpělivým,

že když v popudu vášně něco učini náhle, jako bez sebe, sotva se pak znají k zlému, jež spáchali. Když nekladou nevrlosti své meze, uvádějí v potupu i to, jestli kdy co dobrého s klidnou myslí vykonali, a sboří v nenadálém návalu, co za drahnou dobu rozváznou práci vystavěli. Vždyť i samé ctnosti lásky, kteráž jest matkou a strážkyní všech ctností, pohývá se chybou netrpělivosti. Psánoť jest zajisté: *L á s k a t r p ě l i v a j e s t .* (I. Cor. 13, 4.) Nejsouctedy trpělivou, není láskou. Touto chybou netrpělivosti maří se také sama pěstounka ctností, umění. Neboť psáno jest: *U m ě n i m u ž e p o t r p ě l i v o s t i p o z n á n o b ý v á .* (Prov. 19, 11.) Tim méně se tedy kdo ukazuje umělým, čím méně se prokazuje býti trpělivým. Nemůžeť zajisté vštěpovati u vyučování dobré ten, kdo nedovede v životě svém klidně snášeti cizí zlé.

Touto chybou netrpělivosti vltírá se také do duše hřích vysokomyslnosti, poněvadž když někdo toho nesnese, aby se jím na tomto světě zhrdalo, snaží se vynášeti na jevo, má-li jakou skrytou stránku dobrou, a tak ho netrpělivost až k vysokomyslnosti zavádí. Nemoha takový snést opovržení, honosí se, odkrýváje na odiv sama sebe. Pročež psáno jest: *L e p š í j e s t t r p ě l i v ý , n e ž v y s o k o m y s l n ý .* (Eccles. 7, 9) Trpělivý totiž volí raději jakékoli zlo přetrpěti, než by dal okázale poznati své skryté stránky dobré. Vysokomyslný však volí naopak dobrými, byť i falešnými vlastnostmi se honositi, jen aby nemusil ani dost málo zlého přetrpěti.

Když tedy trpělivost přestává, maří se i ostatní již vykonané dobré, a proto se u Ezechiele (43, 13) přikazuje, aby na oltáři bývala jáma, do níž by se uschovívaly kladené oběti zápalné. Neboť kdyby na oltáři jámy nebylo, odvál by příšlý vítr všecku oběť, která by se na něm nacházela. Což pak jiného rozumíme oltářem Božím, leč duši spravedlivého? Neboť kolik dobrého vykonala, tolik oběti na sobě před očima jeho skládá. A co jest jáma oltáře, leč trpělivost (lidi) dobrých? Onať pokorujíc duši ke snášení protivenství ukazuje, že ji prohloubila na způsob jámy. Buď tedy jáma na oltáři, aby vítr oběti kladených neodvál, to jest: trpělivost ostráhej mysli vyvolených, aby snad pobouřena větrem netrpělivoti nepozbyla i toho, co dobrého vykonala. Dobře pak se udává, že má tatáž jáma obnáseti loket jeden, poněvadž kde se od trpělivosti neupouští, tam se šetří míra jednoty. Pročež di

i Pavel: Jeden druhého břemena neste, a tak naplníte zákon Kristův. (Gal. 6, 2.) Zákon Kristův jest totiž, milovati jednotu, a ten plní dokonale jedině ti, kdož z ni nevybočují, ani když zatížení jsou břemeny. Slyštež netrpělivi, co psáno jest: Lepší jest trpělivý než muž silný: a kdo panuje nad myslí svou (lepší jest) než ten, kterýž dobývá měst. (Prov. 16, 32.) Menšího něco jest zvítěziti nad městy, poněvadž, co se tu pokořuje, věc zevni jest; ale něco daleko většího jest, co se trpělivostí přemáhá, poněvadž sama sebe přemáhá duch, a když ho trpělivost donutí, aby se sám v sobě krotil, sobě sama sebe podrobuje. Slyštež netrpělivi, co dí svým vyvolencům Pravda: V trpělivosti své vládnouti budete dušemi svými. (Luc. 21, 19.) Jsmeť stvořeni tak podivuhodně, že rozum vládne duši a duše tělem. Právo duše — vládnouti tělem — bývá však zamítnuto, jestli rozum dříve nezavládl nad duši. Proto Pán, jenž nás učil, že v trpělivosti nad sebou vládnouti budeme, ukázal, že ona jest přirozeností naši ochranitelkou. Jak veliký tedy hřích jest netrpělivost, poznáme odtud, že pro ni ztrácíme vládu i nad tím, co jsme. Slyštež netrpělivi, co zase dí Šalomoun: Všecken duch svůj vynáší blázen: moudrý pak odkládá a schovává napotom. (Prov. 29, 11.) Stává se totiž, když nás netrpělivost popouzí, že se všecken duch vynáší: tudý nevrlost vyvrhuje jej rychleji, protože není uvnitř žádnou moudrou kázní ohrazen. Moudrý však odkládá a schovává napotom, poněvadž nechce se, byv uražen, mstiti v přítomnosti, ježto želá, jsa snášenlivý, sám rovněž šetřen býti, jakkoliv mu není neznámo, že při posledním soudu bude všechno pomstěno spravedlivě.

Trpělivi mají však býti naopak napomináni, aby se pro to, co zjevně snášejí, v nitru svém nekormoutili, tak aby oběti tak veliké ctnosti, kterou zevně plně přinášejí, nepokazili vnitřní nákazou zlosti; neboť byť toho lidé neuznávali, před soudem Božím jest to přece hřích: aby tedy hřích nevole té nebyl tím větší, čím více by se domáhal před lidmi míti podobu ctnosti.

Proto řečeno buď trpělivým, aby se snažili milovati ty, které snášeti musí, aby se zmíněná ctnost jejich nezvrhla v horší hřích nenávisti. Z kteréž příčiny Pavel k výroku svému: Láska trpělivá jest, ihned připojil: dobrotiva jest (I. Cor. 13, 4), naznačuje tím, že koho z trpělivosti snáší, toho že nepřestává také z dobrotivosti milovati. A proto, když tento výtečný učitel dopo-

roučel učňům svým trpělivost, řka: Všelická hořkost a hněv, i rozzlobení se, i křik, i rouhání buď odjato od vás (Eph. 4, 31.), jako když zevně vše dobře urovnáno jest, obrací pozornost k nitru, dokládaje: Se vsí zlosti (ibid.), poněvadž marně přestává rozzlobení, křik a rouhání zevní, panuje-li uvnitř matka nepravosti, zlost, a nadarmo se nešlechtnost odřezává zevně na ratolestech, ponechává-li se uvnitř na kořenu, aby tím mnohonásobněji vyrazila. Proto i sama Pravda dí: Milujte nepřátele své, dobře čiňte těm, kteříž vás nenávidí, a modlete se za ty, kteříž vám protivenství činí a utrhají vám. (Mat. 5, 44.) Ctnost tedy před lidmi jest, protivníky snášeti; avšak před Bohem jest ctnost, milovati je, poněvadž Bůh přijímá jediné tu oběť, kterou před jeho očima zažehá na oltáři dobrých skutků plamen lásky. Odtud to, že opět di jistým lidem, kteří sice trpělivi jsou, avšak nemilují: Což pak vidíš mrvu v oku bratra svého: a v oku svém břevna nevidíš? (Mat. 7, 3.) Nevrlost netrpělivosti jest totiž mrva; zlost však v srdci jest břevno v oku. Onou zajisté vitr pokušení zmitá, s touto však se nosí, aniž by ji skoro hnouti mohla, nešlechtnost dovršená. *) Proto se právem onde dokládá: Pokrytče, vyvrz nejprve břevno z oka svého, a tedy prohlédneš, abys vyvrhl mrvu z oka bratra svého. (v. 5.) Jakoby se řeklo duši nešlechtné, která se v sobě mrzí, avšak na zevnějšku se ukazuje svatou v trpělivosti: vyraz dřive ze sebe břímě nešlechtnosti, a tehdy kárej jiné pro lehčí hřích netrpělivosti, aby ti, když se ne snažíš přemáhati svou přetváрку, nepřišlo za horší snášeti špatnosti cizí.

Stává se také často trpělivým, že se jich sice v té době, kdy buď protivenství trpí neb urážky slýchají, žádná nevole netkne a tolik trpělivi jsou, že i srdce své nevinné zachovají, avšak když se za krátko potom rozpominají na to, co snášeli, že se ohnivou nevolí rozpalují, záminky ku pomstě vyhledávají a tichost, kterou za své snášelivosti měli, odkládajíce, ve zlost ji obracejí. Takovým pomůžte kazatel rychle, když jim vysvětlí, co bývá příčinou této proměny. Vychytralý protivník zdvihá zajisté válku proti dvěma;

*) Mrva neuvázne v oku tak, aby se snadno nedala odstraniti; břevno však jest těžko odstranitelné, poněvadž se do oka zadržá, až v něm nepohnutě vězí. Tak hřích poslý z netrpělivosti snadno jest přemožitelný; zlost však vězí v srdci nešlechtníkově zarputile a nedá se snadno vypuditi.

jednoho podněcuje napřed, aby tupil; druhého poštívá, aby jsa uražen, potupy vracel. Když však již zvítězil nad tím, který, dav se svěsti, bezprávi učinil, bývá často přemožen od onoho, který učiněná (bezprávi) klidně snáší. Vítězem tedy jsa nad jedním, jež sobě podrobil svým ponoukáním, pozdvihuje se celou silou proti druhému, mrze se, že se mu statečně brání a vítězí, a poněvadž tenkrát, dokud potupy metány byly, hnouti jim nemohl, ustávaje zatím od boje zjevného a dráždě potajmu mysl jeho ponoukáním, vyhlídá si dobu příhodnou k jeho osálení. Když prohrál ve válce zjevné, počíná zajisté s rozpáleností strojiti léčky tajné. Neboť v době pokoje*) navrací se k duchu vítězovu a znovu mu uvádí na paměť buď co ztratil, neb jaká bezprávi mu vmetena byla, a nadsazuje náramně ve všem, co mu bylo způsobeno, ukazuje, jak nesnesitelné to byly věci; i rozvíti mysl jeho takovou nevrlostí, že se muž trpělivý často, když vítězně chycen byl, stydi za to, že to tak klidně snášel, a mrzí se, že urážek nevrátil, a vyhledává, jak by ještě hůře je oplatil, kdyby se mu příležitost naskytla. Komu se tedy podobají tito lidé, než takovým, kteří svou udatností v poli vítězí, avšak potom bývají pro svou nedbalost uprostřed zdi městských zajati? Komu se podobají, leč lidem, kterých přikvativši těžká choroba života nezbavuje, které však usmrcuje mírně přicházející zpětivá zimnice? Tudy mají trpělivi býti napomináni, aby, když zvítězí, opevnili srdce svá a pozorovali, že nepřítel, jenž v boji veřejném byl přemožen, strojí úklady ve zdech mysli; by se báli choroby, jež často znovu se ukrádá, tak aby vychytralý nepřítel nemohl ze své pozdější šalby jásat a se radovati tím více, čím ztrnulejší byly druhdy proti němu ony šíje vítěů, po nichž šlape.

HLAVA X.

Kterak mají býti napomináni blahopřejní a závistiví.

Jinak mají býti napomináni blahopřejní a jinak závistiví. Blahopřejné sluší napominati, že se z cizích dobrých vlastností mají tak spoluradovati, aby si i sami žádali takové miti. Tak at

*) Ač různá vydání zde čtou: *Quietis namque tempore* . . . dovolují si čísti případnější: *Quieto namque tempore*. Překlad tamtoho zněl by: Poněcháváje jich (léček) po nějaký čas v pokoji . . .

s láskou skutků svých spolubližních pochvalují a následováním svým je množí, by snad, když na závodisti tohoto života jiným při zápasu sice věrně přejí, avšak jen jako nečinní diváci stojí, po zápasu nepřišli o základ tím spíše, čím méně se nyní v zápasu namáhají, a aby nepohlíželi jednou se zármutkem na palmy těch, při jichž námahách nyní trvají v zahálčivosti. (Cfr. I. Cor. 9, 24—27.) Dost zajisté brešíme, když nemilujeme toho, co jini učinili dobrého. Avšak ničeho mzdy hodného nečiníme, jestli jak možná toho, co milujeme, nenásledujeme. Proto řečeno budiž blahopřejným, že, nemají-li se k tomu, aby skutků dobrých, které s pochvalou uznávají, následovali. svatost ctností líbí se jini pouze tak, jako pošetilým divákům marné kratochvilné umělecky. Neboť tací lidé vynášejí chválou kousky vozatajů a herců, aniž by si proto přáli býti takovými, jakými býti vidí ty, které chválí. Obdivují se jim, že dělají něco, co se líbí, sřeží se však, aby se libili podobně. Blahopřejným má tedy řečeno býti, že, když vidí skutky svých bližních, do sebe jiti mají; ohledně pak skutků cizích, že si nemají tak počínati, aby dobré chválili, činiti však je se zpěchovali. Při poslední odplatě mají zajisté těžší trest vziti ti, kteří toho, co se jim líbilo, následovati nechtěli.

Závistiví buďte napomináni, aby uvážili, jak veliká jest zaslepenost takových, kteří ustávají, když jini prospívají, a vadnou, když jini plesají. Jak velmi nebláží jsou lidé, kteří, když se bližní polepšuje, horšími se stávají a kteří pozorující množící se prospěch jiných, úzkostí zachváceni zmirají morovinou srdce svého. Je-liž co neblážšího nad takové, kteří se kormoutí, když spatří něčí štěstí, a kteří trestem nešlechetnějšími se stávají? Vždyť by cizí dobré vlastnosti, jichž miti nemohou, svými učinili, kdyby je milovali! Tak zajisté všichni, kdož ve víře trvají, jsou jako údové mnozi v těle jednom; podle působení se údy tyto od sebe sice liší, avšak dle toho, jak si navzájem vypomáhají, jedno jsou (cfr. Eph. 4, 16.). Čímž se stává, že noha vidí okem a oči nohama kráčeji: že ústům slouží sluch uší a že uším přichází ku pomoci jazyk úst; že žaludek podpoří ruce, ruce pak slouží žaludku. Tak samým uspořádáním těla dává se nám návod, čeho ve svých skutcích šetřiti máme. Nenapodobovati tedy toho, co sami jsme, příliš hanebné jest. Vždyť co na jiných milujeme, byť bychom toho napodobiti ani nemohli, naše jest, a cokoli kdo na nás miluje, jeho se stává. Proto nechť uváží závistníci, jak veliká ctnost jest milo-

vání, které skutky, o nichž jini pracovali, našimi čini bez práce. Proto řečeno buď závistivým, že když se nestřehou blédé závisti, zabředají ve starou nešlechtnost zchytralého nepřítele. O něm zajisté psáno jest: *Z á v i s t i ď á b l a p ř i š l a s m r t n a o k r š l e k z e m ě.* (Sap. 2, 24.) Poněvadž sám nebe ztratil, záviděl je stvořenému člověku, a tak, sám jsa zatracen, vyvršil zavržení své tím, že ještě jiné k zatracení přiváděl. Závistivi buďte napomináni, aby seznali, v jak velikém nebezpečí pádu a rostoucí zkázy se nalézají; neboť nevyhošťují-li závisti ze svého srdce, zavlékání bývají k nešlechtným skutkům zevním. Kdyby byl Kain nezáviděl bratru svému, že oběť jeho byla přijata, nebyl by dospěl až ku zmaření jeho života. Protož psáno jest: *I v z h l é d l H o s p o d i n n a A b e l e a n a d a r y j e h o ; n a K a i n a p a k a n a d a r y j e h o n e v z h l é d l. I r o z h n ě v a l s e K a i n n á r a m n ě a o p a d l a t v á ř j e h o.* (Gen. 4, 4.) Závidění oběti bylo tedy semenistěm bratrovraždy. Neboť z rozmrzelosti nad tím, že on byl nad něho lepší, přetrhl mu i život jeho. Proto řečeno buď závistivcům, že užirajíce se v sobě morovinou touto, maří též dobré, jakékoliv se míti zdají. Z kteréž příčiny psáno jest: *Ž i v o t t ě l a (j e s t) s r d c e z d r a v é ; (a l e) h n i s k o s t i (j e s t) z á v i s t.* (Prov. 14, 30.) Což pak se vyznačuje tělem, leč jisté skutky mdlé a útlé, a kostmi leč skutky silné? A tak se stává často, že mnozí, jichžto srdce jest nevinné, zdají se býti v některých činech mdlí; jini pak provozují před lidskými zraky jisté činy mohutné, nicméně však vadnou sami v sobě morovinou, kterouž jiným dobré závidí. Dobře se tedy dí: *Ž i v o t t ě l a s r d c e z d r a v é,* poněvadž ostříhá-li se srdce v nevinnosti, byť něco zevně mdlého bylo, to časem sesílí. A právem se dokládá: *H n i s k o s t i z á v i s t,* protože pro hřích závisti hyne před očima Božíma i to, co se zraku lidskému zdá býti silným. Uhnisání kosti následkem závisti totiž znamená, že rozpadají se i některé věci mohutné.

HLAVA XI.

Kterak mají býti napomináni sprostní a licoměrní.

Jinak mají býti napomináni sprostní a jinak neupřímní. Sprostní jsou chvály hodni, protože se snaží nikdy nemluvití klamu;

mají však býti napomenuti, aby se naučili někdy zamlčeti i pravdu. Neboť jako faleš nakazí člověka, který pořád mluví, tak nejděm to uskodilo, když uslyšeli pravdu. Proto Pán, uskrovnuje před učedníky svými hovor svůj, di: *Mnoho vám mluvití mám, ale nemůžete snést nyní.* (Jo. 16, 12.) Proto mají sprostni býti napomináni, aby jako se falše vždy prospěšně vystřihali, tak aby také vždy pronášeli pravdu, když jest to prospěšno. Buďte napomináni, aby ke ctnosti sprostnosti své přičinili opatrnost, aby tak ve sprostnosti své se bezpečili, nepozbudou-li obezřetné moudrosti. Proto zajisté di učitel národů: *Chci, a byste byli moudří k dobrému a sprostní ke zlému.* (Rom. 16, 19.) Proto i sama Pravda napomíná vyvolence své, rkouc: *Buďte opatrní jako hadové a sprostní jako holubice.* (Mat. 10, 16.) Má totiž opatrnost hadi v srdci vyvolenců dodávati holubiči prostotě bystrosti, a rovněž i prostota holubiči hadí opatrnosti mírnosti, aby jich opatrnost nesvedla k tomu, by se stali zchytralými, a aby pro svou sprostnost neochabli ve cvičení ducha.

Leč naopak neuprimní mají býti upozorňováni, jak se zatěžují svou snahou o dvojakost, ve které hříšně trvají. Neboť z obavy, aby nebyli prozrazeni, vyhledávají vždy výmluvy nepravé a stále se zmítají v ustrašeném podezřívání. Není však výmluvy bezpečnější nad upřímnost, a nic není snažšího než mluvit pravdu. Neboť má-li kdo obhajovati fašle, pernou prací uondá srdce své. Proto stojí psáno: *Usilování rtů jejich přiklopí je.* (Ps. 139, 10.) Ono zajisté nyní plní,* tehďž**) přiklopí, poněvadž komu nyní činí ducha volným, mírně jej znepokojuje, tomu jej tehďž sevře v kruté odplatě. Proto se praví u Jeremiáše: *Naučili jazyk svůj mluvitilež: usilují, aby nepravě činili.* (9, 5.) Jako kdyby se řeklo zřetelně: Kdož mohli bez úsilí býti přáteli pravdy, ti usilují, aby hřešili, a když nechtějí žiti sprostně, úsilím se domáhají, aby zemřeli. Neboť takovi, kteří byli v hříchu postiženi, nechtíce býti poznáni, jací jsou, často se zahalují rouškou klamu a tímto hříchem, ač se to zřetelně již prohlíží, usilují se omlouvati, tak že často ten, kdo se snaží je ve hříchu jejich napravit, dá-li se svěsti mlhou předstírané lži, zpozoruje, že všecko, co o nich pokládal za jisté, se mu ztratilo.

*) T. plní rty jejich lživými výmluvami. — **) při soudu přiklopí, t. oněmi, uzavře.

Dobře tedy řečeno jest u proroka o omlouvající se duši hříšné v podobenství Judska: T a m m ě l d o u p ě j e ž e k. (Isai. 34, 15.) Jménem ježka vyjadřuje se totiž dvojakost neupřímné a vychytrale se omlouvající duše. Chytáme-li totiž ježka, vidíme i blavu jeho, postrehujeme i nohy jeho, všecko tělo jeho spatrujeme; sotva však byl chycen, hned se svine do koule, nohy vtáhne dovnitř, hlavu schová a tak se chytajícimu jej všecko, co dříve bylo viděti, najednou v ruce ztrati. Tak právě i duše neupřímné, byly-li postiženy ve svých přehmatech. Hlavu ježkovu jest zřítí, to jest vidí se, jak hříšník hřešiti počal; jest zřítí nohy ježkovy, to jest pozorují se stopy, jak hřích byl páčán, a najednou, když duše neupřímná uvede své výmluvy, stábně noby dovnitř, to jest ukryje všechny stopy své nepravosti. Schová hlavu; hájíc se totiž podivuhodně, ukazuje, že zlého ani nic nezačala. I zůstává v rukou držícího ji jako koule: ztrácí se totiž napomínatel z nenadání všecko, co již byl sezna, má tu hříšníka, jenž se ve svém svědomi schoulil, a koho při postižení zcela prohlédl, o tom, byv vytáčkami lichými, jimiž se hájil, ošálen, neví právě zhola ničeho. Má tedy ježek doupě mezi nešlechbetníky, to jest duše jejich zlomyslná, uzavírajíc se v sebe, hálí obojakost svou v temné výmluvy.

Slyšte, licoměrnici, co psáno jest: K d o c h o d í u p ř í m ě , c h o d í d o u f a n l i v ě. (Prov. 10, 9.) Na velikou bezpečnost může spoléhati jednání upřímné. Slyšte, co se praví v knize Moudrosti: S v a t ý d u c h k á z n ě u t í k á p ř e d f a l š í. (Sap. 1, 5.) Slyšte, co se ještě potvrzuje svědectvím Písma: S e s p r o s t n ý m j e s t r o z m l o u v á n í j e h o. (Prov. 3, 32.) Boží rozmluva záleží zajisté v tom, že se světlem jeho přítomnosti zjevují duším lidským věci tajemné. Proto se dí, že rozmlouvá se sprostnými, to jest že duše těch, kteří nejsou zastřeni žádným stínem neupřímnosti, bývají ve věcech nebeských osvětleny paprskem jeho návštěvy. Jest pak zvláštní zlé u neupřímných, že, když svým převráceným a dvojakým chováním jiné šálí, se chlubi, jakoby nad jiné opatrnosti předčili, a že neohlížejíce se na přísnou odplatu, radují se ubozi ze své škody. Nechť tedy uslyší, jak citelný trest Boží opovídá jim prorok Sofoniáš, řka: A j p ř í c h á z í d e n H o s p o d í n ů v e l í k ý a h r o z n ý, d e n h n ě v u d e n t e n, d e n t e m n o s t i a m r á k o t y, d e n m l h y a v i c h r u, d e n t r o u b y a t r o u b e n í p r o t i v š e m m ě s t ů m h r a -

z e n ý m a p r o t i v š e m ú h l ů m v y s o k ý m. (1. 14.) Co jiného se vyjadřuje městy hrazenými, leč duše podezřívá a vždy klamavými výmluvami otočená, které nepřipustí k sobě stěel pravdy, nechť se již hřích jejich kolikrátkoli kárá? A co se vyznačuje úhly vysokými (jestli v úhlu vždy dvojí stěna), leč srdce neupřímná, která štítice se prosté pravdy, ve své převrácené dvojakosti se jaksí v sebe uzavírají a co horšího jest, hříchem neupřímnosti se v mysli své jako vrcholem opatrnosti vynášejí? Přichází tedy den Páně plný pomsty a trestu proti městům hrazeným a proti úhlům vysokým, t. j. hněv posledního dne srdce lidská, ač opatřením proti pravdě uzavřená, i porazí i odkryje halici se v dvojakost. Tehdáž padnou města hrazená: zavrženyť budou duše, Bohu nepřístupné. Tehdáž stíti se úhly vysoké: pokorenať budou výrokem spravedlnosti srdce, která ve zchytralé opatrnosti se pozdvihovala.

HLAVA XII.

Kterak mají býti napomínáni zdraví a nemocní.

Jinak sluší napomínati zdravé a jinak nemocné. Zdraví buďtež napomínáni, aby pěstovali tělesné zdraví své ku zdraví duše; neboť kdyby obraceli přijatou milost zdraví k páchání nepravosti, aby se darem tím horšími nestali a nezasloužili pak tím těžších trestů, čím méně se nyní obávají štědrých darů Božích zneužívat. Zdraví mají býti napomínáni, aby, majíce příležitost k dobývání spásy věčné, nepohrdali ji. Neboť psáno jest: A j n y n i (jest) č a s p ř i j e m n ý, a j n y n i d e n s p a s e n í. (II. Cor. 6, 2.) Buďtež napomínáni, by, když se nechtějí zalibiti Bohu, dokud mohou, nebylo pozdě a více nemohli, až by chtěli. Zajisté odtud to, že moudrost potom opouští ty, kteří se dříve dlouho zpěchovali, dokud je povolávala, řkouc: V o l a l a j s e m a o d p í r a l i j s t e; v z t á h l a j s e m r u k u s v o u, a n e b y l o, k d o b y p o h l e d ě l: p o h r d l i j s t e v š e l i k o u r a d o u m o u a d o m l o u v á n í m é h o z a n e d b a l i j s t e, j á t a k é k z a h y n u t í v a š e m u s m á t i s e b u d u a p o s m í v a t i s e b u d u, k d y ž p ř i j d e n a v á s t o, č e h o ž j s t e s e b á l i. (Prov. 1, 24. sqq.) A opět: T e h d y v o l a t i b u d o u k e m n ě, a l e n e v y s l y š í m; r á n o s i p ř i-

vstanou, ale nenaleznou mne (v. 28.). Kdo si tedy neváží zdraví tělesného, které ku konání dobrého obdržel, pocítí, jak velikou cenu mělo, až bude ztraceno, a nadarmo bude naposledy nařikati, jestliže ho neužije v čase příhodném, pro který bylo propůjčeno. Proto opět dobře di Šalamoun: A bys neza dal cizím cti své a let svých ukrutnému: aby snad nenaplnili se cizí silou tvou a práce tvé aby nebyly v domě cizím, a želel bys naposledy, když bys zhubil pleť svou a tělo své. (Prov. 5, 9. sqq.) Kdož pak jsou to ti nám cizí, leč duchové zlí, kteří jsou od podilu nebeského oddělení? A která jest ta čest naše, leč že, ač jsme učiněni z těl hliněných, nicméně k obrazu a podobenství Stvořitele svého jsme stvořeni? Anebo kdo jiný jest ukrutník, leč anděl onen odpadlý, který svou pýchou i sám sobě trest smrti přivodil i také pokoleni lidskému neustává smrt přinášeti, ač sám zatracen jest? Svou čest tedy zadává cizím, kdo, ač stvořen jest dle obrazu a podobenství Božího, odevzdává čas života svého rozkošem duchů zlých. Léta svá rovněž vzdává ukrutniku, kdo propůjčenou sobě dobou žití svého plýtvá podle vůle zle panujícího protivníka. Dohře se onde dokládá: A by snad nenaplnili se cizí silou tvou, a práce tvé aby nebyly v domě cizím. Neboť každý, kdo darovaného zdraví tělesného, kdo uštědřených vloh duševních nepoužívá ku cvičení se ve ctnostech, nýbrž k páchání nepravostí, nerozhodňuje svými silami domu svého, nýbrž obydlí cizí, to jest díla duchů nečistých, poněvadž buď svou prostopášností nebo svým pýcháním přispívá k tomu, že i jeho přimnožkem narůstá počet zatracenců. Dobře se také dále praví: A želel bys naposledy, když bys zhubil pleť svou a tělo své. Často se zajisté v nepravostech plýtvá propůjčeným zdravím tělesným; když však náhle bývá odňato, když obtížemi se tělo vysiluje a duše má již vykročiti, tu se ztracené zdraví, s kterým se nešetrně zacházelo, vyhledává, jako že by se vedl život dobrý. Tu bědují lidé, že nechtěli Bohu sloužiti, když již ve službě takové nijak nemohou nahraditi ztrát zaviněných svou nedbalostí. Proto se praví jinde: Když je hubil, tenkrát hledali jej. (Ps. 77, 34.)

Naopak napominání mají býti nemocní, aby se tím více měli za syny Boží, čím více je tresce metla kázně. Neboť kdyby se byl

Bůh neustanovil na tom, že uděli dědictví (věčného) napraveným, nedbal by toho, aby je vychovával utrpením. Proto zajisté di Pán skrze anděla Janovi: Já které miluji, káráám a trestám. (Apoc 3, 19.) Proto také psáno jest: Synu můj, nezamítej kázně Hospodinovy, aniž ustávej, když od něho trestán býváš. Neb koho Pán miluje, toho tresce: i mrská každého syna, kteréhož přijímá. (Hebr. 12, 5, 6. — Prov. 3, 11.) Proto di Žalmista: Mnoháť jsou soužení spravedlivých, a ze všech těch vysvobodil je Hospodin. (Ps. 33, 20.) Proto i blahoslavený Job volá v bolesti své, řka: Budu-li spravedlivý, nepozdvihnu hlavy, nasycen jsa trápením a bídou. (10, 15.) Pověděno buď nemocným, že věři-li ve vlast nebeskou, nevyhnutelně se musí trudití pracemi v této (vlasti) jako v cizině. Protoť bývaly kameny otesávány stranou, aby se na stavbu chrámu Páně kladly bez hlo-mozu kladiv. Tak zajisté i my otloukáni býváme metlami nyní, dokud jsme vně, abychom pak v samém chrámu Božím bez trestů kázně byli umisťováni. Všecko tedy, co je při nás zbytečného, odstraniti musí nynější trestání, aby nás potom na budově pojila samotná svornost lásky. — Napomenuti buďtež nemocní, aby uvažovali, jak kruté slehy dopadají na syny tohoto světa, když jim jde o dosažení nějakého dědictví. Jaký tedy trest, jimž Bůh nás napravuje, je dost těžký, když máme jim dosíci dědictví, jehož nikdy nelze pozbyti, a když máme ujiti trestům věčně trvajícím? Z té příčiny di Pavel: Měli jsme zajisté otce těla svého, kteříž nás trestali, i ctili jsme je; zdaliž nebudeme mnohem více poslušni Otce duchů a živi budeme? A oni zajisté po nemnohé dny podle vůle své trestali nás; ale tento (trestá nás) k tomu, co jest užitečného, abychom přijali posvěcení jeho. (Hebr. 12, 9 sq.)

Napominati sluší nemocné, aby pomyslili, k jakému zdraví duše slouží utrpení tělesné, jež přivádí ducha k sebepoznání, pamětliva jej činíc křehkosli, což namnoze člověk zdravý od sebe odmítá. Tuť se duchu, jenž se rád výše sebe vypíná, chorobou těla připomíná, jaká jest přirozenost ta, již jest podroben. Což se dobře vypodobňuje Balaamem, jak byl na své cestě zdržován; (kéž se jen byl chtěl poslušně hlasu Božímu podrobiti). Balaam totiž usiloval dostati se na místo, ku kterému zamířil; tomu se

však vzpříčilo hovádko, na kterém seděl. (Num. 22, 23.) Po nějakém prodlení uviděla oslice anděla, jehož duch člověka nepozoroval: tak často i tělo utrpením zaražené ukazuje duši v trestu tom Boha, jehož duše v těle sídlící neviděla, nejinak než jakoby s cesty srážela ducha v jeho úzkostném usilování o světské prospěchy, až mu přivede k vědomí neviditelného, jenž mu jde vstříc. Proto dobře dí i Petr: Trestání měl pro svou nemoudrost, ježto němé, jhu podrobené hovado, hlasem člověčím promluvivši, zbránilo nemoudrosti člo. věka. (II. Pet. 2, 16.) To jest: člověk nesmyslný trestán bývá hovadem jhu podrobeným, když jeho pyšný duch bývá tělem skličným pamatován na ctnost pokory, kterouž měl zachovávat. Tohoto dobrodiní trestu nedostalo se Balaamovi proto, poněvadž maje se k zlořečení, proměnil sice hlas, ale ne srdce své. *) — Napominání buďte choří, aby uvažovali, jakou cenu má utrpení tělesné, které i zhlašuje hříchy, jichž jsme se dopustili, i zdržuje nás od těch, jichž bychom se dopustiti mohli, neboť tyto zevní rány pronikají skličené srdce bolestí kající. Z kteréz příčiny stojí psáno: Modřina rány setře zlé věci, a rány v tajinách života. (Prov. 20, 30.) Zlé věci zajisté stírá modřina rány, neboť bolest, kterou tresty způsobují, zhlašuje buď zamýšlené nebo spáchané nepravosti. Tajinami života pak vyrozumívá se obyčejné srdce; neboť jako se v životě pokrmý ztravují, tak srdce, rozjímá-li, činí starosti snesitelné. Tím zajisté, že se život zove srdcem, dává se nám naučení v ten smysl, jakož psáno jest: S více Hospodinova jest duše člověka, kteráž zpytuje všecky tajnosti života. (Prov. 20, 27.) Jako kdyby se řeklo: Vstoupí-li do srdce člověka světlo božského dechnutí, ukáže mu v ozáření tom vlastní jeho podobu, jak před příchodem Ducha svatého zlá myšlení nositi dovedlo, povážiti však jich nedovedlo. Stírá tedy modřina rány věci zlé, a rány (stírají věci zlé) v tajinách života, protože když zevně býváme trestáni, rozpomínáme se zamlkle a skličené na své hříchy a předvádíme si před oči všecko, co jsme zlého učinili; tím pak, když bolest cítíme zevně, trpíme vnitřně více za to, co jsme činili. Odtud se stává, že zatím co zevní rána trvá na těle, více se omývá naše tajná rána v životě; hřích zajisté zlého skutku uzdravuje se lítostí vnitřnou.

Napominání buďte nemocní, aby pilní byli ctností trpělivosti

*) Chtěl sice zlořečiti, musil však proti vůli své dobrořečiti.

a aby bez přestání uvažovali, jak mnoho zlého vytrpěl Vykupitel náš od těch, které stvořil: že snesl tolik podlých urážek od tupitelův a za to, že každodenně vytrhuje duši z ruky starého nepřítele, že dostalo se mu políčkův od posměvačů; že umývá nás vodou spasení, nezakryl tváře své před uplváním lidí zvrhlých; že vysvobozuje nás svým prostředkováním od trestů věčných, mlčky snášel bičování; že uštěďruje nám věčnou slávu uprostřed kůřů andělských, vytrpěl zášijky; že chrání nás před ostny hříchů, nezpěchoval se podati hlavy své trnům; že vylévaje v hojnosti na nás sladkost věčnou, přijal v žití své hořkou žluč; že klaně se za nás Otci, ač mu božstvím svým byl roven, mlčel, když před ním na posměch klekali; že připravuje život mrtvým, sám, ač Život jsa, až k smrti došel. Jak by se to tedy mohlo pokládati za kruté, že trpí člověk pro své hříchy tresty od Boha, když sám Bůh vytrpěl tak mnoho zlého od lidí pro dobrodini? Aneb kdo by chtěl, maje zdravý rozum, zůstatí ve svém utrpení nevděčným, když ani ten odtud bez trestání neodešel, jenž zde bez hříchu živ byl?

HLAVA XIII.

Kterak napomínati ty, kteří se trestání bojí, a ty, kteří jím pohrdají.

Jinak třeba napomínati ty, kteří se trestů obávají a žijí proto nevinně, a jinak napomínati ty, kteří se v nešlechetnosti již tak zatvrdili, že se již ani trestáním napravití nedávají. Těm, kteří se trestů bojí, budiž řečeno, že nemají bažiti po časných statcích, jakoby byly kdo ví co velikého, ježto přece pozorují, že se jich dostává i lidem špatným; a že se nemají přítomným protivěnstvím uhýbati, jakoby byla nesnesitelná, vědouce, že zde jimi postižení bývají často i dobří. Napominání buďte, chtějí-li opravdu býti prázdní zlého, aby se hrozili trestů věčných; leč aby nesetrvávali v této bázni před tresty, nýbrž aby se cvičili v milování a tak mohutněli v milosti lásky. Jest totiž psáno: *Dokonalá láska vyhání ven bázeň.* (I. Jo. 4, 18.) A opět psáno jest *Nepřijali jste zajisté ducha služebnosti opět k bázni, ale přijali jste ducha vyvolení synů, v němžto voláme: Abba (Otče).* (Rom. 8, 15.) Z kteréž příčiny dí zas týž učitel: *Kde jest Duch Páně, tu i svoboda.* (II. Cor.

3, 17.) Zdržuje-li tedy dosud někoho od zlého činu obávaný trest, jistě nejímá duše jeho žádná svoboda ducha. Neboť, kdyby se nebál trestů, beze vši pochyby spáchal by hřích. Nepovědoma je tedy duši jeho milost svobody, protože ji víže služebnost bázně. Mámeť dobré milovati proto, že je to dobré, a ne je konati proto, že nás tresty k tomu dohánějí. Zajistě, kdo čini dobré proto, že se bojí zlých útrap, ten si přeje, aby nebylo čeho se báti, by se mohl směle dopouštět věci nedovolených. Z čehož jde nad slunce jasněji, že ten není před Bohem nevinný, kdo před jeho očima se prohřešuje žádosti.

Naopak na takové, kterých neodvracejí od nešlechtnosti již ani tresty, musí se dotíratí slovy tím ostřejšími, čím více oni ve lhостejnosti zatvrdli. Často jest potřebi jimi zdánlivě pobrdati a k nim zdánlivě jako k beznadějným se chovati, leč tak, aby jednak beznadějnost na jevo daná jim strachu nahnala, jednak aby následující potom domluvou zase k naději přivedeni byli. Musíme tedy pronášeti božské výroky proti nim přísně, aby pomyslením na trest věčný přišli k sebezpoznaní. Nechť tedy slyší, že se na nich vyplnilo, co psáno jest: Kdybys blázna v sloupě jako kroupy pichem stloukal, nebude odjato od něho bláznovství jeho. (Prov. 27, 22.) Do nich stěžuje si prorok Páně, řka: Potřel's je, a nechťeli přijímati kázně. (Jer. 5, 3.) Z kteréž příčiny vece i Hospodin: Pobil jsem a zkazil lid tento, a přece od cest svých nenavrátili se. (Jer. 15, 7.) A proto di ještě: Lid nenavrátil se k tomu, jenž jej bije. (Isai. 9, 13.)

Tudy nařiká prorok slovy těch, kdož trest vykonávali, řka: Hojili jsme Babylon, ale není zhojen. (Jer. 51, 9.) Hojí se Babylon, aniž by zhojen byl, když duše ve zlém činu dopadená slova napomenutí slyší, když tresty napravující podstupuje a přece pohrdlivě se na pravou cestu spásy vrátiti nechce. Odtud ta výčitka, kterou učinil Hospodin zajatému sice, ale přece od nešlechtnosti neodvrácenému lidu israelskému, řka: Obrátil se mi dům israelský v trůsku: všickni tito jsou měď, a a cin, a železo, a olovo uprostřed peci. (Ezech. 22, 18.) Jako kdyby řekl zřetelně: Chtěl jsem je očistiti ohněm zármutku, i vyhledával jsem, jak by se stali stibrem neb zlatem; leč v peci zvrhli se mi v měď, cin a železo a olovo, protože se ani v zármutku neoddali ctnosti, nýbrž nepravostem. Tluče li se totiž na

měď, vydává zvuk silnější než jiné kovy. Kdo tedy jsa trestán, propuká v reptání, zvrhl se uprostřed peci v měď. Cín, je-li uměle vyroben, zdá se klamně býti stříbrem. Kdo tedy ani v zármutku není prost přetvářky, stal se v peci cínem. Železa používá, kdo ukládá o život svého bližního. Železem v peci tedy jest, kdo se v zármutku nesprošťuje škodolibé zlomyslnosti. Tolikéž olovo těžší jest nad ostatní kovy. Olovem v peci shledán bývá ten, kdo břemenem břichu svého je tak zatížen, že se od zemských žádostí ani v soužení výše nepovznáší. Tou příčinou opět psáno jest: Mnohou prací usilováno jest, a nevyšla z něho přílišná rez jeho, ani skrz oheň. (Ezech. 24, 12.) Oheň soužení dopouští totiž na nás (Bůh), aby nás očistil od rezu hříchů. Leč ani ohněm nepozbýváme rezu, když se hřichu ani při trestání nevzdáváme. Proto dí opět prorok: Nadarmo přepaloval slevač: nebo zlosti jejich nejsou ztráveny. (Jer. 6, 29.)

Dlužno však věděti, že někdy, zůstávají-li ti, které tvrdě trestáme, bez nápravy, potřebí jest polahoditi jim přívětivou domluvou. Neboť koho nenapravují bolestné tresty, toho odvrátí od hřísných skutků chlácholivá mírnost. Stával se často u nemocných, že nepomohlo-li jim požití silného počišťovadla, přivádí je ku zdraví hřející voda, a rány, kterých řezáním nelze léčiti, zahojí se utišujícím olejem. Tvrdý démant nedá se rýpati železem, avšak měkne v mírně teplé krvi kozelčí.*)

HLAVA XIV.

Kterak mají býti napomínáni mlčeliví a mnohomluvní,

Jinak mají býti napomináni lidé příliš mlčeliví a jinak lidé hovící zvastavosti. Příliš mlčelivým má býti na srdce kladeno, že vystříbají-li se jistých chyb ne dost opatrně, upadají do jiných ještě horších. Neboť že jazyk svůj poutají přemrštěně, jest jim často povoliti povážlivější zvastavosti ve svém srdci, tak že bouřivá v mysli jejich tím více myšlenek, čím násilněji tisní je přepjatá jejich opatrnost umlčováním. I stává se, že když domnívají se býti v bezpečí, že jich žádný vnější karatel nepozoruje, myšlenky jejich tím valnějším proudem se ven prodírají. Tudy se

*) Dle tohoto naivního domnění.

mysli jejich časem chytá pýcha, neboť slyšice, jak jini mluví, pohrdají jimi jako slabochy. A zavírajíce ústa tělesná, nepoznávají, jak se pýchou chybám otvírají. Jazyk sice krotí, mysl jejich se však vynáší, a poněvadž o chybě své neuvažují, obviňují každého u sebe tím směleji, v čím větším utajení se to děje. Buďte tudíž napomináni příliš mlčelivi, by se bedlivě snažili zvěděti, nejen jak se zevně ukazovati sluší, nýbrž i jakými uvnitř býti mají: že se mají více báti skrytého osudu pro své myšlenky, než pokárání od bližních pro své řeči. Psánoť jest zajisté: Synu můi, pozoruj moudrosti mé, a k opatrnosti mé nakloň ucha svého, abys ostříhal (svých) myšlení. (Prov. 5, 1. 2.) Nemámeť v sobě ničeho prchavějšího nad srdce, které tolikrát od nás odstupuje, kolikrát se po špatných myšlenkách rozptyluje. Z kteréž příčiny vece Žalmista: Srdce mé opustilo mne. (Ps. 39, 13.) Když se tedy k sobě navrácuje, di: Nalezl služebník tvůj srdce své, aby se modlil tobě. (II. Reg. 7, 27.) Tenkrát tedy, když bdělosti svou držíme myšlenky své na uzdě, nalézáme srdce své, které utíkání přivyklo.

Lidé příliš mlčelivi, mají-li něco nespravedlivě vytrpěti, odávají se zhusta litosti tím prudši, čím méně o tom, co snášejí, mluví. Zajisté, kdyby se řeči trochu zmínili o utrpení, které jim způsobeno bylo, vymizel by bol ze srdce jejich. Neboť rány, které v sobě dusíme, působí větší muka. Při odstraňování hniloby, jež uvnitř páli, otvírá se, ovšem k vůli zdraví, rána. Vezmětež to tedy na vědomí ti, kteří mlčívají více než jest třeba, aby si, krotíce jazyk, když jim přijde snášeti utrpení, nerozmnožovali bolesti. Proto buďte napomináni, jestliže milují bližní své jako sebe, aby jim nikterak nesmlčovali toho, z čeho je sluší spravedlivě kárati. Slovo jest zajisté ten lék, jenž oběma stranám splývá k duhu, jak pachatel, poněvadž se zlý skutek jeho zamezuje, tak tomu, jenž to trpí, poněvadž se palčivá bolest jeho mirní, když se rána otevře. Neboť vidi-li někdo bližní své, jak hřeší, a přece to mlčením utahuje, je to, jakoby vida ránu zamezil její léčení: a tak stává se příčinou smrti; neboť moha vyléčiti hnisavost, nechtěl tak učiniti. Jazyk dlužno tedy moudře krotiti a nikoliv jej nerozvížitelně spoutávati. Neboť psáno jest: Člověk moudrý pomlčí do času (Eccli. 20. 7.), tak totiž, že když je doba příhodná, mlčení, jež si uložil, přeruší a čeho třeba promluví, aby se prokázal býti prospěšným. A zase psáno jest: Čas mlčení a čas mluvení

(Eccles. 3, 7.), poněvadž je třeba činiti rozdíl, kdy jest k čemu vhodná doba, aby, když má jazyk býti vázán, nerozplýval se ve slovech zbytečných, a když zase jest možno promluvití prospěšně, aby se sám z pohodlí neuvazoval. O kterémž činění rozdílu dobře di Žalmista: Polož Hospodine stráž ústům mým, a dvéře v úkol rtům mým. (Ps. 140, 3.) Neprosi zajisté, aby položena byla ústům jeho zeď, nýbrž dvéře, které se i otvírají i zavírají, čímž se i nám dává moudré naučení, kterak dlužno nám činiti rozdíl a v pravý čas ústa otvírati k řeči a zase v pravý čas je uzavíratí k mlčení.

Naproti tomu napominání buďtež lidé hovíci mnohomluvnosti, aby si bedlivě povšimnuli, z jakého stavu dokonalosti vypadají, poddávaj-li se výstřední mluvivosti. Mysl lidská zajisté jako voda zevšad stlačená nese se vzhůru, poněvadž tihne tam, odkud přišla; odpoutá-li se však, klesá, rozptyluje se neprospěšně po nízkých věcech. Kolikrát totiž přerušuje samovolné mlčení své řečmi zbytečnými, tolika, ať tak díme, prameny sama se roztéká. A proto ani není s to, aby za příčinou sebepoznání šla do sebe, protože jsouc žvavostí svou roztráštěna, nemůže v ústraní svého nitra konati úvahy. Všecka se tudíž ranám úkladného nepřitele vysazuje, protože se neohradila žádnou ochrannou stráží. Z kteréž příčiny psáno jest: Jako město otevřené a bez ohrady zděné, tak jest muž, který nemůže v mluvení zdržeti ducha svého. (Prov. 25, 28.) Postrádajíc zajisté jako město zdi mlčelivosti, přístupna jest mysl nepřátelským šípům, a ježto se sama řečmi svými vyklopuje, ukazuje se svému protivníku býti otevřenou. A ten překoná ji bez namáhání tím spíše, čím více ona, když podléhá, sama mnohomluvením proti sobě bojuje.

Jakož pak duše netečná bývá po jistých stupních svoděna, že se stíli v propast, tak i my často, jestliže se nepřičinujeme, abychom se zbytečných řečí vystříhali, podobně přicházíme ku své škodě: nejprve si oblibujeme mluvití o věcech, které se jen jiných dotýkají; potom utrhačně omíláme již život těch, o nichž bývá řeč; naposledy však propukne jazyk náš ve zjevné pomluvy. — A odtud rozsívá se semě (hněvných) podnětů, rozněcují se louče nenávisti, uhasí se pokoj srdcí. Z kteréž příčiny dobře di Šalomoun: Kdo spouští vodu, jest začátek svárů. (Prov. 17, 14) Spouštění totiž vodu znamená, povolovati jazyku úzdu k mluvení. Naproti tomu di se také v dobrém smyslu: Voda hluboká (jsou) slova z úst muže. (Prov.

18, 4.) Kdo tedy spouští vodu, jest začátek svárů, protože kdo nekrotí jazyka, ruší svornost. Pročež psáno jest naopak: Kdo ukládá bláznu mlčení, hněvy krotí. (Prov. 26, 10.) Že pak žádný, kdo otročí žvavosti, nemůže se udržeti v dokonalé spravedlnosti, o tom svědčí prorok, jenž di: Muž žvavý nepozvedne se na zemi. (Ps. 139, 12.) A proto i Šalomoun opět vece: Mnoho mluvení nebývá bez hřichu. (Prov. 10, 19.) A tak di Isaiáš: Služba spravedlnosti jest mlčení (Is. 32, 17), dávaje tím na rozum, že spravedlnost duše pustne, neupouští-li se od nezřízeného mluvení. Z kteréž příčiny di Jakub: Zdá-li pak se komu, že jest nábožný, když nepojímá v uzdu jazyka svého, ale svodí srdce své, toho marné jest náboženství. (Jac. 1, 26.) A znovu di: Budiž pak každý člověk rychlý k slyšení, ale opozdilý k mluvení (v. 19.) A zas, aby naznačil, jakou moc má jazyk, dokládá, že jest nepokojné zlé, pln jedu smrtelného (3, 8.) Tudy sama Pravda, napominajíc nás, vece: Z každého slova prázdného, kteréž mluvíti budou lidé, vydají počet v den soudný. (Mat. 12, 36.) Prázdné jest totiž ono slovo, které postrádá buď důvodu, že jest v pravdě nutné, aneb dobrého úmyslu, že má prospěti. Jestliže se tedy má z prázdné řeči vydati počet, považme, jaký trest očekává mnohomluvení, při kterém se hřešivá i slovy škodlivými!

HLAVA XV.

Kterak mají býti napomináni váhaví a ukvapení.

Jinak mají býti napomináni líní a jinak kvapní. Oněm se má poraditi, aby neodkládali dobrého, jež konati mají, by snad o ně nepřišli. Tyto pak sluší napominati, aby činíce dobré před časem, v nemoudrém spěchu, nepřipravili se tím o své zásluhy. Váhavým jest tedy třeba klásti na srdce, že často, nechceme-li něco vykonati v době příhodné, dokud můžeme, za kratičko potom, byť bychom i chtěli, již více toho vykonati nemůžeme. Nebo jestliže se duše netečná neodhodlá k horlivosti v čase vhodném, počne v ní nepozorovaně chabnouti ona touha po dobrém, která v ní bezmála uzrála. Z kteréž příčiny di zjevně Šalomoun: Lenivost uvádí tvrdý sen. (Prov. 19, 15.) Váhavec zajisté, ač má smýšlení

dobré, bdi jen zdánlivě, vlastně však spi, protože ničeho nedělá. Než o lenivosti se praví, že uvádí tvrdý sen, neboť přestáváme-li konati dobré horlivě, pozbýváme znenáhla i bdělosti dobrého svého smýšlení. Proto dobře se dokládá: A duše váhavá lačností bude. Když se na to neváže, aby směřovala vzhůru, povaluje se nedbale v roztoužení po nízkých věcech, a poněvadž není vázána žádnou vyšší snahou, moří se lačností, která pochází z nejpodlejší žádostivosti, tak že, čím méně se chce podrobiti kázni, s tím větší lačností vrhá se ve smyslné požitky. Proto píše opět týž Šalomoun: V žádostech (pohřížen) jest všeliký lenivec.*) (Prov. 21, 26.) Tudy, jak sama Pravda učí, když vyjde z domu jeden duch, sluje dům čistý, avšak je-li vyprázdněn, vrací se tam s mnohými jinými a zaujmou jej. (Math. 12, 44.) Váhavec nekoná často věci nutné proto, poněvadž si jednak předkládá, že to ono jest těžké, jednak že se nemoudře toho či onoho bojí, a když se mu zdá, že něco nalezl, čeho by se právem obávatí mohl, již ukazuje, že se lenivosti nespravedlivě neoddává. A proto dobře dí o něm Šalomoun: Pro zimu lenoch nechtěl orati: pročez žebrati bude v letě, a nebude mu dáno. (Prov. 20, 4.) Pro zimu lenoch neorá, když věze v líné netečnosti, zpěčuje se dělati dobré, jak má Pro zimu lenoch neofe, když se malého zla, jemůž vstříc kráčí, bojí a věci veledůležité konati opomíjí. Dobře pak se praví: Žebrati bude v letě, a nebude mu dáno. Neboť kdo se nyní v dobrých skutcích nezapotí, ten jednou, až vzejde prudké slunce soudu, marně bude prositi za vstup do království; ničehož neobdrží, žebrati bude v letě. A opět vece o něm Šalomoun: Kdo šetří větru, nezaseje, a kdo hledí na oblačky, nikdy nebude žíti. (Eccles. 11, 4.) Neboť co značí vítr, leč pokušení od zlých duchů? A oblačky, které vítr pohání, neznačí-li protivenství od lidí zlých? Od větrů poháněny bývají oblačky, to jest, návodení duchů nečistých povstávají lidé zlí. Tedy, kdo pozoruje větry, neseje a kdo hledí na oblačky, nežne, protože, kdo pokušení zlých duchů, kdo pronásledování zlých lidí se bojí, ten ani nyní nezasívá semene skutků dobrých, ani tehdaž neseče snopků svaté odplaty.

Naproti tomu kvapni uvádějí ve zmar své zásluhy, když před časem konají své dohré dilo a často upadají do zlého, poněvadž

*) Tak cituje sv. Učitel více po paměti. Doslovně zní výrok ten: „Žádosti zabíjejí lenivého, . . . celý den žádá a dychtí.“ (Prov. 21, 25—26.)

nerozlišují od něho dobré. Vždyť si ani nevšímají, co a kdy konají, nýbrž teprve po účinku poznávají, že toho tak konati neměli. Právem di takovým Šalomoun, jakby jeho posluchači byli: Synu, bez rady nic nečiň, a po účinku nebudeš želeť. (Eccli. 32, 24.) A zas: Vička tvá ať předchází kroky tvé. (Prov. 4, 25.) Vička totiž předchází kroky, když dobré rady předchází naše jednání. Nebo nedbá-li kdo o to, aby napřed uvážil, co čini, vykročuje se zavřenýma očima a jda dál, koná cestu, avšak poněvadž nehledí ku předu, nepředchází sama sebe a proto brzo upadá, ježto víčkem rozvahy nedává pozor, kam má položit nohu svého jednání.

HLAVA XVI.

Kterak mají býti napomináni mírní a zlostní.

Jinak buďte napomináni mírní a jinak zlostní. Neboť mírní někdy, stanou-li se představenými, podléhávají ochablosti, která jest blízka, ano družkou lenosti. A často, jsou-li ve své mírnosti příliš, až přes potřebu povolní, oslabují přísnou platnost kázně. Naproti tomu zlostní, dosáhnou-li místa náčelnického, čím se více z popudlivosti ve své mysli rozvášňují, tím více také maří tichý pokoj a rozrušují život svých podřízených. A dopustí-li se ze vzteku nějaké přenáhlenosti, nevědí v té zlosti ani, co si sami způsobují. Někdy však, což bývá ještě horší, domnívají se, že ta popudlivost jejich jest horlení o spravedlnost. Když se pak pokládá nepravost za ctnost, pak se hromadí hříchy bez bázně. — Mírné přivádí tedy jejich ochablost často do rozmrzelosti; zlostní se často ve svém horlení o spravedlnost klanou. Ke ctnosti oněch se nepozorovaně připojuje nepravost, tito pak dívají se na svou nepravost jako na planoucí ctnost. Onino mají tedy býti napomináni, aby utíkali před tím, co jest jim tak blízké, tito pak aby si všímali toho, co v nich jest; onino aby poznali, čeho nemají, tito, co mají. Mírní zamilujtěž si bedlivost, zlostní odvrztež nevrlost. Mírní mají býti napomináni, aby se snažili též osvojiti si horlivost o spravedlnost; zlostní mají býti napomináni, aby horlivost, kterou se mlti domnívají, spojili s mírností. Proto zajisté se nám ukázal Duch svatý ve způsobě holubice i ohně, neboť které On naplňuje, ty učiní jak mírné s holubičí sprostností, tak i vroucí ohněm horlivosti.

Nikterak tedy není Duchem svatým naplněn ten, kdo buď pro samý pokoj a samou umírněnost opomíjí rozplameňovati se horlivostí, aneb kdo zase v plameni horlivosti ztrácí ctnost mírnosti. Snad ještě lépe to ukážeme, uvedeme-li zde za příklad způsob sv. Pavla, jenž dvěma učňům svým, jichžto láska nebyla nestejná, nicméně nestejné pokyny ku kázání dává. Neboť napomínaje Timothea, di: *Tresci, pros, že hři ve vši trpělivosti a umění.* (II. Tim. 4, 2.) Tita pak napomíná, řka: *Toto mluv a napomínej i trestej se vším příkazováním.* (Tit. 2, 15.) Což to, že dáváje naučení, počíná si tím způsobem, že jednomu odporoučí prikazování a druhému trpělivost, ne-li proto, že shledává Tita býti ducha mirnějšího a Timothea poněkud ohnivějšího? Onomu přidává, čeho se mu nedostává, tomuto odnímá, čeho má nadbytek. Onoho snaží se ponukati ostnem, tohoto krotí uzdou. Veliký zajisté tento vzdělavatel církve sobě svěřené jedny letorosty zalévá, aby mohly růsti, jiné zas, které vidí růsti více než třeba, ořezává, aby jedny nezůstaly bez ovoce, kdyby nerostly, druhé, jež rostou nadbytečně, aby neztratily ovoce již vypuštěného.

Než daleko jiný jest hněv, který propuká zdánlivě jako horlivost, a jiný ten, jenž i bez spravedlivé záminky uvádí ve zmatek srdce pobouřené. Onen totiž tam, kde zasahuje právem, se nezřízeně rozmáhá, tento pak rozněcuje se tam, kde práva nemá. Jest zajisté třeba věděti, že se zlostní v tom liší od netrpělivých, že tito křivd od jiných nevydrží, kdežto onino ani toho, co vydržeti mají, nesnesou. Nebo zlostní často na ty, kteříž se jim vyhýbají, dorážejí, k hádkám podnět zavdávají, a když jde spor do živého, se radují. Nicméně je spíše napravíme, když se jim tu, jak se hněv jejich zvedne, vyhneme. Neboť, jsou-li rozčileni, nevědí, co poslouchají; za to když se vzpamatuji, pak slova napomenuti naleznou u nich přístupu tím volnějšího, čím více se z toho hanbí, že se jim shovivalo tak klidně. Přetéká-li mysl vzteklosti, zdá se ji, že všecko, co se moudře mluví, jest převrácené. Proto chvalně smlčela Abigail před opilým Nábalem, co provinil, a chvalně to pověděla, když z vína vystřízlivěl. (I. Reg. 25, 37.) Mohl proto poznati, že, co učinil, bylo zlé, poněvadž toho za své opilosti neuslyšel.

Napadnou-li však zlostní jiné tak, že se jim nijak uhnouti nelze, nemají z přímá býti trestáni vypeskováním, nýbrž šetrně, s jistou opatrnou ostýchavostí. Lépe se to ukáže, uvedeme-li za

příklad, co učinil Abner. Psáno jest totiž, že když Asaěl na něho z přenáhlené neopatrnosti útočil: řekl Abner k Asaělovi: Uchyl se, nebo ňmne, abych nebyl přinucen probodnouti tebe až k zemi. Kterýž nedbal uposlechnouti a nechtěl se uchýliti. Udeřil ho tedy Abner zadním koncem kopí v lůno a probodl jej, tak že umřel. (II. Reg. 2, 22.) Koho vypodobňuje tedy Asaěl, leč ty, kteří se svou vzteklostí dávají strhnouti k přenáhlenosti? Při takovémto vzteklem útoky potřebi jest uhnouti se jim tím opatrněji, čím větší jest i ta šílenost, která je unáší. Proto utikal i Abner, kteréž slovo v našem jazyku „svítilna otcova“ znamená. Tak, když jazyk učitelův, jimž se vypodobňuje nebeské světlo Boží, uznámená, že se mysl něčí vzteklosti zmítá, a hněvivci takovému šípem slov odpovídati nemini, zdá se, jakoby nechtěl pronásledovatele trestati. Když se však zlostníci žádnou úvahou uchlácholiti nedají a jako Asaěl pronásledovati a zuriti nepřestanou, pak jest nutno, aby ti, kteří chtějí zurivce odraziti, nevystupovali nikterak se zlostí, nýbrž aby mu jak jen mohou největší klid ukázali; nechť však mírně pronesou něco od věci, čímž by se ducha zlostnikova jemně dotkli. Tak Abner, když se proti svému pronásledovateli postavil, probodl jej ne předním, nýbrž zadním koncem kopí. Bodnouti totiž tím koncem, kde dýka jest, znamená z přímá na někoho domluvou dorážeti. Obráceným však koncem kopí pronásledovatele udeřiti jest, mírně se někde zurivce dotknouti a tak jakoby šetrně přemoci. Pak Asaěl ihned podléhá; neboť znamenají-li duše rozzlobené, že se jim shovívá a že způsob odpovědi se jich sice hluboce, leč nicméně jemně dotýká, ihned upouštějí od toho, že se pozdvihly. Tedy takotka bez meče zmírají takoví, kteří byvše udeřeni jemně, ustávají od svých útoků zběsilých.

HLAVA XVII.

Kterak mají býti napomináni pokorní a pyšní.

Jinak mají býti napomináni pokorní a jinak pyšní. Oněm třeba na srdce klásti, jak pradávné jest povýšení, které v naději očekávají; těmto však jest třeba přiváděti k vědomí, že časná sláva nic není, kteréž, ač se jí obklopují, přece nemají. Pokorní nechť uslyší, jak statky ty, jichž si žádají, věčné jsou, a ony, jimiž

zhrdají, pomíjející jsou. Pyšní nechť uslyší, jak pomíjivé jest, čeho se domáhají, a jak věčně trvající, co ztrácejí. Pokorní slyšte, co di hlas Pravdy vyučující: Každý, kdo se poníží, bude povýšen. (Luc. 18, 14.) Pyšní slyštež: Každý, kdo se povyšuje, bude ponížen. (Luc. 18, 14.) Pokorní ať uslyší, že slávu předchází ponížení (Prov. 15, 33); pyšní nechť uslyší, že před pádem povyšuje se duch. (Prov. 16, 18.) Pokorní slyštež: Na koho vzezřím, leč na pokorného a pokojného a třesoucího se před řečmi mými? (Isai. 66, 2.) Pyšní uslyštež: Proč pýchá země a popel? (Eccli. 10, 9.) Pokorní slyšte: Bůh na nízké věci patří; pyšní slyšte: a vysoké z daleka zná. (Ps. 137, 6.) Pokorní slyšte, že Syn člověka nepřišel, aby mu by bylo slouženo, nýbrž aby sloužil (Math. 20, 28); pyšní slyšte, že počátek všelikého hříchu jest pýcha. (Eccli. 10, 15.) Pokorní slyšte, že Spasitel náš ponížil sebe samého, učiněn jsa poslušným až k smrti (Philip. 2, 8); pyšní slyštež, co psáno jest o tom, jenž hlava jejich jest: onť jest král nade všemi syny pýchy. (Job. 41, 25.) Námětem tedy k našemu zatracení učiněna jest pýcha ďáblová a jako důvod naší spásy nalezena jest pokora Boha. Neboť nepřítel náš, jenž jako vše ostatní byl stvořen, chtěl, aby se zdál býti nade všecko povýšeným, kdežto Vykupitel náš, jenž velikým nade všim zůstává, ráčil se zdáti maličkým mezi všemi. Pověděno tedy buď pokorným, že ponížují-li se, povznášejí se tím k podobnosti Božímu; pyšným pak buď řečeno, že když se povyšují, klesají v sled anděla odpadlíka. Což jest tedy více ponížujícího nad pýchu, kterouž čím se kdo výše, než jest, vypíná, tím více se od pravé výše oddaluje? A co jest více povznášejícího nad pokoru, kterouž, kdo se nejvíce poníží, vchází ve spojení se svým Původcem, jenž zůstává nade všim nejvyšší? Nicméně jest něco, co třeba zde bedlivě uvážiti, totiž, že se někteří často klamou, jsouce jen zdánlivě pokorní, a jiní že jsou na omylu v tom, že nevědí o své pýše. Neboť nejedni, kteří se sami sobě zdají býti pokornými, mívají často bázeň před lidmi, která jest nemístná; pyšní zase mívají často v obyčeji svobodně se ozývati. Přišlo-li pak káratí jisté nepravosti, tu onino z bázně umlkají a myslí si při tom, že se tak odmlčují z pokory, lito pak ve své pýše mluvi nevrle a přece se domnívají mluvití svobodně a otevřeně. Oněm

nedopouští pokáratí nepravost jejich hříšná bázeň, kterou mají za pokoru, tyto pak doháňají jejich bezuzdnost k tomu, že pod zástěrou svobodomyšlnosti buďto kárají, co nemají, aneb že kárají více, než jest potřeby. Proto mají býti napomináni i pyšní, aby nebyli svobodomyšlnými více než sluší, i pokorní, aby se neponižovali více, než jest třeba, jednak aby onino nečinili obhajování spravedlnosti provozištěm pýchy, jednak aby tito ve snaze lidem se podrobovati nebyli dohnáni až tam, by i chybám jejich lichotili.

Zde však jest nám uvážiti, že k nápravě pyšných často více prospěje, přičiníme-li ke svým domluvám zde onde nějakou konejšivou pochvalu. Buď se při tom máme zmíniti o něčem dobrém, které do sebe mají, neb aspoň pověděti, které dobro by mohli míti, neni-li ho, a potom teprve, když byla mysl jejich předesláním o jejich dobrých vlastnostech, jež se líbí, k poslouchání nakloněna, máme pokáratí zlé, které se nám nelíbí. Vždyť i divoké koně napřed hladiváme, aby se nám potom ještě více podrobili bičem. A do nádoby s hořkým lékem přidává se sladký med, aby to, co má posloužit zdraví, při požití nemělo odporně hořké chuti, nýbrž aby zatím, co se chuť sladkosti šáli, hořký lék vypudil ven zárodek smrtonosný. Tak tedy musíme u pyšných na počátku přiměšovati chvály a tím své kárání mírniti, aby připouštějice chvály, které se jim líbí, přijali také domluvy, kterých nenávidí.

Často můžeme pyšné přiměti snáze k většímu prospívání, když jim řekneme, že prospěch jejich bude spíše nám než jim k užítku, a když jich požádáme, aby se na polepšení dali více k vůli nám, než k vůli sobě. Neboť pýcha dá se lehce nakloniti k dobrému, když má za to, že tato její sklonnost také jiným prospěje. Proto když Mojžíš, vydávaje se z řízení Božího na cestu pouští za vedení oblakového sloupu, chtěl přibuzného sobě Hobaba z obcování pohanského vyvésti a panství Boha všemohoucího jej podrobiti, řekl: My jdeme k místu, kteréž Hospodin dá nám: pojď s námi, abychom dobře učinili tobě; neboť Hospodin dobrého zaslíbil Israelovi. A když on jemu odpověděl: Nepůjdu s tebou, ale navrátím se do země své, v kteréž jsem se narodil, ihned doložil: Neopouštěj nás, neboť ty znáš, na kterých místech na poušti měli bychom postaviti stany, a budeš vůdce náš. (Num. 10, 29. sqq.) Mojžíš zajisté nebyl v myslí své skličěn pro neznalost cesty: měl z poznání věci

Božích rozšířenou prorockou znalost; předcházel ho sloup viditelně, a poněvadž s Bohem často obcoval, byl i vnitřně důvěrným slovem o všech věcech poučován. Leč jsa muž prozřetelný a maje rozmluvu s posluchačem pyšným, žádal od něho útěchy, aby mu ji sám dával, hledal ho za vůdce na cestu, aby se mu sám stal vůdcem k životu. Počínal si tedy tak, aby pyšný posluchač hlasu dobře radícího tím spíše uposlechl, čím více se domníval býti potřebným, a aby mysle, že napomínatele svého (jako vůdce) předchází, právě tím se ke slovům napomínatele svého přiklonil.

HLAVA XVIII.

Kterak mají býti napomináni tvrdošíjní a nestálí.

Jinak mají býti napomináni tvrdošíjní a jinak nestáli. Oněm budiž řečeno, že se mají za víc než jsou, a proto že se nesnášejí s cizím míněním. Těmto však buď připomenuto, že se podceňují, když tak málo o sebe dbají, a následkem této lehkomyšlnosti že každé chvíle mění své smýšlení. Oněm má se říci, že kdyby se nepokládali za lepší ostatních, nijak by nedávali přednosti svému úsudku před míněním všech. Těmto má býti řečeno, že kdyby si dost málo hleděli toho, co jsou, vítr měnivý by jimi nikterak netočil po různých stranách. Oněm di Pavel: *Nebuďte opatrní sami u sebe.* (Rom. 12, 16.) Těmto zase naopak vece: *Srdce bláznů ne tak bude.** (Prov. 7, 15.) Srdce totiž moudrých bývá vždy v sobě vyrovnáno, protože, držíc se přesvědčení pravého, vytrvale se jím ve svém dobrém jednání spravuje. Leč srdce bláznů ne tak, protože poddávajíc se každému jinému (míněni) podle toho, jak se ono mění, nikdy nezůstává tak, jak bylo. Ježto pak jisté chyby, jako ze sebe jiné rodí, tak i z jiných samy povstávají, proto jest svrchovaně třeba věděti, že majice je napravit, tenkrát nejlépe je potřebe, když samo jejich hořké zřídlo vysušíme. Tvrdošijnost se zajisté rodí z pýchy, nestálost však z lehkovážnosti.

Proto mají tvrdošíjní býti napomináni, aby uznali, že v mysli své jsou pyšní, a aby hleděli samých sebe přemoci; neboť když se tomu, k čemu jini dobře radí, nechtějí podrobiti zevně, podrží je ve svém zajetí pýcha jejich vnitřní. Buďte napomenuti, aby

*) T. j. bude nejednostejné, měnivé.

dbale uvažovali o tom, co praví Syn člověka, jehož vůle se vždy s Otcovou srovnává, aby nám dal příklad, jak máme vůli svou oblomovati: Nehledám vůle své, ale vůle toho, kterýž mne poslal, Otce. (Jo. 5, 30.) Aby pak nám tuto milostnou ctnost také doporučil, předpověděl, že se dle toho zachová i při posledním soudu, řka: Nemohuť já sám od sebe ničehož činiti, nýbrž jak slyším, (tak) soudím. (Io. 5, 30.) S jakým tedy svědomím odpírá člověk podat se vůli cizí, když Syn Boha a člověka, jenž přišel ukázati slávu své moci, osvědčuje, že sám od sebe nesoudí?

Naopak buďte napomináni nestáli, aby vážnosti mysl svou otužovali. Neboť tenkrát vysuší v sobě zárodky měnivosti, když prvé odetnou od srdce svého kořen lehkomyšlnosti. Vždyť i budova se tenkrát postaví pevně, když se napřed vyhledá pevné místo, na němž by se položil základ. Nevystříhají-li se tedy lehkomyšlnosti, nestálost mysli přemožena nebude. Jak dalek byl těch věcí Pavel, ukázal, když pravil: Z dali ž jsem lehkomyšlnosti užíval? aneb co myslím, (zdali) podle těla myslím, tak že by bylo při mně: Jest a Není? (II. Cor. 1, 17.) Jako kdyby výslovně řekl: Proto mnou nezmitá vítr měnivý, poněvadž nepodléhám vadě lehkomyšlnosti.

HLAVA XIX.

Kterak mají býti napomináni nestřídmi v jídle a zdrželiví.

Jinak mají býti napomináni lidé oddani obžerství a jinak zdrželiví. Onino zajisté mívají za své průvodčí nadbytečné mluvení, lehkomyšlnost v jednání a chlipnost, tito pak často hřích netrpělivosti, často však i hřích pýchy. Kdyby lidi obžerství oddaných nepřepadala nezřizená žvavost, onomu bohatci, o němž se praví, že hodoval na každý den skvostně, nebyl by jazyk hořel ostřeji, jakž řekl: Otče Abrahame, smiluj se nade mnou a pošli Lazara, ať omočí konec prstu svého ve vodě a ochladi jazyk můj: neb se mučím v tomto plameni. (Luc. 16, 24.) Těmito slovy se zajisté ukazuje, že on při svém každodenním hodování zhusta hřešil jazykem, ježto, když všecek hořel, žádal býti ochlazen obzvláště na jazyku. Že dále lidi oddané obžerství provází v jednání i lehkomyšlnost, to stvrzuje

posvátné zaručení slovy: Sedl lid, aby jedl a pil, a vstali, aby hráli. (Exod. 32, 6.) Takové zavléká pak žádost jídla často ve chlipnost, neboť kyne-li břich sytostí, probouzejí se ostny pochotě. Protož di také hlas Boží nepříteli zchytralému, jenž touhou po jablku smysl prvního člověka sice otevřel, leč spolu ho též v osidlo hříchu zapletl: Po prsecích svých (a po břichu svém) polezeš. (Gen. 3, 14.) Jako kdyby mu zřetelně bylo řečeno: Ve svádění k myšlenkám a obžerství budeš nad srdcem lidským panovati. — Ze i chlipnost provází lidi oddané obžerství, to do-
svědčuje prorok, jenž vypravováním událostí vnějších hlásá věci skryté, řka: Kniže kuchařů poboril zdi Jerusaléma. (Jer. 39. 9. a IV. Reg. 25, 10 podle LXX.) Kniže kuchařů toť jest břich, neboť jemu prokazují kuchaři s velikou péčí službu, aby se lahodně plnil pokrmu. Zdi Jerusaléma toť ctnosti, jimiž se duše povznesla k touze po svrchovaném pokoji. Kniže kuchařů považuje tedy zdi Jerusaléma, neboť kyne-li břich z obžerství, pobuřuje chlipnost ctnosti duše.

Naproti tomu, kdyby to nebyla namnoze netrpělivost, která vyháni duše zdržlivých z klína pokoje, nebyl by Petr po výroku svém: Připojujte k víře své ctnost a k ctnosti umění, k umění pak zdržlivost (II. Pet. 1, 5.) ihned doložil výrok: k zdržlivosti pak trpělivost (v. 6.). Předvídal totiž, že zdržlivým bude trpělivost scházivati, že kteréžto příčiny je napomenul, aby ji měli. A opět, kdyby se v mysli zdržlivých časem neozvala hříšná pýcha, nebyl by řekl: Kdo neji, neodsuzuj toho, kdo jí. (Řom 14, 3.) Jenž opět tenkrát, když, mluvě k jiným, dotíral na předpisy lidí honosících se svou ctností zdržlivostí, doložil: Mají tvárnost moudrosti v pověře a v pokore i v nešanování těla, ne ve cti nějaké k nasycení těla. (Colos. 2, 23.) Tu třeba poznamenati, že výtečný ten kazatel ke slovu „pověra“ připojil „tvárnost pokory“, protože umrtvuje-li se tělo více než jest nutno, vystavuje se sice pokora na venek, avšak uvnitř jest z té pokory tím horší pýcha. A kdyby se časem mysl při ctnosti zdržlivosti nenadýmala, nebyl by ji domýšlivý fariseus tak horlivě počítal ke svým zdánlivě tak velikým zásluhám, řka: Postím se dvakrát za týden. (Luc. 18, 12.) Proto mají napomináni býti oddáni obžerství, aby kochajíce se rozkošně v žádosti pokrmů, nebyli protknuti dýkou chlipnosti. a aby si všimali, jaké úklady jim

při jídle strojí mnohomluvnost, jaké lehkomyšlnost, aby je zatím, co břichu svému prokazují službu lahodnou, nezadrhly hříchů v osidla ukrutná. Neboť tím více se vzdalujeme od svého druhého praotce, *) čím vícekrát se při nezřízeném požívání pokrmů, saháním rukou po nich, opětuje pád praotce prvního.

Než naopak sluší napomínati zdržlivých, by se vždycky měli bedlivě na pozor, když se hřichu obžerství vystříhají, aby ze zdánlivé ctnosti nepošly ještě horší hříchů, neboť kdyby umrtvující tělo upadli duchem v netrpělivost, již by neměli z přemáhání těla žádné ctnosti, protože by duch jejich překonán byl pýchou. Jindy zase, když zdržlivci potlačují v mysli své hněv, přichází na ně jako mimochodem veselost, kteráž ji porušuje, tak že se zásluha ze zdržlivosti tím více tralí, čím méně se mysl jejich před hříchů střežila. Pročež se dobře di u proroka: V dnech postů vašich nalézá se vůle vaše. (Isai. 58, 3.) A maličko dále: Ke svárům a svádám postíte se a tepete pěstmi (v. 4.). „Vůle“ totiž odnáší se k „veselosti“, „pěst“ ku „hněvu“. Bezúčelně se tedy tělo umrtvuje zdržlivostí, jestli mysl, ponechána svým hnutím nezřízeným, ve hříchích se tříští. A opět jest třeba je napomínati, aby bděli nad zdžlivostí svou, a to pořád, bez úlevy, nepokládajíce ji nikdy za nějakou obzvláštní ctnost před soudcem skrytým, aby snad, kdyby si ji za velikou zásluhu kladli, nepozdvihlo se srdce jejich pýchou. Proto se di u proroka: Z dali to jest takový půst, kterýž jsem vyvolil? Nýbrž lámej lačnému chléb svůj a nuzné i pocestné uveď do domu svého. (Isai. 58, 5. a 7.)

Proto je vskutku třeba pomysliť, jak malou ctností se jeví býti zdržlivost, vyjma bývá-li doporučena ctnostmi jinými. Z kteréžto příčiny vece Joël: Z a s v ě t t e p ů s t (2, 15.). Zasněti půst totiž znamená, projevovati zdrženlivost těla ve spojení s jinými dobrými skutky jako věc Boha důstojnou. Buďtež zpraveni zdrželiví o tom, že jen tenkrát obětují libou Bohu zdržlivost, když nuzným uštěďrují, co sobě z pokrmů utrhuji. Třeba jest vyslechnouti s pozorností, co kárá Hospodin u proroka, řka: Když jste se postívali a kvílili pátého a sedmého měsíce po těchto sedmdesáti let, zdali ten půst postili jste se mně? A když jste jedli a pili,

*) T. j. Krista Pána.

z dali ne sobě jedli jste a sobě samým pili jste? (Zach. 7, 5. 6.) Neboť ne Bohu, ale sobě posti se ten, kdo nerozdá chudým, co břichu svému sice na čas utrhuje, leč schovává to, aby to potom břichu svému věnoval.

Aby tedy ani duševní stav oněch nedoznal úhony ze žádosti jídla, a aby ani ti to nebyli při mrtvení těla zdolání pýchou, slyštež onino výrok Pravdy: Hleďte pak se, aby snad nebyla obtížena srdce vaše obžerstvím a opilstvím a pečováním tohoto života, kdežto se i spasitelná bázeň přidává: A aby nepřišel na vás ten darnáhle. Nebo jako osídlo přijde na vsecky, kteříž obývají na svrchu vši země. (Luc. 21, 34. 35.) Tito pak slyšte: Ne co vchází v ústa, poskvrňuje člověka, ale co z úst pochází, to poskvrňuje člověka. (Mat. 15, 11.) Onino slyšte: Pokrm břichu a břicho pokrmům: Bůh pak i tyto i ono zruší. (I. Cor. 6, 13.) A opět: Ne v hodování a v opilství. (Rom. 13, 13.) A opět: Pokrm nečiní nás vzácných Bohu. (I. Cor. 8, 8.) Tito slyšte: že vsecky věci (jsou) čisté čistým: poskvrněným pak a nevěřícím nic není čistého. (Tit. 1, 15.) Onino slyšte: Jichžto Bůh břicho jest, a sláva v zahanbení jejich. (Philip. 3, 19.) Tito slyšte: Odstoupí někteří od víry. A maličko dále: Zbraňujících se ženiti a vdávati, prikazujících zdržovati se od pokrmů, jež Bůh stvořil k vděčnému užívání věřících a těm, kteříž poznali pravdu. (I. Tim. 4, 1. a 3.) Onino slyšte: Lépe jest nejísti masa a nepítí vína: ani toho, na čem se bratřtvoji uráží. (Rom. 14, 21.) Tito slyšte: Užívej skrovně vína pro svůj žaludek a své časté nemoci. (I. Tim. 5, 23.) Tolik, aby i onino učili se nežádati si pokrmů tělesných nezřizeně, i tito aby se neodvažovali odsuzovati stvoření Božího, jehož si nežádají.

HLAVA XX.

Kterak mají býti napomináni ti, kteří již ze svého rozdávají, a ti, kteří uchvacují cizí.

Jinak mají býti napomináni, kdož z milosrdenství majetek svůj již rozdávají, a jinak ti, kdož ještě usilují, i cizí uchvátiti.

Kdo již své rozdávají, mají totiž napominání býti, aby se v myslí nadutě nevypínali nad ty, jimž dávají věci pozemské, aby se nepokládali za lepší proto, když vidí, jak se druzi jimi udržují. Zajiště, když nějaký pán domu pozemského vykazuje svým sluhům jejich rád a služby, ustanovuje jedny k řízení, druhé k jejich podřízení. Oněm káže, aby druhým poskytovali potřeb; těmto, aby darovaných přijímali. A přece se často ti, co řídí, nezachovávají, kdežto podřízení v přízni hospodářově zůstávají. Ti, co rozdávají, uvalují na sebe nevdli, kdež bez úrazu zůstávají ti, kteří od cizího rozdávání jsou odvislí. Ti tedy, kteří z toho, co mají, milosrdně již udělují, mají býti napominání, aby uznávali, že Pán nebeský je podřízencům jejich postavil za rozdavatele věcí časných, a že tím pokorněji mají udíleti, čím více poznávají, že rozdávají z cizího. A když uváží, že těm, jimž přijaté věci udělují, jsou k službě ustanoveni, nechť se mysl jejich nenadýmá pýchou, nýbrž ať se v bázni pokoří. Proto jest jim i o to pečlivě dbáti, aby svěřených sobě věci nerozdávali nehodně; aby neudělili něco tomu, komu nic, neb nic, komu něco, neb málo, komu mnoho dáti příslušelo; aby darů svých v přenáhlenosti zbůhdarma nerozházeli; aby prosících k jejich škodě protahováním nesužovali; aby nevznikal v nich úmysl docházeti vděčnosti již zde; aby světla almužen svých neuhášeli žádostí pomíjející chvály; aby darů se zármutkem neobětovali, a dobře-li dar věnovali, aby se z toho v duchu více než sluší neveselili; aby, vyplnivše všecko rádně, sobě ničeho nepřipisovali, tak že by pak najednou o všecko přišli, co vykonali. By pak si ctnosti štědrosti své nepočítali za zásluhu, slyštež, co psáno jest: Jestliže kdo posluhuje, (činiž to) jako z moci, kteréž uděluje Bůh. (I. Pet. 4, 11.) Aby se ze svých dobrodiní nezřízeně neradovali, slyštež, co psáno jest: Když učiníte všecko, co vám přikázáno jest, rcete: Služebníci neužiteční jsme; což jsme povinni byli učiniti, učinili jsme. (Luc. 17, 10.) Aby štědrosti své steskem nepokazili, slyštež, co psáno jest: Veselého zajisté dárce miluje Bůh. (II. Cor 9, 7.) Aby za svůj obětovaný dar nevyhledávali pomíjející chvály, slyštež, co psáno jest: Ať neví levice tvá, co činí pravice tvá. (Math. 6, 3.) To jest, ke zbožnému udílení nepřiměsuj se sláva tohoto světa, nýbrž, kdo koná dilo dobré, ať jest mu neznáma žádost chvály. Aby prokázavše vděk, nevyhledávali odvděčení, slyštež, co psáno jest:

Když činíš oběd nebo večeři, nezov přátel svých, ani bratří svých, ani příbuzných, ani sousedů bohatých, aby snad i oni nepozvali tebe, a měl bys odplatu: ale když činíš hody, povolej chudých, mdlých, kulhavých a slepých: a budeš blahoslavený, neboť nemají, odkud by odplatili tobě. (Luc. 14, 12.—14.) Aby nedávali pozdě, co má dáno býti rychle, slyštež, co psáno jest: Neřikej příteli svému: Odejdiž (yni) a navrať se zase: zejtra dám tobě, moha hned dáti. (Prov. 3, 28.) Aby předstírajíce štědrost, majetku svého zhůhdarma nerozhazovali, slyštež, co psáno jest: Nechť se potí almužna v ruce tvé. Aby nedávali málo, když jest mnoho dáti potřebi, slyštež, co psáno jest: Kdo skoupě rozsívá, skoupě i žiti bude. (II. Cor. 9, 6.) Aby nedávali příliš, když málo dáti třeba, a potom sami, nouze snášeti neumějící, netrpělívyi se nestali, slyštež, co psáno jest: Nebo ne (to se mni), aby jiným bylo polehčení a vám soužení, ale aby byla rovnost, aby vaše hojnost spomohla jejich chudobě, by i jejich hojnost byla ku pomoci chudobě naší. (II. Cor. 8, 13. 14.) Neboť nedovede-li ten, jenž dává, snášeti chudobu, pak, když sobě utrhuje mnoho, vydává se sám proti sobě v nebezpečí, že se stane netrpělívyi. Dříve zajisté má duch býti připraven k trpělivosti, a tenkrát může rozdati buď mnoho nebo všecko. Neboť nesnáší-li se přikvačivší chudoba myslí dosti klidnou, přijde jednak na zmar odplata za nadešlou štědrost, jednak budouci reptání způsobí duši ještě větší zkázu. — Aby těch, jimž se něco málo má dáti, vůbec beze všeho obdarování nezůstavovali, slyštež, co psáno jest: Každému, kdo tě prosí, dej. (Luc. 6. 30.) Aby těm, jimž se nic dáti nemá, neposkytovali přece něčeho, slyštež, co psáno jest: Dej dobrému a nepřijímej hříšníka. Dobře čiň ponížnému a nedávej bezbožnému. (Eccli. 12, 5. 6.) A opět Chléb svůj i vino své nad pohřbem s'pravedlivého ustanov a nejez ho ani nepij s hříšníky. (Tob. 4, 18.) Chléb svůj totiž a vino poskytuje hříšníkům, kdo skýtá potřeb nešlechtníkům proto, že nešlechtní jsou. Tak někteří boháči tohoto světa, zatím co chudásové Kristovi se moří hladem, vydávají štědrost svou na obživu herců. Kdo však chléb svůj nuzáku i hříšnému ne proto skýtá, že hříšný jest, nýbrž proto, že jest

člověk, ten zajisté neobživuje hříšníka, nýbrž spravedlivého chudáka, protože miluje ne jeho hřích, nýbrž jeho přirozenost (lidskou).

Též mají býti napomináni ti, kteří majetek svůj již z milosrdenství rozdávají, jak pečlivě se mají mít na pozoru, aby, vykupující almužnami hříchy, jichž se dopustili, znovu se nedopouštěli něčeho, co by vykupovati měli, protože by, majíce spravedlnost Boží za prodejnou, mysleli, že mohou hřešiti beztrestně, jen když za hříchy položí peníze. Zajisté život více jest nežli pokrm, a tělo více nežli oděv. (Luc. 12, 23.) Kdo tedy dává chudým pokrm neb oděv, avšak duši svou neb tělo své poskvvrňuje nepravostí, obětoval spravedlnosti, co jest menší, a hříchu, co jest větší: vlastnictví své totiž dal Bohu a sebe sama ďáblu.

Naproti tomu ti, kdož usilují ještě i cizí věci uchvacovati, mají býti napomináni, aby slyšíce uvažovali o tom, co dí Pán k soudu přicházející. Pravi totiž: Lačněl jsem, a nedali jste mi jisti; žiznil jsem, a nedali jste mi píti; hostem jsem byl, a nepřijali jste mne; nah, a neoděli jste mne; nemocen a v žaláři, a nenavštívili jste mne. (Mat. 25, 42, 43.) Jim také již před tím odpovídá, řka: Odejděte ode mne zlořečení do ohně věčného, kterýž jest připraven ďáblu a andělům jeho. (v 41.) Hle, neuslyšeli ani, že by se loupeží neb jiných násilností byli dopustili, a přece padají za kořist věčnému ohni pekelnému. Z toho tedy lze posouditi, jakým trestem mají býti postiženi ti, kteří cizí věci uchvacují, když tak přísně trestáni jsou ti, kteří věci své nevhodně si podrželi. Nechť pováží, v jaký hřích je zatahuje odcizení věci, když takovému trestu podléhá její nedarování. Nechť pováží, co zaslouží způsobená někomu nespravedlnost, když zanedbání dobročinnosti hodno jest takového ztrestání.

Usilují-li statek cizí uchvátiti, nechť uslyší, co psáno jest: Běda tomu, kterýž množí věci ne své: i dokudž obtěžuje proti sobě husté bláto? (Habac. 2, 6.) Lakotník totiž nahrnuje proti sobě husté bláto, hromadí-li pozemský zisk hřichem zatížený. Žádají-li si míti k obývání mnoho prostranného místa, nechť slyší, co psáno jest: Běda, kteříž připojujete dům k domu a pole s polem spojujete až ku konci místa: zdali budete bydliti

vy sami uprostřed země? (Isai. 5, 8.) Jako kdyby zřetelně řekl: Kam až se roztahujete vy, kteří společníků na světě pospolitěm miti nedovedete? Ty, kteří vedle vás jsou, tisknete, leč vždy se nalézají jiní, kterým roztahování vaše by mohlo býti na újmu. Lační-li po tom, aby peníze množili, nechť uslyší, co psáno jest: *Lakomý nenasytí se penězi, a kdo miluje bohatství, nevezme užitku z něho.* (Eccles. 5, 9.) Užitek by totiž z něho bral, kdyby, nemaje k němu lásky, byl je chtěl dobře vydávati. Kdo však, maje lásku k němu, je podržuje, ovšem bez užitku zůstavi je.

Hori-li touhou, aby se najednou stali všestranně bohatými, nechť slyší, co psáno jest: *Kdo chvátá zbohatnouti, nebude bez viny* (Prov. 28, 20), neboť oddá-li se kdo množení bohatství, jistě nedbá toho, aby se hříchu chránil, a bývá lapen jako ptáci; nebo jsa chtiv věci pozemských, vidí vnadidlo, avšak nevidí, do jaké léčky hříchů se zaplétá. Touží-li po jakýchkoli výhodách tohoto světa a nevědí, jakou škodu v budoucnosti utrpí, nechť uslyší, co psáno jest: *Dědictví, k němuž se s počátku pospíchá, bude naposledy zbaveno požehnání.* (Prov. 20, 21.) Od tohoto totiž života počínáme, abychom došli podílu požehnání v posledku. Kdož tedy pospíchá k dědictví s počátku, připravují se sami o podíl požehnání v posledku, neboť když si ve své hříšné lakotuosti žádají zbohatnouti zde, bývají z věčného podílu otcovského vydědění onde. Domáhají-li se věci přemnohých, aneb, mohou-li všeho, čeho se domáhají, nabyti, nechť uslyší, co psáno jest: *Co jest platno člověku, byť všecken svět získal, a na své duši škodu trpěl?* (Mat. 16, 26.) Jako kdyby Pravda zřetelně řekla: *Co jest platno člověku, byť sobě shromáždil vše, co mimo něho jest, když ke škodě přivede to jediné, co sám jest.* Nejrychleji pak napravi se často lakota uchvatitelů tím, když ten, jenž je napomíná, ukáže ve své řeči, jak pomíjející jest život nynější: uvede-li jim na paměť příklady takových, kteří se dlouho na tom světě pachtili o zbohatnutí a kteří nicméně v dosaženém bohatství dlouho setrvali nemohli; kterak jim smrt kvapná náhle a najednou vše odňala, čeho oni ve své náruživosti ani najednou, ani náhle neshromáždili; kterak nejen zde zanechali kořist svou, ale kterak s sebou i pŕihon z kořisti těch na soud donesli. Nechť tedy uslyší příklady o těch, jež sami beze vsi pochyby řeči svou

odsoudí, aby navracejice se po řečech těch do sebe, ustyděli se aspoň následovati těch, které odsuzují.

HLAVA XXI.

Kterak mají býti napomináni tací, kteří sice po cizím nebaží, avšak své si nechávají, a ti, kteří ze svého rozdávajíc, nic méně z cizího berou.

Jinak mají býti napomináni ti, kteří ani po cizím nebaží ani ze svého nedávají, a jinak ti, kteří z toho, co mají, rozdávají, leč nicméně z cizího brátí nepřestávají. Napominati sluší ty, kteří ani po cizím nebaží ani svého nerozdávají, jak potřebno jest jim věděti, že ta země, ze kteréž vzati jsou, všem lidem jest společná a že tedy všem vespolek plodiny své vydává. Marně se tedy pokládají za nevinné ti, kteří vespolečný dar Boží sobě osobují a kteří proto valně k smrti svých spolubližních přispívají, když z toho, co přijali, nerozdávají: neboť skoro tolik jich denně zničí, kolik životních potřeb, které zmirajícím chudším patří, u sebe přechovávají. Vždyť když skýtáme jakékoli potřeby nuzákům, vracíme jim, co jest jejich, aniž dáváme, co naše jest; spíše splácíme spravedlivý dluh, než konáme skutek milosrdný. Pročež i sama Pravda, mluvíc o tom, s jakou opatrností máme milosrdenství prokazovati, dí: Varujte se, abyste spravedlnosti své nečinili před lidmi. (Mat. 6, 1.) S kterýmžto výrokem souhlasí i výpověď Žalmistova: Rozdělil, dal chudým: spravedlnost jeho zůstane na věky. (Ps. 111, 9.) Mluvě totiž před tím o štědrosti chudým prokazované, nenazval ji milosrdenstvím, nýbrž raději spravedlností, protože jest jistě spravedливо, aby každý, jemuž se dostává toho, co společný všech Pán uděluje, se všemi společně toho užíval.

Proto i Šalomoun vece: Kdož spravedlivý jest, udělovati bude, a nepřestane. (Prov. 21, 26.) Tolikéž mají býti napomináni, aby si bedlivě povšimnuli, že proti fíku, jenž neměl ovoce, hospodář přísný vynesl i tu stížnost, že (darmo) zaměstnává zem. (Luc. 13, 7.) Bez ovoce totiž zaměstnává fik zem, když duše lakotné neužile u sebe přechovávají, co by mnohým mohlo prospěti. Bez ovoce zem fik zaměstnává, když pošetilec svou leností stín vrhá na místo, které mohl jiný výsluním dobročinnosti své úrodným činiti.

Takoví pak nejednou říkávají: Užíváme toho, co jest nám dovoleno; cizího nehledáme, a jestliže nečiníme, co si zaslouží odplaty milosrdenství, nicméně se nedopouštíme žádného přehmatu. Tak smýšlejí proto, poněvadž uzavírají sluch srdce svého před slovem nebeským. Vždyť o bohatci onom v evangeliu, jenž se oblécel v šarlat a kment a jenž hodoval na každý den skvostně, rovněž se neuvádí, že by byl z cizího bral, nýbrž že užíval vlastních věcí neprospěšně, a že ho po tomto životě pohltilo mstící peklo ne proto, že by byl činil něco nedovoleného, nýbrž proto, že se cele oddal nezřízenému užívání věci dovolených. (Luc. 16, 19. ss.)

Napominání buďtež lakotní a věztež, že se v tom dopouštějí prvního bezprávi proti Bohu, když jemu za to, že jim všecko dal, nesplácejí žádnou oběti milosrdnou. Z kteréž příčiny i Žalmista vece: *Nedáť Bohu výplaty své, ani ceny za vykoupení duše své.* (Ps. 48, 8. 9.) Neboť dáti cenu za vykoupení jest, opláceti dobrými skutky za milost, která nás předchází. Proto volá Jan, ika: *Již sekera ku kořenu stromu přiložena jest. Každý strom, kterýž nenese ovoce dobrého, vyřát a na oheň uvržen bude.* (Luc. 3, 9.) Ti tedy, kteří se za nevinné pokládají, když neberou z cizího, nechť napřed vědí, že blízka jest rána sekery, a nechť se zbaví netečnosti a neprozřetelného se bezpečení, by, jsouce v přinášení dobrých skutků nedbali, nebyli z života tohoto jako ze šťastných kořenů nadobro vyřati.

Naopak ti, kteří jak ze svého majetku rozdávají, tak z cizího brátí nepřestávají, buďte napominání, by se nechtěli jen velmi stědrými státi a touto napohlednou ctností horšími se stávat. Neboť rozdávají-li svoje vlastnictví nepatříčně, nejen že, jak jsme shora již pověděli, v netrpělivé reptání propukají, nýbrž až v samu lakotnost upadají, poněvadž je k tomu dohání nouze. Je-li tedy cos nešťastnějšího nad duše takové, ježto ze štědrosti se u nich rojí lakota a ke žni hříchů jakoby se ctnost osívala? Nejprv tedy buďte napominání, aby se naučili věci své moudře si ponechávati, a teprve potom, aby po cizím nebažili. Neboť nevypálí-li se sám kořen hříšného rozhazování, trní lakotnosti, po větvích rozbujnělé, nikdy neuvadne. Příležitost k odírání se tedy odejme, když se dříve dobře nakládá s tím, co se právem drží. A teukráte ať ti, jež napomináme, uslyší, kdy že jest udílení z jejich majetku milosrdné, když totiž se naučí milosrdenství své nesměšovati se strídavým

nešvarem odírání. Vždyť se toho, co milosrdně rozdávají, domáhají násilím. Něco jiného jest však konati milosrdenství za hříchy, a něco jiného pro konání milosrdenství hřešiti; toto již nemůže slouiti milosrdenstvím, protože co zahorklo smrtonosnou jedovatinou kořene, to se v plod sladký nevyvíjí. Odtud to, že Hospodin u proroka zavrhuje i oběti, řka: Já Hospodin miluji soud. a v nenávisti mám loupež v zápalné oběti. (Isai. 61, 8.) Z kteréž příčiny ještě znovu di: Oběti bezbožných jsou ohavné, nebo se obětují z nešlechtnosti. (Prov. 21, 27.) Takovi odnímají často i chudým, co Bohu věnují. Než s jakým rozhořčením Hospodin takových odmítá, ukazuje skrze jistého mudrce, řka: Kdo obětuje oběť ze statku člověka chudého, jest jako kdo zabije syna před obličejem otce svého. (Eccli. 34, 24.) Může-li zajisté býti co nesnesitelnějšího, nežli smrt syna před očima otcovými? S jakým hněvem pohlíží tedy na oběť tuto, dává na jevo tím, že ji porovnává s bolestí otce osiřelého. A přece takoví váží často, mnoho-li dali; ale mnoho-li uloupili, toho jakoby ani neviděli. Vypočítávají si takoruka mzdu, leč hříchů svých považili se zpěčují. Nechť tedy slysi, co psáno jest: Kdo shromáždil mzdu, vložil ji v pytlík děravý. (Aggeus 1, 6.) Když se peníze do pytlíku děravého metají, to se zajisté vidí: když se však vytrácejí, se nevidí. Kdož tedy na to hledí, jak mnoho dávají, avšak neuvažují, jak mnoho uchvátili, metají mzdu svou do pytlíku děravého, poněvadž shánějíce ji, hledí ovšem na to, čeho se ve své důvěřivosti nadívají, avšak nehledí na to, jak to ztrácejí.

HLAVA XXII.

Kterak mají býti napomínáni nesvorní a pokoje milovní.

Jinak mají býti napomínáni nesvorní a jinak pokoje milovní. Nesvorné dlužno napominati. aby měli za jisté, že kdyby se jakýmkoliv ctnostmi stkvěli, přece nikterak oduchovněti nemohou, nedbají-li toho, aby se ve svornosti s bližními srovnávali. Vždyť psáno jest: Ovoce pak ducha jest: láska, radost, pokoj. (Gal. 5, 22.) Kdo tedy nepečuje o zachování pokoje, ovoce ducha přinášeti se zpěčuje. Proto di Pavel: Poněvadž jest mezi vámi

závist a svár, zdaliž nejste tělesní? (I. Cor. 3, 3.) A tudy ještě znovu di: Pokoj následujte se všemi, a svatost, bez níž nikdo neužrít Boha. (Hebr. 12, 14.) A opět tudíž di, napomínaje: Usilujíce zachovávatí jednotu ducha v svazku pokoje. Jedno tělo a jeden duch, jakož povolání jste v jedné naději povolání svého. (Eph. 4, 3. 4.) Nedospívá se tedy k jedné naději povolání jinak, leč běží-li se k ní v jednomyslnosti s bližními. Nejedni však často, čím více duchovních darů docházejí, tím spíše zpyšní a daru svornosti, jenž jest větší, pozbývají, jako když někdo, jenž snad nad jiné více tělo své krocením obžerství umrtvuje, pohrdá srovnati se s těmi, které ve zdrželivosti překonává. Kdo však zdrželivost od svornosti rozděluje, nechť pováží napomenutí Žalmistova; pravíť totiž: Chvalte jej na buben, a v společném zpívání. (Ps. 150, 4.) Na bubnu ozývá se totiž kůže sušená, když se na ni uhodí; ve společném pak zpívání souzvukují hlasy svou sjednoceností. Kdo tedy sice tělo své trestá, avšak od svornosti upouští, chválí Boha na buben, leč ve společném zpívání ho nechválí. Často však vyšší vědomost, činíc některé lidi pyšnými, odlučuje je od společenství ostatních, tak že takoruka čím jsou moudřejší, tím nemoudřejší odchyľují se od ctnosti svornosti. Ti tedy nechť slyší, co di sama Pravda: Mějte sňl v sobě, a pokoj mějte mezi sebou. (Mar. 9, 49.) Sňl totiž bez pokoje není dar ctností, nýbrž počátek zavržení. Neboť čím kdo lépe jest moudrý, tím hůře se prohřešuje, jestli svornost opouští, a tudy neomluvitelně zaslужuje trest, poněvadž kdyby byl chtěl, mohl se moudře hřichu uvarovati. Jím také dobře platí, co di Jakub: Pakliž máte hořkou závist, a svárové jsou v srdcích vašich, nechlubte se, a nebývejte lháři proti pravdě. Neníť zajisté ta moudrost s hůry sstupující, ale jest zemská, hovaďná, ďábelská. Ale moudrost, kteráž jest s hůry, nejprve zajisté jest stydlivá, potom pokojná. (Jac. 3, 14. 15. 17.) Stydlivá totiž, poněvadž poznání její děje se čistě; pokojná pak, poněvadž se pyšně neodlučuje od společenství bližních. Napomínání buďte nesvorní, aby zvěděli, že tak dlouho Bohu žádné oběti dobrých skutků nepřinesou, dokud se v lásce s bližními nesrovnají. Neboť psáno jest: Přinášíš-li dar svůj na oltář, a tu se rozpomeněš, že bratr tvůj má něco proti tobě: nechejž tu daru svého před

oltářem, a jdi prvé, smiř se s bratrem svým, a potom přijď a obětuj dar svůj. (Mat. 5, 23. s.) Z tohoto příkazu sluší totiž uvážiti, či oběť se odmítá a jak nesnesitelnou se jeví ta vina. Neboť bývá-li každé zlo obmyto, jestli je jen dobré skutky následují, považme, jak veliké zlo jest nesvornost, která ani žádnému dobrému skutku vzniknouti nedá, dokud nadobro není vyplněna. Napominání buďtež nesvorní, že odvracejí-li sluch od příkazů nebeských, mají aspoň otvírati oči svých k pozorování věcí, jež se dějí dole: jak často pláci jednoho a téhož druhu, družebně létající, se navzájem neoponštějí, jak hovada nerozumná v stádech se pásávají. Což*) když bedlivě pozorujeme, samo to stvoření bezrozumné nám tímto svým sdružováním dává návěští, jakého zla se svou nesvorností dopouští stvoření rozumné, když, ač rozumu užívá, přece pozbylo toho, čeho ono šetří z přirozeného pudu svého.

Naproti tomu buďte napominání pokoje milovní, aby snad, milující víc než nutno pokoj, jež mají, nepozbyli touhy přijíti do (pokoje) věčného. Neboť náklonnost duší bývá, když pokoj jest, často těžce pokoušena, aby, čím méně obtížno jest, co mají, tím méně žádoucím se jim stalo, čeho se dovolávají, a aby tou měrou, jak si libují ve věcech nynějších, přestávaly domáhati se věčných. Proto sama Pravda, rozlišujíc v řeči své pokoj zemský od nebeského, a vedouc učedníky své od pokoje přítomného k budoucímu, vece: Pokoj zůstavuji vám, pokoj svůj dávám vám. (Jo. 14, 27.) To jest: zůstavuji pokoj pomíjející, dávám trvalý. Utkví-li tedy srdce v onom, jenž byl zůstaven, nikdy nepřijde k tomu, jenž má býti dán. O přítomném tedy pokoji mějme za to, že sluší jej i milovati i jim pohrdati. Z kteréžto příčiny dlužno též napominati pokoje milovné, aby z přílišné touhy po lidském pokoji nepřestávali kárati zlomravy lidi a aby pro stejné smýšlení s převrácenci neodloučili se od pokoje svého Stvořitele, tak aby obávající se zevních rozepří s lidmi, nebyli potrestáni tím, že by se roztrhla jejich smlouva vnitřní (s Bohem). Neboť co jiného jest pokoj pomíjející, leč jakási stopa pokoje věčného? Může-li tedy býti co bláznivějšího, než milovati stopy vtisknuté ve prach, toho však, jenž je vtisknul, nemilovati? Tudy svědčí o sobě David, jenž se cele zavázal k vnitřní smlouvě pokoje, že s lidmi zlými svornosti nezachorává, řka: Z daliž jsem těch, kteříž tě nenávidí,

*) Zde místo Quia čtu Quae.

Hospodine, v nenávisti neměl, a nad nepřáteli tvými se nekormoutil? Dokonalou nenávistí nenáviděl jsem jich: a nepřáteli učiněni jsou mně. (Ps. 138, 21. 22.) Nenáviděti nepřatel Božích nenávistí dokonalou totiž znamená, jednak je milovati, že stvoření jsou, jednak ozývati se proti tomu, co čini: mravy lidí zlých potlačovati, životu jejich býti prospěšným.

Přestává-li kárání, sluší uvážiti, jaký to hřích jest, míti pokoj s lidmi velmi zlými, když prorok tak veliký, jenž pro Hospodina vzbudil proti sobě nepřátelství zlých, Bohu to jako za oběť přinesl. Odtud to, co se vypravuje o pokoleni Levi, že když vzavši meče a jdouc prostředkem ležení, nechtělo ušetřiti hřešících od pobiti, rukou svých tím posvětilo. (Exod. 32, 29.) Tudy Finees, zhrdaje přízni hřešících občanů, probodl ty, kteří se s Madian-skými scházeli, a tak horlivosti svou hněv Hospodinův ukrotil. (Num. 25, 11.) Proto di Pravda sama: Nedomnívejte se, že jsem přišel pokoj poslat na zem; nepřišel jsem poslat pokoje, ale meč. (Mat. 10, 34.) Neboť spojujeme-li se neprozřetelně přátelstvím se zlými, v hřichy se zaplétáme. Proto Josafat, jehož předchozí život se takovými chválami vynáší, málem by byl smrti býval potrestán za to, že králi Achabovi prokázal přátelství. Byloť mu prorokem řečeno: Bezbožnému dáváš pomoc a stěmí, kteříž nenávidí Hospodina, přátelstvím se spojuješ, a proto zasloužil jsi sice hněvu Hospodinovu, ale dobří skutkové našli se při tobě, že jsi sklídl háje ze země judské. (II. Par. 19, 2, 3.) Zajisté před tím, jenž jest svrchovaně spravedlivý, bývá na závalu již to, když se život náš přátelsky s lidmi převrácenými jednotí. Napominání buďte pokoje milovní, aby se neobávali toho, ruší-li se časný pokoj jejich, když se pustí ve slova domluvná. A opět buďte napominání, aby lásce ujmy nečiníce, zachovávali vnitřně ten pokoj, jež sobě zevně ruší, když slovy na ně dotirají. Obě že zřetelně David zachoval, sám vypovídá, řka: S těmi, kteříž nenáviděli pokoje, byl jsem pokojný: když jsem mluvíval jim, bojovali proti mně bez příčiny. (Ps. 119, 7.) Hle, když jim mluvíval, bojovali proti němu, a přece ač byl napadán, byl pokojný, protože nepřestával ani nesmyslníků těch kárati, ani káraných milovati. Proto pravi také Pavel:

M ů ž e - l i t o b ý t i , c o ŷ n a v á s j e s t , s e v š e m i l i d m i p o k o j m a j i c e . (Rom. 12, 18.) Hodlaj e totiž napominati učedníky své, aby měli pokoj se všemi, předeslal: m ů ž e - l i t o b ý t i , a d o l o ŷ i l : c o ŷ n a v á s j e s t . T ě ŷ k é b y l o z a j i s t é , a b y k á r a j í c e s k u t k y z l é , m o h l i m í t i p o k o j s e v š e m i . L e č p ř i t o m , k d y ŷ s e n a š i d o m l u v o u r u š í č a s n ý p o k o j v s r d c i c h l í d í z l ý c h , n u t n o j e s t , a b y n e p o r u š e n ě z a c h o v á n b y l v s r d c i n a š e m . A t a k d o b ř e p r a v í : c o ŷ n a v á s j e s t . T o t i ŷ , j a k o k d y b y ř e k l : J e ŷ t o p o k o j p o z ů s t á v á v s o u h l a s u d v o u s t r a n , t e d y , k d y ŷ j e j z a m í t a j í t i , k t e ř í j s o u n a p o m í n á n í b u d ě n i c m ě n ě b e z u j m y z a c h o v á n v s r d c i v a š e m , k t e ř í ŷ n a p o m í n á t e . Z k t e r e ŷ p ř í č i n y o p ě t u č e d n í k y s v ě n a p o m í n á , ř k a : P a k - l i k d o n e u p o s l e c h n e s l o v a n a š e h o s k r z e p s a n í , t o h o p o z n a m e n e j t e a n e s m ě š u j t e s e s n í m , a b y b y l z a h a n b e n . (II. Thess. 3, 14.) A i h n e d d o l o ŷ i l : A v š a k n e m ě j t e h o z a n e p ř í t e l e , a l e t r e s c e t e h o j a k o b r a t r a . J a k o k d y b y ř e k l : Z e v n ě j š í p o k o j s n í m z r u š t e , l e č v n í t ř n í s n í m c o n e j s r d e č n ě j š í o s t ř í h e j t e , a b y n e s o u h l a s v á š d u c h a j e h o d o j a l , a v š a k p o k o j , a ě (z e v n ě) o d e p ř e n ý , z e s r d c í v a š í c h s e n e v z d a l u j .

HLAVA XXIII.

Kterak mají býti napomínání rozséváči svárů a smírcové.

Jinak mají býti napomínání rozséváči svárů a jinak smírcové. Rozséváče svárů dlužno napomínáním přivést k poznání, koho jsou následovníky. O andělu totiž odpadlém, když se shledalo, že mezi dobré oseti též koukol zaset byl, napsáno jest: Č l o v ě k n e p ř í t e l t o u č i n i l . (Mat. 13, 28.) Tolikéž vece o údu jeho Šalomoun: Č l o v ě k o d p a d l e c j e s t m u ŷ n e u ŷ i t e č n ý , c h o d í s ú s t y p ř e v r á c e n ý m i , m h o u r á o č i m a , š o u s t á n o h o u , p r s t e m m l u v í , s r d c e m z l ý m k u j e z l é a v š e l i k é h o č a s u s v á r y r o z s í v á . (Prov. 6, 12—14.) Ejhle, o kom říci hodlal, že rozsívá sváry, toho nazval dřive odpadlcem, poněvadž, kdyby byl takový po způsobu anděla pyšného napřed od patření na Stvořitele svého vnitřně duchem neodpadl, nebyl by potom dospěl až tam, aby rozsívá sváry. Dobře se o něm píše: že mhourá očima, že mluví prstem, že nohou šoustá, neboť co údy ty držívá v zevní spofá-

danosti, jest vnitřná dbalost. Kdo tedy pozbyl duševní stálosti, toho zevní pohyby jsou vrtkavé, a tato zevní rozvířanost jeho dává návěsti, že vnitř netkví v žádném kořenu. Nechť slyší rozséváči svárů, co psáno jest: *Blahoslavení pokojní, nebo oni synové Boží slouží budou.* (Mat. 5, 9.) Opačně tedy uzavírá se, že když ti, kteří zjednávají pokoj, služí syny Božími, že beze vši pochyby jsou syny satanovými ti, kteří jej porušují. Všickni pak, kdož se svoji nesrovnalivostí od zeleňého kmene lásky oddělují, usychají. A jakkoliv svým jednáním nesou i ovoce skulků dobrých, ty jistotně ničím nejsou, protože nepučí z jednoty lásky. Odtud nechť tedy rozséváči svárů pováží, jak mnohonásobně hřeší; vždyť páčáním jedné nepravosti vykořeňují ze srdci lidských najednou všechny ctnosti. Jedním zlým skutkem dopouštějí se bezčetných, poněvadž rozsévajíce nesvornost vyhlazují lásku, kteráž jest zajisté matkou všech ctností. Protože pak u Boha není nad ctnost lásky nic vzácnějšího, proto ďáblu není nic žádoucnějšího, než když se láska ta vyhlazuje. Kdo tedy rozséváním svárů ničí lásku svých spolubližních, slouží tím vítaněji nepříteli Boha; neboť jako tento padl pro její ztrátu, tak onen zamezuje jim cestu ke vstupu do nebe, protože odnětím lásky zraňuje srdce jejich.

Naproti tomu smírcové buďte napomináni, aby nekladli na lehkou váhu podnikání tak důležitého tím, kdyžby ani nevěděli, mezi jakými lidmi mají zjednávatí pokoj. Neboť jako lidem dobrým velmi škodivá, když jim schází jednotu, tak zase vyplývá náramná škoda z toho, když se jí nenedostává lidem zlým. Spojí-li se za pokoje lidé převrácení v nešlechtnosti, jistě se rozmnoží síla jejich k páčání zla; neboť čím více se ve své zlobě shodují, tím mohutněji se srážejí k tomu, aby dobré sužovali. Odtud to, že proti hlasatelům zavržencovy národy, jež jest antikrist, blaženému Jobovi dí hlas božský: *Oudové masa jeho drží se spolu.* (Job. 41, 14.) Odtud se též o jeho přivržencích dí v podobenství šupin: *Jedna druhé drží se a ani vítr neprochází skrze ně.* (Job. 41, 7.) Když totiž nejsou jeho stoupenci zlem nesvornosti rozštěpeni, tu se tím těsněji shlukují k tomu, aby dobrých potřeli. Kdo tedy nešlechtníky pokojem spolčuje, dodává síly jejich nešlechtnosti, protože oni pak tím hůře dobré utlačují, čím sjednocenější jsou v jejich pronásledování. Proto snažil se onen výtečný kazatel Farisey a Sadducey, od nichž

za krutého pronásledování jat byl, rozštěpiti, neboť uviděv, kterak pevně jsou proti němu sjednoceni, zvolal řka: Muži bratři, já jsem fariseus, syn fariseův, pro naději a vzkříšení z mrtvých jsem já souzen. (Act. 23, 6.) Kdežto Sadduceové popírali naději a vzkříšení z mrtvých, v kterouž Fariseové na základě výroků Pisma svatého věřili, povstala z jednosvornosti mezi pronásledovateli roztržka a když se rozdvojil zastup, Pavel, jenž jím prve hrozně byl sevřen, dokud v sjednocení trval, vyšel z něho bez pohromy. A tak, kdož o zavádění pokoje pečují, buďtež napomináni, že v srdce lidí zlých mají vštěpovati lásku k pokoji vnitřnému, by jím napotom pokoj zevní mohl býti ku prospěchu, a jakmile se srdce jejich tomu oddá, aby jej poznávalo, již se více od požívání ho k nepravosti nedá strhnouti, neboť pečujíc o nebeský, nijakým během nebude pozemského tak zneužívati, aby se k vlastní zkaženosti sklánělo. Když však lidé převráceni jsou toho druhu, že dobrým škoditi nemohou, ač by chtěli, u takových dlužno napřed, než budou s to, aby přišli k poznání pokoje nebeského, sjednávatí pokoj pozemský, aby lidé, kteří ve své bezbožnosti proti lásce Boží zlobou zuří, aspoň v lásce k bližnímu krotli, jakoby se stanoviska bližšího k polepšení svému přecházeli, až by se i k pokoji Stvořitele svého, jenž od nich vzdálen jest, povznegli.

HLAVA XXIV.

Kterak mají býti napomináni lidé nauk svatých nechápající.
a kterak ti, kteří je sice chápají, avšak pokorní nejsou.

Jinak mají býti napomináni ti, kteří slov svatého zákona nechápají, a jinak ti, kteří mu sice správně rozumějí, avšak o něm s pokorou nemluví. Ti, kteří slov posvátného zákona nesprávně chápají, buďtež napomináni, aby povážili, jak sami sobě nápoj vína nejzdravějšího proměňují v nádobu s jedem, a kterak smrtelně zraňují sebe nožem, jehož se k léčení užívá, hubice na sobě, co jest zdravého, kdež jim mělo k ozdravení odřezáno býti, co zhnisalo. Napomináni buďte, by povážili, že Pismo svaté jest nám za noci tohoto přítomného života dáno jako svítilna, že však slova jeho, nedobře-li se jim rozumí, místo světla působí zatmění. Lidí by totiž nemohl úmysl převrácený tak zachvátiti, aby špatně roz-

uměli, kdyby jich prve nenadýmala pýcha. Neboť jakmile se za moudřejší jiných pokládají, již zhrdají tím, aby se přidržovali jiných, kteří tomu lépe porozuměli; by pak si od nevědomé chátrny vynutili jméno, hledí všemožně správný výklad jiných podvrátiti a svůj překroucený uplatniti. Proto se dobře pravi u proroka: Roztínal těhotné Galaadské k rozšíření kraje svého. (Amos 1, 13.) Jméno Galaad se totiž vykládá jako „hromada na svědectví“. Ježto pak veškero shromáždění cirkve vyznáním svým dává svědectví pravdě, proto se nenepodobně Galaadem vyrozumívá církev, která ústy všech svých věřících každé pravdě o Bohu vydává svědectví. Těhotnými pak rozumějí se ty duše, které pochopením slova z lásky božské počínají a až naplní se čas jejich, z počáteho porozumění roditi budou osvědčení jeho skutky. Kraj svůj rozšiřovati však znamená, šířiti pověst o svém mínění. Roztínali tedy těhotné Galaadské k rozšíření kraje svého, to značí, že kacíři kazí duše věřících, jež poněkud již pravdu v rozumu svém počaly, svým převráceným kázáním, a tak šíří pověst o své učenosti. Srdce maličkých, těhotných již početím slova, mečem svého bludu rozparují a o sobě šíří domněni, jakoby byli učeni. Snažíme-li se tedy poučiti takových, aby nesmýšleli převráceně, nutně je musíme dříve napominati, aby nehledali marné slávy. Zajisté, odejme-li se kořen pýchy, následek bude, že ratolesti špatného vykládání poschnou. Též mají býti napomináni, poněvadž plodí bludy a různění, aby samotného zákona božského, jenž proto dán jest, by bránil obětovati satanovi, v obět satanovu neobraceli. Tak stěžuje si Hospodin u proroka, řka: Dal jsem jim obilí a víno a olej a stříbro rozmnožil jsem jim, i zlato, kteréž obětovali Baalovi. (Osee 2, 8.) Oběti totiž přijímáme od Hospodina, když na temnějsích místech (Písma sv.) roušku písmene je zakrývající poodhalíme, a duchovním pojetím vnitřní smysl zákona vycítíme. Víno své nám Hospodin dává, když nás vznešenými naukami Písma svého opojuje. Též oleje nám uděluje, když lahodně a mírně život náš předpisy zřetelnými spravuje. Rozmnožuje stříbro, když nám dává naučení plná světla pravdy. Tolikéž zlatem nás obohacuje, když srdce naše svrchovaným leskem poznání ozařuje. To všecko kacíři obětují Baalovi, poněvadž porušeným výkladem svým v srdcích posluchačů vše převracejí. Z obilí Božího, z vína a oleje, ze stříbra a neméně i zlata přinášejí obět satanovi, neboť k bludům a různění přitáčejí slova pokoje. Proto

mají býti napomináni, aby povážili, že když v převrácené mysli své s předpisy pokoje působí různě, sami po spravedlivém soudu Božím se slovy života zmirají.

Naproti tomu však mají býti napomináni ti, kteří sice slov zákona dobře pochopují, leč s pokorou jich nepronášejí, že mají v řečech božských, prvé než o nich před jinými mluvití budou, sami sebe ohledávati; že dotírajíce na skutky cizí, nemají opomíjeti sebe, ani též, když Písmům svatým vesměs dobře rozumějí, toho jediného, co se v nich proti pyšným mluví, si nevšímají. Špatný to zajisté jest a nezkušený lékař, jenž jiného léčiti chce a neduhu, jimž sám trpí, nezná. Kterí tedy s pokorou slova Božího nepronášejí, mají jistě býti napomináni, že když nemocným léků poskytují, dříve mají ohledati hnis choroby své, aby jiných léčice, sami nezemřeli. Budiž jim připomenuto, že mají povážiti, by způsobem svého řečnění nemijeli se s tím, co řeči síly dodává, aby něco jiného nekázali slovem a něco jiného svým příkladem. Nechť tudíž slyší, co psáno jest: Mluví-li kdo, (mluviž) jako řeči Boží. (I. Pet. 4, 11.) Proč tedy ti, kteří nemají ze svého, co mluví, honosí se, jakoby z jejich vlastního bylo? Slyštež, co psáno jest: Jako z Boha, před Bohem, v Kristu mluvíme. (II. Cor. 2, 17.) Z Boha totiž před Bohem mluví, kdo jednak chápe, že slovo, které káže, přijal od Boha, jednak kdo se tím Bohu, a ne lidem zalibiti snaží. Slyštež, co psáno jest: Ohavností jest Hospodinu každý hrdý. (Prov. 16, 5.) Protože vyhledávají v slovu Božím slávy vlastní, sahá v právo dárcevo a nebojí se dávatí přednost chvále své před tím, od něhož právě, co se chválí, vzal. Slyšte, co dí Šalomoun kazateli: Pij vodu z cisterny své, a toky z studnice své. Nechť tekou prameny tvé ven, a na ulicích vody své rozděl. Měj je sám, aniž buďte cizí účastníci tvoji. (Prov. 5, 15. s.) Z cisterny své pije vodu kazatel, když jde do sebe, sám prvé poslouchá to, co mluví. Pije toky ze studnice své, když vlahou slova svého ovlažuje sebe. Dobřeť se tam dokládá: Nechť tekou prameny tvé ven, a na ulicích vodu rozděl. (v 16.) Slušnoť jest zajisté, aby pil napřed sám, a potom aby kázáním svým naléval jiným. Dáti pramenům téci ven totiž znamená, moc kázání svého vylévatí na jiné. Na ulicích pak vody rozdělovati jest, při velikém množství posluchačů přizpůsobovati výroky Boží povaze jednoho každého zvlášť.

Poněvadž pak, když známosti slova Božího docházejí mnozi, často se mu žádost marné slávy do mysli vtírá, tudíž se po slovech: na ulicích vody rozděl, dobře dokládá: měj je sám, aniž buďte cizí účastníci tvoji. Těmi cizími nazývá zde duchy zlé, o nichž vece prorok slovy člověka zkoušeného: Cizí povstali proti mně, a silní hledali duše mé. (Ps. 53, 5.) Pravi se tedy: Jednak vody na ulicích rozděl, jednak ji přece sám měj. Jako kdyby zřejměji řekl: Tak musíš kázáním svým zevně přisluhovati, abys se pýchou svou nepojil s duchy nečistými a nedopouštěl nepřátelům svým býti účastníky tvými v službě slova Božího. Vody tedy jednak na ulicích rozdělujeme, jednak přece i sami je máme, když jednak proudy kázání svého po všech stranách vypouštíme, jednak když se přece nikterak toho nedomáháme, abychom pro to docházeli slávy lidské.

HLAVA XXV.

Kterak mají býti napomínáni ti, kteří úřad kazatelský z přílišné pokory odmítají. a ti, kteří se ho přenáhleně a spěšně domáhají.

Jinak buďtež napomínáni ti, kteří se úřadu kazatelského, jež by důstojně zastávati mohli, z přílišné pokory obávají, a jinak buďte napomínáni ti, kteří, ač jsou pro úřad ten buď nezpůsobili nebo nedospěli, nicméně se do něho přenáhleně ženou. Ti tedy, kteří, ač by s prospěchem mohli kázati, přece se toho z neřizené pokory strani, mají býti napomínáni, aby soudíce od mála, poznali, jak se ve větším prohřešují. Zajisté, kdyby skrývali před nutnými chudšasy peníze, když je sami mají, bez odporu by nadřezovali jejich bidě. Nechť tedy pohlédnou, v jaký hřích se zaplétají, když připravujíce hřešící bratry své o slova kázání, skrývají před zmírajícími dušemi jejich životodárné léky. Z kteréz příčiny di dobře jistý mudrc: Moudrost skrytá a poklad zakopaný, jaký jest užitek obojiho? (Eccli. 20, 32.) Kdyby hlad motal lidi, a oni by sami schovaného obilí šetřili, sami by beze vsi pochyby k smrti své napomáhali. A tak nechť onino pováží, jakému trestu propadají, když nepodávají chleba přijaté milosti duším, které hladem po slovu hynou. Tudy i Salomoun dobře vece: Kdo skrývá obilí, zlořečen bude od lidí. (Prov. 11, 26.) Skrývat

obili totiž znamená, zdržovati u sebe slova posvátného kázání. U lidu bývá každý takový zlořečen: býváť odsouzen k trestu pro tu jedinou vinu, že mlčel před mnohými, jež mohl napravit. Kdyby lidé umění lékařského neneznali na jisté ráně pozorovali, že musí býti profiznuta, a přece by profiznouti ji odepteli, již pro tuto svou váhavost by se dopouštěli hříchu vraždy na svém spolu-bratru. Viztež tedy, jakou vinu na sebe uvalují ti, kteří, ač znají rány duší, přece nedbají, aby je mečem slova léčili. Dobře se tedy pravi u proroka: Zlořečený, kdož zdržuje meč svůj od krve. (Jer. 48, 10.) Zdržovati meč od krve totiž znamená, zdržovati hlásné slovo tenkrát, když má umrtvovati život podle těla. O kterémžto meči se opět dí: A meč můj sžere maso. (Deuter. 32, 42.) Když tedy oni řeči své u sebe tají, nechť slyší výroky, jimiž jim Bůh vyhrožuje, tak aby bázni byla bázeň ze srdce jejich vypuzena. Slyšte, jak ten, jenž hřivnu svou nechtěl dáti na užitek, ji ztratil a spolu odsouzen byl. (Mat. 25, 28. 30.) Slyšte, kterak Pavel se proto pokládal za čista od krve svých bližních, protože neušetřil hříchů jejich od potrestání, neb dí: Osvědčuji vám dnešního dne, že čist jsem od krve všech. Neboť jsem nepominul zvěstovati vám všelikou radu Boží. (Act. 20, 26. s.) Slyšte, jaké napomenuti hlásá Jan jako anděl, řka: Kdo slyší, řciž: Přijď. (Apoc. 22, 17.) Totiž, že ten, v kom se ožívá hlas vnitřní, má volati také k jiným a tam je táhnouti, kam vlečen bývá sám, by, ač povolán, nenalezl dveří zavřených, an se k povolavateli blíží s prázdnem. Slyšte, kterak se Isaiáš za to, že mlčel, když měl prisluhovati slovem, byv světlem nebeským osvicen, sám kárá slovem velice kajicným, řka: Běda mně, že jsem mlčel. (6, 5.) Slyšte, jaké rozmnožení vědomosti kazatelských zaslibuje se u Šalomouna tomu, kdo nezachází netečně s darem, který již obdržel. Pravi totiž: Duše, kteráž dobrořečí, ztuční: a kdož jiné napájí, i sám také napojen bude. (Prov. 11, 25.) Neboť kdo dobrořečí kázáním zevně, přibírá vnitřně na duši, a když neustává napájetí duše posluchačů vinem své výmluvnosti, vzrůstá sám, neb jej opojuje rozhojpený dar nápoje. Slyštež, kterak David přinesl to Bohu v oběť, že milosti slova, kterouž obdržel, neukryl, řka: Hle, rtům svým zbraňovati nebudu: Hospodine, ty víš to. Spravedlnosti tvé neukryl jsem v srdci svém: pravdu tvou a spasení tvé vypravoval jsem. (Ps. 39, 10. s.)

Slyštež, co di v rozmluvě ženich k nevěstě své: (O ty), jež bydlíš v zahradách, přátelé poslouchají: dejž mi slyšeti hlas tvůj. (Cant. 8, 13.) Církev bydlí totiž v zahradách, anáž chová vypěstovanou školku ctnosti, dokud se z vnitřní mizy nerozzelená. Že pak přátelé poslouchají jejího hlasu, to znamená, že vyvolení vesměs žádostivi jsou slov jejího kázání: kterýžto hlas i ženich by rád slyšel: neboť prostředkem duši těch vyvolencův on sám dychtí po kázání jejím. Slyštež, že když zpozoroval Mojžíš, jak se Bůh na lid rozhněval a jak rozkázal, aby mečů bylo k pomstě uchopeno, prohlásil, že ti budou po straně Boží, kteří bez meškání ztrestají ohavnosti hřešících, řka: Jestli kdo Hospodinův, připoj se ke mně. Ať vloží muž meč na bedro své: jděte a vraťte se od brány až k bráně prostředkem ležení, a zabij jeden každý bratra, i přítele, i bližního svého. (Exod. 32, 26. s.) Vložiti na bedro meč totiž znamená, dávati pěstování kazatelství přednost před rozkošemi tělesnými: snaží-li se kdo posvátně mluvit, musí pečovati o to, aby pokušení věci nedovolených krotil. Choditi však ode brány k bráně jest, jednu chybu za druhou, jimiž smrt do duše vchází, vyhledávati a napravovati. Prostředkem pak ležení přecházeti jest, počínati si v církvi tak rovnoměrně, aby ten, jenž nepravosti hřešících kárá, k žádné z nich se nějak příznivě neklonil. Pročež se i právem dokládá: Zabij jeden každý bratra, i přítele, i bližního svého. Bratra totiž a přítele i bližního zabijí, kdo meče pokárání nešetří nikde, kdekoli shledá co trestuhodného, a byť to i u těch bylo, které jako své přibuzné miluje. Sluje-li tedy mužem Božím ten, koho láska k Bohu pudí horlivě trestati nepravosti, pak jistě nechce Boží býti ten, kdo se zpěčuje život lidí tělesných jak může kárati.

Naproti tomu, kdož se přenáhleně ženou k úřadu kazatelskému, ač jim v tom brání jejich nezpůsobilost neb nedospělost, taci buďtež napominání, aby snad, osobujíce si v přenáhlenosti úřad takové váhy, nepřetrhali si tím cesty k dalšímu sebe napravování, a derouce se nevčasné k něčemu, seč nejsou, neztratili i toho, co by někdy mohli včasné zmocí, tak že by se právem na ně ukazovalo, že pozbyli znalosti, kterou nemístně projevovali se snaží. Buďtež napominání, aby na mladých ptáčatech, chtějících lítati dřív, než jim řádně křídla narostla, pozorovali, že jak se do výše povznesou, hned také dolů padají. Buďte napominání, aby si

všimali, že položí-li se těžké trámovi na čerstvé, ještě nepevné stavivo, nebude ze stavění toho obydlí, nýbrž zřícenina. Buďtež upozorňováni, že rodi-li ženy počaté potomstvo, dokud není ještě úplně vyvinuto, neplní se jim domy, nýbrž hroby. Odtud to, že sama Pravda — kteráž kdyby chtěla, mohla by kohokoliv najednou obdariti silou — aby následovníkům svým dala příklad, že se nesluší, aby se nedospělci předčasně podjímali kázání, poučivši učedníků svých o moci kázání, doložila hned: Vy pak osedťte v městě, dokudž nebudete oblečeni mocí s hůry. (Luc. 24, 49.) Osedáme totiž v městě, když se obmezujeme na zátiší svého srdce a když se naše řeč nezatoulá na veřejnost, tak abychom teprvtenkrát, když dokonale oblečeni budeme mocí božskou, jako ze sebe vycházeli a jiné učili. Proto di se skrze kteréhosi mudrce: Mládenče, mluv sotva v své potřebě; byl-li bys dvakrát otázan, měj hlavu odpověď tvá. (Eccli. 32, 10.) Proto ani Vykupitel náš, jakkoliv jako stvořitel v nebi pro osvědčení moci své jest i stálým učitelem andělů, nechtěl se na zemi před třicátým rokem svým státi učitelem lidí, a to proto, by vstúpil přenáhlelcům mocnou, spasitelnou bázeň před tím, když ani sám, ač poklesnouti nemohl, přece dřív o milosti dokonalého života nekázal, dokud dokonalého věku nedosáhl. Psánoť jest zajisté: Když bylo ve dvanácti letech zůstalo pachole Ježíš v Jerusalemě. (Luc. 2, 42.) A když ho rodičové jeho hledali, praví se o něm maličko dále: Nalezli jej v chrámě, an sedí mezi učiteli, poslouchaje jich a otazuje se jich. (v. 46.) A tak třeba bedlivě uvážiti, že tu, kde se uvádí dvanáctiletý Ježíš sedící mezi učiteli, nepraví se o něm, že by byl nalezen jak vyučuje, nýbrž jak se otazuje. Tímto příkladem se naznačuje, že kdo jest slabý, nikdy se nemá vyučování odvážiti, ježto pachole toto, kteréž samým učitelům svým z moci božské slovo vědění skytlo, svými otázkami učiti se chtělo. Pravi-li však Pavel učedniku svému: Ty věci přikazuj a (těm) uč: nižádný ať mladosti tvou nepohrdá (I. Tim, 4, 12), tu jest nám věděti, že se v Písmě sv. někdy slovem „mladost“ označuje věk jinošský,*) To se hned ukáže, uvedeme-li na příklad slova Šalomounova, jenž praví: Vesel se, mládenče, v mladosti své. (Eccles. 11, 9) Kdyby byl nechtěl obojím (výrazem) označiti věc

*) Mladost jest doba tělesného vývoje do 20. roku. Jinošstvím neb mládenectvím označovala se doba mezi 20.—40. rokem věku.

jednu, nebyl by mládencem jmenoval toho, komu pro mladost dával napomenuti.

HLAVA XXVI.

Kterak mají býti napomináni ti, jimž se daří na pomyšlení všecko. a ti, jimž nedaří se nic.

Jinak mají býti napomináni ti, jimž se ve věcech časných vede dle jejich přání, a jinak ti, kteří sobě sice věci tohoto světa žádají, kteří však při tom s protivenstvími namáhavě zápasí. Ti tedy, jimž se časné věci daří podle jejich žádosti, mají býti napomináni, aby, když se jim dle přání všeho dostává, nezanedbali hledati toho, jenž jim to dává, a aby na darech těch neulpěli duchem: by místo vlasti nemilovali putování do ní; by z potřeb cestovních nečinili sobě překážky v samém průchodu; by z nočního svitu měsíčního netěšili se tak, že by jasů slunečního spatřiti nehodlali. A proto buďte napomináni, že docházejí-li čeho v světě tomto, nemají toho klásti jako za vyplacení odměny, nýbrž za potěchu ve strastech: že se mají duchem povznášeti nad prospěchy světa, tak aby jim nepodlehli, kdyžby v nich všecku radost srdce svého skládali. Neboť kdo sám u sebe neusoudí, že výhodami, které má, z lásky k životu lepšímu pohrdne, obrátí prospěch pomíjejícího života v nebezpečí věčné smrti. Odtud to, že v podobenství Idumejských, kteří to osudu svému zůstavili, budou-li přemoženi, docházejí pokárání ti, kteří se ze zdaru v světě tomto veseli, jakož se pravi: *Dalí zemi mou sobě v dědictví s radostí, a celým srdcem a ze (vší) myslí.* (Ezech. 36, 5.) Z kterýchžto slov jde najevo, že docházejí tohoto přísného pokárání nejen proto, že se radují, ale že se celým srdcem a ze vši myslí radují. Tudy di Šalomoun: *Odvrazení maličkých usmrtí je a štěstí bláznů zahubi je.* (Prov. 1, 32.) Proto napomíná Pavel, řka: *Kteríž kupují, jakoby nevládli, a kteříž tohoto světa užívají, jakoby neužívali.* (I. Cor. 7, 30.) To jest, tyto zevní prostředky mají nám sloužiti tak, aby neodvracely ducha našeho od radosti nebeských, aby tím, co nám poskytuje ve vyhnanství našem pomoc, nepřestal mírněn býti zármutek za naši duchovní pouti; nemámeť se radovati, jakobychem v pomí-

jejících těch věcech šťastni byli, protože vidíme, jak nyní bez oněch věčných bidni jsme. Odtud to, že církev dí slovy vyvolených: *Levice jeho pod hlavou mou, a pravice jeho obejmě mne.* (Cant. 2, 6.) Levici Boží, která značí štěstí života vezdejšího, klade jakoby pod hlavu; tísňí ji touha po lásce svrchované. Pravice však Boží objímá ji, poněvadž celá její důvěra spoléhá v jeho blaženství věčném. Pročež dí opět Šalomoun: *Dlouhost dnů v pravici jeho a v levici jeho bohatství a sláva.* (Prov. 3, 16.) Jak dlužno ceniti bohatství a slávu, dává na um připomenutím, že spočívají v levici. Proto vece Žalmista: *Zachovej mne pravicí svou.* (Ps. 107, 7.) A nepraví rukou, nýbrž pravicí, aby totiž jmenováním pravice naznačil, že hledá spásu věčnou. Proto opět psáno jest: *Pravice tvá, Hospodine, pobila nepřitele.* (Exod. 15, 6.) Neboť jakkoliv se nepřítelům Božím v levici jeho dobře vede, pravici jeho potření bývají, poněvadž povyšuje-li život vezdejší často lidi zlé, příchod blaženosti věčné je odsoudí.

Kdož mají štěstí v tomto světě, buďte napomináni, aby si bedlivě všimali, že štěstí vezdejšího života bývá někdy dáno proto, aby povzbudilo k životu lepšímu, někdy však proto, aby dovršilo zavržení věčné. Tak zajisté zaslibuje se země kananejská lidu israelskému, aby svého času byl tím povzbuzován k naději věčné. Neboť surový ten lid byl by na dlouho slibům Božím nevěřil, kdyby byl neobdržel od záslibce svého také něco sobě bližšího. Aby tedy jistěji byla utužena jeho naděje ve věci věčné, byl nejen naději tou povzbuzován k oněm věcem, ale i věcmi k naději. O čemž na jisto svědčí Žalmista, an dí: *Dal jim krajiny národů, a práce národů obdrželi: aby ostříhali spravedlnosti jeho, a zákon jeho vyhledávali.* (Ps. 104, 44, s.) Neodpovídá-li však duše lidská štědrosti Boží pozdějšími dobrými skutky, pak odsouzení její proto jest oprávněnější, protože se ví, jak dobrotivě obmyšlena bývala. Z kteréž příčiny dí opět Žalmista: *Svrhl jsi je, když pozdvihováni byli.* (Ps. 72, 18.) To proto, poněvadž lidé špatní, kteří se neodplácejí za dary Boží žádnými dobrými skutky, kteří se cele pohřbívají jen ve věci vezdejší a kteří se oddávají množení výhod, bývají dober duchovních tím více zbaveni, čím více získávají na dobrech časných. Proto řečeno bylo bohatci v pekle se trápícímu: *Přijal jsi dobré věci v životě svém.* (Luc. 16, 25.)

Neboť proto i zlý přijímá dobré věci zde, by onde přijal zlé tím hojněji, poněvadž se zde ani dobrými věcmi nedal obrátiti.

Naproti tomu, kdož sobě věcí toho světa žádají, avšak při tom namáhavě s protivenstvím zápasí, buďtež napomináni, aby pečlivě uvážili, jak milostivě bdi Stvořitel a pořadatel všech věcí nad těmi, kterým v jejich žádostech nepovoluje. Nemocnému zajisté, o kterém se již naděje pouští, dopustí lékař dáti všecko, čeho si jen přeje; avšak o kom se má za to, že se může pozdraviti, tomu se mnoho věcí, jichž by si přál, zapovídá; dětem pak, kterým se jakožto dědicům všecko vsudy jmění otcovské uchovává, nedává se ani haléře. Koho tedy pokořuje protivenství časného života, ten ať čerpá potěchu svou z naděje dědictví věčného; neboť kdyby prozřetelnost božská nepoznávala, že mohou býti věčně spaseni, nedržela by jich tak na uzdě, aby je v kázni pod správou vychovávala. Proto buďte napomináni ti, kteří v časných práních svých s protivenstvím namáhavě se trdí, aby si dobře všimli, že často i spravedliví bývají hřichem jako nějakým osidlem zachyceni, jestliže je časná moc činí pyšnými. Neboť, jak jsme již v první části této knihy podotkli (Č. I. hl. 3), David, Bohu milý, byl spravedlivější, dokud sloužil, než když došel království (I. Reg. 24, 18.) Vždyť jako sluha háł se z lásky ke spravedlnosti usmrtiti svého protivníka: avšak jako král zahubil z popudu chlípnosti i s použitím lsti vojina sobě oddaného. (II. Reg. 11, 17.) Kdož by tedy bohatství, kdo moc, kdo slávu vyhledával bez nebezpečí škody, když věci ty byly ke škodě i tomu, jenž měl je bez vyhledávání? Kdo bude spasen s věcmi těmi bez velikého zápasu s nebezpečenstvím, když z nich pro pošlý zatím hřích takový nepokoj pocítil ten, jenž Bohem byv vyvolen, byl na to i připraven? Napomináni buďtež, aby povážili, kterak o Šalomounovi, který až do modlářství klesl, ač měl moudrost tak velikou, v Pismu sv. se připomíná, že před svým pádem neměl žádného protivenství ve světě, ale že darovaná ta moudrost opustila srdce jeho, protože ho žádná, ani nejmenší kázeň soužení nechránila. (III. Reg. 11, 4.)

HLAVA XXVII.

Kterak mají býti napomináni manželé a svobodní.

Jinak buďte napomináni lidé vázani manželstvím a jinak lidé pásky manželské prosti. Manželstvím vázani totiž, jestliže oba

o tom přemýšleji, čím jsou si povinni, mají býti napomínáni, že se každý z nich má svému spoluzemědělci potud hledět zalibiti, pokud by se neznelíbil svému Stvořiteli. Konejtež, co jest toho světa, avšak nicméně neopomínejte žádati si toho, co jest Boží; radujte se z dober vezdejších, leč také pečlivě chovejte v mysli bázeň před věčným zlem; kvilte nad strastmi časnými, avšak skládejte všecku naději svou v statky věčné, tak abyste poznávajice, že pomíjející jest, co konáte, trvalé však, po čem toužíte, v souzeních světských nedopustili mysli své jednak klesnouti, poněvadž co ji silí, je naděje na statky věčné, jednak štěstím vezdejším klamati, poněvadž ji pamatování na hrůzy budoucího soudu postrašuje. Tak mysl manželů křesťanských i nemocní i důvěřuje; nemůžeť jednak všemi věcmi časnými zplna pohrdati, jednak může nicméně touhou svoji věci věčných se přidržovati. Jakkoli časem poléhá v rozkoších tělesných, přece zas povstává okřepeua naději nebeskou. A byť i, dokud se nalézá na cestě, užívala toho, co dává svět, nechť doufá, že až dojde, bude míti ovoce, jež dává Bůh. Nechť se také nesoustřeďuje všecka v úkonu tom, aby nadobro neztratila toho, več měla silně doufati. Což dobře a krátce vyjadřuje Pavel, řka: *Kteří mají ženy, buďtež jakoby jich neměli, a kteří pláčí, jakoby neplakali, a kteříž se radují, jakoby se neradovali.* (I. Cor. 7, 29, s.) Ženu totiž má, jakoby ji neměl, ten, kdo se od ní tělesně jen potud utěšiti dává, pokud se nicméně nedá z lásky k ní od lepšího předsevzetí spravedlivého života svěsti k žádnému skutku zlému. Ženu má, jakoby ji neměl, kdo vida, jak všecko jest pomíjející, z nutnosti se sice povinnosti tělesné podrobuje, nicméně se však s touhou ohlédá po věčných radostech duchovních. Plakati jakoby neplakati jest, oplakávati sice nehody vezdejší, avšak při tom uměti se z naděje věčné těšiti. A opět, radovati se jakoby neradovati znamená, ducha svého sice pozvėdati od věcí nízkých, přece však neupouštěti od bázně před věcmi nejvyššími. A tu se maličko dál dokládá vhodně: *Pomíjíť z pŕsoba tohoto světa.* (I. Cor. 7, 31.) Jako kdyby se srozumitelněji řeklo: *Netrvejte v lásce k světu, ježto ani on sám, jež milujete, ostáti nemůže. Marně k němu srdcem svým lnete, jakobyste s ním setrvati mohli, kdežto on sám, ač jej milujete, vám uniká.*

Manželé mají býti napomínáni, aby jednak trpělivě snášeli, co se časem jednomu na druhém nelíbí, jednak aby si vzájemným

napomináním dopomáhali ke spáse. Neboť psáno jest: Jeden druhého břemena nese, a tak naplníte zákon Kristův. (Gal. 6, 2.) Zákon Kristův jest totiž láska: z ní zajisté uštědřil nám statků svých, jako i hříchy naše trpělivě snášel. Tenkrát tedy následující Krista naplňujeme zákon jeho, když nejen ze statků svých laskavě rozdáváme, nýbrž i když hříchy svých (spolubližních) mile snášíme. Buďtež napomináni, že každý má ne tak na to hleděti, co sám od druhého snáší, jako spíše na to, co druhý snáší od něho. Nebo když pozoruje, jak se jeho chyby snášejí, lehčeji ponese, co od druhého snáseti má.

Manželé buďte napomináni, aby pamatovali, že byli spojeni příčinou nabytí potomstva, jakož i aby povážili, že, poddávajeli se obcování nezřízenému, zneužívají počátku množení (potomstva) k rozkošnictví, a že tím, byť i jinak nevybočovali, přece v samém manželství svém práva manželská překročují. Proto nutno jest, aby častými modlitbami odčinili poskvrnu, kterou znešvařen byl slušný způsob manželského obcování, když se přichytili rozkošnictví. Odtud to zajisté, co di Apoštol, lékařství nebeského znalý, ne tak pro poučení zdravých, jako spíše proto, aby naznačil léky nemocným, říká: O čem jste mi psali: Dobře jest člověku ženy se nedotýkati: ale pro uvarování se smilství měj jedenkaždý svou manželku, a jednakaždá měj svého muže. (I. Cor. 7, 1. 2.) Nadeslal-li obavu před smilstvím, neuložil tím přikázání takovým, kteříž stojí, nýbrž ukazuje lože těm, kteří padají, aby snad nedopadli na zem. Z kteréž příčiny doložil pro ty, kteří jistě jsou mdlí: Muž čiň manželce, co jest povinen: a podobně i manželka muži. A aby se jim přes velikou důstojnost manželství něco rozkoše půjčilo, doložil: to pravím podle dopuštění, ne podle rozkazu. (v. 6.) Když pravi, že se to dopouští, dává tím pokyn, že jest v tom hřích a ten že se rychle promijí; ne tak proto, že by se jim páchalo něco nedovoleného, jako spíš proto, že se v tom, co jest dovoleno, nedržívá mira. Což sám na sobě dobře dovodil Lot, jenž z hořící Sodomy ušel, když však do Segor zavítal, přece nehněd na hory vstoupil. (Gen. 19, 30) Utíkati totiž ze Sodomy hořící znamená, v tělesnostech nehledati ničeho krom zplodění potomstva. Státi na hoře jest, nelpěti tělesně k tělu. Než poněvadž jest mnoho takových, kteří se sice ohavnosti tělesných straní, avšak když jsou v manželství, přece výhradně na oprávněném užívání

manželské povinnosti nepřestávají: jako Lot ze Sodomy sice vysel, avšak nehned se na hory dostal: tak opuštění života trestuhodného není ještě šetřením vznešené zdrželivosti manželské.

Jest pak uprostřed město Segor, které zachráni slabého na útěku; to jest, obcuji-li manželé spolu z nezdrželivosti, uhýbají se tím jednak hříšnému pádu, jednak dosahují ke spáse své nicméně i odpuštění, nejínak než jakoby vcházeli do města sice malého, v němž by však přece našli ochrany před ohněm, neboť ač tento život manželský není na ctnost znamenitý, nicméně skýtá před tresty věčnými bezpečí. Proto di andělovi týž Lot: Jest město toto blízko, do něhož mohu utéci, malé, a budu zachován v něm. Zda liž není maličké, a živa bude duše má? (Gen. 19, 20.) Blízké se jmenuje, a přece se vyhláší za jisté k zachránění, protože život manželský není ani příliš světa vzdálený, ani přece také nevylučuje od věčných radosti. Leč jen tenkrát zachovávají manželé takto si počínající život svůj, jakoby v městě malém, když vytrvale jeden za druhého prosby vysílá. Z kteréž příčiny di dobře anděl k témuž Lotovi: Hle také v tom přijal jsem prosby tvé, a bych nepodvrátil města, o kterémž jsi mluvil (v. 21.) Nebo ti, kteří vylévají prosby své před Bohem, nebudou zavrženi pro takový život manželský. O kteréžto modlitbě zmiňuje se i Pavel, řka: Nezklamávejte se vespolek, leč zespolečného svolení na čas, abyste se uprázdnilí k modlitbě (I. Cor. 7, 5.)

Naproti tomu, kteří manželstvím vázáni nejsou, mají býti napomínáni, aby se tím náležitěji propůjčovali rozkazům nebeským; protože jich jho spojení tělesného nepodrobuje péčím světským; nejsouce obtíženi břemenem manželským, nedejtež se sevřítí tíhou nedovolených péčí zemských, nýbrž, čím volnější jsou, tím připravenějšími ať jsou nalezení v den poslední, a ať nezasluhují horších trestů za to, že mohouce v prázdní své konati věci lepší, přec o to nedbali. Slyštež, kterak Apoštol, připravuje kohosi k milosti stavu bezmanželského, manželství sice nezavrhoval, nýbrž před péčemi, jež z manželství vyplývají, výstrahu dával, řka: To pak k vašemu užitku pravím, ne a bych na vás osídlo uvrhl, ale k tomu (radím), co počestného jest, a co by dalo svobodu bez překážky Pánu sloužiti. (I. Cor. 7, 35.) Z manželství povstávají zajisté péče

zemské, a proto naváděl učitel národů posluchačů svých k věcem lepším, aby nebyli vázání zemskou starostí. Koho tedy ve stavu bezmanželském svírá překážka světských péčí, ten, ač manželství se nepoddal, nicméně břemenům manželství neušel. Buďtež napomináni ti, kteří jsou ve stavu bezmanželském, aby si nemyslili, že kdyby se svobodnými ženštinami se směšovali, nebudou na soudu zavrženi. Neboť když Pavel stavi hřích smilstva na roveň s tolika zavržení hodnými ohavnostmi, naznačuje, jaké povahy jest nepravost ta, řka: Ani smilníci, ani modláři, ani cizoložníci, ani měkci, ani samcologníci ani zloději, ani lakomci, ani opilci, ani zlolajci, ani dráči nebudou královstvím Božím vládnouti. (I. Cor. 6, 9.) A opět: Smilníky pak a cizoložníky souditi bude Bůh. (Hebr. 3, 4.) Buďte tudíž napomináni, aby, snášeji-li bouře pokušení s těžkostí, uchýlili se v přístav manželství. Neboť psáno jest: Lépe jest v stav manželský vstoupiti, nežli se pálení. (I. Cor. 7, 9.) Bez hříchu totiž vcházejí ve stav manželský, jestliže se dosud lepšímu stavu nezaslibili. Neboť kdo se zavázal podstoupiti dobro větší, učinil dobro menší, jež dovoleno bylo, nedovoleným. Psánoť jest zajisté: Žádný, kdo vztahuje ruku svou k pluhu, a ohlédá se nazpět, není způsobilý ke království Božímu. (Luc. 9, 62.) Kdo se tedy odhodlal k horlivosti značnější, jestliže opomíjením dobra znamenitějšího k malichernostem se obrací, dokazuje, že se ohlédá nazpět.

HLAVA XXVIII.

Kterak mají býti napomináni, kdož tělesných hříchů zkusili, a ti, kteří jich nepoznali.

Jinak buďtež napomináni ti, kteří jsou si hříchů tělesných vědomi, a jinak ti, jimž jsou neznámy. Kdož hříchů tělesných zkusili, mají zajisté býti napomináni, aby se aspoň po ztroskotání lodi moře obávali a zhoubného nebezpečí toho, aspoň když je seznali, se vystríhali; aby, byvše po spáchaném skutku zlém laskavě zachováni, nezemřeli, kdyžby se ho bezbožně znovu dopustili. Proto bylo řečeno duši hříšné, kteráž od hříchu nikdy neupouští: Čelo ženy nevěstky učiněno jest tobě, nechťéla se styděti.

(Jer. 3, 3.) Napominání tedy buďte, aby nechtěvše zachovati bez porušení dober, jež od přírody obdrželi, snažili se aspoň z porouchání toho ve předešlý stav je uváděti. Jest totiž nutno, aby povážili, že z tak velikého počtu věřících mnozí tak nejen svou nevinnost ostříhají, ale i jiné od poblouzení odvracejí. Co tedy reknou, když zatím, co jiní v neporušenosti trvají, oni se ani po utrpené škodě moudřejšími nestávají? Co reknou, až mnozí s sebou i jiné do království přivedou, kdežto oni ani sebe k Pánu je očekávajícím nepřivedou? Buďte napominání, by uvažujice, čeho se dopustili v minulosti, též toho se uchránili, co jim hrozí. Z kteréž příčiny Pán, jakoby o Judsku mluvil, uvádí u proroka duším, jež v světě porušeny byly, jejich hříchy minulosti na paměť, aby se budoucně styděly se poskvřniti, řka: Smilnily v Egyptě, v mladosti své smilnily: tam jsou mačkány prsy jejich, a zlomeny prsy zletilosti jejich. (Ezech. 23, 3.) V Egyptě totiž mačkány jsou prsy tenkrát, když se vůle duše lidské poddává hanebné žádosti tohoto světa. V Egyptě zlomeny bývají prsy zletilosti tenkrát, když se nákaza pokoušející zlořádosti zachyti ve smyslech jinak dosud neporušených.

Ti, kdož se hříchů tělesných dopustili, buďte napominání, aby bedlivě a pečlivě uvažovali, jak dobrotivě sám Bůh, když se po hříších k němu navracíme, náruč své lásky otevírá, když u proroka praví: Propustil-li by muž ženu svou, a ona odejdouc od něho, pojala by sobě muže jiného, zdaliž se navrátí k ní více? Zdali nebude poskvřněna a zprzněna žena ta? Ty pak jsi smilnila s milovníky mnohými: nicméně vrať se ke mně, dí Hospodin. (Jer. 3, 1.) Hle, ženě smilné a zanechané představuje se, co žádá spravedlnost; nám však, navracíme-li se po pádu svém, dostává se ne spravedlnosti, nýbrž lásky. Ovšem máme si z toho odvoditi, jak veliký jest hřích naši nešlechtnosti, jestliže se nenavracujeme ani po svém provinění, když nám, dokud jsme hřešili, bylo tak laskavě shovíváno. Aneb kterak odpusti nešlechtníkům ten, jenž jich nepřestává i po hříchu povolávací? Kterézto milosrdné volání po spáchaném hříchu sličně se u proroka vypisuje, kdež se praví člověku odvrácenému: A budou oči tvé viděti příkazatele tvého, a uši tvé slyšeti budou slovo z zadu napominajícího. (Isai. 30, 20.) V tvář totiž napominal Hospodin, když v ráji člověku stvořenému a svobodnou vůlí opatřenému ustano-

voval, co dělati má a co nemá. Leč člověk odvrátil se od tváře Boží, když ve své pýše pohrdl jeho rozkazy. Ale ač zpyšněl, přece ho Bůh neopustil, a aby člověka zpět přivolal, dal zákon, poslal napomínající anděly, sám se zjevil ve smrtelném těle našem. Napomínal nás tedy stoje z zadu, když, ač zhrzen, nás volal, abychom milosti jeho znovu došli. Co tedy mohlo býti všeobecně řečeno o všech, to třeba bráti o jednotlivcích zvlášť. Nebo kdo seznává příkazy vůle Boží, prvé než se hříchů dopustil, ten přijímá slova napomenutí od Boha, jako kdyby stál před ním. Státí totiž ještě před tváří jeho jest, ještě jím ve hříchu nepohrdnutí. Jakmile však kdo opustí dobro a zlo a vyvolí si a žádá nešlechtnost, již se obrací zády k tváři jeho. Než ejhle, Bůh i ze zadu ho následuje a napomíná, i po spáchaném hříchu mu domlouvá, aby se k němu navrátil. Odvráceného volá zpět; na to, čeho se dopustil, nehledí, a když se navrácí, náruč lásky své mu otevírá. Z zadu posloucháme tedy hlasu napomínatelova, když aspoň po hříších se k Pánu nás zvoucím uvracíme. Zastydětí se tedy máme před láskou nás volajícího, nechceme-li se báti jeho spravedlnosti, neboť tím bezbožnější jest naše pohrdání, čím méně on ustává nás volati, ačkoli byl zhrzen.

Naproti tomu napomínání buďtež ti, kteří hříchů tělesných nepoznali, aby tím starostlivěji se obávali pádu náhlého, čím výše stojí. Buď jim na vědomí uváděno, že čím více vyniká místo, na kterém stojí, tím hojnějšími šípy úkladník na ně útočí. Neboť když pozoruje, že mocně bývá přemáhán, pozvedá se tím rozpáleněji, a porážka jeho zdá se mu býti tím nesnesitelnější, čím víc znamená, že polem táhne proti němu v boj tělo křehké, avšak zachovalé. Budiž jim připomínáno, že se jim bez přestání dostává odměn, a beze vší pochyby rádi budou zbrdati námahou, které se při pokušeních podjímají. Neboť hledíme-li k blaženosti, která nepomine, až ji dosáhneme, lehkou stává se námaha, která pomíjí. Slyštež, co se u proroka dí: Toto praví Hospodin kleštěncům: Kteriž by ostříhali sobot mých, a zvolili to, což jsem já chtěl, a drželi smlouvu mou: dám jim v domě svém, a mezi zdmi svými místo, a jméno lepší, nežli jest z synů a dcer. (Isai. 56, 4. 5.) Kleštěnci totiž jsou, kdož potlačivše hnutí tělesných, vyklesávají v sobě žádost hřisných skutků. Jaké místo pak se jim u Otce vykazuje, to vysvitá odtud, že v domě Otcově mají v příbytku věčném přednost

i před syny. Slyštež, co vece Jan: Toť jsou ti, kteříž s ženami nejsou poskvrněni: nebo panicové jsou, a následují Beránka, kamžkoli jde (Apoc. 14, 4) a že zpívají píseň, které žádný uměti nemůže, jediné těch sto čtyřiceti a čtyři tisíce. Zvláštní píseň Beránkovi zpívati totiž znamená, radovati se na věky s ním přede všemi věřícími také z neporušenosti těla. Že pak ostatní vyvolenci píseň tu mohou nicméně poslouchati, byť i zpívati ji nemohli, to proto, že se z lásky sice těší z jejich povýšení, jakkoliv odměn jejich nedosahují. Slyštež ti, jimž nepovědomy jsou hříchy tělesné, co o neporušenosti této dí Pravda sama: Ne všickni chápají toho slova. (Mat. 19, 11.) Když toho o všech nevyřkla, dala na jevo, že svrchovaná to věc jest; a prohlašuje-li o ní, že těžká jest k pochopení, naznačuje, že kdo ji pochopil, má ji s velikou opatrností držeti.

Proto mají býti napomináni ti, kteří hříchů tělesných neznají, jednak aby věděli, že panictví předčí nad manželství, jednak aby se nicméně nad manžely nevynášeli; aby i panictví svému přednost dávajíce i také se pokořujíce, jednak se toho nespouštěli, co pokládají za lepší, jednak se marnivě nepovyšovali a nad sebou bděli. Budťež upozorněni, že často světáci jednáním svým zdrženlivé v jejich životě zahanbují, ježto se ke skutkům povznášívají, které jsou nad jejich stav, jestliže tito srdce svého nerozněcují tak, jak jim káže vlastní jejich rád. Z kteréž příčiny se dobře dí u proroka: Zastýď se, Sidone, praví more. (Isai. 23, 4.) More takorča vydává hlas k zahanbení Sidonu, jestli u porovnání s životem světáků, kteří se světem zmitají, neobstojí život toho, jenž jest obrněn a jako nepohnutelný. Stává se totiž často, že nejedni, kteří se ku Pánu po hříších tělesných navracejí, jeví se býti tím horlivějšími v dobrých skutcích, čím více se vidí býti pro své skutky zlé hodnějšími zavržení. A zase často někteří z těch, kteří vytrvávají v čistotě, když na sobě neshledávají, čeho by oplakávali, si myslí, že mohou úplně přestávati na svém nevinném životě, a proto žádného se prostředku podněcujícího nechápají, aby rozohnili ducha svého k větší horlivosti. I bývá milejší Bohu život po hříchu láskou plnoucí, nežli nevinnost, která ve své ubezpečilosti znetečňuje. Proto též dí hlas Soudce: Odpouštěji se jí hříchové mnozi, neboť milovala mnoho. (Luc. 7, 47.) A: Radost bude v nebi nad jedním hříšníkem pokání činícím větší,

nežli nad devadesáti devíti spravedlivými, kteříž nepotřebují pokání. (Luc. 15, 7.) O tom se ještě rychleji z vlastní zkušenosti přesvědčíme, uvážíme-li, jak soudiváme sami u sebe v mysli své. Zajisté milejší nám bývá půda, která byvši hložitá, ale napotom přeorána, hojně nese plodiny, než jiná, která hloží neměla, avšak ač vzdělána, přece jen nuznou žeň plodí. Napominání buďte hříchů tělesných neznali, by se pro svůj vznešený stav nad ostatní nevypínali, poněvadž nevědí, jak ti, kteří jsou pod nimi, mnohem lépe než oni jednávali. Kdož by zajisté, pozorovav, jak se věci jevivají, nevěděl, že jako drahokam se rubín výše cení než hyacint? A přece se dává hyacintu, je-li barvy modré, přednost před rubínem bezbarvým, protože obzvláštní krásou bylo u onoho nahrazeno, čeho se od přírody rodu jeho nedostává, kdežto tento, jehož rod přirozeně jest vzácnějším, nedostatkem barvy stal se nepěkným. Tak teJy bývají v lidském pokolení někteří ze stavu lepšího horší a někteří z horšího stavu lepší, poněvadž se jednak tito dobrým životem svým nad povahu nízkého stavu svého vyšínají, jednak onino sobě ve svém vznešeném postavení nešetřením mravů zásluh svých uměňují.

HLAVA XXIX.

Kterak mají býti napomináni. kdož hříšné skutky své oplakávají.
a jak ti. kdož oplakávají jen hříšné myšlenky.

Jinak mají býti napomináni ti, kteří hříšné skutky, a jinak ti, kteří hříšné myšlenky své oplakávají. Kterí oplakávají své hříšné skutky, mají zajisté býti napomináni, že zlé skutky dokonané má smýti litost dokonalá, aby pro spáchání skutku nebyli dluhem vázáni více a pláčem svého dostičinění nespláceli méně. Psánoť je totiž: Nápoj dal nám v slzách v mře (Ps. 79, 6), to jest, že má každá duše kající litosti svou v té mře píti slzy, jak vyprahlou se býti poznává v odloučenosti od Boha pro hříchy. Buďtež napomináni, aby si bez přestání před oči své předváděli svá provinění a životem svým o to se snažili, by soudce přísný jich uviděti nemusil. Proto, když David prosil, řka: Odvrát tvář svou od hříchů mých (Ps. 50, 11), předeslal maličko dříve: Hřích můj proti mně jest vždycky. (v. 5.) Jako kdyby byl řekl: Nehleď, prosím, na hřích můj, poněvadž sám nepřestávám naň hleděti.

Z kteréž příčiny pravi i Hospodin u proroka: Na hříchy tvé nebudu vzpomínati, ty ale vzpomínej. (Isai 43, 25. podle LXX.). Buďtež pamatováni, že mají o každém jednotlivém hříchu svém uvažovati, tak aby při každém z nich želice poblouzení svého, jímž se poskvřnili, omývali slzami spolu i sebe, a to zcela. Proto když Jeremiáš uvažoval jednotlivé hříchy Judska, řekl dobře: Rozdělení vod vyvedlo oko mé. (Thren. 3, 48.) Rozdělené vody vyvádíme totiž z očí svých, když každému jednotlivému hříchu zvláštní slzu věnujeme. Neželiť duše v jednom aémž čase všech stejně, nýbrž, zavadí-li bolnou vzpomínkou nyní o ten, pak o onen hřích, tím pohnutím při jednotlivých očisťuje se zároveň ode všech. Napominání buďte, že když za milosrdenství prosí, na ně též spoléhati mají, by snad návaem nezřícené zkormoucenosti nezhyruli. Pán by zajisté nestavil hříchů před oči hřešících k oplakávání jích, kdyby je sám přísně trestati chtěl. Neboť jest jisto, že koho chtěl před soudem svým ukrýtí, ty předešel smilováním svým a učinil, aby byli soudci sami nad sebou. Zajisté proto psáno jest: Předstupme před tvář jeho s vyznáním. (Ps. 94, 2.) Proto dí Pavel: Kdybychom sami sebe rozsuzovali, nebyli bychom zajisté souzeni. (I. Cor. 11, 31.) A opět buďte napominání, aby, co se naděje týká, tolik důvěřovali, pokud by v neopatrné bezpečlosti vlažnými se nestali. Neboť pozoruje-li vychytralý nepřítel, že duše, kterou hřichem oklamal, nad pádem svým jest zkormoucena, lahodně ji ve smrtelnou ubezpečilost zavádí. Což jako v obraze se nám ukáže, vzpomene-li si na to, co učinila Dina. Psánoť jest zajisté: Vyšla pak Dina, aby spatřila ženy krajiny té: kterouž když uzřel Sichem, syn Hemora Hevejského, kníže země té, zamiloval ji; i uchvátil ji, a spal s ní, násilí učiniv panně. I připojila se duše jeho k ní, a smutnou ochlácholil lahodnými slovy. (Gen. 34, 1—3.) Tenkrát totiž vychází Dina ke spatření žen krajiny cizí, když duše povinností svých nedbalá o cizí péče se zajímá a mimo obor vlastního stavu zabíhá. Ji znásilňuje Sichem, kníže země, to jest porušuje ji ďábel, an ji shledává při zaměstnání mimotním. I připojila se duše jeho k ní; vidíť zajisté, že v nepravosti jest s ním za jedno. Poněvadž však, když se duše ze hříchu vzpamatuje, si usmysluje a oplakávati chce to, k čemu svolila, a poněvadž porušitel ji prázdné naděje a bezpečí před zrak vodí proto,

aby ji od spasitelného zármutku odvrátil, proto dobře se dokládá: a smutnou ochlácholil lahodnými slovy. Namlouvá ji totiž hned, že hříchy jiných jsou těžší, hned že to, co spáchala, nic není, hned že Bůh jest milosrdný, hned ji ubezpečuje, že ji ještě zbývá čas ku pokání: to proto, aby duše lěmito klamy svedená od zamýšleného pokání upustila, a jako se nyní nad žádným zlem nermouti, tak aby se ji jednou žádného dobra nedostalo, a tehdaž aby hojnější tresty se na ni shrnuly za to, že se i nyní ze hříchů svých raduje.

Naproti tomu ti, kteří oplakávají hříchy myšleni, buďte napomináni, aby bedlivě zpytovali, zdali se v tajnosti duše své prohřešili toliko zálibou, či také li svolením. Neboť často bývá srdce pokoušeno a zalibuje si v hříchu tělesném; leč přece se nějak hříchu tomu zpěčuje svým rozumem, tak že u sebe v duchu jednak se rmoutí z toho, v čem si libuje, jednak si libuje v tom, z čeho se rmoutí. Nejednou však zabředá duše v propasti pokušení tolik, že proti němu nijak nebojuje, nýbrž že se po úvaze tomu, k čemu zálibou přivoděna byla, poddává, a kdyby se zevní příležitost naskytla, brzo by ke skutku dojiti dala a vnitřnou žádost ukojila. Leč, jak na to hledí okem spravedlnosti soudce přísný, není to již hřích myšleni, nýbrž hřích skutku, neboť hřích, ač pro překážku ještě zevně spáchán nebyl, přece se stal dokonalým skutkem pro vnitřné svolení vůle.

Na prarodičích pak máme naučení, že spáchání každého hříchu děje se trojím během, totiž pokušením, zálibou a svolením. První pochodí od nepřitele, druhé od těla, třetí od ducha. Neboť pokusitel ke zlému namlouvá, tělo se zálibě poddává a naposledy duch, přemožen zálibou, svoluje. Proto i onen had ke zlému naváděl, Eva pak, jakoby tělo, zálibě se poddala, Adam však jako duch dal se pokušením a zálibou opanovati a svolil. Pokušení tedy dává nám hříšnou věc poznati, záliba nás přemáhá, svolení nás i spoutává. Protož buďte napomináni ti, kteří oplakávají hříchy myšleni, by si bedlivě všimali, jakým způsobem do hříchu padli, aby poznávajice z nitra svého, v kterém stupni klesli, přiměřenou též litostí povstávali, a aby nedospěli až ku hříšným skutkům. kdyby hříšné myšlenky méně je bolely. Tím však má jim býti pohrožováno jen potud, aby nicméně na duchu neklesli. Neboť Bůh milosrdný smývá často hříchy srdce proto tak rychle, poněvadž nechce, aby dozrály ke skutkům, a tím rychleji rozvázán

bývá hřích myšlení, když ke skutku, jenž vazbu více zadržuje, nedošlo. Z kteréž příčiny dobře di Žalmista: Řekl jsem: Vyznám na sebe nepravost svou Hospodinu, a ty odpustil jsi bezbožnost srdce mého. (Ps. 31, 5.) Uvedl zde bezbožnost srdce k označení, že chtěl vyznati hříšné myšlenky. Když pak di: Řekl jsem: Vyznám, a hned doložil: a ty odpustil jsi, ukázal tím, jak snadno se tyto odpouštějí. Zatím co sliboval, že bude prositi, již dosáhl toho, oč prositi sliboval, a to proto, aby pokání jeho nedošlo až k citelným trestům, když hřích jeho nedospěl až ke skutku, nýbrž aby duše jeho byla očištěna zkormoucením myslí, poněvadž ji poskvřnila jenom hříšná myšlenka.

HLAVA XXX.

Kterak mají býti napomináni ti, kteří od hříchů, jež oplakávají, neupouštějí, a ti, kteří sice od hříchů upouštějí, avšak jich neželí.

Jinak mají býti napomináni ti, kteří proviny své oplakávají, aniž by jich však zanechávali, a jinak ti, kteří jich zanechávají, avšak neoplakávají. Ti, kteří hříchy oplakávají a od nich neupouštějí, mají býti napomináni, aby dobře uvážili a věděli, že se lítosti svou nadarmo obmývají, pakli tak žijí, že se hříchy poskvřňují, protože se jen proto slzami obmývají, aby se čistí zase k poskvrnám navrátili. Proto zajisté psáno jest: Pes navrátil se k vývratku svému a svině umytá do kaliště bláta. (II. Petr. 2, 22. Prov. 26, 11.) Neboť zvrací-li pes, vyvrhuje ovšem pokrm, jenž jej ve vnitřnostech tísnil; avšak navrací-li se k vývratku tomu, znovu se zatěžuje tím, od čeho si odlehčil. A ti, kdo své proviny oplakávají, arci při zpovědi od sebe odmitají hříchy své, jichž zle se nasýtí a jež tísnily útroby duše jejich; opětuji-li je však po zpovědi, znovu je přijímají. Když se však svině znovu omývá v kališti bláta, bývá špinavější. A tak kdo hříchy sice oplakává, avšak od nich neupouští, poddává se hříchu, který zasluhuje většího trestu, protože jednak zhrdá samým odpuštěním, jehož mohl lítosti svou dosíci, jednak se válí jakoby ve vodě blátivé, když nedopouští, aby po lítosti následoval život čistý, způsobuje si, že před okem Božím zkaleny jsou i slzy jeho. Proto zase jest

psáno: Neopěťuj slova v řeči své. (Eccli. 7, 15.) Opětovati slovo v řeči je totiž tolik, co dopouštět se po litosti něčeho, čeho nutno jest znova litovati. A proto di Isaiáš: Umyjte se, čisti buďte. (1, 16.) Býti čistým po umytí, o to nedbá ten, kdo po litosti neostřihá nevinného života. Umývají se tedy, a přece nijak čisti nejsou, kdož hříchů želeť nepřestávají a znovu se toho, co se želeť musí, dopouštějí. Proto vece jistý mudrc: Kdo se umývá od mrtvého, a zas se ho dotýká, co prospívá umytí jeho? (Eccli. 34, 30.) Od mrtvého umývá se, kdo se kajícností svou umývá od hříchu: po umytí však dotýká se mrtvého, kdo se po pokání znovu hříchu dopouští.

Ti, kteří hříchy oplakávají, aniž by od nich upouštěli, buďtež napomináni, aby přišli k poznání, že se v očích přísného soudce podobají takovým, kteří se některým lidem s velikou ponížeností do tváře zalichocují, avšak když se od nich pooddáli, jim jak mohou zuřivě nepřátelství a škody strojí. Neboť plakati nad hříchy, což to jiného, než ukazovati Bohu pokornou oddanost? A po žalu činiti zlé, což je to jiného, leč pyšně a nepřátelsky si vésti proti tomu, koho jsme prosili? Jak svědčí Jakub, řka: Kdokoli chce býti přítelem tohoto světa, nepřitelem Božím učiněn bývá. (4, 4.) — Napominati třeba ty, kteří hříchů sice želi, avšak jich nezanechávají, aby bedlivě uvažovali, že zlí čini pokání ke spravedlnosti často bez užítku, tak jako zase dobří často beze škody bývají ke hříchu pokoušeni. Jak či zásluhy toho žádají, dostává se v podivuhodné míře rozpoložení myslí jednak oněm, kteří něco dobrého sice čini, avšak nedokonávají, aby pyšně nedůvěřovali zlému, jež dokonce plně páchají, jednak i těmto, kteří sice ke zlému bývají pokoušeni, ale k němu nesvolují, aby čím matnějšími je čini křehkost jejich, tím opravdověji se v pokorě utvrdilo srdce jejich na cestě ke spravedlnosti. Balaam, hledě na stany spravedlivých, di zajisté: Necht umře duše má smrtí spravedlivých, a poslední věci mé ať jsou jim podobné. (Num. 23, 10.) Ale když přešel čas litosti, dal radu proti životu těch, jimž i v smrti podobným se státi zažádal, a shledav příležitost k lakotě, rychle zapomněl na všecku nevinnost, které si přál. Protož ovšem di Pavel, učitel a kazatel národů: Vidím jiný zákon v údech svých, kterýž odporuje zákonu myslí mé, a jímá mne pod zákon hříchu, jenž jest v údech mých. (Rom. 7, 23.)

Onť jistě proto byl pokoušen, aby právě tímto poznáním své slabosti v dobrém se více utvrdil. Odkud to tedy, že onen, ač má lítost, k špravedlnosti se nepřibližuje, kdežto tento, ač pokoušen, přece hřichem se neposkvřňuje, leč aby se ukázalo, že zlým jejich nedokonané skutky dobré nepomáhají, a že dobří pro nedovržené zlé skutky odsouzení nebývají?

Naopak ti, kteří od hříchův upouštějí, aniž by jich želeli, buďte napomináni, by si nemyslili, že jsou rozvázáni od hříchů, když jich více skutky svými nerozmnožují, jestliže jich žádnou lítosti neobmývají. Vždyť psát, když od psaní ustane, nezničí toho, co napsal, tím, když ničeho dále nepřičiní; ani pomluvač neučiní zadost pouhým odmlčením se, nýbrž musí jistě proti prvnějším pyšným řečem svým slovy poniženými a pokornými bojovati. Také ten, kdo dluhy má, nebývá jich sprostěn, když nedělá jiných, nýbrž když zaplatí, k čemu se zavázal. A tak prohřešujeme-li se proti Bohu, nečiníme zadost, když od nepravosti upouštíme, nýbrž když proti těm žádostem, v nichž jsme si libovali, stavíme opačnou jim lítost a je potlačujeme. Neboť byť bychom v tomto životě nebyli poskvrnění žádným hříšným skutkem, přece by, pokud zde žijeme, pouhá naše nevinnost k tomu nestačila, abychom se měli za bezpečné, poněvadž mnoho nedovolených věcí ducha našeho pokouší. Kterak se tedy kdo může domýšleti, že jest bezpečný, když dopustiv se nepravostí sám sobě jest svědkem, že nevinný není? Bůh zajisté nemá záliby v našem utrpení, nýbrž léčivá rány našich hříchů léky jim opačnými, tak abychom odstoupivše od něho ze žádosti rozkoší, navraceli se k němu s pláčem hořkým, a kteří jsme upadli, protože jsme se oddali věcem nedovoleným, abychom povstávali zřikajíce se i věci dovolených; a aby srdce, jež opojila pošetilá veselost, ostržlivělo zármutkem spasitelným; které pak zraněno bylo pyšným se vzpínáním, aby vyléčeno bylo povrženým a pokorným životem. Tudy psáno jest: Řekl jsem nepravým: Nečinite nepravě; a hříšníkům: Nevyzdvihujte rohu. (Ps. 74, 5.) Roh totiž vyzdvihují hříšníci, když poznavše svou nepravost, přece se k pokání nepokořují. Z kteréž příčiny se opět dí: Srdcem zkroušeným a pokorným Bůh nepohrdá. (Ps. 50, 19.) Neboť oplakává-li kdo hříchy své, ale neupouští od nich, má sice srdce zkroušené, avšak zhrdá jeho upokojením. Kdo však již hříchy opustil, avšak jich neoplakává, pokořuje sice srdce, leč nečiní je zkroušeným.

Pročež di Pavel: A tak ovi jste zajiště byli; ale obmyti jste, ale posvěceni jste. (I. Cor. 6, 11.) Napravený život posvěcuje totiž ty, kteří činice pokání očišťují se obmytím bohnými slzami. Proto když uviděl Petr, jak se někteří při pomyslení na své hříchy polekali, napomenul je, řka: Pokání činite a pokřtěni buďte jeden každý z vás. (Act. 2, 38.) Než promluvil o křtu, nadeslal o zkroušeném pokání. aby se napřed skropili vodou zkormoucení, a potom aby se obmyli svátostí křtu. Kterak se tedy mohou za bezpečné pokládali ti, co nedbají hříchy oplakávati, že jsou jim odpuštěny, když sám nejvyšší pastýř cirkve za to měl, že pokání musí přičiněno býti i ke svátosti té, kterouž se na prvním místě hříchy zhlazují?

HLAVA XXXI.

Kterak mají býti napomináni ti, kteří chválí hříchy, jež na svědomí mají, a ti, kteří je sice zavrhuji, avšak jich se nevarují.

Jinak buďtež napomináni, kdož spáchané věci nedovolené též chválí, a jinak ti, kteří sice zlé odsuzují, avšak nevarují se ho. Ti, co chválí nedovolené věci, jež páchají, mají totiž býti napomináni, aby si povšimnuli, že se ústy svými často více prohřešují než skutky. Neboť skutkem páchávají zlé sami pro sebe, ústy však se prohřešují v tolika osobách, kolik jest duší těch, kteří poslouchajíce jejich chválení, přiučují se nepravosti. Proto buďte napomináni, aby aspoň, když zlého nechťejí z kořene vyplniti báli se je rozsévati. Napomináni buďtež, aby přestávali na své vlastní zkáze.

A ještě buďte napomináni, když se nehrozí zlými byti, aby se aspoň styděli zdáti se tím, co jsou. Neboť často se vybavíme z hříchu, když jej utajíme, protože stydi-li se duše za to, jakou se býti zdá, byť se neobávala, že takovou jest, časem se zastydi za to, že takovou jest, jakou se zdáti štitila. Ale jak se ukáže člověk zlý beze studu, pak má každý zločin za dovolený, a to tím spíše, čím volněji jej páše, a ovšem, má-li něco za dovolené, že bez rozmyslu tím častěji do toho se vrhá. Z kteréžto příčiny psáno jest: Hřích svůj jako Sodoma hlásají, a niž ho tají. (Isai. 3, 9.) Kdyby totiž Sodoma hřích svůj tajila.

ještě s bázni by hřešila. Ona však uzdy bázně pozbyla nadobro, když ani tmy ke svým hříchům nevyhledávala. Proto též psáno je opět: **K ř í k S o d o m s k ý c h a G o m o r r s k ý c h r o z m n o ž e n j e s t.** (Gen. 18, 20.) Hlasitý hřích jest totiž provinění v skutku; avšak hřích křičící jest provinění s okázalostí.

Naproti tomu kdo zlé zavrhuje, aniž by se ho varovali, buďte napomínáni, že mají prozřetelně uvažovati, co ke své omluvě řeknou na přísném soudu Božím, když se z viny hříchů svých nemohou vymluvit ani před svým vlastním soudem. Ti tedy což jiného jsou, než vlastní předvolavači? Proti hříchům se ozývají, a sebe skutky svými přivlékají jako provinilce. Buďtež upozornění, že již to jest tajná odplata soudu, bývá-li osvicena mysl jejich; aby zlé, jež páše, viděla, jestli se spolu nepřičiňuje, aby je přemohla, tak že čím lépe vidí, tím hůře hyne, když jednak světla poznání se jí dostává, jednak tmy zlého činění neopouští. Zanedbávajice zajisté vědomosti, kteráž jim byla udělena na pomoc, obrací ji ve svědectví proti sobě, a ze světla vědomosti rozmnožují si tresty, protože se jim onoho dostalo jistě proto, aby mohli hříchy potírat. Když totiž oni ve své převrácenosti činí zlé, které odsuzují, okoušeji již zde příštího soudu, neboť jakkoli trestům věčným propadli, zatím ani před vlastním soudem zde nedocházejí prominutí, a tím těžších trestů se jim dostává onde, čím méně upouštějí od zlého zde, i když je sami odsuzují. Proto zajisté di Pravda: **S l u ž e b n í k, k t e r ý p o z n a l v ů l i P á n a s v ě h o, a n e p ř i p r a v o v a l s e, a n e č i n i l p o d l e v ů l e j e h o, b u d e b í t m n o h ý m i (r a n a m i.)** (Luc. 12, 47.) Tudy di Žalmista: **A ť s s t o u p í d o h r o b u z a ž í v a.** (Ps. 54, 16.) Živí totiž vědí a pocítují, co se vůkol nich děje; ale mrtví nemohou ničeho pocítiti. Mrtví byli by sestoupili do hrobu, kdyby byli činili zlé neuvědoměle. Když však vědí o zlém, a přece je činí, sestupují do hrobu nepravosti za živa, bidní a citící.

HLAVA XXXII.

Kterak mají býti napomínáni hřešící z nenadálého hnutí a hřešící po rozvaze.

Jinak mají býti napomínáni ti, kdož bývají přemoženi nenadálou žádostivostí, a jinak ti, kteří se úmyslně hřichem opoutati

dávají. Ti, jež nenadálá žádostivost překonává, buďtež upozornění, že se každým dnem tohoto života ocitají ve válce, a aby srdce své, které rány předvídati nemůže, kryli bezpečným štítem bázně, by se vystříhali tajných střel úkladného nepřítele a by za tak omrákalého zápasu ustavičně se v táboru ducha svého hradili. Neboť přestává-li srdce pečlivě nad sebou bdíti, stává se ranám přístupným, poněvadž, shledá-li vychytralý nepřítel, že prsa nejsou kryta pancéřem opatrnosti, prorazí je tím snadněji. Buďtež napomínáni ti, které náhlá žádostivost přemáhává, aby si odvykali přílišné péči pozemské, neboť zaplétají-li nezřízeně mysl svou do věcí pomíjejících, bývají zraněni od šípů hříchů, a nevědí ani jakých. Tudy ozývá se u Šalomouna hlas poraněného a spícího, jenž dí: *Bili mne, a nebolelo mne; tahali mne, a já ničeho necítil. Kdy procitnu a opět naleznu víno?* (Prov. 23, 35.) Duše bývá totiž zraněna, když majíc o sebe pečovat, spí: a nebolí ji; neboť jako nepředvidá zlé, které ji hrozí, tak také neví, jaké spáchala. Tahána bývá a necítí toho; to jest: lahodění hříšné ji zavádí, a přece neprocítá, aby držela nad sebou stráž. Přeje sice sobě, aby se probudila, leč jen proto, aby našla víno; to jest: ač ji přemáhá sen netečného nad sebou bdění, nicméně usiluje bdíti pro péče světské, aby se stále opájela rozkošemi: usínajíc pak vzhledem k tomu, nad čím měla bdíti, chce bdíti pro něco, co by chvalně mohla zaspátí. Z kteréžto příčiny napsáno bylo výše: *A budeš jako ten, kterýž spí uprostřed moře, a jako snem pojatý správce lodí, ztratě veslo.* (Prov. 23, 34.) Uprostřed moře zajisté spí, kdo vystaven jsa pokušením tohoto světa, nedbá, aby se opatřil proti útokům hříšným, jež naň dorážejí jako hrozivý příboj vln. A jako když správce lodí ztratí veslo, tak jest i duše, když pozbude snahy v péči o řízení lodí svého těla. Ztratiti totiž na moři veslo znamená, v bouřích tohoto světa nezachovati napjaté obezřetosti. Neboť zachází-li správce lodí s veslem obezřetně, hned řídí loď proti vlnám, hned rozráží nárazy víchřů směrem šikmým. A podobně, spravuje-li duch dbale duši, brzo po jednom jako vítěz šlape, brzo před jiným se prozřetelně uhýbá, aby jednakездеjší věci práci svou si podrobil, jednak aby se k budoucím zápasům prozřetelně připravil. Proto se zase dí o srdnatých bojovnících za vlast nebeskou: *Jednoho každého meč na bedrách jeho pro strachy noční.* (Cant. 3, 8.) Meč se zajisté klade

na bedra, když ostřím posvátného kázání hříšná vnukání tělesná krocena bývají. Noci však se označuje slepota naší mdloby, protože za noci nevidáme protivenství, jaká nás ohrožují. Jednoho každého meč klade se tedy na bedra jeho pro strachy noční, poněvadž mužové svatí, bojíce se toho, čeho nevidí, vždycky stojí hotovi započítí boj. Proto se opět di nevěstě: *Nos tvůj jest jako věž libánská.* (Cant. 7, 4.) Často totiž dříve čichem postřehujeme věc, kteréž očima neznamujeme. Nosem rozeznáváme také vůně a zápachy. Co se tedy označuje nosem církve, leč to, že svalí (její) předem rozlišovati umějí? O něm se také pravi, že se podobá věži libánské, protože jejich dovednost předem rozeznávati zaujímá tak povznešené místo, že jednak předvidá boje s pokušením, prvé než se dostaví, jednak že, když se dostaví, stojí proti nim obrněna. Neboť věci budoucí, které napřed seznáme, když se stanou přítomnými, nemají již takové síly, protože, když se každý proti ráně připraví, nepřítel, který se domníval býti nepozorován, již tím se oslabí, že se předvidá.

Naproti tomu ti, kteří s rozvahou se dávají hříchu poutati, mají býti napomináni, by moudře uvázili, že když zle činí po rozmyslu, rozněcují proti sobě soud tím přísnější, a že tím tvrdší nález je stihne, čím těsněji se svou rozvahou k hříchu připoutali. Rychle by snad byli obmyli hříchy své pokáním, kdyby byli z pouhého přenáhlení do nich upadli; neboť zdlouha rozvázán bývá hřích, v němž se kdo i rozvahou utvrdil. Zajisté kdyby byla duše všemožně nezhrdala věčnými věcmi, nebyla by ve hříchu zúmyslném zahynula. V tom tedy liší se ti, kteří padli z přenáhlení, od těch, kteří pro svou úmyslnost hynou, že když tito pro své hříchy ze stavu spravedlnosti vypadají, často spoluupadají i v osidlo zoufalství. Odtud to, že Hospodin kárá u proroka ne tak chyby z přenáhlení, jako spíše hříchy zúmyslné, řka: *A by snad nevyšlo jako oheň rozhněvání mé, a nerozpálilo se, a nebyl by, kdo by uhasil pro zlost myšlení vašich.* (Jer. 4, 4.) Proto di opět ve hněvu: *Já navštívím nad vámi ovoce nálezků vašich.* (Jer. 23, 2.) Poněvadž se tedy hříchy zúmyslně páchané liší od jiných, stihá Hospodin ne tak špatné skutky, jako špatné úmysly. Neboť ve skutcích se hřešívá často z křehkosti, často z nedbalosti, avšak v nálezcích vždycky ze zlého úmyslu. A proti tomu dobře di prorok, líče muže blahoslaveného: *Neseděl na stoličce morového nakažení.* (Ps. 1, 1.)

Stolice přísluší totiž soudci neb náčelníku. Seděti pak na stoličce morového nakažení jest, dopouštěti se zlého zúmyslně: na stoličce morového nakažení seděti jest, rozumem zlé rozpoznati a přece s rozvahou je páchat. Na stoličce převrácené rady sedí, kdo se vypíná v tak nešlechetné pýše, že usiluje páchat zlé i po rozvaze. A jako před přísedícími zástupy mívají přednost ti, kteří sedávají na stoličkách čestných, tak nad hříchy těch, kteří klesají z přenáhlení, přesahují hříchy s úmyslem vyhledávané. Proto buďte napomináni ti, kteří se zúmyslně hříchu poutati dávají, aby z toho posoudili, jakou pomstou mají jednou ztrestáni býti ti, kteří nejsou nyní jen společníky zlých, nýbrž jejich náčelníky.

HLAVA XXXIII.

Kterak mají býti napomináni ti, kteří sice do malých poklesků upadají, leč často, a ti, kteří vystříhajíce se malých, časem do těžkých se uvrhují.

Jinak mají býti napomináni, kdož činí věci nedovolené, jakkoli malé, leč často; a jinak ti, kteří se malých vystříhají, do těžkých však někdy upadají. Napomináni buďte ti, kteří se sice v málu, ale často prohřešují, aby nehleděli tak na to, jakých, nýbrž jak četných hříchů se dopouštějí. Neboť nechtějí-li se báti váhy svých skutků, nechť se bojí jich počtu. Vždyť malé, avšak bezčetné kapky dešťové vyplní hluboké tůně řek. A rozšíří-li se nepozorovaně skulina na dně lodi, způsobí totéž, co zjevně zuřící bouře. Malé bývají rány, jež naskakují po údech při vyraženině, avšak rozmůže-li se jich množství bezpočetné, přivodí smrt tělesnou tak, jako jediná těžce zasazená rána do prsou. Proto zajisté psáno jest: Kdo pohrdá malými věcmi, pomalu zahyne. (Eccli. 19, 1.) Nedbá-li tedy kdo, aby oplakával a se varoval hříchů malých, vypadne ze stavu spravedlnosti ne sice najednou, avšak po částech všecek. Kdo se v málu prohřešují často, buďte napomináni, aby dbale uvážili, že mnohdy hůře hřešíme malým, než velkým hříchem. Neboť čím spíše poznáme u velkého své provinění, tím rychleji je napravíme. Když však malý pokládáme jako za nic, čím více se tak bezpečíme, tím horší jest jeho návyk. Proto se často stává, že když duše hříchům lehkým přivykne, neleká se pak ani těžkých, a že opojena hříchy dospívá až tam, že si v ne-

pravosti jaksi svépravně počíná, a že čím více se naučila bez bázně páchat hříchy malé, tím více zhrdá bázní i před velkými.

Naproti tomu napominání buďte ti, kteří se hříchy malých vystříhají, avšak do těžkých časem upadají, aby bedlivě sebe pozorovali: neboť jsou-li v srdci svém na to pyšní, že se malých hříchův uchránili, již sama ta propast pýchy je dolů táhne. aby také těžkých se dopouštěli, ježto když malé věci na venek sice překonávají, avšak vnitřně se marnou slávou nadýmají, zajisté duši svou, která vnitřnou pýchou přemožena byla, také na venek hříchem těžkým poráží. Kdož se tedy malých hříchů vystříhají, ale časem do těžkých upadají, buďtež napominání, aby v tom, v čem na venek státi se domnívají, vnitřně neklesli, a aby ona pýcha, již pro svou nepatrnou spravedlnost mají, nestala se jim z trestu přísného soudce cestou ku propasti hříchu těžkého. Neboť přičítá-li to kdo z marné pýchy vlastním silám, že se v nepatrné ctnosti udržel, pak bývá spravedlivě sobě zůstaven a propadá hříchům těžkým, a v pádu tomto se učí, že vlastní zásluhou neobstál a že srdce, které se malou ctností honosí, neobsáhlým zlem stíženo bývá. Buďtež upozorňování, že nejen v těžkých hříších uvaluji na sebe vinnou velikou, nýbrž že často i při malých, jichž se vystříhají, zle se prohřešuji, poněvadž onde zlé činí, a tuto před lidmi zakrývají, že jsou hříšní. Z toho jde, že páchání velkých hříchů před Bohem jest nepravost zjevná, a ostrihání nepatrné ctnosti před lidmi jest svatost předstíraná. A proto zajisté bylo řečeno fariseům: Cedité komára, velblouda pak požíráte. (Mat. 23, 24.) Jako kdyby se srozumitelně řeklo: Před malými hříchy máte se na pozoru, velké pak na sebe uvalujete. Odtud to, že z úst Pravdy docházejí znovu pokárání slovy: Dáváte desátky z máty, a z kopru, a z kmínu, a opustili jste, co závažnějšího jest v Zákoně, soud, a milosrdenství, a víru. (Mat. 23, 23.) Nechme bez povšimnutí, že mluvivši o desátku z nepatrných věcí chtěla sice jmenovati poslední ze zelenin, avšak přece takové, jež libě voní; zajisté proto, aby ukázala, že zachovávají-li předstírači nepatrnosti, chtějí, aby se o nich šířila jako vůně pověst svatosti, a jakkoliv věci důležité plniti opomíjejí, přece z věcí nepatrných zachovávají jen ty, které podle soudu lidského vydávají vůni široko daleko.

HLAVA XXXIV.

Kterak mají býti napomínáni ti, kteří v dobrém ani nezačínají, a ti, kteří započavše je, v něm nesetrvávají.

Jinak buďte napomínáni, kdož ani dobrého nezačínají, a jinak ti, kteří započatého nedokonávají. Těm, kteří v dobrém nezačínají, není potřeby dříve představovati, co by měli spasitelně milovati, nýbrž že mají podvracet, čemu se nepatříčně oddávají. Neboť když slychají o něčem, čeho nezkusili, nenásledují toho, leč když dříve seznají, že, co zkusili, jest škodlivé: neboť kdo neví, že upadl, netouží po tom, aby byl pozvednut, a kdo necítí bolesti, neshání prostředků uzdravujících. Napřed se jim tedy musí ukázati, že, co milují, jest marnost, a pak se jim náležitě vstípi, jak prospěšné jsou ty věci, jichž opomíjejí. Napřed ať se přesvědčí, že nutno jest toho, co milují, se stříci, a pak již bez obtíží nahlédnou, že milovati mají, čeho se střehtli. Lépe zajisté se chopi nepoznaného, přesvědčí-li se, že když poučení byli, uslyšeli pravdu o tom, co sami zkusili. Tenkrát se tedy naučí hledati pravou ctnost z celého srdce, když s jistotou poznají, že se neprospěšně drželi věcí klamných. Nechť se tedy dozví o dobrech vezdejších, že jednak blaživost jejich rychle pomine, jednak že trest, jehož příčinou se stali, nicméně bez přestání potrvá: co na nich blaživého jest, na tom že oni nyní proti vůli své trpí ujmu, a pro budoucnost že se proti vůli jejich schraňuje trest, tedy něco bolestného. A tak ať spasitelně postraší se věcmi, v nichž si ke své škodě libují, aby duše jejich, pozorujíc s ustrnutím náramnou škodlivost své zkázy, přišla k poznání, že se ocitla na pokraji propasti, a aby obracela kroky své nazpět, lekajíc se toho, co milovala, a učíc se milovati to, čím pohrdala.

Proto zajisté řečeno bylo Jeremiášovi, když byl poslán kázat: Hle, ustanovil jsem tě dnes nad národy a nad královstvími, abys vyplenil a zkazil, a rozptýlil a rozmetal, a stavěl a štípil. (Jer. 1, 10.) Neboť kdyby dříve nezkazil převráceností, nemohl by s prospěchem stavěti dobré; kdyby dříve ze srdcí svých posluchačů nevyplenil trní lásky k marnostem, jisté nadarmo by jim svým kázáním vštěpoval slova svatá. Proto Petr napřed podvracel, by napotom stavěl, když nenapomínal Židů dříve, co by měli činiti, nýbrž když je

káral z věcí, jež učinili, řka: Ježíše Nazaretského, muže osvědčeného od Boha mezi vámi mocmi a zázraky a znameními, které skrze něho činil Bůh uprostřed vás, jakož i vyvíte: toho z uložené rady a předzvědění Božího, vydaného skrze ruce nepravých ukřižovavše, usmrtili jste, jehožto Bůh vzkřísil, zprostitv (ho) bolesti pekla (Act. 2, 22—24), tož aby poznajíce ke své litosti ukrutnost svou, čím úzkostněji by vyhledávali slovem Božím vzdělání býti, tím prospěšněji je uslyšeli. A takž i oni hned odpovíděli: Což učiníme, muži bratři? I bylo jim řečeno ihned: Čiňte pokání, a pokřtěn buď jeden každý z vás. (Act. 2, 37. n.) Kterýmižto vzdělávacími slovy byli by jistě pohrdli, kdyby byli dříve ke své spáse neuhlídali, do jaké zkázy se sřítili. A tak i když Šavla obkličilo světlo s nebe poslané, nedověděl se hned, co činiti má, nýbrž co zlého učinil. Neboť když na zem poražen byv se tázal: Kdo jsi, Pane? odpověděno mu hned: Já jsem Ježíš Nazaretský, jemuž ty se protiviš. A když on pojednou doložil: Pane, co kážeš, abych činil? ihned se mu odpovídá: Vstaň a jdi do města, a tam bude tobě povědino, co činiti máš. (Act. 9, 3. nn.) Ejhle, Pán mluvě s nebe pokáral skutky svého pronásledovnika, neukázal mu však hned, co má činiti. Hle, celá budova pýchy jeho se již sřítila, a po tomto pádu s pokorou žádá býti vzdělán; ale ač pýcha jeho jest zkažena, nicméně slova vzdělávací se ještě zdržují, aby totiž protivník ten hrozivý dlouho v poražení tomto ležel, by napotom tím pevnější v dobrém povstal, čím důkladněji byl prvé při svém pádu z předešlého poblouzení vytržen. Ty tedy, kteří dosud nic dobrého činiti nezačali, musí dříve ruka napravovatelova z jejich zatvrzelé převrácenosti vytrhnouti, aby napotom povzneseni byli k životu spravedlivému; vždyť právě proto podsekáváme vysoké kmeny v lese, abychom je pak vyzdvihli na vrchol budovy; a přece se hned na budovu nekladou, protože se musí jejich závadná miza vysušiti, a čím více se této vlhkosti z jejich nitra vypaří, tím způsobilejší jsou, když se nahoru vysazují.

Naproti tomu mají býti napomináni ti, kteří započavše dobré nedokonávají bo, aby pozorně uvážili, že když nedokonávají, co si předsevzali, ve zmar uvádějí i to, co začali. Neboť nepřičiňujeme-li

se snažně pokračovati ve věci, jež provedena býti má, kráčíme nazpět. V tomto světě jest duše lidská takorka jako loď plující na na řece proti proudu. Na jednom místě ji stanouti nelze, neboť nepracuje-li ku předu, unášena bývá dolů. Jestli tedy někdo, kdo dobře začal, nevede díla svého pevnou rukou k výši dokonání, bojuje sama ta jeho ochablost v práci proti tomu, co vykonal. Proto di Šalomoun: Kdo jest rozmařilý a nedbalý v práci své, bratr jest toho, kterýž díla svá promrhává. (Prov. 18, 9.) To proto, poněvadž nesetrvá-li kdo důsledně v dobrém, jež začal, podobá se svou nedbalou ochablostí ruce bořícího. Proto di se andělu cirkve Sardské: Budiž bedliv, a potvrďž ostatků, kteříž měli umříti: nebo nenacházím skutků tvých plných před Bohem mým. (Apoc. 3, 2.) Poněvadž tedy nebyly nalezeny skutky jeho plné, proto bylo mu opovězeno, že zajdou také ostatní, které provedeny byly. Neboť nevzbuzujeme-li k životu, co na nás odumřelo, zamoří se i to, co se v nás ještě udržuje jako při životě. Buďtež napomenuti a považtež, že by jim mohlo snadněji projíti, kdyby se na dobrou cestu nedávali, než aby se zpět vraceli, když se na ni vydají. Zajisté, kdyby se neohlíželi nazpět, žádné ochablosti by v započaté práci své nepocítovali. Proto slyšte, co psáno jest: Lépe by zajisté jim bylo neznati cesty spravedlnosti, nežli po seznání zpět se odvrátiti. (II. Pet. 2, 21.) Slyšte, co psáno jest: Ó bys studený byl aneb horký: ale že jsi vlažný, a nejsi ani studený, ani horký, počnu tě vyvrhovati z úst svých. (Apoc. 3, 15. 16.) Horký jest totiž, kdo se dobrého úsilovně chopí a je provede, studený pak jest, kdo ani nezačne s tím, co provéstí má. A jako přechod od studena do horka jest vlažnost, tak i horko přechází vlažností ve studeno. Jestliže tedy kdo, pozbyv mrazivé nevěry, žije, avšak vlažnosti nepřemáhá tak, aby mohutněl a horlivým se stal, pak, poněvadž teplem opovrhl a ve škodlivé vlažnosti trvá, pracuje k tomu, aby zamrzl. Než, jako před vlažností se do studena klade naděje, tak po studenu se o vlažnosti zase naděje pouští. Dokud totiž někdo ještě ve hříších jest, nepozbývá naděje, že se obrátí. Avšak kdo po svém obrácení zvlažněl, odňal i tu naději, která se do hříšníka klásti mohla. A proto se žádá, aby každý buď horký byl anebo studený, nemá-li pro vlažnost vyvržen býti. To jest: neni-li dosud obrácen, má dávati naději, že se obrátí: anebo je-li již obrácen, má býti ve ctno-

stech horlivý, aby pro vlažnost nebyl vyvržen, kdyby od horlivosti, kterou si předsevzal, vlažný se navracel ve studenost.

HLAVA XXXV.

Kterak mají býti napomináni ti, kdož činí zlé tajně a dobré veřejně, a ti, kteří si počínají naopak.

Jinak buďte napomináni, kdož zlé činí tajně a dobré veřejně, a jinak ti, kteří sice dobré, jež činí, ukrývají, avšak přece dopouštějí toho, že se pro některé jejich skutky veřejné smýšlí o nich zle. Kdož tedy skrytě činí zlé a veřejně dobré, mají býti napomináni, by povážili, s jakou rychlostí soudy lidské pomijejí, božské však jak nepohnuté mají trvání. Buďte napomenuti, aby zrak duše své upjali ke skonání všech věcí, že jednak pomine pochvalné svědectví lidské, jednak že rozsudek svrchovaný, jenž i ke skrytým věcem prohlédá, promění se v odplatu věčnou. Vystavují-li tedy své tajné skutky zlé soudu Božímu, dobré pak před zraky lidské, pak dobré, které činí veřejně, svědka nemá, věčného však svědka má to, v čem se provinují tajně. A tak hříchy před lidmi tajíce a ctnosti vystavujíce, tajejím odkrývají důvod ke svému potrestání, vystavováním pak utajují důvod, pro který by mohli dojíti odplaty. Takové dobře nazývá Pravda hroby obilenými, kteréž zevně jsou úhledné, avšak uvnitř plné kosti umrlčích (Mat. 23, 27), ježto se v nich tají nepravosti zlé, na povrch však se zrakům lidským ve mlouvají skutky ledabylými, pouhým to zevním náterem spravedlnosti. Buďtež tedy napomináni, by dobrého tak nepodceňovali, nýbrž by věřili, že něco lepšího zasluhuje. Neboť kdo si myslí, že lidská přízeň jest za jeho dobré skutky dostatečnou odměnou, ten soudí o nich příliš nízce. Vyhledává-li se totiž za dobrý skutek chvála pomíjející, tu se věc hodná odplaty věčné prodává za cenu nicotnou. A právě o vzeti takové ceny mluví Pravda, řkouc: Amen pravím vám, vzali odplatu svou. (Mat. 6, 2.) Upozornění buďte, že když v tajnosti se prokazují býti zlými a na venek nicméně projevují příklady skutků dobrých, ukazují něco následování hodného, před čímž však sami utíkají, že ukazují něco milování hodného, čehož sami nenávidí, a naposledy že jiným žijí a sobě umírají.

Na druhé straně buďte napomináni ti, kteří sice dobré čini skrytě, avšak dle jistých zevních skutků svých připouštějí, aby se o nich smýšlelo zle, že zatím, co sebe ctnostným konáním dobrého oživují, jiné zabíjejí tím, že se o nich pronáší pověst zlá: aby sebe nemilovali méně než bližních, a když sami piji víno zdravé, aby nenalévali duším, kteréž je pozorují, čiše jedu smrtonosného. Oni totiž jednou stranou bližním svým k životu málo napomáhají, druhou pak jej velmi stěžují, když o to pracují, aby dobré skutky konali tajně a nějakými skutky zlou o sobě pověst zasévali. Neboť přestáva-li kdo na tom, když žádost po chvále potlačí, ale dobré skutky, které činí, zatajuje, pak jiné o vzdělání obelstívá, a neukazuje-li kdo skutku, jenž jest hoden následování, utrhuje takoruka zasetému semeni klíční kořinky. Proto di Pravda v evangeliu: Ať vidí skutky vaše dobré, a slavi Otce vašeho, jenž jest v nebesích. (Mat. 5, 16.) Tam se pronáší též výrok, jenž se zdá něco daleko jiného přikazovati, totiž: Varujte se, abyste spravedlností své nečinili před lidmi, abyste od nich vidíni byli. (Mat. 6, 1.) Což to tedy, že se nám káže činiti skutky i tak, aby viděny nebyly, a nicméně i tak, aby viděny býti musily, leč že máme skrývati skutky své proto, abychom nebyli chváleni sami, a přece je ukazovati proto, abychom množil chválu Otce nebeského? Neboť když Pán zakázal, abychom spravedlností své nečinili před lidmi, hned doložil: abyste od nich vidíni byli. A opět, když poroučel, že mají lidé viděti skutky naše dobré, ihned dodal: ať slavi Otce vašeho, jenž jest v nebesích. Kterak tedy mají viděny býti, neb kterak neviděny býti, toho poznati dal z účelu těch výroků: kdo je činí, nemá v duši toužiti, aby dílo jeho viděno bylo pro něho samého; nicméně nemá ho utajovati pro slávu Otce nebeského. Tudy se často stává, že jednak skutek dobrý, ač se děje veřejně, zůstává utajen, a opět že bývá na veřejnosti, ač se děje v skrytu. Neboť kdo vyhledává při svém skutku veřejném slávu ne svou, nýbrž Otce nebeského, ten ukrývá skutek svůj, protože měl za svědka jedině toho, komu zalibiti se snažil. Kdo pak při tajném skutku svém želá býti zpozorován aneb pochválen, byť nikdo toho, co činil, neuviděl, nicméně před lidmi to činil, neboť tolik svědků pojal k svému dobrému činu, na kolik se lidské chvály v srdci svém dožadoval. Nevyhladi-li se však, pokud se to bez hříchu státi může, z myslí pozorujících zlé smýšlení, pak se všem, kteří zlé

domnění mají, příkladem tím hřích ponechává. Proto se také často stává, že ti, kteří z nedbalosti dopouštějí o sobě zlé smýšletí, ač sami nic zlého nečiní, přece mnohonásobně se provinují v těch, kteří se učinili jejich následovníky. Tudy věci Pavel takovým, kteří požívají věci některých nečistých, aniž by se poskvřili, ale kteří tímto požíváním přivodí na nedokonalce pohoršlivé pokušení: Vizte, aby snad tato vaše svoboda nehyla k urážce mdlým. (I. Cor. 8, 9.) A zas: A zahyne pro tvou vědomost mdlý bratr, za kteréhož Kristus umřel! A tak hřešice proti bratřím, ja urážejíce svědomí jejich mdlé, hřešite proti Kristu. (v. 11. a 12.) Proto Mojžiš, když pravil: Nebudeš zlořečiti hluchému, ihned doložil: aniž před slepým položíš ourazu. (Lev. 19, 14.) Zlořečiti totiž hluchému znamená, utrhati nepřítomnému a neslyšícímu: před slepým však klásti ouraz znamená, činiti sice něco nelíšného, přece však tomu, jenž rozlišovati neumí, dávati příležitost k pohoršení.

HLAVA XXXVI.

Kterak třeba dávati napomenutí mnohým, když se má každý jednotlivec tak posílniti v ctnosti, aby nepravosti ctnostem jejich opačné při tom nerostly.

Toť jest, čeho setřiti má správce duší, má-li kázání jeho býti rozmanité, tak aby jednotlivcům pečlivě skýtal vhodných léků, jimiž by se ranám jejich čelilo. Než, ač posluhovati napomináním jednotlivcům v každé jejich potřebě jest úloha veliká, anoť poučování jednoho každého s příslušným zřením na jeho vlastnosti jest velice pracné, nicméně daleko namáhavější jest poučování četných, a to různým vášním podléhajících posluchačů jednou a touž dobou, jednou a povšechnou řečí kazatelskou. Tu zajisté je potřebi řeč tak uměle ustrájeti, aby přes to, že posluchači mají různé chyby, přece pro každého nalezena byla slova vhodná, a tato aby nicméně sobě neodporovala; aby se uprostřed mezi vášněmi brala jednou vůdčí cestou, a přece aby po způsobu dvojsečného meče s té i oné strany řala do vředu smýšlení tělesného, a lidem pyšným tak pokoru nakazovala, aby nicméně bojácným strachu nenaháněla. Bojácným budiž dodáváno sebevědomí tak, aby proto

bezuzdnost pyšných nevzrostla. Zahalečům a váhavcům budiž tak nakazována péče o dobré skutky, aby si lidé neklidní nicméně nedovolili větší volnosti ve svém nezřízeném jednání. Neklidným budiž tak ukládána mira, aby váhavost zahalečů pokoje nedoznávala. Hněvivost netrpělivých buď tak vyhlazována, aby se povolní a mírní neučinili ještě nedbalejšími. Mírní buďte nutkáni k horlení tak, aby se prchlivci ještě více nerozněcovali. Skoupým buď štědré rozdávání tak vštěpováno, aby nicméně nebyla marnotratníkům uvolněna uzda v jejich rozhazování. Marnotratcům buď o spořivosti kázáno tak, aby skoupí nicméně věci pomíjejících ještě více neschraňovali. Nezdrželivým budiž tak doporučováno manželství, aby ti, kteří již zdrželi jsou, nebyli zpět voděni ke chlípnosti. Zdrželivým budiž panickost těla tak chválena, aby se nicméně manželům neznechutilo plození tělesné. O dobrém buď tak kázáno, aby se mimochodem zlému nedostalo podpory. Největší dobré skutky buďte chváleny tak, aby se pro nejmenší nezoufalo. Kdo činí nejmenší, buďtež tak povzbuzováni, aby se nedomnívali, že tyto dostačí, a nepřestávali snažiti se o největší.

HLAVA XXXVII.

Jaké napomenutí dlužno dávatí jednotlivci, když podléhá chybám opačným.

Těžkou ovšem práci má kazatel, když v povšechném kázání přijde mu přihlídati k tajným pohnutkám a poměrům jednotlivcův a jako na kolbišti na různé strany umělé obraty činiti: daleko však namáhavější práci lopotí se, když musí kázati jednotlivci, který podléhá chybám opačným. Často zajisté jest někdo od přirozenosti příliš veselý; leč přepadne-li ho nenadálá tesknota, bývá nicméně náramně zdrcen. Proto má kazatel pečovati, aby tesknota, která se u něho časem dostavuje, tak byla tlumena, aby se nezvýšila veselost, kterou od přirozenosti má; přirozená pak veselost jeho aby byla tak na uzdě držena, by nicméně tesklivost časem se dostavivší nezmohutněla. Jiný podléhá zvyku, že bývá nezřízeně ukvapený, a přece ho mnohdy nenadále vzniklá bázlivost mocně zadrží od věci, kterou třeba rychle vykonati. Jiný podléhá zvyku nezřízené bázlivosti a přece se někdy vrhá z pošetilé ukvapenosti do něčeho, po čem baží. U onoho tedy budiž bázlivost náhle vzniklá

tak tlumena, aby kvapnost dlouho pěstovaná senerozmohla. A tak budiž u tohoto tlumena ukvapenost náhle vznikající, aby nicméně bážlivost, v přirozenosti jeho tkvící, nebyla zvětšena. A div-li to, že lékaři duši k těmto věcem zřetel obracejí, když se ti, kteří ne srdce, ale tělo léčí, svým uměním rozpoznávacím tolik ovládávají? Často zajisté svírá mdlé tělo nemoc zlá, proti kteréžto nemoci by se mělo zakročiti různějšími prostředky; avšak tělo slabé nesnese prostředku rázného. Lékař se tedy snaží přistouplý neduh tak odstraniti, aby se tím nijak nezvýšila přirozená slabost tělesná, tak aby snad s neduhem i život nepřestal. Připraví tedy lék tak rozlišující, že se jím stejnou dobou působí jak proti nemoci, tak proti slabosti. Může-li tedy nerozdělená dávka léku tělesného způsobiti rozdělený účinek (nebo tenkrát jest lék pravý, když tak odpomáhá přistouplé nemoci, že se tím podporuje i přirozený stav), proč by nemohl lék duchovní, jedním a týmž kázáním podávaný, proti různým druhům nemoci mravních čeliti, když působě na věci neviditelné, účinkuje tím jemněji?

HLAVA XXXVIII.

Že jest někdy třeba lehčích chyb pominouti, aby se odstranily těžší.

Poněvadž často, když někdo dvojnásobným zlem jako nemoci stížen jest, jedno z nich méně, druhé snad více nebezpečno bývá, **správně** se rychle odpomáhá tomu zlu, které záhubu uspišuje. Pakliže by se však nedalo tím smrti zabrániti, leč přirůstkem i druhého opačného zla, kteréž tu jest, musí domlouvatel tohoto dopustiti a umírní tudíž domluvu svou tak uměle, že pozvolí, aby jedno potud přirůstalo, pokud by se druhé, jež hrozí záhubou, **neodvrátilo**. Činí-li to, nerozmnožuje nemoci, nýbrž zachovává život zraněnci svému, **jemuž** podává léku, aby se pro dosažení zdraví získal příslušný čas. Často se zajisté někdo nemírně přecpává **po**krmy; když pak ostnem žádostivosti již již nad ním vítězící svírá, ze strachu, aby mu nebylo s ní vésti boj, hledí se napravití zdržlivostí, doléhá naň pokušení marné slávy; tu se jistě jedno zlé **nezamezí** jinak, leč když se druhé připustí. Která tedy morovina **má** se úsilněji potíratí, leč ona, jež jest nebezpečnější? Jest zajisté

třeba dopustiti,*) aby chlouba, kterouž onen má z uctnosti zdržlivosti, poporostla, by přes to žil, než aby jej žádostivost pochodící z nestřídmosti docela života zbavila. Tot přičina, proč Pavel, když pozoroval, že posluchač jeho mdlý si žádá, buď aby ještě činil zlé, aneb aby se pro dobré skutky těšil z odplaty lidské chvály, řekl mu: Chceš-li se nebáti mocnosti? Čiň dobře, a budeš míti od ní chválu. (Rom. 13, 3.) Neboť dobré se nemá činiti proto, aby se nebylo třeba báti žádné mocnosti světské, aneb aby se za ně docházelo slávy pomíjející chvály. Leč když kazatel vznešený povážil, že tato duše mdlá se nemůže povznést k takové síle, tedy, aby se uhnula i hřichu i chvále, něco jí ve své domluvě povolil a něco vzal. Tím pak, že jí popustil maličko, zamezil mnoho. Poněvadž by se tak nepovznela, aby všeho spolu zanechala, zůstavuje duši tu blahovolně při některé její vadě, aby ji bez namáhání vytrhl z jiné.

HLAVA XXXIX.

Že se duším mdlým vůbec nemají hlásati věci hluboké.

Věděti však má hlasatel, že nemá posluchače svého táhnouti k věcem přesahujícím jeho duševní síly, aby se, ať tak dim, nepřetrhla struna mysli jeho, když by se napínala více, než může. Neboť hluboké věci mají vesměs před mnohými býti ukryty a jen málokterým se odkrývati. Di zajisté Pravda: Kdo se zdá býti správce věrný a opatrný, jehož ustanovil Pán nad čeledí svou, aby jim dával v čas míru pšenice? (Luc. 12, 42.) Mírou pšenice vyjadřuje se slovo přiměřené duši nechápavé; přidá-li se něco, čeho pojati nemůže, odlije se to ven. Tudy vece Pavel: Nemohl jsem vám mluvit jako duchovním, ale jako tělesným. Jako maličkým v Kristu mléko dal jsem vám ku pití, ne pokrm. (I. Cor. 3, 1.) Proto Mojžíš vycházeje z tajného obcování s Bohem, zakrývá bleskotající tvář svou před lidem; nezjevuje totiž zástupům oslňujících tajemství, která v skrytosti s ním byla sdělena. (Exod. 34, 33.) Z kteréžto příčiny slovo božské skrze něho velí, že kdyby

*) Zde čtu: Tolerandum namque est, místo: tolerandum numquam est, jak má Hurter, neb se mi zdá, že numquam ruší smysl: Připouští se totiž malá chlouba, aby se nezmohla smrtelnosná pochoť. Migne má: namquam.

někdo vykopal cisternu a zanedbal ji přikrýti a upadl by vůl neb osel do ní, má dáti cenu (hověd) (Exod. 21, 33), protože, dosáhl-li kdo pramene hlubokých vědomostí a neukryl by jich duším nechápavých posluchačů, pokládá se za trestuhodna, jestli se ze slov jeho pohorší ať duše čistá, ať nečistá. Pročez se di blaženému Jobovi: Kdo dal kohoutu rozumnost? (Job. 38, 36.) Neboť hlasatel svatý, volaje za tohoto mráкотného času, pěje jako kohout za noci, řka: Hodina jest, abychom již ze sna povstali. (Rom. 13, 11.) A opěť: Prociťtež spravedliví, a ne hřešete. (I. Cor. 15, 34.) Kohout pak ozývá se hlasem vysokým ve hlubších hodinách noci; když se však již doba ranní přiblíží, uskrovnuje a ztenčuje svůj hlas. Tak kdo káže správně, hlásá srdcím ještě zatmělým věci snadné, žádného skrytého tajemství jim nezjevuje, aby se o méně patrných věcech dověděla, až se k světlu pravdy přiblíží.

HLAVA XL.

O činění toho, co se káže, a o slovech.

Zatím však se snahou lásky obracíme se zpět k tomu, o čem jsme již nahoře *) pověděli, že má každý hlasatel kázati více skutky, než slovy, že má před následovníky svými raziti šlépěje spíše dobrým životem, než ukazovati mluvením, kam kráčetí mají. Vždyť i kohout, o němž pro vyobrazení dobrého kazatele zmiňuje se v řeči své Pán, když se hotovi vydati hlas svůj, prv roztřepává křídla svá, a jimi sebe tepaje, sám sebe více obuzuje. Jest totiž nutno, aby ti, kteří ku posvátnému řečnění hlasu svého pozdvíhují, dříve sami procitali snahou o řádné skutky, aby neprobouzeli jiných hlasem, když jsou sami ve skutcích ospalí. Dříve okřepťte se skutky povznášejícími, a pak mějte jiné k tomu, aby pečovali o dobrý život. Prv tepejte sebe křídly přemýšlení, zkoumejte bedlivým pátráním, co ještě ve vás bez užitku dříme, přísným trestem to napravujte, a pak teprv život jiných řečí spravujte. O to dbejte, abyste napřed vlastní hříchy kajicně trestali, a potom ohlašujte, co jest u jiných trestuhodného. Než zavzni slova napomínání, provolávejte dříve skutky svými všechno, o čem mluvíti hodláte.

*) V části I., hl. 2.

ČÁST IV.

Kterak má kazatel, když vše řádně vykonal, do sebe jíti, aby ani pro svůj život, ani pro své kázání pyšným se nestal,

Poněvadž pak se duch kazatele často, když způsobem přiměřeným hojně káže, tajnou radostí sám v sobě těší, že něco dokázal, musí velmi o to dbáti, aby ho bázeň vždy pronikla a hryzla, aby uzdravuje lékem rány jiných, sám nedbalosti o vlastní spásu neotyl; by tedy pomáhaje bližním, neopoustěl sebe, a pozdvihuje jiných, sám nepadal. Vsať se již často stala veliká ctnost mnohým příležitostí k záhubě; spoléhají-li se nezřízeně na své síly, hynou mimo nadání pro svou nepečlivost. Když se totiž ctnost hříchu postaví na odpor, rozkočá se duch nad tím jakousi libostí, a tu se stává, že konatel dobrého odhodí z mysli opatrnou bázeň a že se v bezstarostné sebedůvěře oddá klidu; když pak takto vlažněti počíná, vypočítává mu zchytralý svědce vše, co dobrého učinil, a nafukuje ho domýšlivostí, jakoby nad ostatní vynikal. Proto připomínání si ctnosti jest před očima spravedlivého soudce pád duše, tak že, jak se ona vzpomínkami na své skutky povyšuje, již hned před tím, jenž jest původce pokory, klesá. Proto bylo duši pýchající řečeno: Nad koho jsi krásnější? Sstup, a spi s neobřezanými. (Ezech. 32, 19.) Jako kdyby se jí bylo zřetelně řeklo: Poněvadž se pro krásu ctnosti svých povyšuješ, sama ta krása žene tě do pádu. Proto duše na ctnosti pyšná zavrhuje se v podobenství Jerusalema slovy: Dokonalá's byla v okrase mé, kterou jsem byl vložil na tebe, praví Hospodin, a majíc doufání v kráse své, smilnila jsi ve jménu svém. (Ezech. 16, 14.) Duch se totiž doufáním v kráse své povyšuje, když se u veselé sebedůvěře zásluhami svých ctností honosí. Leč sama ta důvěřivost vede jej ke smilství, to jest duši zaujatou, která se dává oklamati svými my-

šlenkami. porušují duchové zli tím, že ji svádějí k nesčíslným nepravostem. Než sluší znamenati, že se praví: Smilnila jsi v c jménu svém, protože duše, která se přestane ohlížeti na svrchovaného ředitele, vyhledává ihned chválu svou a začíná si přivlasňovali všecko dobré, které dostala k tomu, aby sloužila slávě dárcově. Žádostiva pak jsouc šířiti domněni o slávě své, stará se, aby se všem jevila býti zázračnou. Smilní tedy ve jménu svém, ježto opouštějíc zákonité lože manželské, poddává se z touhy po chvále duchu ji porušujícímu. Proto di David: Vydal v zajetí sílu jejich a krásu jejich v ruce nepřitele. (Psal. 77, 61.) Sila a krása zajisté vydává se v zajetí do rukou nepřitele, panuje-li odvěký nepřitel nad oklamanou duši v tom, že si ona zakládá na svých dobrých skutcích, kterážto pýcha ctnosti nevitěživá plně, ač se všelijak i o ducha vyvolených často pokouší, nýbrž, ocitne-li se povýšenec na holičkách, jakmile se tu ocitil, zase se zpět k bázni*) navracuje. Z kteréž příčiny di opět David: Já pak řekl jsem v hojnosti své, nepohnu se na věky. (Ps. 29, 7.) Ale poněvadž se důvěřivosti ve své ctnosti nadmul, dokládá maličko dál, co zakusil: Odvrátil's tvář svou ode mne, a učiněn jsem zkormoucený. (Ps. 29, 8.) Jako kdyby řekl zřetelně: Myslil jsem, že jsem ve svých ctnostech silný, avšak jak velká jest mdloba má, poznal jsem, když jsem byl sám sobě zůstaven. A proto di opět: Přisáhl a uložil jsem ostříhati soudů spravedlnosti tvé. (Ps. 118, 106.) Než poněvadž síly jeho k tomu nestačily, aby vytrval v ostraze, kterou přísáhl, shledal se zkormoucený ihned se svou mdlobou. Z kteréž příčiny obrátil se pojednou k pomoci modlitby, řka: Snížen jsem přenáramně, Hospodine, obživí mne podle slova svého. (Ps. 118, 107.) Nejednou však uvádí svrchovaný Ředitel duši na pamět slabost její dříve, než ji svými dary povznese, aby z udělených ctností nezpyšněla. Proto kolikrátkoli byl prorok Ezechiel veden ke spatřování věcí nebeských, jmenován byl dříve synem člověka, jako kdyby mu tím dával Hospodin zřetelné napomenutí, řka: Abys z toho, co uvidíš, v srdci nezpyšněl, považ opatrně, co jsi: pronikaje k věcem svrchovaným, připomínej si, že jsi, člověk, abys uchvacován výše sebe, uzdou mdloby své se pokojně k sobě navracel. Tudy

*) Roz. k té spasitelné bázni, kterou sv. Řehoř nahoře Č. I. h. 4. zove: timor intimus. péče o nitro.

lahodi-li nám to, když máme hojně ctnosti, nutno jest nám obracet i oči mysli ke svým slabostem, by se spasitelně k zemi klopily a ne na to hleděly, co jsme vykonali, nýbrž co jsme vykonati zanedbali, tak aby srdce naše, pamatováním na mdlobu svou pokořené, tím mohutněji se před původcem pokory v ctnosti utvrdilo. Vždyť i Bůh všemocný zůstává duše správce, jakkoli z veliké části zdokonalené, přece z jisté menší části proto v nedokonalosti, aby tu, kdež se v podivuhodných ctnostech zastkvívají, nalézaly příčinu stýskati si do svých nedokonalostí, aby, jsouce ještě nuceny s obtíží bojovati proti věcem nepatrným, ve velkých se nijak nepozdvihovaly, nýbrž nemohouce zmáhati ani nejmenších, aby se neodvažovaly pýchati ze skutkův obzvláštních.

Hle, muži dobrý, *) byl jsem pokárán, a to mne dohnalo, že snaže se ukázati, jaký má býti pastýř, vyobrazil jsem krásného člověka, sám malíř ošklivý. Jiné ku břehu dokonalosti řídím, sám se ve vlnách hříchu nacházím. Leč prosím, sečkej na mne při ztroskotání lodi tohoto života se záchrannou deskou modlitby své, aby zasloužilá ruka tvá mne vyzvedla, když vlastní má tíha mne dolů táhne.

*) Jako na začátku, tak i nyní na konci knihy své obrací sv. Učitel řeč k arcibiskupu ravenenskému Janovi.

Ukazatel.

Adalberg a, dcera krále Longob.
Desideria a manželka knížete Bene-
vent. Arichisa; 20.

Ad Eulogium, list sv. Řehoře; 15.
Agiluf, král; 44.

Akademie Oxonská; 7.

Alfred, král Sasů; 7.

Alle, král Deirů v Anglii; 34.

Anastasius, bibliotekář; 14, 20, 29.

Anastasius, biskup Antiošský; 7.

Anatolius, jáhen; 7.

Anglie; 7, 42.

Anglové; 33, 34, 43.

Apokrisiarius ('Αποκρισιος);
12, 27.

Arichis, kníže Beneventský; 20.

Athanasius, neznámý autor díla
Doctr. ad Antiochum; 27.

Augustin, arcibiskup Canturburský;
11.

Augustin sv.; 20.

Augustin, Jan a Mellitus, ka-
zatelé vyslaní do Britannie; 35, 43.

Baronii Annales; 41.

Beda, spisovatel Hist. eccl. gentis
Angl.; 11.

Bellarminův spis de Purgatorio;
41.

Benedikt I., papež; 27.

Sv. Benedikt z Nursie; 12.

Bibliotheka Cambridgská 7; Cot-
tonianská 7; kollegia Mertonského
10; kostela Vintonského 10.

Blahopřejní ať nejen dobré chválí,
ale také následují; 108.

Bohatým jest třeba naháněti spasi-
tefnou bázeň, 95; jsou-li pokorní,
mají býti vliďně setřeni; někdy i py-
šnému boháči třeba dáti domluvu
ženou, po příkladu Davidově a Na-
thanově; 96.

Bollandus, vydavatel životopisu sv.
Řehoře; 18, 21, 29.

Britský ostrov; 33.

Britannie; 34.

Britannové; 35.

Cantus Gregorianus; 13.

Cařihrad; 12.

Cave Vilém, literární historik; 20.

Cizího statku nežádostivé,
avšak své si nechávající, třeba napo-
minati, že země všem společná, všem
plodiny vydává; nemají u sebe cho-
vati co patří chudým; tík bez ovoce
darmo zaměstnává zem: 138. La-
komec, ač nekradl, by lodsouzen; do-
pouštějí se bezpráví proti Bohu; 139.

Comentarius in librum I. Regum,
pochybný spis sv. Řehoře; 12.

Concordia quorundam testimonio-
rum s. Scripturae, pochybný spis sv.
Řehoře; 12.

Cornelius, papež; 27.

Sv. Cyprian; 36.

Deiřové, obyvatelé jedné provincie
v Anglii; 33.

Dějiny Longobardské od Pavla
jábná; 19, 20, 31, 43.

Desiderius, král Longobardský; 20.

Dialogorum libri IV. spis sv. Ře-
hoře; 12, 28, 43.

Diomedes, ostrov; 20.

V dobrém ani nezačínající
milují marnost, opomíjejí prospěšnost.
Nutno, aby se střežili toho, co milují,
jako klamu; napřed třeba podvraceti,
co je špatné, a pak stavěti dobré: 175;
v dobrém nesetrvávající uvádějí
na zmar i to, co dobrého již vyko-
nali, 176; loď nepracující proti proudu
unášena bývá zpět; ohlížejí se nazpět
a proto chabnou; jsou vlažní, ale
vlažnost kazí horlivost a odnímá i na-
ději, že se studený obrátí. 177.

Dogma o proměnění při konsekraci
mešní; 37.

Domýšliví buďte upozorňováni na
své chyby; nepoznávají-li se, buďte
zvláštním vytknutím některého hříchu
zahanbeni a pokáráni; 103.

Edwinus. král Northumberský; 35.
 Ethelbert. král Kentský. první křesťanský král v Anglii; 35.
 Ethelburga. jeho dcera; 35.
 Eutropius. dějepisec; 20.
 Eutychius. biskup Const.; 28.
 Expositio in septem psalmos penitentiales, pochybný spis sv. Řehoře; 12.
 Expositio in librum Job, čili Moratorium libri XXXV: spis sv. Řehoře; 12.
 Expositio super Cantica canticorum, pochybný spis sv. Řehoře; 12.
 Felix IV., papež; 25.
 Formule při sv. přijímání; 36.
 Forojulium. rodiště Pavla diakona; 20.
 Francie; 7.
 Gallie; 7.
 Germanus, prefekt Římský, snad krevní bratr sv. Řehoře; 29.
 Gordianus, otec sv. Řehoře; 25.
 S. Gregorii P. I. vita ex ejus potissimum scriptis recens adornata, od Benediktinů Maurinských; 14, 29.
 Gussanvillaenus (Goussainville) Petr vydal 1675 v Paříži díla sv. Řehoře: 9, 18, 21, 26, 29, 30.
 Hadrian I., papež; 11.
 Hinkmar, arcibiskup Remešský; 8.
 Historia Longobardorum, dílo Pavla diak.: 43.
 Historiae miscellae, dílo Pavla diakona; 20.
 Hluboké věci nemají se hlásati dšim mldým: 183.
 Homiliae XL. in Evangelia. dílo sv. Řehoře; 13.
 Homiliae XXII. in Ezechielem, dílo sv. Řehoře; 13.
 Hřešící z nenadálého hnutí mají se každého dne krýti šútem bázně; odvykejte si oddávati se příliš světským péčím; kdo nepečuje též o sebe, spí a neví, že bývá raněn. nečítí, když jiní tahají: jsou jako lodník bez vesla, 171; proto mužové svatí bojice se. čeho nevidí. stále stojí připraveni k boji a snaží se i předvídati nebezpečí a tím nepříteli oslabiti; 172. — Hřešící po rozvaze vězte, že zdlouha rozvázán bývá hřích, v němž se kdo rozvahou utvrdil; takoví upadají jen v osídlo zoufalství, 172; sedí na stolici morového nakažení; jsou náčelníky mezi zlými. 173. — Hřešící v malém, ale často,

nebojí-li se váhy svých hříchů, ať se bojí jich počtu: čím více se kdo bezpečí, tím horší bývá jeho zvyk a neleká se pak ani těžkých vin, 173; počíná si pak ve zlém svěprávně, 174. — Hříchů malých se vystřihajíc, ale těžkých se dopouštějící, jsou vlastně pyšní a proto do těžkých padají; varováním se malých bývá jen nevinnost lživě předstírána; 174.
 Chudobným má se vleváti blaživá útěcha, 95; pýcha jejich musí však přisněji ztrestána býti; 96.
 Indikce, cyklus let: 11, 44.
 Jau, arcibiskup v Ravenně; 8, 12, 31, 47, 187.
 Jan diakon, životopisec sv. Řehoře; 14, 19, 26, 36.
 Jan Postitel, patriarcha Cařilhradský; 16.
 Jan Zlatoústý; 9, 20.
 Jednotlivec kterak se má v ctnosti posilňovati, aby nevzrostl v nepravosti opačné jeho ctnosti, 180; kterak má býti napominán, podléhá-li dvěma neb více chybám sobě opačným, 181; kterak se mu má někdy lehčí chyba dopustiti, aby vytržen byl z těžké; 182.
 Jinosti mají se napominati s přisností; 95.
 Karel Vel., král Fraucký; 11, 20.
 Kodexy I. spisu sv. Řehoře „Lib. regulae past.“: osm anglických, sv. Audoea Rouanského, kláštera Clairvauského, Corhejský, kostela Chartresského, kláštera Chartresského, kollegia sv. Jana Předch., kostela Lodijského, kláštera P. Marie de Lyra, kláštera sv. Petra Beauvaiského, sv. Petra Chartresského, sv. Petra Gemetského, bibliotheky koll. Mertonského, kláštera Pontignyského, primaciálního kostela Rouanského, dva Sangermanské, dva sv. Tbeoderika u Remeše, Troyeský (v koll. Oratoriánů) nejstarší, 10; 2. životopisu sv. Řehoře od Pavla diakona: kostela sv. Audomara, Trevirského kostela sv. Martina, dva královny Švédské, kláštera Bonifantis ve Francii, Sangermanský, Moisacký, Konšský, 18; Kassinský, Ebroický, Lyranský, Becenský, Karthusianský, jiný, jež čel Garetius, řádový kanovník; 19.
 Kniha o správě pastýřské; 45, 47.
 Konstantinopol; 16, 27, 28.

Krev sv. Mučedníků stupující na oltář; 38.

Laudulf Sagatský, spisovatel; 20.

Leander sv., biskup Sevillský; 7, 12, 28.

Leo Veliký, papež; 27.

Leontius, exkonsul; 17.

Liber Pontificalis; 14.

Liber Regulae pastoralis, spis sv. Řehoře, čas sepsání; 12.

Licoměrní zatěžují se svou dvojakostí, zaplétají se svými výmluvami, 111; podobají se ježku. Pismo sv. těžkými tresty jim hrozí, 112.

Litanie sedmera; 31, 43.

Longobardové; 17, 20, 32, 44.

Mabilionius Jan, spisovatel, Skutků či životopisů svatých z řádu sv. Benedikta; 18, 20, 21.

Milomyslným buďte jako mimochodem ukázány jejich dobré stránky; hříchy jejich buďte kárány jakoby se teprv zapovídaly; 103.

Manželé radujte se sice z dober časných, ale spolu mějte bázeň před věčným zlem; nemohouce oněmiz plna pohrdati, mají buditi v sobě touhu po věčném dobru, 156; mají trpělivě snášeti, co se jim na druhém nelíbí, spíš hleděti na to, co druhý snáší; mají modlitbami odčiniti, čím znešvalili slušný způsob manželského obcování; dopouští se jim něco rozkoše, ač v tom jakýsi hřích jest, který se snadno promíjí, protože se v tom, co dovoleno, neodržívá mira, 157; obcují-li z nezdřelivostí. uhybají se tím hříšnému pádu, jako v malém útočištném místě; ti, kteří se modlí, nebudou pro takový život manželský zavrženi, 158.

Maurinští vydavatelé sv. Otců (mnichové Benediktini z kongr. sv. Maura na hoře Cassinské), 7, 9, 10, 14, 18, 25, 29, 41. Franc. vydání jejich životopisu sv. Řehoře, 14, 41.

Maurinské vydání 11, 14.

Mauritius, císař, 7, 17, 29, 44.

Mírní, jsou-li představenými, podléhávají slabosti; povolnost jejich oslabuje kázeň; pak sestávají omrzelými; nepozorovaně přicházejí o ctnost; osvojte si tedy bedlivost a horlení o spravedlnost, 124.

Mlčeliví, když přemrštěně poutají jazyk, prohřešují se někdy povážlivě v srdci, 119; pohrdají samolibě jinými; proto musí držeti myšlenky

na uzdě. Mají-li něco trpěti, trpí tím více, protože nejsou sdílci: hřeší také mlčením proti lásce. když nenapominají, 120; mají tedy znáti čas, kdy třeba mlčeti a kdy mluvíti, 121.

Mnohomluvní, jsou-li výstřední, podobají se městu neohrazenému: myšlenky jejich se rozbiňhají, nemohou jíti do sebe, jsou otevřeni nepříteli. Od nevinných řečí postupuje se k těžkým pomluvám a svárům, 121; těžko jest udržeti se v spravedlnosti; soud jejich bude lhostejnější, 122.

Moudří tohoto světa zanechte domýšlivosti a moudrosti blaživé a přiučte se moudrosti Boží: napominání buďte důvody rozumovými, 101. Mužům mají se ukládati věci těžší; 95.

Nemocní mohou se těšiti, že jsou synové Boží, které Bůh vychovává utrpením, ač je miluje; vězte, že v této vlasti, jako v cizině, jest nám se trdit; jsmeť jako kameny, které mimo chrám musí býti otesány; i světáci pro dědictví časné mnoho trpívají, my pro dědictví věčné; otcové těla našeho trestali nás a přece jsme je ctili: ctíme Otce ducha našeho, když nás trestá k našemu posvěcení; utrpení přivádí ducha k sebezpoznaní a připomíná mu křehkost přirozenosti naší, aby byl pamětliv pokory, 115; utrpení tělesné má cenu; zhlazuje některé hříchy a před jinými chrání, 116; nemocní buďte trpěliví, protože Spasitel uáš, ač nám tolik dobrodiní přinesl a živ byl bez břichu, přece daleko více vytrpěl, 117.

Nepluť-li kdo, čemu učí, kali vodu stádcí, 49; má jen jméno svatosti, 50.

Nesprávně vykládá telé Pisma sv. proměňují nápoj zdravý v jed, 146; stávají se vražedníky duší věřících: obrazení dary Boží v obět satanovu, 147; správně chápající výroky Pisma, jsou-li pyšní, mají si všimati, co mluví Pismo sv. proti pyšným, jejich skutky mají se srovnávati s jejich slovy, napřed kázati samisobě, 148; nehledati slávy své, 149.

Nestáli měni své smýšlení proto, že málo o sebe dbají a se podceňují; nestálost rodí se z lehkováznosti, 129; mají tedy otužovati mysl svou vážností, 130.

Nestoudným pomáhá nejspíše tvrdé vyplnění, a to od více lidí; jdou-li do sebe, mají se utěšiti, 102.

Nestřídmí zhostíte se svých obyčejných společníků: žvavosti, lehkomyslnosti a chlipnosti, 130; následují hojně výroky Písma sv. proti obžerství, 133.

Nesvorní, kdyby měli jakékoli ctnosti, nemohou oduchovněti, 140: bez pokoje nemohou užítí Boha: chválí Boha na bubnu, ale nikoli v společném zpívání: moudrost jejich bez pokoje jest počátek zavržení, jest pyšná; pravá moudrost jest stydlivá a pokojná: nepřinášeji Bohu žádné oběti, dokud se nesmíří, 141; olivaceji-li se od příkazů nebeských, at' aspoň pozorují nerozumná stvoření dole a uči se od nich, 142.

Netrpělivi mají ducha svého krotiti, 104: před ukvapením se vystříhati; následky jejich chyby mají se jim vytýkati, před vysokomyslností chrániti, k pokoře přiváděti, 105; ukazovali, že trpělivost jest láska, veliké vítězství a vláda a ochraniatelka naše, 106.

Nesťastní ve světle at' se potěší tím, že jsou jako dědici, jimž se jmění schovává a kteří zatím ani balíře nedostávají: nechť vědí, že i spravedlivě časem zachvacuje hřích, stanou-li se pyšnými; štěstí a moc plny jsou nebezpečí, 155.

Neupouštějící od hříchů oplakávaných, nadarmo se litostí omývají, protože čelo se zhošťují, to zas na sebe berou, 166: podobají se lidem do tváře lichotícím, za zády škodicím: pokání jejich bývá bez užitku, 167. (Upouštějící od hříchů, avšak jich neželící, nebývají od nich rozvázáni: pomluvač nečiní zlost pouhým odmíčením se: pouhá nevinnost bez lítování spáchaného nečiní nás bezpečnými. 168: sv. Petr žádá pokání i přede křtem sv., 169.

Nezkoušenčů opovázlivost vychází vlastně z pýchy: Pán jejich nezná, 48; jsou slepi vůdcové, 49.

Nezpůsobili, proč nemají přijímati správu duchovní, 50.

Nezpůsobili, ženou-li se přenáhleně k úřadu kazatelskému, zamezují si cestu k vlastnímu napravení, jsou jako mladá ptáčka neumějící létat, 151: jako těžké trámovi na slabém stavení, jako plody předčasně urozené: mají vyčkati dobu a napřed se učiti dle příkladu Páně za jeho mládí, 152.

● oplakávající hříšné skutky mají se snažiti, aby se pokání jejich vytvořovalo jejich hříšností, 162. Jak se na jednotlivý hřích rozpomenou, ihned mají jej oželeť, poněvadž v stejném čase není lze všech hříchů želiti stejně; naději mějte, avšak v bezpečí se neuchlácholujte, abyste nezvlněli, 164. Oplakávající hříšné myšlenky rozpomínejte se, jestli jste v hříšnou žádost i svolili; trojím během děje se hřích: pokušením, zálibou, svolením. V kterém tedy stupni jste klesli? Nepoddávejte se však malomyslnosti, 165. Běh rychleji odpouští hříchy myšlení, když ke skutkům nedošlo, 166.

Palla corporalis, 36.

Páni pamatujte, že dle přírody jste sluhům svým rovni, 100: že jste jejich spolusluhy, a uskrovněte své pohrůžky, 101.

Paschasius Radbertus, 37.

Patriarcha Cařihradský, 17.

Paulinus z Noly, 12.

Pavel diakon jako životopisec sv. Řehoře, 18, 19, 20, 22, 23; jeho Historie Longob., 31, 43.

Pelagius II., papež, 27, 28, 43.

Petr diakon, 12, 19, 26, 32, 41, 43.

Phokas, kdy začal panovati, 44.

Podřízeni buďte napomínatím, aby na mysl neklesali; k pokoře, poslušnosti, spravování svého nitra, 97; k šetření svých představených, jsou-li chybující, 99: aby se chránili nevraživosti proti představeným a velmi želeli i nepřátelého proti nim se provinění, 100.

Pokojemilovní nemilujte pokoje pozemského více než nutno, abyste nepozbyli touhy po pokoji věčném; proto nepřestávejte káratí zlé mravy, aby se nepřetrhla smlouva s Bohem, 142. Hřích jest veliký, míti pokoj s lidmi velmi zlými. Káráte-li zevně, zachovejte pokoj vnitřní, 143.

Pokorní nechť důvěřují v povýšení a statky věčné, 126; pokorou povznášeji se k podobnosti Božímu a vcházejí v spojení s Bohem, jenž jest nejvyšší. Není však pokorou jistá bážlivost před lidmi, která uněňuje ústa, když mají káratí nepravost, 127; neponižujte se tedy tak, abyste jednou nelichotili i chybám, 128.

Představení vůbec cbraňte se pýchy, nadbytečného prikazování, 97:

- dávejte dobrý příklad; jste zodpovědní za chyby svých podřízených; máte o ně pečovat; zachovávatí sami, co jim prikazujete, 98; z omrzelosti nezanedbávejte domluv, všude mějte bedlivé oči, 99.
- Představený duchovní** má vynikati nad podřízené jako pastýř nad stádem, 64.
- Pyšui** necht vědi, že časná sláva nic není; mají-li ji, ničeho nemají, 126; stávají se následovníky anděla odpadlíka a tím se ponižují hluboko: nevrle jejich mluvení není otevřené mluvení, 127; kárají co nemají, neb více než mají. Při domluvách jim možno zde onde přidati nějakou konejšivou pochvalu: často přivedou se snáze k polepsení, když je požádáme, aby tak učinili spíše nám k vůli, než k vůli sobě, 128.
- Registrum epistolarum**, snůška úřed. i soukr. listů sv. Řehoře, 11.
- Regule sv. Benedikta**, 27.
- Rozdávající se svého** nemají se pyšně vypínati nad ty, kterým dávají; rozdávají vlastně z cizího, co jest Páně, a jsou k službě jiných ustanoveni. Nerozdávejte nehodně, ani nerozhazujte a nežádejte si chvály lidské, nečekejte odvděčení, 134. Rozdávác musí uměti snášeti chudobu, jinak bude netrpělivým a reptavým, 135; nedomnívejte se, že pro almužny můžete hřešiti beztrestně, 136. Berou-li však z cizího ještě, tu štedrost jejich není ctnost a snadno upadají v lakotnost. Napřed tedy dobře nakládejte s tím, co právem máte a odnaučíte se této neřesti, 139.
- Rozsévači svárů** hude přivedeni k poznání, že následují anděla odpadlého a stávají se údy jeho, 144; nemají duševní stálosti, slují syny satanovýmni: jsouce bez lásky, jsouuschlé ratolesti, bez ctnosti; jednou nepravostí vykořeňují všechny ctnosti, 145.
- Rozvržení spisů Reg. Past.** na 4 části, 47.
- Řehoř (Theologus) Nazianský**, 9, 48.
- Řehoř Tur.**, 29.
- Řehoř Vel.** O ceně a vážnosti jeho díla Reg. Past., 7; času sepsání, 8; rozdělení a vydání, 9; o jiných jeho spisech, 11; o jeho životopisech, 13; o zvláštěnostech jemu vlastních, 15; úvod k jeho životopisu, 18. Život jeho od Pavla diakona, 25. Původ, mládí a vzdělání, 25; skutky dobročinné, zřízení klášterů, uchýlení se do kláštera a život jeho tam, 26; stává se jáhnem a apokrisiarem papežským v Konstantinopoli, 27; píše výklad naknihuJobovu, potírá haeresi Eutychieovu, 28; návrat do Říma, po povodni Tiberu za moru po smrti pap. Pelagia volen za papeže, počíná kázati, 29; drží veřejné modlení proti moru, chystá útek a skrývá se, jest vypátrán a posvěcen a za papeže dosazen; píše knihu o správě past. a homilie na Evangelia, 31; vydává knihy Rozmluv a výklad na Ezechiele; jeho choroba, péče o město a chudinu, 32; setkání se sanglic. chlapeci, 33; nabízi se za missionáře do Anglie, cestuje tam, povolává se zpět, 34; vysílá do Anglie kazatele: zdáží činí divy, 35; div při přijímání matrony, 36; div při zasílání sv. Ostatků, 37 až 38. Trestá zatvřelého hospodáře a jeho magy, 39; napravuje jistého vladaře, 40; modlí se za milosrdného cisaře Trajana, 40—41; pozorován od pomocníka, když pomocí tajemné holubice činí vyklady, 41—42; zjevuje se nástupci svému po smrti a kárá jej, 42; chvála jeho, 42. Smrt a pochování jeho; zavádí sedmerou litanii, posílá mnichy do Britannie: o sepsání dialogů a posláních Theodelindě, 43; uzavírá mír s králem Agilulfem: události po jeho smrti, 44; počíná knihu o správě past. a píše Janovi, biskupu Ravennskému, 47.
- Řím**, 14, 17, 20, 21, 25, 29, 34, 35, 36, 38, 39, 42.
- Sabinianus Pap.**, nástupce sv. Řehoře, 42, 44.
- Sacramentarium Gregorianum**, dílo sv. Řehoře, 13, 36; **Sacramentarium Hadriani**, 13; **Sacramentarium Gelasianum**, 13.
- Secundinus**, 17.
- Sedmý jáhen**, první hodnost sv. Řehoře, 27.
- Serenus**, biskup v Marseillu, 16.
- Servus servorum Dei**, titul, jež si sv. Řehoř dal, 16.
- Sicilie**; kláštery na ní zřízené, 26.
- Silvie sv.**, matka sv. Řehoře, 25.
- Sinai hora**, slubové Boží na ní, 32.
- Sluhové** mějte na zřeteli svůj nízký stav; nepohrdejte pány, nezprotivujte se jim, 100; ale buďte poslušni, 101.

S m i r c o v é vězte, mezi jakými lidmi mají zjednávat pokoj: neboť nikomu tak neškodí nedostatek jeho, jako dobrým; spolčovatí nešlechtníky, jest dodávat síly nešlechtnosti, 145: těm se musí vštěpovati napřed láska k pokoji vniternému. 146.

S m u t n ý m mají se připomínati zaslíbené věci radostné, 97.

S n ě m Mohuěský, 7; Remešský II., 8; Tourský III., 8; Chalonský. 8; Čáský. 8.

S p r á v a duchovní často rozptyluje mysl sebranou, 52; schopní nemají se jí vyhlýbati z ohledu na vlastní pokoj, 53; činí-li to z pokory, kdy jest lato pravá, 55; kdo baží po ní chvalně, 55: kdo může k ní donucen býti, 56.

S p r á v c e duchovní má protivens-
tviu zhrdati a štěsti se obávati, 51: ucti odumíratí tělesnosti, býti štědrý, milosrdný; má chyby cizí oplakávat; býti soucitný, býti vzorem k následování, horlivý ku kázání, prosby jeho mají býti Bohu milé; má býti platným přimluvcem u Boha. 59. Nemá býti nepravostmi pokálen, bez rozjímání, kolísavý, bez schopnosti rozeznávací, 60: puntikařský, svěťáctví oddaný, tělesného způsobu života, domýšlivě moudrý a domýšlivě spravedlivý, 61: nečistě myslí, lakotný, vilný, 62. Mysl jeho má býti čista, 64; pamětliva sv. praoctů, neroztrpčená, pravou hůzní naplněná, 65: má hříšná hnouti potlačovati. 66. Jednání jeho má býti příkladné, dokonalejší než lidí dobrých, 66: zádné vášní podrobené, rozumné a moudré, k nebi směřující, obrněné proti hříšným popudům, pamětlivé svého důstojenství, lfpýtí se láskou k Bohu i bližnímu, 67: dokonané umrtvou, 68. — Má v čas mlčeti, v čas mluvíti, nebáti se mluvíti pravdu, 68: a hříchy káráti, neustávati: znalý býti v umění kazatelském, opatrný v řeči, dbalý jednoty, 69: daleký žvavosti, 70. Má se soucinně skláněti ku křebkostem lidským, 71; nad jiné má se pohřžovati v modlitbu a rozjímání, trpělivě se službě svých oveček propůjčovati, 72; k dobrým se řaditi jako jim rovný, proti převráceným vystupovati, 73; pamětliv býti i pokory i moci své; nebýti domýšlivým, 74; moci své dobře užívatí, 75; při káráni býti pokorným, leč kázně ne-

uvolňovati, 76: nad podřízené se nevynášeti, ale také s převrácenými se nehraličkovati, 77. V trestání znej míru spravedlnosti a blahosklonnosti, 78; pečuj také o zevní potřeby podřízených, ale opatrně, 79; chraň se však přílišného zabrání se do záležitosti světských, 80; podporuj nužné, 81; nechtěj se líbiti lidem, abys nebyl nesvědomitý, 83; břešícim mocným nelahod, slabých nekárej pánovitě, 84: líbiti se máš potud, aby se skrže tebe líbila pravda, 85; věz, kdy a jak se nepravosti lživě vydávají za ctnosti, 85; znej rozdíl, které chyby a kdy se mohou jako neviděti, které do podrobná vyselřovati, 86; které trestati méně, které důtklivě, 88. Má vystupovati proti hříchům jednotlivců, 89; důtka jeho nemá býti výstřední, 90. Poněvadž stále srdcem schází, má rozjímáním povstávati, pilně čítati a se vzdělávati, 91; tak aby také stále schopen byl otázky naň vznesené rozluštěti a prospěšné poučení dáti, 92. Řeč jeho musí jednotlivcům vyhovovati, ale býti i všeobecně vzdělavatelnou, 93; různým lidem různě jedno učení přednáseti, 93—94; dříve skutky na sobě ukazovati, o čem hodlá mluvíti, 184; když všecko řádně vykonal, do sebe jíti, aby se ani pro skutky své, ani pro své kázání nestal pyšným. 185.

S p r o s t n í učte se někdy zamlčeti i pravdu, přičiňte k ctnosti své i opatrnost, 111.

S t a r c i mají se napomínati vládě, 95. S t ý d l i v í buďte mírně a jemně napomínání jen jako stranou a soucitně, 102.

S v o b o d n í nejsoucevázáníjhem manželským, aniž podrobeni pečím světským, mají v této prázdni konati věci lepší, mohou bez překážky sloužiti Pánu, 158. Smilství svobodných klade se na roveň s hříchy, které od království nebeského vylučují. Nemohou-li pokušení sněsti, nechť uchýlí se v manželství, nezaslibili-li se slavu lepšímu, 159.

S y n k o p i s, choroba sv. Řehoře, 26. Š t a s t n í, jimž se ve světě vše daří, mají vyhledávati i toho, od něhož dary mají, a pamatovati, že štěstí světa není dobrých odměna, nýbrž potěcha v souženích; že se na pomějejší věci světa věšeti nemají, 153;

- že někdy štěstí slouží za povzbuzení k dobrému, ale někdy že dovršuje zavržení, 154.
- Tělesně** se prohřešivší mají se po ztroskotání své lodě aspoň druhého pádu vystříhati a poruchu napravit, 159. Po utrpení škodě mají býti moudřejšími: mají povážiti dobrotu Boží, která kajícím neodplácí podle spravedlnosti, nýbrž láskou, 160. Bůh i po spáchaném hříchu volá, jaksi z zadu, neboť se hříšník zády k němu obrátil, má se tedy ustyděti před láskou touto a aspoň tak se k němu navrátiti, 161. Neprohřešivší se tělesně, čím výše stojí, tím více se boje, abyste nenadále neupadli; námaha ta stojí za to z ohledu na odměny, které čistotu očekávají; dále se i báti mají čisti, aby se nad manžely nevyppínali a nezpyšněli, 162; neboť milejší jsou Bohu ti, kteří po hříchu se obrátí k horlivosti, nežli ctnostní, když jsou neteční, 163.
- Theodelinda**, královna, 43, 44.
- Theophanus**, 20.
- Tiberius Konstantin**, císař, 29.
- Tiber**, řeka, 29.
- Ticin**, 44.
- Trajan**, císař, 40, 41.
- Trestání** se obávající a nevinní neuhýbejte se protivenstvím časným, ale boje se trestů věčných, leč na tom nepřestávejte, nýbrž hleďte molutněti v lásce, 117; kde je bázeň, tam není pravé svobody. Trestáním pohrdající a zatvrzelí mají býti přisně, ano s jistou zdánlivou beznadějností napomináni, 118; jen ve zvláštních případech spomáhá někdy u nich mírná domluva, 119.
- Tričeliví** se proutrpení nekormutě: potlačujte vnitřní nevoli; učte se milovati své nenávisníky, 106; zvláště pak se varujte vnitřní zlosti a nerozpomínejte se, co jste dříve od jiných snášeli, 107; aby vás vychytralý nepřítel neošálil, 108.
- Tupí** buďte vzdělávání k moudrosti nebeské a povzbuzování hlavně příklady, 101.
- Tvrdošíjní** jsou proto nesnášliví, že se mají za víc, než jsou; mají uznati tuto svou pýchu a přenáhati ji, 129; vůli svou oblomovati, 130.
- Uchvacující** z cizího statku vězte, že menší hříšníci nenásilní přijdou do ohně věčného, nebo již zanedbání dobročinnosti je hodno toho trestu, čím více násilné loupění, 136. Následuje výklad hojných výroků Pisma sv., 137.
- Ukvapení** činice dobré před časem, připravují se o zásluhy, 122; nerozlišují dobré od zlého a padají do tohoto; jednají-li bez předchozí rady, vykročují na cestu zavřeným očíma, 124.
- Váhavi** mají pamatovati, že mohou snadno ztratiti dobu příhodnou k dobrému a pozbyti i touhy po něm, 122; upadají duchovně v tvrdý sen a od dávají se podlým žádostivostem; váhavec předkládá si klamně, že dobré jest těžké, a bojí se ho, bojí se každého protivenství, každé námaby, neseje a proto nebude také žiti, 123.
- Veliký**. čestné přijmí sv. Řehoře, 18.
- Venantius**, mnich, 17.
- Veselým** třeba připomínati, čeho se mají obávati, 97.
- Vilém Cave**, literární historik, 20.
- Visigothové**, 28.
- Vita S. Gregorii** z počátku VIII. stol., 13. — od Pavla diakona (Warnefrida); od Jana diakona, 14.
- Vydání** přit. spisu sv. Řehoře v Paříži I. a II., III. a IV. (Migneovo), v Římě (Vatikánské), Maurinské, ve Veroně, v Augsburgu, v Ingolstadtu, v Namuru, v Innomosti I., II., v Münsteru, 11.
- Vychvalující** hříchů svých prohřešují se často ústy více než skutky; skutky páchají zlé pro sebe, ale ústy škodivají mnohým osobám; bojtež se zlé rozešvati; stýdtež se zdáti se tím, čím jste, neboť hřích s okázalostí jest hřích křičící do nebe jako Sodomských, 169. Zavrhuje hřích, avšak nevarující se jich, čím se omluvi před Bohem, když před vlastním soudem nemohou se vymluviti? Osvícení jsou, ale světlo poznání obracejí v tmu a ve svůj trest; sestoupí do hrobu jako za živa, 170.
- Warnefrid**, rodné příjmení Pavla jáhna, 20.
- Závistiví** bývají zaslepení a neblazi lidé: zapominají, že kdyby milovali, přináležely by cizí zásluhy také jim, 109; jsou otroky ďábla, v nebezpečí pádu a zkázy. Závist je semeništěm neslechetnosti a mafi i dobré vlastnosti, 110.
- Zdraví** mají pamatovati i na ozdravení duše; majíce příležitost k do-

bývání spásy, nemají ji pohrdati, aby, až by jednou chtěli, nebylo pozdě, 113. Kdo užívá zdraví k páchání nepravostí, jest v nebezpečí, že rozmnoží počet zavržených: neobrátí-li se v čas, nadarmo bude volati k Bohu, až bude pozdě, 114.

Zdrželivi mívají někdy za nadbytečné průvodčí své netrpělivost a pýchu, 130; umrtvují-li tělo víc než třeba, vystavují na venek pokoru, ale v srdci mají pýchu, 131. Buďte napomenuti, aby ze zdánlivé ctnosti nepošly horší břichy; zdržlivost musí doprovázena býti jinýmictnostmi, 182.

Zlé tajně činíci a dobré veřejně, pamatujte, jak rychle pomijejí soudy lidské a jak trvají božské; jejich dobré svědka nemívá, ale věčného svědka má zlé. Jsouť hroby obilnými. Prodávají věc hodnou věčné odplaty za cenu nicotnou; jiným žijí, sobě umírají, 178. Dobří, připouštějí-li, aby se o nich smýšlelo zlé, sebe oživují, jiné zabíjejí, milují bližní své méně, nedávají příkladu k následování; mají tedy dobré skutky své ukazovati, ne sice pro slávu svou, ale pro slávu Boží, 179; jinak by jich jiní hodlali následovati v domnělém zlé, 180.

Zlostní bývají jako představení škodliví pro svou popudlivost; představují si, že popudlivost je horlením o spravedlnost, divají se na ni jako ctnost. Mají tedy pileti také o mírnost, 124. Hněv spravedlivý jiný jest, než hněv bez spravedlivé příčiny: zlostní nejen nesnesou křivd, ale ani toho, co snášeti jsou povinni; dobře jest se jim vyhnouti, a napomínati, až se vzpamatují, neboť se pak hanbí, že se jim shovávalo klidně, 125. Nelze-li se jim uhnouti, má jim býti domluveno s opatrnou šetrností; třeba jest se jich jako stranou mírně dotknouti, 126.

Způsobilý, nechce-li z nezřízené pokory býti kazatelem, hřeší jako lékař, který neléčí, jako lakomec, jenž máje nedává nuzným, 149; zakopává svou hřívnou. Oddá-li se kázání, dojde požehnání, 150; bude po straně Boží, 151.

Zvláštnosti sv. Řehoři vlastní, 15.

Žádostivi správy duchovní z nepochopení, neprávem se dovolávají apoštolského výroku, 56; klamně si slibují, že mnoho dobrého vykonají, 57.

Ženám mají se ukládati věci snažší, 95.

Životopis sv. Řehoře od Pavla Diakona, 23; úvod k němu, 18.

Obsah.

Předmluva	8
---------------------	---

Úvod:

1. O knize Regulae pastoralis, její ceně, bývalé vážnosti, o času se-psání a rozdělení; o vydáních	7
2. O jiných spisech sv. Řehoře Vel.	11
3. O životopisech sv. Řehoře Vel.	13
4. O zvláštlostech sv. Řehoři vlastních	15
6. Úvod k následujícímu životopisu sv. Řehoře: O Pavlu Diakonovi, mnichu cassinském	18

Život svatého Řehoře Vel. od Pavla Diakona, mnicha cassinského	26
--	----

Svatého Řehoře Velikého Kniha o správě pastýřské:

Část I.

Předmluva	47
---------------------	----

Hlava 1. Nezkoušenci neodvažujte se přijati úřad pastýřský	48
Hlava 2. Nepodjímejte se správy duchovní taci, kdož životem svým neosvědčují, čemu se rozjímáním naučili	49
Hlava 3. Jak těžká jest správa duší; kterak každým protiventvím dlužno zhrdati, štěstí pak se obávati	50
Hlava 4. Že obrání se duchovní správou rozptyluje často mysl sebranou	52
Hlava 5. O takových, kteří by u vrchní správě příkladem svých ctností mohli prospěti, kteří se jí však vyhýbají z ohledu na vlastní pokoj	53
Hlava 6. Že ti, kteří se břemenu duchovní správy z pokory vyhýbají, tenkrát v pravdě jsou pokorní, nezpěčují-li se úradkům Božím	55
Hlava 7. Že časem někteří chvalně baží po úřadu kazatelském, a že k němu jiní chvalně přes moc donuceni bývají	55
Hlava 8. O těch, kteří si přejí býti představenými a kteří, aby choutkám svým průchod zjednali, uvádějí na doklad výrok apoštolský	56
Hlava 9. Že ti, kteří chtějí býti představenými, v duchu často klamně si slibují, že mnoho dobrého budou konati	57
Hlava 10. Jaký má býti ten, kdo ke správě přichází	59
Hlava 11. Jaký nemá býti ten, kdo ke správě přichází	60

Část II.

O životu pastýře.

Hlava 1. Kterak si má vésti při samé správě ten, kdo ji řádně došel	63
Hlava 2. Mysl správce buď čistá	63
Hlava 3. Jednání správce buď vždy příkladné	66

Hlava	4. Mlčení správce duchovního buď rozvážené, řeč jeho užitečná	68
Hlava	5. Duchovní správce buď každému blízký svým soucitem a nad jiné buď dbalý rozjímání	71
Hlava	6. Správce duchovní přidružuj se v pokoře k těm, kteří činí dobré, avšak proti nepravostem hříšníků vystupuj přísně, horle o spravedlnost	73
Hlava	7. Že nemá správce duchovní pro zevní zaměstnání zkracovati péče duchovní, ani pro starost o své nitro nedbati potřeb zevních	78
Hlava	8. Že nemá býti v úmyslu správce duchovního, lidem se líbiti, avšak že nicméně má míti na zřeteli to, proč se líbiti má	83
Hlava	9. Duchovní správce má věděti, že se nepravosti často lživě vydávají za ctnosti	85
Hlava	10. Duchovní správce znej rozdíl v tom, co máš kárati, co mlčky přehlížeti, kdy horliti a kdy zas se mírniti	86
Hlava	11. Jak velice má býti správce duchovní pilen rozjímání o posvátném zákonu	91

Část III.

Kterak má správce duchovní, jestli sám náležitě žije, podřizené své učiti a napominati.

Úvod		93
Hlava	1. Jak různé třeba si počínati v umění kazatelském	93
Hlava	2. Kterak mají býti napomináni chudobní a bohatí	95
Hlava	3. Jak třeba napominati veselé a smutné	97
Hlava	4. Kterak napominati podřizené a představené	97
Hlava	5. Kterak mají býti napomináni sluhové a páni	100
Hlava	6. Kterak mají býti napomináni moudří a tupí	101
Hlava	7. Kterak napominati nestoudné a stydlivé	102
Hlava	8. Kterak napominati domýšlivé a malomyslné	103
Hlava	9. Kterak mají býti napomináni netrpěliví a trpěliví	104
Hlava	10. Kterak mají býti napomináni blahopřejní a závistiví	108
Hlava	11. Kterak mají býti napomináni sprostní a licoměrní	110
Hlava	12. Kterak mají býti napomináni zdraví a nemocní	113
Hlava	13. Kterak mají býti napomináni ti, kteří se trestání boji, a ti, kteří jim pobrdají	117
Hlava	14. Kterak mají býti napomináni mlčeliví a mnohomluvní	119
Hlava	15. Kterak mají býti napomináni váhaví a kvapní	122
Hlava	16. Kterak mají býti napomináni mírní a zlostní	124
Hlava	17. Kterak mají býti napomináni pokorní a pyšní	126
Hlava	18. Kterak mají býti napomináni tvrdosíjní a nestáli	129
Hlava	19. Kterak mají býti napomináni nestřídmi v jídle a zdrželiví	130
Hlava	20. Kterak mají býti napomináni ti, kteří již ze svého roz- dávají, a ti, kteří uchvacují cizí	133
Hlava	21. Kterak mají býti napomináni taci, kteří sice po cizím nebaží, avšak své si nechávají, a ti, kteří ze svého roz- dávající, nicméně z cizího berou	138
Hlava	22. Kterak mají býti napomináni nesvorní a pokoje milovní	140
Hlava	23. Kterak mají býti napomináni rozsévající svárů a smircové	144
Hlava	24. Kterak mají býti napomináni lidé nauk svatých nechá- pající, a kterak ti, kteří je sice chápají, avšak pokorní nejsou	146
Hlava	25. Kterak mají býti napomináni ti, kteří úřad kazatelský z přílišné pokory odmítají, a ti, kteří se ho přenáhleně a spěšně domáhají	149

Hlava 26.	Kterak mají býti napomináni ti, jimž se daří u pomyslení všecko, a ti, jimž nedaří se nic	153
Hlava 27.	Kterak mají býti napomináni manželé a svobodní	157
Hlava 28.	Kterak mají býti napomináni, kdož tělesných hříchů zkusili, a ti, kteří jich nepoznali	159
Hlava 29.	Kterak mají býti napomináni, kdož hříšné skutky své oplakávají, a jak ti, kdož oplakávají jen hříšné myšlenky	163
Hlava 30.	Kterak mají býti napomináni ti, kteří od hříchů, jež oplakávají neupouštějí, a ti, kteří sice od hříchů upouštějí, avšak jich neželí	166
Hlava 31.	Kterak mají býti napomináni ti, kteří chválí břichy, jež na svědomí mají, a ti, kteří je sice zavrhuji, avšak jich se nevarují	169
Hlava 32.	Kterak mají býti napomináni hřešící z nenadálého hnutí a hřešící po rozvaze	170
Hlava 33.	Kterak mají býti napomináni ti, kteří sice do malých poklesků upadají, leč často, a ti, kteří vystřihajíc se malých, časem do těžkých se uvrhují	173
Hlava 34.	Kterak mají býti napomináni ti, kteří v dobrém ani nezačínají, a ti, kteří započavše je, v něm nesetrvávají	175
Hlava 35.	Kterak mají býti napomináni ti, kdož činí zlé tajně a dobré veřejně, a ti, kteří si počínají naopak	178
Hlava 36.	Kterak třeba dávat napomenutí mnohým, když se má každý jednotlivec tak posílniti v ctnosti, aby nepravosti ctnostem opačně při tom nerostly	180
Hlava 37.	Jaké napomenutí dlužno dávatí jednotlivci, když podléhá chybám opačným	181
Hlava 38.	Že jest někdy třeba lehčích chyb pominouti, aby se odstranily těžší	182
Hlava 39.	Že se duším mdlým vůbec nemají hlásati věci hluboké	183
Hlava 40.	O činění toho, co se káže, a o slovech	184

Část IV.

Kterak má kazatel, když vše řádně vykonal, do sebe jíti, aby ani pro svůj život, ani pro své kázání pyšným se nestal	185
--	-----

Ukazatel	189
--------------------	-----

Opravy chyb tiskových.

Strana	3.	řádek	18.	shora	vynech slovo: denního.
"	3.	"	20.	shora	po slovech: Otcům jinak, leč — vlož ještě: přijdou-li mu do rukou.
"	3.	"	20.	shora	místo: opatřeným čti: opatřeném.
"	8.	"	14.	zdola	na počátku místo: v hl. 4. čti: a hl. 4.
"	9.	"	15.	zlola	místo: Uvádějí se proto čti: Uvádějí proto.
"	26.	"	21.	shora	na počátku řádku vlož: a.
"	27.	"	15.	shora	místo: tím, že se čti: tím, když se.
"	31.	"	17.	shora	po slovech: na kupcích, že se vlož: ukryt v bedně dostal z města ven a se.
"	33.	"	10.	zdola	místo: či zdali se v pohanských čti: či zdali v pohanských.
"	33.	"	11.	zdola	místo: Opatřoval se čti: Opět otázel se.
"	36.	"	1.	zdola	místo: corporales, pallae čti: corporales pallae.
"	48.	"	15.	zdola	místo: za mne čti: zemne.
"	50.	"	7.	shora	místo: nýbrž vesměs čti: nýbrž, když vesměs.
"	62.	"	16.	shora	místo: a ve skutečích čti: i ve skutečích.
"	65.	"	5.	shora	místo: osudu čti: soudu.
"	65.	"	33.	shora	místo: uvažující hrozeb čti: v povážení hrozeb.
"	69.	"	18.	shora	místo: (Act. 2, 3), čti: (Act. 2, 3):
"	74.	"	16.	zdola	místo: nedostává čti: dostává.
"	78.	"	5.	zdola	místo: pro zaměstnání čti: pro zaměstnání zevní.
"	133.	"	10.	shora	místo: dar čti: den.
"	139.	"	13.	zdola	místo: státi čti: zdáti.
"	140.	"	16.	shora	místo: otcovými čti: otcovým a.
"	156.	"	4.	shora	místo: ce čti: co.
"	186.	"	9.	shora	místo: Vyda. čti: Vydal.
"	186.	"	10.	shora	místo: nepřítel čti: nepřítelé.
